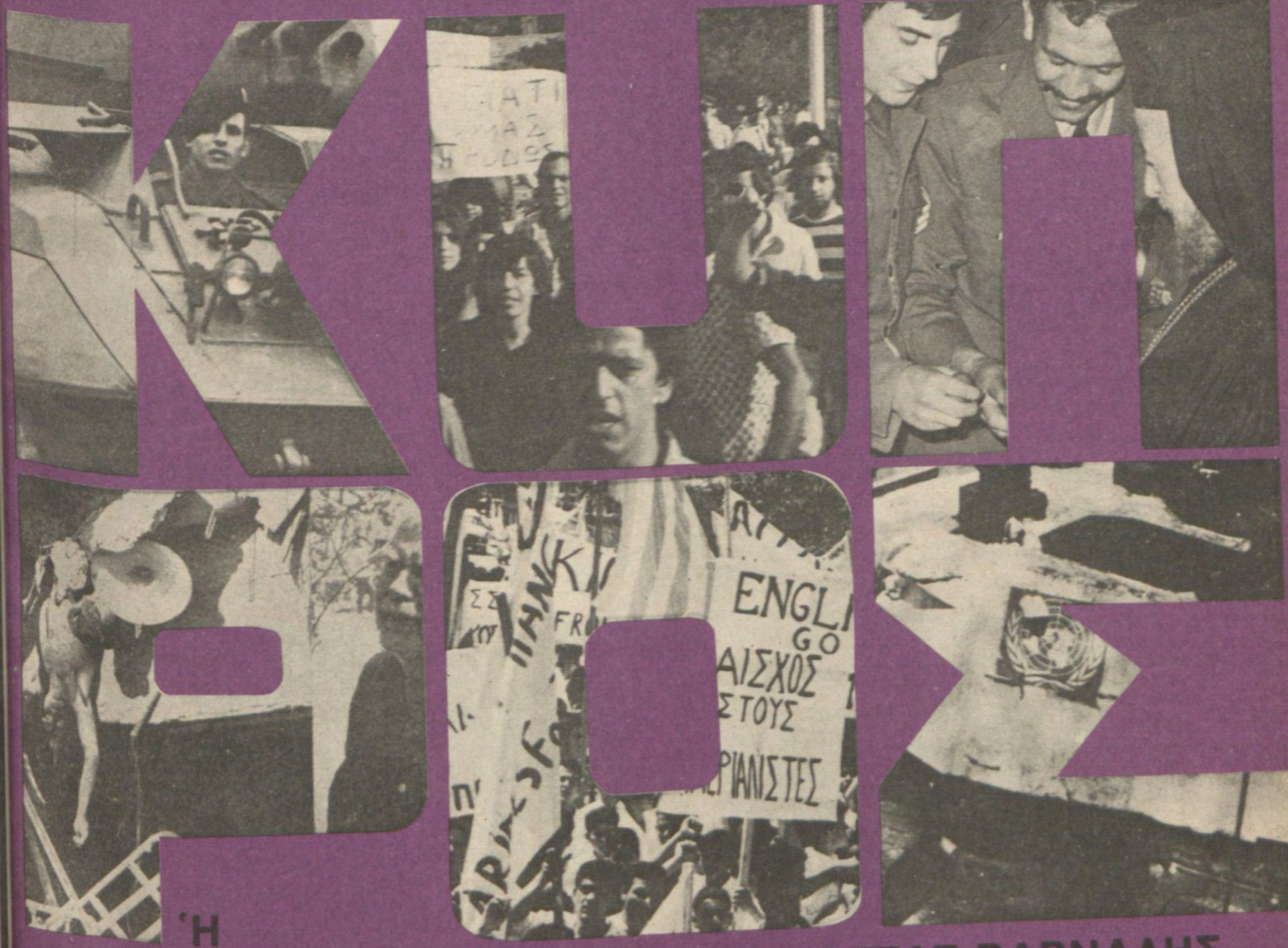
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ανοιχτή

Ή

ORDINE NUOVO

ἀνέπαφη

στὴν Ἑλλάδα

● Δημ. Χατζῆ: ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

● Ν. Ψυρούκη: ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

● Μ. Νικολινάκου: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Περίοδος Β΄, Τεῦχος 11, Σάββατο 25 Ἰανουαρίου 1975

Δρχ. 20

anti

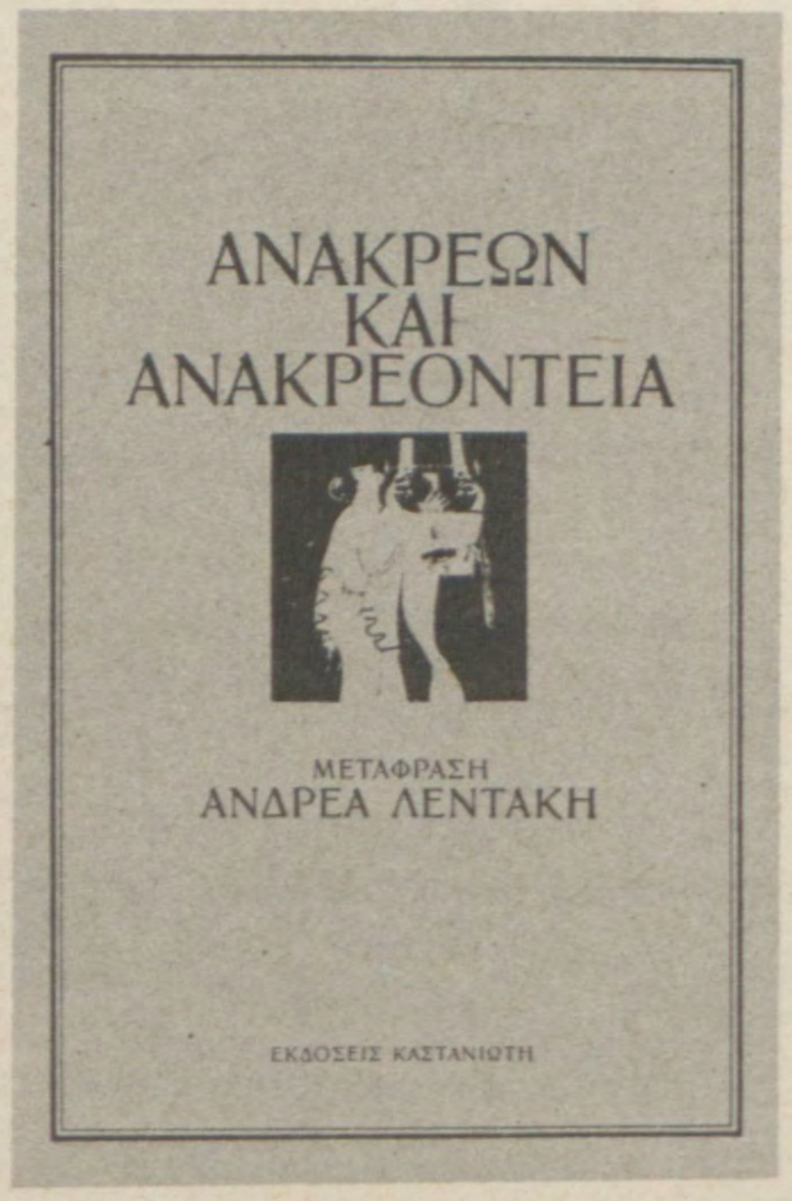
περιεχομενα

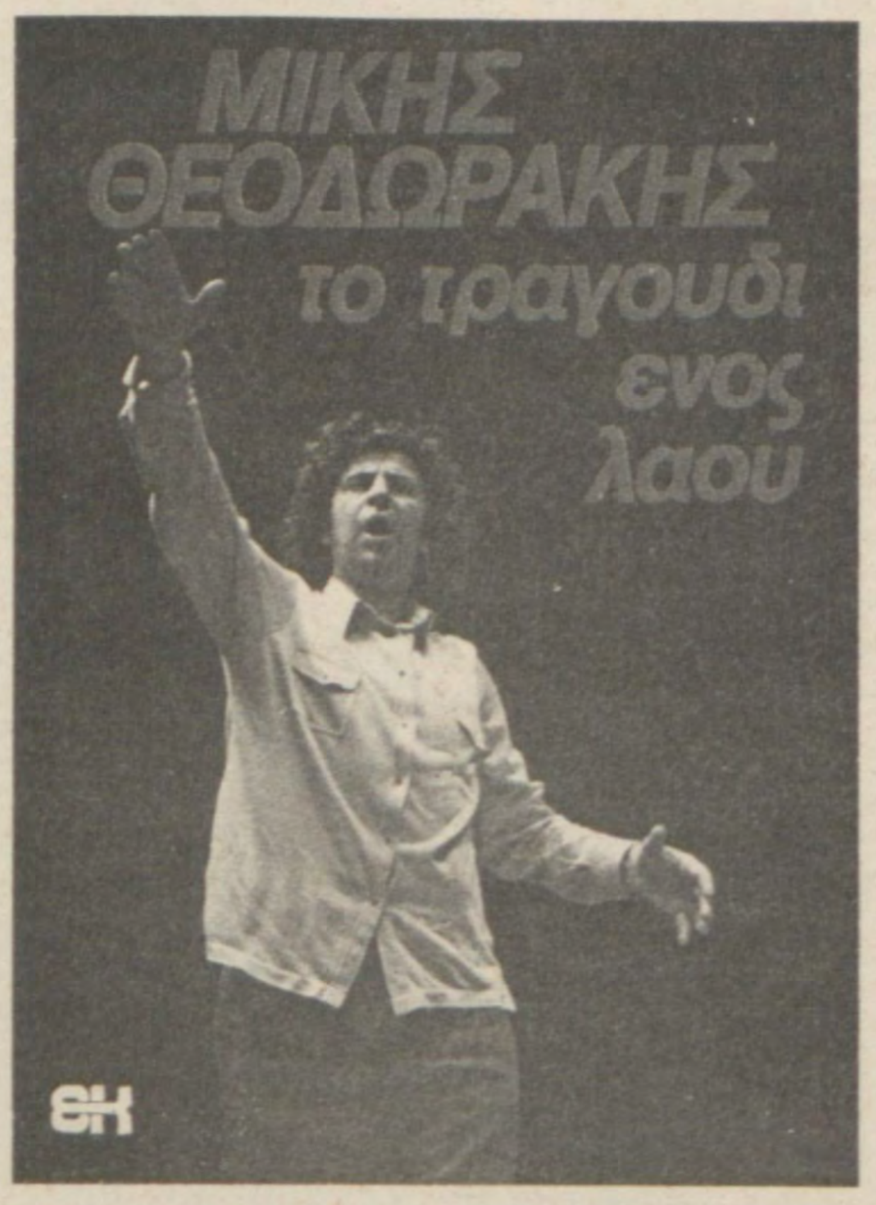
	Σελ.		Σελ.
ΣΠ. ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ πολιτικὴ ἀνασκόπηση	4	Λ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀνατολικὴ Μεσόγειος	35 - 37
Σχόλια	5	Γιὰ τὴ Γραμματεία Ἀθλητισμοῦ	38 - 39
Ἀνέπαφη ἡ «Νέα τάξις»	6 - 8	ΑΛΙΚΗ ΓΡΕΒΕΝΙΩΤΗ: Μετανάστες Σουηδίας	40 - 41
Μ. ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ: Προοπτικὴ ἐπαναστατικῆς θεωρίας	9 - 14	Δ. ΧΑΤΖΗΣ: Γιὰ τὸ Βάρναλη	42 - 43
Δεξιὰ καὶ μονοκρατορία	15 - 16	ΑΛ. ΞΥΔΗΣ: Τέχνη, χθὲς – σήμερα	44 - 45
Ν. ΣΤΑΘΑΤΟΣ: Τύπος καὶ Σύνταγμα	16 - 17	ΧΡ. ΝΤΟΚΑΣ: Γιὰ τὸ φιλμ «Δοκιμὴ»	46
Π. ΣΕΡΒΑΣ: Κύπρος (ἔρευνα)	18 - 25	Μ. ΜΗΤΡΑΣ: Νέα ποίηση	47
Ν. ΨΥΡΟΥΚΗΣ: Κυπριακὸ ζήτημα	26 - 28	βιβλία – δίσκοι	49 - 50
Ν. ΔΙΟΜΗΔΗΣ: Πορτογαλικὸς στρατὸς	29 - 34	Ἐπιστολὲς	51 - 54

Κεντρικὴ διάθεση γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα Βορείου Ἑλλάδος:
Βιβλιοπωλεῖο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιᾶς καὶ Σία Ο.Ε.
Τσιμισκῆ 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρικὴ διάθεση τοῦ ΑΝΤΙ, γιὰ τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀθήνα
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ
Βιβλιοπωλεῖο ΧΝΑΡΙ, Κιάφας 5, τηλ. 605-493

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
κυκλοφοροῦν

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 39 – ΤΗΛ. 324.6633

Ἐνδιαφέροντα –ἀλλὰ καὶ ἀνησυχαστικὰ– πράγματα συμβαίνουν τελευταῖα. Μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ φυσικὰ δεν μποροῦμε νὰ τὰ ἀγνοήσουμε. Γιατὶ ἀποτελοῦν στοιχεῖα μιᾶς σοβαρῆς καὶ πολύπλευρης ἀπειλῆς ποὺ ἀναπτύσσεται μεθοδικὰ ἐναντίον τῆς χώρας μας καὶ τοῦ Λαοῦ μας.

Ἔτσι, στὴν Ἀγγλία ἐξαπολύθηκε μεγάλη προπαγανδιστικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Ἀπὸ ὅλα τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης. Μὲ στόχο νὰ «ἀποδείξει» ὅτι τὸ «Αἰγαῖο δὲν ἀποτελεῖ ἑλληνικὴ λίμνη». Ὅτι ἡ τουρκικὴ μειονότητα στὴ Δυτικὴ Θράκη «καταπιέζεται». Ὅτι «σφαγὲς» Τουρκοκυπρίων ἔχουν διαπραχθεῖ στὴν Κύπρο. Ἢ καὶ νὰ ἐξαφανίσει – μὲ τὴ βοήθεια «ἱστορικῶν» φιλμ τῆς τηλεόρασης – τὴ συμβολὴ τῆς χώρας μας στὸ μεγάλο ἀντιφασιστικὸ ἀγώνα τῶν λαῶν, στὴ διάρκεια τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Κι αὐτὸ τὸ τελευταῖο μέχρι τοῦ σημείου ὥστε νεαροὶ Ἄγγλοι νὰ ρωτοῦν σὲ ποιὰ παράταξη ἀνῆκε τότε ἡ Ἑλλάδα!!!

Ποιὸς ἔσπρωξε τὰ «ἀδεύσμευτα» μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης τῆς Βρετανίας σ' αὐτὴ τὴν ἐκστρατεία; Ἀσφαλῶς οἱ ἀγγλικὲς ὑπηρεσίες. Ποὺ θέλουν νὰ καλύψουν τὴ φιλοτουρκική τους στάση, ὅπως ἐκδηλώθηκε ἀδιάντροπα, τὶς τελευταῖες μέρες. Ἀλλὰ ἴσως καὶ μὲ στόχο νὰ δημιουργήσουν ἕνα κλίμα ἠθικῆς ἀπομόνωσης τῆς Ἑλλάδας, ποὺ θὰ διευκόλυνε τὴν ἀπόπειρα νὰ «πειστεῖ» ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ νὰ προχωρήσει σὲ ἀπαράδεχτες ὑποχωρήσεις στὸ Κυπριακό, προκειμένου νὰ ἀποτρέψει μιὰν εὐρύτερη ἀπειλή. Ὅσο γιὰ τὸ «γιατί» αὐτῆς τῆς στάσης τῶν βρετανικῶν ὑπηρεσιῶν, μόνο μιὰν ὑπόθεση μποροῦμε νὰ κάνουμε: καθὼς ἡ φθίνουσα αὐτοκρατορία κλυδωνίζεται ἀπὸ μιὰ ἴσως θανάσιμη κρίση ποὺ τὴν ἐξαναγκάζει, γιὰ νὰ τὴν ξεπεράσει, νὰ ζητήσει τὴ βοήθεια τῶν ΗΠΑ, οἱ ὑπηρεσίες αὐτὲς δέχονται νὰ παίξουν οἱ ἴδιες τὸ βρώμικο ρόλο τοῦ ὑπονομευτῆ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Κυπιακοῦ λαοῦ, καὶ νὰ ἀφήσουν τοὺς «προστάτες» τους ἐλεύθερους νὰ παριστάνουν τοὺς διαιτητὲς στὴν τεχνητὴ διένεξη ποὺ θὰ κρίνει τὴ μοίρα τῆς Κύπρου, στὴν πρώτη φάση, καὶ ἴσως τῆς ἴδιας τῆς Ἑλλάδας, ἀργότερα.

Ταυτόχρονα, αὐτὲς τὶς μέρες ἡ Ἑλλάδα κατακλύστηκε ἀπὸ σκοτεινὲς φῆμες: γιὰ «δολοφονία» τοῦ κ. Καραμανλῆ, γιὰ «κήρυξη γενικῆς ἐπιστράτευσης», γιὰ «ναυτικὴ ἀναμέτρηση κοντὰ στὴ Χίο», κ.λ.π. Φῆμες ποὺ φαίνεται ὅτι βγῆκαν μέσα ἀπὸ τὰ ἐδῶ γραφεῖα ξένων ἑταιριῶν πετρελαίου ποὺ ἀνήκουν σὲ ἢ συνδέονται μὲ τὶς «ἑφτὰ ἀδελφὲς» (οἱ ὑπερεθνικοὶ κολοσσοὶ ποὺ μονοπωλοῦν διεθνῶς τὶς πηγὲς ἐνεργείας). Αὐτά, μόλις ἐπιβεβαιώθηκε ὅτι στὴ χώρα μας ὑπάρχει ἄφθονο πετρέλαιο κι ἡ κυβέρνηση ἀποφάσισε νὰ δημιουργήσει «Ἐθνικὸν Ὀργανισμὸν Καυσίμων» μὲ τὴ βοήθεια κυρίως τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ρουμανίας. Ποὺ σημαίνει: μόλις τὰ μονοπώλια πετρελαίου –ποὺ εἶναι γνωστοὶ οἱ δεσμοί τους μὲ τὴ Χούντα– κατάλαβαν ὅτι πιθανὸν καὶ νὰ ἀπειληθοῦν τὰ συμφέροντά τους, κινήθηκαν ἀδίσταχτα γιὰ νὰ προκαλέσον στὴ χώρα ἀναταραχή, χωρὶς κανεὶς νὰ ξέρει μέχρι ποῦ θὰ προχωρήσουν καὶ πῶς θὰ σταματήσουν.

Σ' ὅλα αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ προστεθεῖ ἡ ἀναμέτρηση ἀνάμεσα στὶς ἀντίρροπες δυνάμεις ποὺ συνθέτουν τὴ «Νέα Δημοκρατία». Ἀναμέτρηση πού, ἂν καὶ ἀναπτύσσεται ἀκόμα στὸ παρασκήνιο, προκαλεῖ ἐπικίνδυνες ἐντάσεις, ἀβεβαιότητες καὶ ἀνησυχίες, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι μιὰ ἀπὸ τὶς ἀντιμαχόμενες ὁμάδες καὶ μὲ τὸν καλούμενο «ξένο παράγοντα» στενώτατα συνδέεται καὶ ἐπιδιώκει ἀπροκάλυπτα νὰ συσπειρώσει γύρω της ἕνα μεγάλο τμῆμα τῶν στελεχῶν τῆς χτεσινῆς χούντας.

Μὲ ἄλλα λόγια: ἡ ἀπειλὴ ποὺ ἀναπτύσσεται τούτη τὴ στιγμὴ ἐναντίον τοῦ Λαοῦ μας εἶναι πολύπλευρη καὶ πολυσύνθετη. Καὶ δὲν χωρᾶ καμία ἀμφιβολία ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τὴν οἰκοδομοῦν δὲν θὰ διστάσουν καὶ νὰ συντονίσουν τὶς προσπάθειές τους καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν ὁποιαδήποτε μέσα, προκειμένου νὰ πετύχουν τοὺς σκοπούς τους. Διαπίστωση ποὺ ἐπιβάλλει τὴ μέγιστη δυνατὴ ἐπαγρύπνηση καὶ κινητοποίηση ἀπὸ μέρους τῶν λαϊκῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἐπίδειξη αἰσθήματος ὕψιστης εὐθύνης ἀπὸ τοὺς πολιτικούς τους φορεῖς. Ὥστε οἱ ὁποιοιδήποτε συνωμότες νὰ βρεθοῦν μπρὸς σὲ μιὰ καλὰ ὀργανωμένη καὶ ὀγκώδη μαζικὴ ἀντίδραση τοῦ λαοῦ μας. Χωρίς, ὅμως, αὐτὴ ἡ ἀντίδραση νὰ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ μὲ τοὺς γνωστοὺς τρόπους ἀπὸ ἐκείνους ἐναντίον τῶν ὁποίων στρέφεται.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Δημοχάρους 62, Ἀθήνα, ΤΤ. 601, Τηλ: 732.819-732.713 • Περίοδος Β΄, Χρόνος 1ος, Τεῦχος 11 • Ἐκδότης Διευθυντής: ΧΡΗΣΤΟΣ Γ. ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ, Δεινοκράτους 131, Μαρούσι • Ἀρχισυντάκτης: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ, Διοχάρους 15, Ἰλίσια • Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Ι. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΟΣ, Καλοκαιρινοῦ 15 • Συνδρομὴ ἑξάμηνη: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 260, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 300. Συνδρομὴ ἐτήσια: ἐσωτερικοῦ Δρχ. 520, ἐξωτερικοῦ Δρχ. 600 • ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: Δρχ. 20.

Τὰ Κόμματα ἀναζητοῦν τὴν πολιτική τους ἔκφραση.

Τοῦ Σπ. Λιναρδάτου

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΕΝΟ δεκαπενθήμερο, μὲ τὴν προφυλάκιση τοῦ ἀρχιβασανιστῆ Ἰωαννίδη καὶ τῶν πέντε ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς τοῦ Ἀπριλιανοῦ Κινήματος, μὲ τὴν ἔγκριση ἀπὸ τὴ Βουλὴ τοῦ Ψηφίσματος γιὰ τὸ Πραξικόπημα καὶ μὲ τὴν ἐξαγγελία ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση ὅτι θὰ συγκροτηθοῦν ἐπιτροπὲς γιὰ τὴ διερεύνηση τῶν σκανδάλων τῆς Δικτατορίας, ἔγιναν μερικὰ ἀποφασιστικά, ἂν καὶ καθυστερημένα, βήματα γιὰ τὴν τιμωρία τῶν πρωταίτιων τῆς ἑφτάχρονης τυραννίας. Εἶναι ἀναμφισβήτητο, ὅτι, σὲ ὁρισμένα μεγάλα θέματα, ὅπως στὴν καταγγελία τῆς Δικτατορίας καὶ τὴ δίωξη τῶν κυριότερων παραγόντων της, στὴν καταδίκη τῆς ὑπονομευτικῆς φημολογίας, καθὼς καὶ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν τουρκικῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν ἀγγλοαμερικανικῶν μηχανορραφιῶν, ἐκδηλώνεται, σὲ βασικὰ σημεῖα, σύμπτωση ἀπόψεων καὶ ἐπιδιώξεων ἀνάμεσα σὲ ὅλα τὰ κόμματα τῆς Βουλῆς, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μιλᾶμε ἀκόμα γιὰ ἐθνικὴ καὶ ἀντιδικτατορικὴ ἑνότητα.

Ἀλλά, στὸ δεκαπενθήμερο αὐτὸ –τόσο στὶς συζητήσεις στὴ Βουλή, ὅσο καὶ στὸν Τύπο καὶ στοὺς δρόμους καὶ στὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα– ἀποσαφηνίστηκαν, σὲ μεγάλο βαθμό, καὶ οἱ διαφορές, σὲ βασικὰ θέματα, ὄχι μόνο ἀνάμεσα στὴν Κυβέρνηση καὶ στὴν Ἀντιπολίτευση, ἀλλὰ καὶ μέσα στὰ ἴδια τὰ κόμματα. Ἡ Ἀντιπολίτευση, λόγου χάρη, δὲν διαφωνεῖ μόνο μὲ τοὺς ἀργοὺς ρυθμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους προχωρεῖ στὴν τιμωρία τῶν ἐνόχων τῆς Τυραννίας ἡ Κυβέρνηση. Ὑπογραμμίζει ἐπίσης, σὲ κάθε εὐκαιρία, ὅτι ἡ κάθαρση, ἡ ἀποχουντοποίηση, ὁ ἐκδημοκρατισμὸς τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς δημόσιας ζωῆς, ποὺ χρειάζεται ὁ Τόπος γιὰ νὰ διασφαλιστεῖ ἀπὸ ὑποτροπὲς τῆς ἀνωμαλίας καὶ νὰ προχωρήσει στὴ θεμελίωση μιᾶς ἀληθινὰ προοδευτικῆς καὶ ἐξελισσόμενης Δημοκρατίας, δὲν ταυτίζονται μὲ τὴν τιμωρία μερικῶν ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ἀπριλιανοῦ ἢ τοῦ Νοεμβριανοῦ πραξικοπήματος, τῶν συνενόχων τους, τῶν βασανιστῶν καὶ τῶν καταχραστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν ἡ κάθαρση, ἡ ἀποχουντοποίηση, ὁ ἐκδημοκρατισμὸς θὰ πρέπει νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὶς καίριες θέσεις τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, καὶ κυρίως τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὅσοι, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, συνεργάστηκαν μὲ τὴ Δικτατορία. Καὶ θὰ πρέπει νὰ καλλιεργήσει ἡ Κυβέρνηση, νέο πνεῦμα, δημοκρατικό, σὲ ὁλόκληρο τὸν κρατικὸ μηχανισμό.

Διαφορὲς ἀπόψεων στὴ «Νέα Δημοκρατία»

Ο ΤΡΟΠΟΣ ποὺ ἀντέδρασε ἡ Κυβέρνηση –μὲ ἕναν Ὑπουργὸ κι ἕναν ὑφυπουργό της– στὶς καταγγελίες γιὰ τὸ βασανισμὸ φοιτητῆ στὸ Ἀλιβέρι, ὁ ἐπαναδιορισμὸς σὲ βασικὲς θέσεις θεραπόντων τῆς Δικτατορίας, ἡ διατήρηση φιλοχουντικῶν καθηγητῶν στὴν Ἀνώτατη Ἐκπαίδευση, ἡ προώθηση ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ ποὺ «διακρίθηκαν» τὴν 21η Ἀπριλίου ἢ στὸ πραξικόπημα στὴν Κύπρο, ἔχουν δημιουργήσει βάσιμες ὑποψίες, ὅτι γίνεται προσπάθεια νὰ «ἀφομοιωθοῦν» φιλοδικτατορικὰ στοιχεῖα στὴν κυβερνητικὴ παράταξη. Εἶναι ἐνδεικτικὸ τὸ γεγονός, ὅτι κυβερνητικοὶ βουλευτὲς χαρακτήρισαν προσπάθεια νὰ διαβληθοῦν τὰ σώματα ἀσφαλείας τὶς καταγγελίες γιὰ τὰ βασανιστήρια στὸ Ἀλιβέρι καὶ ὕποπτο σύνθημα τὴν ἀποχουντοποίηση.

Οἱ ἐκδηλώσεις καὶ οἱ τάσεις αὐτὲς προκαλοῦν ἀνησυχίες καὶ στοὺς κόλπους τῆς «Νέας Δημοκρατίας», ἰδιαίτερα ἀνάμεσα στοὺς ἀντιστασιακοὺς καὶ στὰ πιὸ φιλελεύθερα στοιχεῖα. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι μιὰ ἀπὸ τὶς κυριότερες πρωϊνὲς φιλοκαραμανλικὲς ἐφημερίδες δημοσιεύει καθημερινὰ σχεδὸν ἀποκαλύψεις γιὰ τὴ διατήρηση καὶ προώθηση χουντικῶν ἀξιωματικῶν στὸ Στρατὸ καὶ σχόλια, μὲ τὰ ὁποῖα ζητᾶ νὰ γίνει ἀληθινὴ ἀποχουντοποίηση. Οὔτε εἶναι τυχαῖο, ὅτι, σὲ μιὰ ἄλλη, πιὸ καθαρόαιμη καραμανλικὴ ἐφημερίδα, γνωστὸς δημοσιογράφος καὶ βουλευτὴς τῆς «Ν.Δ.» διαμαρτύρεται γιατὶ «στὴν Κυβέρνηση Καραμανλῆ (...) τὸν κυριώτερο ρόλο παίζουν οἱ "προϊστορικοὶ καραμανλικοὶ"» καὶ διαπιστώνει μὲ πικρία, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς τοποθέτησε σὲ καίριες θέσεις «ἐκπροσώπους τοῦ πνευματικοῦ ἀκαδημαϊσμοῦ» καὶ ὅτι «οἱ παλαιοὶ ἐπιτελεῖς του ποὺ καὶ τώρα τὸν περιβάλλουν ἔγιναν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου συντηρητικώτεροι ἀπὸ πρίν...»

Αἰτία ἀντιθέσεων μέσα στὴ «Νέα Δημοκρατία», περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν πικρία τῶν βασιλικῶν γιὰ τὴν «προδοσία» τοῦ Καραμανλῆ ἢ ἀπὸ τὴ δυσαρέσκεια μερικῶν βουλευτῶν γιατὶ δὲν ὑπουργοποιήθηκαν, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ὑποσχέσεις γιὰ δημοκρατικὴ ὀργάνωση τοῦ κόμματος ἔχουν παραπεμφθεῖ στὶς ἑλληνικὲς καλένδες καὶ στὸν πολιτικὸ αὐτὸ σχηματισμὸ τῆς Δεξιᾶς κυριαρχοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀρχηγό, οἱ παλαιοὶ καὶ νέοι κομματάρχες.

Ὁ κίνδυνος νὰ ξεσπάσουν οἱ ἐσωκομματικὲς ἀντιθέσεις ἂν ἐγκαταλείψει τὴν ἀρχηγία τῆς «Ν.Δ.» εἶναι, φαίνεται, ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς λόγους ποὺ κάνουν τὸν κ. Καραμανλῆ νὰ διστάζει νὰ ἀναλάβει τὴν Προεδρία τῆς Δημοκρατίας ἀκόμα καὶ ὅταν θὰ ψηφιστεῖ τὸ νέο Σύνταγμα.

Ἡ Ἕνωση Κέντρου – Νέες Δυνάμεις

ΚΑΘΩΣ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς – ἔχουν περάσει κιόλας δυὸ μῆνες – καὶ καθὼς τὰ προβλήματα πληθαίνουν καὶ ζητοῦν συγκεκριμένες ἀπαντήσεις, εἶναι φυσικὸ τὰ ἐκλογικὰ σχήματα νὰ δοκιμάζονται. Λίγο πολὺ ὅλες οἱ παρατάξεις ποὺ κατέβηκαν στὶς ἐκλογὲς ἦταν ἐκλογικοὶ συνασπισμοί. Ἡ Δικτατορία εἶχε ἀναστείλει τὶς προσπάθειες νὰ ὀργανωθοῦν σὲ δημοκρατικὲς βάσεις ὁρισμένα κόμματα καὶ συνέβαλε στὴν ἀποδιοργάνωση ἄλλων. Τώρα λοιπόν, μὲ τὴ δράση τους μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ Βουλή, καὶ μὲ τὴν ὁποιαδήποτε «λειτουργία» τους, τὰ κόμματα δοκιμάζονται καὶ ἀναζητοῦν τὴ φυσιογνωμία τους.

Στὴν Ἕνωση Κέντρου - Νέες Δυνάμεις ἐκδηλώνονται διαφορετικὲς ἀπόψεις γιὰ τὸ χαρακτήρα τοῦ κόμματος, γιὰ τὸν τρόπο ποὺ θὰ ὀργανωθεῖ, γιὰ τὴ νεολαία του, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ὀνομασία του. Ὁρισμένα στελέχη προερχόμενα κυρίως ἀπὸ τὴν Κίνηση Νέων Πολιτικῶν Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰ Ε.Κ., ζητοῦν τὸ κόμμα νὰ ὀνομαστεῖ Σοσιαλδημοκρατικὸ καὶ ν' ἀποχτήσει στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὴ Σοσιαλιστικὴ Διεθνῆ καὶ μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα (γερμανικό, κ.λ.). Αὐτὸ δὲν τὸ δέχονται ὅμως οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς παλιότερους παράγοντες τῆς Ε.Κ.

Τὰ ἴδια κεντροαριστερὰ στελέχη τῆς Ε.Κ.Ν.Δ. ζητοῦν νὰ ὑπάρξει πραγματικὰ συγχρονισμένη καὶ δημοκρατικὴ ὀργάνωση τοῦ Κόμματος. Οἱ παλιοὶ κομματάρχες, χωρὶς νὰ ἀρνοῦνται στὰ λόγια τὴ δημοκρατικὴ ὀργάνωση, θέλουν νὰ τὴ φαλκιδεύσουν ὑποκαθιστώντας την μὲ τοὺς ἐκλογικούς τους μηχανισμούς. Διάσταση ἐκδηλώθηκε καὶ στὶς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν οἰκονομικὴ πολιτική. Οἱ ἀπόψεις, λόγου χάρη, ποὺ ὑποστήριξε ὁ κ. Ι. Πεσμαζόγλου στὴ Βουλὴ κατὰ τὴ συζήτηση τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τοῦ κ. Καραμανλῆ θεωρήθηκαν ἀπὸ ἄλλα στελέχη πολὺ συντηρητικές. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ τομὴ ποὺ χωρίζει τὶς διάφορες τάσεις στὴν Ε.Κ.Ν.Δ. δὲν καθορίζεται ἀπόλυτα ἀπὸ τὴν προέλευση τῶν στελεχῶν της. Ἔντονη ἀντίθεση ἐκδηλώνεται καὶ στὸ πρόβλημα τῆς νεολαίας, ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ τὸ λύσει ἡ τελευταία σύσκεψη τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδας τοῦ κόμματος. Ὅπως εἶναι γνωστό, ὑπάρχουν αὐτὴ τὴν ὥρα, δυὸ νεολαῖες τῆς Ε.Κ.Ν.Δ., ἡ Ε.Σ.Ο.Ν. καὶ ἡ Ε.Δ.Η.Ν., μὲ σοβαρὴ διαμάχη ἀνάμεσά τους.

Ἡ Ἀριστερὰ

ΤΟ ΠΑΣΟΚ δὲν ἔχει κάμει ἀκόμα ἀποφασιστικὰ βήματα γιὰ τὴ δημοκρατική του ὀργάνωση, ἀπὸ τὴ βάση ὡς τὴν κορυφή. Ἔτσι, παρὰ τὴν ἀναδιοργάνωση καὶ τὴν κανονικὴ λειτουργία τῆς προσωρινῆς Κεντρικῆς του Ἐπιτροπῆς, ἐξακολουθεῖ νὰ βαραίνει, στὶς ἀποφάσεις καὶ τὶς πρωτοβουλίες, ἡ ἰσχυρὴ προσωπικότητα τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου. Τὸ νέο αὐτὸ κόμμα τῆς Ἀριστερᾶς–ποὺ εἶναι καὶ τὸ μεγαλύτερο σὲ κοινοβουλευτικὴ δύναμη–διαθέτει ἀξιόλογα στελέχη καὶ ἐπιτελεῖο ἐπιστημόνων, ὅπως ἀπέδειξε καὶ ἡ συστηματικὴ δουλειὰ ποὺ ἔκανε γιὰ τὸ Σύνταγμα.

Δὲν μποροῦμε ὅμως νὰ ποῦμε ἀκόμα πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ ἔχει διαμορφώσει τὴν ὁριστικὴ πολιτικὴ φυσιογνωμία του. Ἐκδηλώνονται στοὺς κόλπους του σοβαρὲς διαφορὲς ἀπόψεων καὶ γιὰ τὴν πολιτική του γραμμὴ καὶ γιὰ τὶς ἰδεολογικές του κατευθύνσεις καὶ γιὰ τὸν τρόπο τῆς λειτουργίας τῶν ὀργανώσεών του, ὅπως θά 'πρεπε ἄλλωστε νὰ τὸ περιμένει κανείς. Ὁρισμένα στελέχη του κατηγοροῦν τὸν κ. Α. Παπανδρέου, ὅτι βασικὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τοὺς συνεργάτες του τοῦ ΠΑΚ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ποὺ τοὺς χαρακτηρίζουν ἀκραίους ἀριστεροὺς (φιλομαοϊκούς, τροτσκιστὲς κ.λ.). Οἱ περισσότεροι βουλευτὲς διαμαρτύρονται, ὑποστηρίζοντας ὅτι παραγκωνίζονται στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων καὶ ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πειθαρχοῦν σὲ μιὰ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ οὐσιαστικὰ διορισμένη

αὶ ὄχι ἐκλεγμένη ἀκόμα ἀπὸ τὴ βάση τοῦ Κόμματος. Πολλὰ προρχόμενα ἀπὸ τὴν Ε.Κ. στελέχη, βουλευτὲς καὶ μή, ὑποστηρίζουν, τι τὸ Κίνημα πρέπει νὰ καλύψει τὸ χῶρο τῆς κεντροαριστερᾶς καὶ χι τῆς ἄκρας Ἀριστερᾶς, στὴν ὁποία, κατὰ τὴ γνώμη τους, τὸ πρώχνει ἡ ἡγεσία του.

Ἐξωκοινοβουλευτικὰ κυρίως στελέχη τοῦ ΠΑΣΟΚ ζητοῦν νὰ γίνει ἕνα «ἰδεολογικὸ ξεκαθάρισμα» τοῦ Κινήματος καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν τουλάχιστον ἀπὸ τὶς ὑπεύθυνες θέσεις τόσο ὅσοι ἔχουν κεντρῶες, κατὰ τὴ γνώμη τους, ἀπόψεις, ὅσο καὶ οἱ ἀκραῖοι ἀριστεροί, ὥστε νὰ πάρει τὴ φυσιογνωμία ἑνὸς συνεποῦς Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος. Γεγονὸς εἶναι ὅτι διαφαίνεται ἡ δημιουργία ἑνὸς ρεύματος ποὺ ἐπικαλύπτει τὰ δύο ἄκρα τοῦ κινήματος, ποὺ εἶναι τοποθετημένο σαφῶς στὴν ἀριστερά, καὶ ἔχει ἀντιλήψεις ἀντιδογματικές, ἀντιγραφειοκρατικὲς καὶ ἀντίθετες στὸν συγκεντρωτισμὸ ποὺ λέγεται ὅτι χαρακτηρίζει μιὰ μερίδα τοῦ ΠΑΚ ἐξωτερικοῦ. Ὁ κ. Α. Παπανδρέου καὶ ἄλλα μέλη τῆς Κ.Ε. προσπαθοῦν νὰ διατηρήσουν τὴν ἑνότητα τοῦ Κινήματος μὲ τὴν ἐξασφάλιση μιᾶς ἰσορροπίας ἀνάμεσα στὶς τάσεις. Ἀλλὰ τὰ θέματα αὐτὰ μποροῦν νὰ λυθοῦν μόνο ἀπὸ ἕνα ὀργανωμένο δημοκρατικὰ Συνέδριο. Προϋπόθεση ὅμως πάλι γιὰ τὸ Συνέδριο εἶναι νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ ἡ ὕπαρξη καὶ ἡ δημοκρατικὴ λειτουργία τῶν ὀργανώσεων στὴ βάση. Καὶ στὸν τρόπο ποὺ δημιουργοῦνται οἱ τοπικὲς ἐπιτροπὲς καὶ ὀργανώσεις ἐκδηλώνονται πάλι σοβαρὲς διαφορὲς ἀπόψεων.

Ἀνασυγκρότηση τῆς ΕΔΑ

Ἡ «ΕΝΩΜΕΝΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ» ἀποδείχθηκε ὁ πιὸ θνησιγενὴς ἐκλογικὸς συνασπισμός. Διαλύθηκε ἀμέσως μετὰ τὶς ἐκλογές. Στὴν πραγματικότητα, καὶ στὴ διάρκεια τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα ἔδρασε περισσότερο σὰν βαθιὰ διχασμένη, παρὰ σὰν Ἑνωμένη Ἀριστερά. Ἡ ἄρνηση τοῦ ΚΚ νὰ παραδεχτεῖ τὸ πραγματικὸ γεγονός, ὅτι ὑπάρχει τώρα στὴ χώρα μας καὶ δεύτερο ΚΚ, ἡ προσπάθειά του νὰ μονοπωλήσει τὸ χῶρο τῆς κομμουνιστικῆς, ἂν ὄχι καὶ ὁλόκληρης τῆς Ἀριστερᾶς, εἶχαν καταλυτικὰ ἀποτελέσματα. Μιὰ ἀπὸ τὶς συνέπειες τοῦ ὀξύτατου ἀνταγωνισμοῦ στὶς ἐκλογὲς ἀνάμεσα στὰ δύο ΚΚ καὶ τῆς ἀνικανότητας τῆς ἡγεσίας τοῦ ΚΚ νὰ ἀντιληφθεῖ τὴ σημασία καὶ τὶς ἰδιομορφίες τῆς κοινοβουλευτικῆς δουλειᾶς ἦταν νὰ βγεῖ ὄχι μόνο μιὰ μικρή, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀποτελεσματικὴ ὁμάδα βουλευτῶν τῆς «παραδοσιακῆς» Ἀριστερᾶς.

Ὅσο περνᾶ ὁ καιρὸς φανερώνεται πιὸ καθαρά, ὅτι οἱ διαφορὲς ἀνάμεσα στὸ ΚΚ καὶ στὶς ἄλλες δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς εἶναι βαθύτατες. Γιατὶ δὲν περιορίζονται μόνο σὲ θέματα τακτικῆς τοῦ κινήματος ἢ σὲ ὀργανωτικὰ καὶ μεθοδολογικὰ ζητήματα, ἀλλὰ θίγουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν τελικὸ σκοπό. Χαρακτηριστικὴ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ ἦταν ἡ ἐπίθεση ποὺ ἐξαπέλυσε τὸ δημοσιογραφικὸ ὄργανο τοῦ ΚΚ ἐναντίον τοῦ Προέδρου τῆς ΕΔΑ Ἠλία Ἠλιοῦ, ποὺ τὴν ὁμιλία του στὴ Βουλὴ γιὰ τὸ Σύνταγμα τὴ χαρακτήρισε «κλασικὴ ἀστικὴ-φιλελεύθερη», καθὼς καὶ ἡ θέση ποὺ πῆρε ἡ ἴδια ἐφημερίδα –σὰν ἀπάντηση στὶς ἀπόψεις τῆς ΕΔΑ καὶ τοῦ ΚΚ ἐσωτ. ὑπὲρ τοῦ πολυκομματισμοῦ καὶ τῆς προστασίας τῶν ἀτομικῶν καὶ λαϊκῶν ἐλευθεριῶν– καθορίζοντας ὅτι πρότυπο γιὰ τὸ ΚΚ εἶναι «τὰ Συντάγματα τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν, ὅπου οἱ πολίτες ἀπολαβαίνουν πραγματικὲς ἐλευθερίες...» (Βλέπε «Ριζοσπάστη» 10 καὶ 11-1-1975).

Ἀλλὰ ἀνάμεσα στὸ πρότυπο τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας ποὺ διακηρύσσουν ὅτι ἐπιδιώκουν νὰ δημιουργήσουν οἱ ἄλλες δυνάμεις τῆς Ἀριστερᾶς στὴν Ἑλλάδα –καὶ τὰ περισσότερα κομμουνιστικὰ καὶ ὁρισμένα σοσιαλιστικὰ κόμματα τῆς Δ. Εὐρώπης – καὶ στὸ σοβιετικὸ «μοντέλο» ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖ ἰδανικὸ καὶ μοναδικὸ τὸ ΚΚ ὑπάρχουν τόσο βασικὲς διαφορές, ποὺ εἶναι δύσκολο νὰ καλυφθοῦν ἀπὸ τὴ χρησιμοποίηση ἀπὸ ὅλους τοῦ ὅρου «σοσιαλισμός».

Ἀπομένουν πάντως πολλὰ ἀκόμα νὰ γίνουν γιὰ νὰ διαμορφωθεῖ καὶ νὰ ἰσορροπήσει ἡ κατάσταση στὸ χῶρο τῆς πέρα ἀπὸ τὸ ΚΚ Ἀριστερᾶς.

Ἕνα καινούργιο στοιχεῖο γιὰ τὶς ἐξελίξεις στὸ χῶρο αὐτὸ εἶναι ἡ ζωηρὴ κίνηση ποὺ παρουσιάστηκε «ἀπὸ τὰ κάτω» γιὰ ἀνασυγκρότηση μιᾶς αὐτόνομης καὶ ἀνεξάρτητης ἀπὸ τὰ δύο ΚΚ ΕΔΑ καὶ ἡ διακήρυξη ποὺ ἀκολούθησε ἀπὸ τὴν Κ.Ε. τοῦ ΚΚ ἐσωτ., ὅτι τὸ Κόμμα αὐτὸ ἀναγνωρίζει, ὅτι ἡ ΕΔΑ εἶναι αὐτόνομος πολιτικὸς ὀργανισμός. (Ἡ εἰλικρίνεια τῆς διακήρυξης αὐτῆς θὰ κριθεῖ στὴν πράξη, δεδομένου μάλιστα, ὅτι ἡ τελευταία ὁλομέλεια τῆς Κ.Ε. τοῦ ΚΚ ἐσωτ. δὲν πῆρε σαφεῖς ἀποφάσεις στὸ θέμα αὐτό).

Ὁπωσδήποτε ἡ κίνηση γιὰ τὴν αὐτονομία καὶ τὴν ἀνασυγκρότηση τῆς ΕΔΑ εἶναι μιὰ πραγματικότητα ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴν παραγνωρίσει. Καὶ θὰ ἐπιδράσει ἀσφαλῶς σοβαρὰ καὶ ἄμεσα στὶς ἐξελίξεις στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς.

Τὸ γενικότερο συμπέρασμα ἀπὸ ὅσα ἐκθέσαμε εἶναι, ὅτι παρουσιάζεται μεγάλη κινητικότητα σὲ ὁλόκληρο τὸ φάσμα τῶν πολιτικῶν δυνάμεων στὴ χώρα μας. Καὶ ὅτι, ἂν ὅπως ὅλοι ἐλπίζουμε, συνεχιστοῦν οἱ ὁμαλὲς πολιτικὲς ἐξελίξεις, δὲν ἀποκλείεται νὰ παρουσιαστοῦν καὶ ἐκπλήξεις στὴ διαμόρφωση τῶν κομματικῶν ὀργανισμῶν καὶ σχημάτων τὰ ἑπόμενα χρόνια.

Σπύρος Ν. Λιναρδάτος

ἀντὶ θέσεις

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΝΟΗΜΑ

Μιὰ σειρὰ ἀπὸ γεγονότα ἦρθαν, τὶς τελευταῖες μέρες, νὰ κάνουν διαφανῆ τὴν πραγματικὴ διάπλεξη τῶν κέντρων ἰσχύος στὴν κρατικὴ μηχανὴ καὶ νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἡ «δικτατορικὴ ἐκτροπὴ» ἔχει νοθεύσει οὐσιαστικὰ τὴν πολιτική μας ζωή. Καὶ νὰ ἀποδείξουν ἀκόμα ὅτι οἱ ρίζες τῆς ἐκτροπῆς εἶναι διαρκέστερες ἀπὸ τὰ «ἄνθη» ποὺ κατὰ καιροὺς ἔρχονται στὸ φῶς.

Ἔτσι, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συζήτησης στὴ Βουλὴ γιὰ τὴν κατάργηση τῆς ΥΕΝΕΔ εἴδαμε τὸν κ. Ἀβέρωφ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὕπαρξής της, μὲ βάση καὶ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τυχὸν κατάργησή της «θὰ δυσαρεστοῦσε τὸν στρατόν». Πέρα ἀπὸ τὴν τυπικὴ σαθρότητα τοῦ ἐπιχειρήματος (ὁ στρατὸς δὲν βουλεύεται οὔτε καὶ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία τὸν ἐρωτᾶ γιὰ νὰ ξέρει τὴν ἀπάντησή του ὅταν αὐτὴ βουλεύεται) τὸ βάρος του βρίσκεται σὲ ὅ,τι ἐξυπονοεῖ καὶ ὄχι σὲ ὅ,τι παρουσιάζει.

Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ παλαιὸς «γεφυροποιὸς» κ. Ἀβέρωφ ὑποσημαίνει τὴν τυπική, οὐσιαστικά, ὑπόσταση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ποὺ ἡ σταθερότητά της θὰ κρίνεται κάθε φορὰ ἀπὸ τὴ διάθεσή της νὰ προσαρμόζει τὶς ἀποφάσεις της στὶς ἐπιθυμίες ἢ τὴ θέληση τοῦ πραγματικοῦ κέντρου ἰσχύος, ποὺ δὲν τὸ ἐλέγχει; καὶ ποὺ δὲν εἶναι, φυσικά, ὁ στρατὸς σὰν γενικὴ ἔννοια, ἀλλὰ ἡ χούντα, ποὺ μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα καὶ μὲ φιλανθρωπικὴ διάθεση περιβάλλει ὁ κ. Ἀβέρωφ. Καὶ θὰ δεχόμαστε ὅτι οἱ προηγούμενοι συλλογισμοὶ ἀποτελοῦν τολμηρὴ καὶ ἀστήριχτη ἑρμηνεία μιᾶς ἁπλῶς ἀτυχοῦς δηλώσεως, ἂν οἱ ἐνέργειες τῶν ἴδιων τῶν χουντικῶν δὲν ἀποδείκνυαν τὴ βασιμότητά τους:

Τὰ ὑπομνήματα καὶ οἱ δηλώσεις τῶν «πέντε», ὅπως καὶ τὸ «ὑπόμνημα Ἰωαννίδη», δὲν ἀπευθύνονταν οὔτε στὴ Δικαιοσύνη –ποὺ τὴν περιφρονοῦν– οὔτε στὸ Λαὸ (δὲν κάνουν τέτοια λάθη), οὔτε βέβαια στὴν Ἱστορία, τὴν ὁποίαν ἐπικαλοῦνται (προφανῶς ἀπὸ ἔλλειψη τῆς αἴσθησης του γελοίου). Τα υπομνήματα ἀπευθύνονται στὸ στρατό, ποὺ τὸν βλέπουν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ὅπως καὶ ὁ κ. Ἀβέρωφ. Καὶ ἀποτελοῦν, στὴν οὐσία, κώδικα ὁδηγιῶν ποὺ ἀπευθύνουν οἱ συνωμότες στοὺς ἐν ἐνεργείᾳ συνενόχους τους. Ἡ τέτοια συμπεριφορά τους, μιὰ καὶ δὲν ἀποτελεῖ προϊὸν κάποιου «θάρρους» (ποὺ οὐδέποτε ἐπέδειξαν), δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὴν ἄνεση ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἀπουσία πραγματικῆς ἀπειλῆς.

Κι αὐτό, ἂν θέλει νὰ τὸ ἀγνοεῖ ἡ κυβέρνηση, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀγνοοῦμε ἐμεῖς.

Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ ΑΝΤΙ καὶ οἱ ἐπιπτώσεις

Η ΒΑΣΗ ΤΩΝ νεοφασιστῶν τῆς ORDINE NUOVO ἔμεινε ἀνέπαφη στὴν Ἑλλάδα

Μόνο ὁ ὑπαρχηγός της συνελήφθη κι ἕνα μέλος της ἀπελάθηκε, ἐνῶ ἡ «ΝΕΑ ΤΑΞΙΣ» ἀπειλεῖ.

Τὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ «Ἀντὶ» σημείωσε, χωρὶς ὑπερβολή, μιὰ διεθνῆ δημοσιογραφικὴ ἐπιτυχία. Ἀλλὰ δὲν ἦταν αὐτὸς ὁ κυριότερος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἀποκαλύψαμε, ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες σιωπῆς, τὴν παρουσία τοῦ Ἰταλοῦ ἀρχιφασίστα Μασσαγκράντε στὴν Ἑλλάδα. Ἤδη τὴ δημοσιογραφικὴ ἐπιτυχία – ποὺ εἶναι πάντα μιὰ εὐγενὴς φιλοδοξία κάθε δημοσιογράφου – τὴν εἴχαμε ριψοκινδυνεύσει ὅταν ἀνακοινώσαμε τὰ στοιχεῖα ποὺ κατείχαμε στὴν κυβέρνηση, γιὰ νὰ δώσουμε τὴ δυνατότητα στὶς ἁρμόδιες ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες νὰ ἐρευνήσουν σὲ βάθος τὴ δραστηριότητα τῶν Ἰταλῶν ναζιστῶν στὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἶχαν ἐγκατασταθεῖ ἐπὶ χούντας, ὅταν τοὺς καταζητοῦσαν οἱ δικαστικὲς καὶ ἀστυνομικὲς ἀρχὲς τῆς χώρας τους. Ὁ κυριότερος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἐλύσαμε τὴ σιωπή μας εἶναι ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ παρατείνουμε περισσότερο τὴ δική μας ἠθικὴ εὐθύνη γιὰ κάθε ἐνδεχόμενο ἔγκλημα ποὺ μποροῦσαν νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ διαπράξουν, στὴν Ἑλλάδα ἢ σὲ ἄλλη χώρα, αὐτοὶ οἱ διεθνεῖς ἐγκληματίες τοῦ ἀναβιωμένου εὐρωπαϊκοῦ Ναζισμοῦ.
Τὰ γεγονότα δείχνουν ὅτι ἡ ἀνησυχία μας, στὴ διάρκεια τῶν τριῶν μηνῶν τῆς σιωπῆς μας, δὲν ἦταν ἀβάσιμη. Διότι:

1 **Ὁ Ἕλληνας ἀξιωματικὸς ποὺ εἶχε ἐνταλθεῖ γιὰ τὴν ὑπόθεση τῶν Ἰταλῶν νεοφασιστῶν ἦταν ἀναμιγμένος στὴν "ὑπόθεση Ἠλένιας" τοῦ Πολυτεχνείου, ὅπου ὁ ἴδιος στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας, κατηγορήθηκε ὅτι εἶχε προτείνει στὸν σπουδαστὴ Γιάννη Ἠλιόπουλο νὰ παίξει τὸ ρόλο τοῦ προβοκάτορα.**

2 **Ἡ ἀξιοπιστία τοῦ ἴδιου ἀστυνομικοῦ εἶχε κριθεῖ, ὅταν στίς, κατὰ 15ήμερο, ἐπικοινωνίες μας μαζί του, μᾶς διαβεβαίωνε ὅτι ὁ Μασσαγκράντε παρακολουθεῖται, ἐνῶ ἐμεῖς γνωρίζαμε ὅτι ἀπουσίαζε στὸ ἐξωτερικό, ὅπου ἔδινε καὶ συνεντεύξεις.**

3 **Ἡ πίστωση χρόνου, πέραν τοῦ τριμήνου ποῦ ἤθελαν οἱ κρατικὲς ὑπηρεσίες γιὰ νὰ διαπιστώσουν τὶς ἐπαφὲς τῶν Ἰταλῶν, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὠφελήσει σὲ τίποτα, ἀφοῦ στὸ διάστημα τῆς "παρακολούθησης" ἦρθε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφυγε πάλι ἀνενόχλητος κι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ὄρντινε Νουόβο, Γκρατσιάνι.**

4 **Στὸ διάστημα αὐτὸ ἀναβίωσε καὶ τὸ ἑλληνικὸ παράρτημα τῆς Ὄρντινε Νουόβο, "Νέα Τάξις". Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ μειωθεῖ ἡ δραστηριότητα τῶν νεοφασιστῶν, εἶχε ἐξαρθεῖ.**

5 **Στὴν Ἰταλία, ἀπὸ τὸ 1969 ὡς πέρυσι, οἱ φασίστες ἔχουν διαπράξει φρικώδη ὁμαδικὰ ἐγκλήματα, ἐνῶ ἀποπειράθηκαν ἀκόμη καὶ νὰ ἀνατινάξουν ὁλόκληρες ἁμαξοστοιχίες φορτωμένες μὲ χιλιάδες ἐπιβάτες. Καὶ οἱ ἐκρήξεις βομβῶν δὲν ἐσταμάτησαν ποτὲ νὰ ἀκούγονται στὴ γειτονική μας χώρα.**

6 **Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σιωπῆς μας, ἡ "Νέα Τάξις" ἐμφανίσθηκε καὶ δημόσια στὴν Ἑλλάδα, μὲ συνθήματα καὶ ἀγκυλωτοὺς σταυροὺς στοὺς τοίχους ἰδίως ἔξω ἀπὸ βιβλιοπωλεῖα, στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Θεσσαλονίκη.**

7 **Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σιωπῆς μας, στὴν Ἑλλάδα ὁ Μασσαγκράντε καὶ οἱ συνεργάτες του ἐπεξέτειναν**

τὶς "τουριστικές" ἐπιχειρήσεις τους, σὰν νὰ μὴν εἶχε ἐπέλθει καμία μεταβολὴ σὲ αὐτὴ τὴ χώρα.

8 Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σκωπῆς μας, ὁ Μασσαγκράντε ἐμφανίσθηκε στὸ Μόναχο καὶ ἔδωσε, μαζὶ μὲ τὸν ἀρχηγό του Κλεμέντε Γκρατσιάνι, μιὰ συνέντευξη στὴν ὁποία παρουσιάζεται μιὰ ἐξαιρετικὰ ἀνησυχητικὴ εἰκόνα τῶν σχεδίων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ νεοναζισμοῦ. Αὐτοὶ οἱ δύο, ἄλλωστε, ὁ Γκρατσιάνι καὶ ὁ Μασσαγκράντε, διεκήρυξαν ὅτι εἶναι "οἱ ἀληθινοὶ κληρονόμοι τοῦ ναζισμοῦ" (συνεπῶς καὶ τῶν φούρνων τοῦ Ἄουσβιτς). Καὶ εἰδικότερα ὁ Μασσαγκράντε ἔφθασε στὸ σημεῖο νὰ πεῖ ὅτι συλλαμβάνει ἄτομα καὶ τὰ "ἀνακρίνει" κατὰ τὸν τρόπο του, πρᾶγμα ποὺ ἀρκεῖ γιὰ νὰ δείξει τὸ εἶδος τῶν "ἐπιχειρήσεων" στὶς ὁποῖες ἐπιδίδεται καὶ τί εἴδους "κουμάσι" εἶναι.

9 Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σκωπῆς μας, ἔγινε στὴ Λυὼν ἕνα "συνέδριο" ναζιστῶν ἀπὸ δέκα εὐρωπαϊκὲς χῶρες, ὅπου ἡ "Ὀρντινε Νουόβο" τῶν Γκρατσιάνι – Μασσαγκράντε ἀπέκτησε τὸν ἔλεγχο ὅλων τῶν ναζιστικῶν καὶ φασιστικῶν "κινημάτων" τῆς Εὐρώπης.

Μία ἀπὸ τὶς "ἀποφάσεις" ἐκείνου τοῦ τριήμερου συνεδρίου (27, 28 καὶ 29 Δεκεμβρίου) ἦταν ἡ ἐνίσχυση τῶν Ἑλλήνων, Πορτογάλων καὶ Ἰταλῶν φασιστῶν μὲ κάθε μέσο καὶ μὲ κάθε τρόπο. Τὸ "συνέδριο" ἀποφάσισε ἐπίσης (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συλλογή... ὑπογραφῶν γιὰ τὴν ἀποφυλάκιση τοῦ Ροὺντολφ Ἔς καὶ τοῦ Φράνκο Φρέντα) νὰ ἐξαπολυθεῖ κύμα ἐπιθέσεων μὲ βόμβες στὴν Ἰταλία καὶ σὲ ἄλλες χῶρες μόλις θὰ ἀρχίσει, στὶς 27 Ἰανουαρίου, ἡ δίκη τῶν Φρέντα, Βεντούρα, Ράουτι κλπ.

ΜΙΑ ΣΥΛΛΗΨΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΗ ΚΑΙ ΜΙΑ ΑΠΕΛΑΣΗ "ΕΝ ΣΠΟΥΔΗ"

Ἡ ἠθικὴ εὐθύνη μας, λοιπόν, ἦταν μεγάλη. Τί θὰ μπορούσαμε νὰ ἀπαντήσουμε στὴ συνείδησή μας ἄν, στὸ διάστημα ἐκεῖνο τῶν τριῶν μηνῶν, γινόταν κάπου ἄλλη μία σφαγή; Καὶ ἡ ἀνησυχία μας ἐπιτεινόταν ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι ἡ πίστωση χρόνου ποὺ ἐπανειλημμένα δώσαμε θὰ χρησίμευε γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἐξάρθρωση τῆς "βάσης ἐπιχειρήσεων" ποὺ εἶχαν ἐγκαταστήσει ἐπὶ χούντας στὴν Ἑλλάδα οἱ Ἰταλοὶ φασίστες.

Μετὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν πληροφοριῶν μας, ποὺ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ σύλληψη τοῦ Μασσαγκράντε ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν ἀπέλαση τοῦ Μπιτζάρρι, εἴμαστε καὶ πάλι στὸ σκοτάδι. Ὡς αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν γνωρίζουμε τί πραγματικὰ ἀπέδωσε τὸ τρίμηνο χρονικὸ διάστημα τῆς σιωπῆς μας. Διαπιστώθηκαν οἱ δεσμοὶ καὶ τὰ "κέντρα" τῶν Ἰταλῶν ναζιστῶν στὴν Ἑλλάδα; Μὲ ποιοὺς Ἕλληνες (χουντικοὺς) εἶχαν συνεργασία; Ἀνακρίθηκε κανεὶς ἀπὸ αὐτούς;

Τίποτε δὲν ἀνακοινώθηκε. Ἀντίθετα, εἶναι πασίδηλο ὅτι ἡ ἀπέλαση τοῦ Μπιτζάρρι ἔγινε μὲ μεγάλη σπουδή, ἐνῶ μποροῦσε καὶ ἔπρεπε νὰ τεθεῖ σὲ περιορισμὸ καὶ νὰ ὑποβληθεῖ σὲ μακρὰ ἀνάκριση. Γιατὶ αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τόσο "σκληρὴ πάστα", ὅσο ὁ "ὑπάρχηγὸς" Μασσαγκράντε. Καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιληφθεῖ πῶς σκέφθηκε ἡ κυβέρνηση καὶ διέταξε τὴν ἄμεση ἀπέλαση τοῦ Μπιτζάρρι. Πάντως, ἡ ἰταλικὴ κυβέρνηση δὲν πιστεύουμε ὅτι θά ... διαμαρτυρόταν ἐπειδὴ ὁ Κλαούντιο Μπιτζάρρι θὰ ἐστερεῖτο γιὰ λίγες μέρες τῆς "προσωπικῆς ἐλευθερίας του"! Ἄλλωστε, εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἰταλικὴ κυβέρνηση δὲν διστάζει νὰ κλείσει σὲ στρατόπεδο προσφύγων κάθε ἀλλοδαπὸ ποὺ θεωρεῖ ὕποπτο γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας ἢ ἁπλῶς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδείξει ὅτι ἔχει ἔντιμα μέσα γιὰ νὰ διατραφεῖ.

Γιατί, λοιπόν, ἀπελάθηκε μὲ τόσο ἀστραπιαία ταχύτητα ὁ Μπιτζάρρι; Ἂς τὸν «ἄφηναν», τουλάχιστον, νὰ ἀπαντήσει στὶς ἐρωτήσεις τῶν δημοσιογράφων! Ἢ ἂς τοῦ τὸ συνιστοῦσαν!

Ὁπωσδήποτε, ὡς αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν γνωρίζουμε τί ἀπέδωσαν οἱ ἔρευνες γιὰ τὶς ὁποῖες μίλησε στὶς δηλώσεις του ὁ ὑπουργὸς Δημοσίας Τάξεως κ. Γκίκας, ὁ ὁποῖος μάλιστα, ἂν καταλάβαμε καλά, ἄφησε νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι οἱ ἔρευνες συνεχίζονται καὶ μετὰ τὴν ἀπέλαση τοῦ Μπιτζάρρι καὶ τὴ σύλληψη τοῦ Μασσαγκράντε. Καὶ ἀσφαλῶς οἱ ἔρευνες πρέπει νὰ συνεχίζονται, δεδομένου ὅτι οἱ Μασσαγκράντε – Μπιτζάρρι δὲν ἦταν οἱ μόνοι (ἀλλοδαποὶ ἢ μὴ) ποὺ εἶχαν σχέση μὲ τὶς "ἐπιχειρήσεις ΝΟΣΤΟΣ".

Οἱ δεσμοὶ χούντας – Ἰταλῶν φασιστῶν

Ἀλλὰ τὸ θέμα τῶν δεσμῶν τῆς χούντας μὲ τοὺς Ἰταλοὺς φασίστες, στὰ πλαίσια τῶν κοινῶν σχεδίων τους γιὰ τὴν "ἐξαγωγὴ" τῆς χουντικῆς "ἐπαναστάσεως" καὶ στὴν Ἰταλία, εἶναι εὐρύτατο, ἔχει τεθεῖ ἐπὶ τάπητος ἀπὸ χρόνια, καὶ δὲν περιορίζεται στὴν ὑπόθεση Μασσαγκράντε. Καὶ θὰ ἐπερίμενε κανεὶς ὅτι, μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς δικτατορίας, θὰ ἄρχιζε μιὰ λεπτομερὴς ἔρευνα γιὰ νὰ διαπιστωθοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ δεσμοὶ καὶ νὰ ἐξετασθοῦν ὅλες οἱ καταγγελίες ποὺ ἔγιναν κατὰ καιρούς, ἰδίως στὴν Ἰταλία, γι' αὐτὴν τὴ διεθνῆ δραστηριότητα τῶν ἀνθρώπων τῆς χούντας. Ἄρχισε ποτὲ μιὰ τέτοια ἔρευνα; Πολὺ ἀμφιβάλλουμε! Καὶ γιατί δὲν ἄρχισε;

Αὐτὴ ἡ ὀλιγωρία δὲν δικαιολογεῖται. Καὶ αὐτὸ θὰ διαπιστωθεῖ πολὺ

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς IRDINE NUOVO Κλεμέντε Γκρατσιάνι. Ἦρθε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔφυγε πάλι ἀνενόχλητος, ἐνῶ οἱ ἑλληνικὲς ὑπηρεσίες "παρακολουθοῦσαν" τὴν ὑπόθεση.

ἔντονα ὅταν θὰ ἀρχίσει, σὲ λίγο, ἡ δίκη τῶν Φρέντα, Βεντούρα, Ράουτι κλπ. στὸ Καταντζάρο γιὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Δεκεμβρίου 1969 στὴν πλατεία Φοντάνα τοῦ Μιλάνου. Γιατὶ στὴ δίκη αὐτὴ θὰ γίνει φανερὸ ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἀνακριτὲς ἀσχολήθηκαν ὄχι λίγο μὲ τὶς σχέσεις τῶν κατηγορουμένων φασιστῶν μὲ τὴν "Ἑλλάδα" τῆς χούντας. Καὶ θὰ γίνει, ἐπίσης, φανερό, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς δικτατορίας θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀποκατασταθεῖ μ στενὴ συνεργασία μεταξὺ τῶν ἑλλ νικῶν καὶ τῶν ἰταλικῶν δικαστικ ἀρχῶν γιὰ τὴν πλήρη ἀποκάλυψ τῶν πλοκάμων τῆς διεθνοῦς συν μοσίας.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ», ΧΩΡΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ὁ Μπιτζάρρι λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπέλασή του. Λένε ὅτι ἤξερε πολλὰ καὶ δὲν συνέφερε ἡ παραμονή του ἐδῶ.

Ὑπάρχει καὶ μιὰ συγκεκριμένη δημόσια καταγγελία, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ "Ἀντὶ" στὸ τεῦχος ἀριθ. 2, τῆς 21.9.1974. Ἐδημοσιεύσαμε τότε τρία συναφῆ ἔγγραφα, στὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι ἕνας γνωστὸς φασίστας ἐπρόκειτο νὰ ἔχει "τὶς αἰτηθεῖσες προσωπικὲς ἐπαφὲς μὲ τὸν Ἕλληνα πρόξενο" στὴ Νεάπολη. Στὸ ἔγγραφο, ποὺ ἦταν μιὰ ἰδιόχειρη ἐπιστολὴ γνωστοῦ στελέχους τοῦ ἰταλικοῦ φασισμοῦ καὶ ἔφερε ἡμερομηνία 8.9.1970, ἀναφερόταν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ πρεσβεία τῆς Ρώμης "ἔχει δώσει τὴ συγκατάθεσή της" γιὰ τὶς ἐπαφὲς αὐτές. Ἀπέμενε "ὁ σκόπελος τῶν Ἰταλῶν ποὺ ὑπηρετοῦν στὸ ΝΑΤΟ", ἀλλὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ "ἔχουμε πολλὲς ἐλπίδες μὲ τὸν Ναύαρχο", ὥστε ὁ "σκόπελος" νὰ παρακαμφθεῖ. Ἡ ἐπιστολὴ ἐτόνιζε ὅτι "τὸ δέμα" ἔπρεπε νὰ σταλεῖ μὲ τὸ ἁπλὸ ταχυδρομεῖο σὲ ἕναν ἄλλο φασίστα, στὴ Ρώμη, γνωστὸ ὡς ὑπεύθυνο τῶν στρατοπέδων παραστρατιωτικῆς ἐκπαίδευσης. Καὶ κατέληγε:

"Σοῦ ὑπενθυμίζω, τέλος, ὅτι τ παιδιὰ πρὸς ἐπιλογὴν πρέπει ν ἔχουν ἤδη ὑπηρετήσει τὴ στρατ ωτικὴ θητεία τους σὲ μάχιμα συ τάγματα καί, προπαντός, πρέπ νὰ εἶναι καθαροὶ στὶς διάφορ ἀστυνομίες. Ἀσφαλῶς δὲν εἶν κατάλληλος ὁ Μαρίνο! Τὸ νο σου!".

Θέλουμε νὰ ρωτήσουμε: Ἔλαβ κανεὶς ἁρμόδιος γνώση αὐτῶν τ ἀποκαλύψεων; Ἂν ἔλαβε, τί ἔκαμ Καὶ ἂν δὲν ἔλαβε, γιατί δὲν ἔλαβ Ἂς μὴ μᾶς πεῖ κανεὶς ὅτι καμία ἀρχ δὲν παρακολουθεῖ τί γράφει "Ἀντί"!

Ὁπωσδήποτε, ἐπανερχόμασ τώρα στὸ θέμα καὶ ζητοῦμε μ ὑπεύθυνη κυβερνητικὴ ἀπάντησ ἐπὶ τοῦ ἐὰν ἐρευνήθηκε ἢ θὰ ἐρε νηθεῖ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολ ποὺ ἀποκαλύπτει τὶς ἐξαιρετικ ὕποπτες ἐπαφὲς τοῦ προξένου τ Νεάπολης μὲ τοὺς Ἰταλοὺς φασ στες καὶ τὴν ἐπίσης ἐξαιρετικὰ ὕπ πτη συγκατάθεση τῆς Πρεσβεί τῆς Ρώμης γιὰ ἐκεῖνες τὶς ἐπαφέ ποὺ ἔχουν σχέση μὲ "δέματα", "καθαρὰ παιδιὰ" ποὺ ἔχουν ὑπ ρετήσει σὲ μάχιμα συντάγματα κ μὲ ἀνθρώπους τῶν φασιστικ παραστρατιωτικῶν στρατοπέδω

Προσθέτουμε ὅτι ἡ ἐπιστολὴ βρ σκεται στὰ χέρια τῆς ἰταλικῆς καιρούνης, στὴν ὁποία κάλλιστ μποροῦν νὰ ἀπευθυνθοῦν οἱ ἁρμ διες ἑλληνικὲς ἀρχές.

Ἡ "ὑπόθεση Μασσαγκράντε δὲν μπορεῖ νὰ περάσει μὲ μιὰ ἀπ λαση καὶ ἐνδεχομένως μὲ μιὰ ἔκ δοση. Ἡ ὑπόθεση τοῦ Προξενείο καὶ τῆς Πρεσβείας δὲν μπορεῖ ν ἀποσιωπηθεῖ. Οἱ δεσμοὶ τῶν Ἰτα λῶν φασιστῶν μὲ τοὺς ἀνθρώπου τῆς χούντας πρέπει νὰ ἀποκαλ φθοῦν σὲ ὅλη τους τὴν ἔκταση κ σὲ ὅλο τους τὸ βάθος. Αὐτὸ θὰ εἶν ἕνα στοιχειῶδες μέτρο ἄμυνας ἐ ἀντίον τῶν ὁρκισμένων ἐχθρῶν τ δημοκρατίας, ποὺ πάντα συνωμ τοῦν καὶ πάντα ὀνειρεύονται ν ἐπιστρέψουν.

"Ἡ Νέα Τάξις κτυπᾶ..." Ἀπειλητικὴ ἐπιγραφὴ στὸν τοῖχο τοῦ βιβλιοπωλείου "Τὸ Χνάρι" (ὁδὸς Κιάφας 5) ποὺ γράφτηκε μετὰ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ ΑΝΤΙ – Τὸ βιβλιοπωλεῖο ἔχει τὴν κεντρικὴ διάθεση τοῦ περιοδικοῦ

Μετὰ τὶς ἐκλογὲς καὶ τὸ δημοψήφισμα

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὸ ἀκόλουθο κείμενο εἶναι τὸ τελευταῖο μέρος ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ Μάριου Νικολινάκου «Ἀντίσταση καὶ Ἀντιπολίτευση στὴν Ἑλλάδα, καὶ κυκλοφορεῖ στὸ τέλος Γενάρη στὰ ἑλληνικὰ σὲ μετάφραση τῆς Ἀγγέλας Ἀρτέμη ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο ΟΛΚΟΣ.

Τὸ κομμάτι αὐτὸ γράφτηκε ἀπὸ τὸν συγγραφέα κατ' εὐθεῖαν στὰ ἑλληνικὰ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἔκδοση. Ὁ ἅριος Νικολινάκος εἶναι καθηγητὴς τῆς Οἰκονομικῆς στὸ Ἐλεύθερο Πανεπιστήμιο τοῦ Δυτ. Βερολίνου. Ἔχει δημοσιεύσει πολλὲς ἐργασίες στὰ γερμανικά, τὰ ἀγγλικά, τὰ ἰταλικά, γιὰ τὸν ἑλληνικὸ καπιταλισμό, τὶς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς βάσεις τῆς δικτατορίας καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ξένων ἐργατῶν στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη. Τὸ βιβλίο «Ἀντίσταση καὶ Ἀντιπολίτευση στὴν Ἑλλάδα, 1967-1974» ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀνάλυση τῆς στρατηγικῆς τῆς Ἀριστερᾶς στὴν ἑπταετία τῆς δικτατορίας καὶ θέτει τὶς βάσεις γιὰ μιὰ σύγχρονη ἐπαναστατικὴ θεωρία στὴν Ἑλλάδα.

τοῦ Μάριου Νικολινάκου

Τὸ κομμάτι τοῦτο περιλαμβάνεται μόνο στὴν ἑλληνικὴ ἔκδοση καὶ σκοπεύει νὰ ὁλοκληρώσει τὶς προηγούμενες ἀναλύσεις στὸ φῶς τῆς νέας τάξης πραγμάτων ποὺ προκύπτει μετὰ τὶς ἐκλογὲς καὶ τὸ δημοψήφισμα. Τὸ κομμάτι τοῦτο γράφτηκε ἐξάλλου τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ 1974, ὅταν πιὰ εἶχε δημοσιευτεῖ καὶ τὸ σχέδιο τοῦ νέου συντάγματος, μὲ τὸ ὁποῖο ἐμπεδώνεται κυριαρχία τῆς ἀστικῆς τάξης μὲ ὅλα τὰ ἐχέγγυα ποὺ τὴν ἐξασφαλίζουν.

ΔΕ ΦΤΑΙΕΙ Ο ΛΑΟΣ

Ἡ ἐμπειρία τῶν ἐκλογῶν θέτει μόνο τὸ πρόβλημα τῆς ἀναθεώρησης τῶν προοπτικῶν μέσα στὶς ὁποῖες μποροῦν νὰ ἰδωθοῦν οἱ στόχοι τῶν διαφόρων πολιτικῶν δυνάμεων. Εἶπαν πολλοί, ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὸ ἀναπάντεχο ἀποτέλεσμα, πὼς ὁ λαὸς παρασύρθηκε ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς δεξιᾶς. Ἐδῶ πάει νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἕνα δεύτερο μοιραῖο λάθος. Νὰ γυρευτεῖ ἡ εὐθύνη ἀπὸ τὶς πολιτικὲς δυνάμεις καὶ τὰ κόμματα στὴ μάζα τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ καλυφτεῖ ἔτσι ἡ ἀνικανότητα καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν πολιτικῶν σχηματισμῶν ποὺ ἀναπήδησαν πάνω σὲ προσωπικές, σαθρὲς βάσεις γιὰ νὰ καλύψουν βραχυχρόνια τὴν ἀνάγκη συμμετοχῆς στὶς ἐκλογές. Ὁ λαὸς ἀντέδρασε σωστά. Ἀνάλογα μὲ τὰ συνθήματα καὶ τὶς προοπτικὲς ποὺ τοῦ παρουσίασαν κι ἀνάλογα μὲ τὸν δρόμο ποὺ τοῦ ἔδειχναν. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ὁ κίνδυνος τῶν τάνκς σὲ περίπτωση ἀποτυχίας τῆς δεξιᾶς. Ἕνα σύνθημα ποὺ τὸ εἶχε χρησιμοποιήσει κατὰ κόρον ὁ Παπαδόπουλος στὸ δημοψήφισμα τοῦ Ἰουλίου 1973. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ ὅραμα ἑνὸς ἐπιφανειακοῦ σοσιαλισμοῦ, φερμένου ἀπὸ τοὺς πανεπιστημιακοὺς χώρους τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἀσύνδετο στὰ συστατικά του στοιχεῖα, ὅπως παρουσιάστηκε, ἀπροσάρμοστου στὰ ἑλληνικὰ δεδομένα καὶ τελικὰ ἀστήρικτου, μιὰ καὶ δὲν εἶχε γίνει ἀνάλυση τόσο τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔβγαινε ἕνα τέτοιο αἴτημα, οὔτε τῶν πολιτικῶν δυνάμεων ποὺ θὰ ἦταν οἱ φορεῖς του, οὔτε τέλος προσφερόταν μιὰ στρατηγικὴ γιὰ τὸ πέρασμα σὲ τέτοιες λύσεις μέσα στὴ διαλεκτικὴ τοῦ νέου καθεστῶτος. Μπροστὰ στὸ χάος μιᾶς διαζευκτικῆς λύσης ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ πραγματοποιηθεῖ καὶ παρουσιαζόταν κι ἀσπήρικτη, καὶ στὸν φόβο ἐπανόδου τῶν τάνκς, ὁ λαὸς προτίμησε τὴ σιγουριὰ μὲ τὴν αὐταπάτη πὼς ἴσως γίνουν κάποιες ἀλλαγές. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν αὐταπάτη αὐτὴ ὁ λαὸς πάλι θὰ ἀποφάσιζε ὑπὲρ τῆς σιγουριᾶς, μπροστὰ στὸ φόβο τῶν τάνκς καὶ τὸ χάος ἑνὸς σοσιαλισμοῦ ποὺ εἶχε, μάλιστα, σχεδὸν παρουσιαστεῖ σὰν ἐπικείμενος, ἀφοῦ θὰ ἄρχιζε νὰ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τὶς 18 Νοεμβρίου.

Ὁ λαὸς ἔτσι ἀντέδρασε σωστά, λογικά, θὰ λέγαμε ὥριμα. Τώρα θὰ ζήσει τὴν ἀπάτη ποὺ τοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ 1974 μὲ τὴ συμμετοχὴ στὴν κυβέρνηση Καραμανλῆ τῆς Ἕνωσης Κέντρου καὶ τῶν ὁριακῶν ἀντιστασιακῶν δυνάμεων ποὺ μὲ τὸ ὄνομα «Νέες Δυνάμεις» συμμετεῖχαν ἀργότερα στὸ κόμμα αὐτό. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἄλλη ἐκλογὴ γιὰ τὸν λαὸ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ τῆς ἀπάτης αὐτῆς. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτή, μὲ ὅλες της τὶς διαφορὲς καὶ μὲ τὶς διαφορετικὲς συνθῆκες ποὺ ἔγινε, ἡ λύση Καραμανλῆ εἶναι λειτουργικὰ ἡ λύση τῆς «γέφυρας» τοῦ Ἀβέρωφ, κι ἡ λύση Μαρκεζίνη ποὺ ἐπιχείρησε ὁ Παπαδόπουλος. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ἐπιχειρήθηκε ἡ μεταβολὴ τῆς δικτατορίας. Στὴν πρώτη ἐσκεμμένα, μὲ φορεῖς τὶς ἴδιες τὶς δυνάμεις τῆς δικτατορίας, στὸ ὄνομα τῆς ὀλιγαρχίας, σὰ λύση συμβιβασμοῦ ἀνάμεσα στὴν ὀλιγαρχία καὶ τὴ μεγαλοαστικὴ τάξη. Στὴ δεύτερη περίπτωση μὲ ἀνανεωμένες δυνάμεις, στὸ ὄνομα τῆς μεγαλοαστικῆς τάξης καὶ μὲ τὴν ψευδαίσθηση τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας. Οὔτε ἡ ἀγροτική, οὔτε ἡ ἐργατικὴ τάξη εἶχαν δυνάμεις νὰ ἀντιπαρατάξουν, κι ὅσες ἀντιπαρέταξαν, ἦταν ἀνύπαρχτες, διασπασμένες, ἀπροετοίμαστες κι ἀμελέτητες. Στὸ δημοψήφισμα τοῦ Ἰουλίου 1973 ὁ λαὸς δὲν εἶχε ἀντικειμενικὰ νὰ διαλέξει ἄλλον ἀπὸ τὸν Παπαδόπουλο. Στὶς ἐκλογὲς Νοεμβρίου 1974 ὁ λαὸς δὲν εἶχε ἀντικειμενικὰ νὰ διαλέξει διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι διάλεξε, γιατὶ οἱ ἄλλες δυνάμεις ἐκτὸς ἀπὸ τὴ «Νέα Δημοκρατία» δὲν ἀποτελοῦσαν, οὔτε ὑποκειμενικά, οὔτε ἀντικειμενικά, διαζευκτικὴ λύση. Ἀντικειμενικά, γιατὶ ἡ λύση ἦταν προκαθορισμένη, μαθηματικὰ προκαθορισμένη. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ Ἰουλίου 1974 ἔγινε μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι οἱ δυνάμεις κάτω ἀπὸ τὸν Καραμανλῆ θὰ γίνονταν μὲ πλειοψηφία Κυ-

βέρνηση. Ὑποκειμενικά, γιατὶ οἱ δυνάμεις τῆς ἀντιπολίτευσης ἔκαναν σφάλματα, σφάλματα ἀπανωτά. Ἔτσι, τελικά, ἦταν τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολίτευσης ποὺ μὲ τὴν πολιτική τους πριμοδότησαν τὴ «Νέα Δημοκρατία». Κατὰ κάποιο τρόπο βουλευτὲς τῆς «Ἕνωσης Κέντρου - Νέες Δυνάμεις», τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τῆς «Ἑνωμένης Ἀριστερᾶς» κάθονται στὰ ἕδρανα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» κατὰ λάθος, γιὰ τὸ ὁποῖο ὅμως τὴν εὐθύνη φέρουν τὰ ἴδια αὐτὰ κόμματα.

ΤΑ ΛΑΘΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

Ἀξίζει νὰ ἀναλύσουμε τὰ λάθη ποὺ γίναν ἀπὸ τὴν ἀντιπολίτευση, γιατὶ ἡ ἀνάλυση αὐτὴ θὰ μᾶς δώσει τὴ βάση γιὰ μιὰ ἐκτίμηση τῶν ἐξελίξεων στὸ μέλλον.

Στὶς ἀναλύσεις τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν γίνεται λόγος γιὰ τὸ «λαό». Μιλήσαμε καὶ ἐμεῖς πιὸ πάνω πὼς ὁ λαὸς σὰν σύνολο ἀντέδρασε σωστά. Ἡ ἔννοια «λαὸς» ἦταν ἀρκετή, ὅσο θέλαμε νὰ ἀποδείξουμε γιατί τὸ ἐπιχείρημα «φταίει ὁ λαὸς γιὰ τὰ ἀποτελέσματα» εἶναι λάθος. Γιὰ μιὰ πάρα πέρα ἀνάλυση, ὅμως, ἡ ἔννοια «λαὸς» εἶναι καὶ λαθεμένη καὶ ἄχρηστη, ἐπειδὴ ὁ λαὸς δὲν εἶναι ἄμορφη μάζα, ἀλλὰ κοινωνικὲς ὁμάδες ποὺ συμπεριφέρονται συγκεκριμένα, μὲ βάση τὰ συμφέροντά τους καὶ τὴ θέση τους στὸν παραγωγικὸ μηχανισμὸ καὶ τὴν κοινωνικὴ διαδικασία. Ὅταν εἴπαμε, ἔτσι, πιὸ πάνω πὼς οὔτε ἀντικειμενικὰ ὑπῆρχε ἄλλη διαζευκτικὴ λύση, πρέπει νὰ ἀναλύσουμε πῶς τοῦτο ἰσχύει γιὰ τὶς συγκεκριμένες κοινωνικὲς ὁμάδες ποὺ θέλουν νὰ ἐκφράσουν οἱ διάφοροι κομματικοὶ σχηματισμοί. Θὰ στηριχθοῦμε γι' αὐτὸ στὴν ταξικὴ ἀνάλυση ποὺ ἐπιχειρήσαμε στὸ τρίτο κεφάλαιο.

Ὅταν λέμε πὼς ἀντικειμενικὰ ἡ μόνη λύση ἦταν ἡ λύση τῆς πλειοψηφίας Καραμανλῆ, αὐτὸ σημαίνει πὼς ἡ μεταβολὴ τοῦ Ἰουλίου 1974 ἦταν μὲν ἀναγκαία γιὰ τὸ κατεστημένο, ἔπρεπε ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἀσφαλής. Δὲν ἔπρεπε ἀπὸ ἄλλη πόρτα νὰ περάσει τὸ μοντέλο τῆς Πορτογαλίας. Ἡ κατάρρευση τῆς χούντας στὶς 23 Ἰουλίου ἄφηνε ἕνα κενὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖο μποροῦσαν νὰ περάσουν λαϊκὲς λύσεις, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἔφεδροι εἶχαν ἐπιστρατευτεῖ κι ὁπλιστεῖ. Ἔπρεπε νὰ περάσει ἔτσι μιὰ λύση ποὺ θὰ ἀπόφευγε τοὺς κινδύνους αὐτούς. Τὸν Καραμανλῆ τὸν προετοίμαζε ἡ δεξιὰ ἀπὸ καιρό. Ἡ ἀριστερά, σιωπηρὰ τουλάχιστον, εὐνοοῦσε τὴ λύση αὐτὴ σὰ διέξοδο ἀπὸ τὴ στασιμότητα τῆς χούντας. Ὁ Θεοδωράκης μάλιστα εἶχε ταχτεῖ ἀνοιχτὰ γιὰ τὴ λύση Καραμανλῆ. Εἶχε φτιαχτεῖ ἔτσι μεθοδικὰ ὁ μύθος Καραμανλῆ. Στὴ σύσκεψη ποὺ ἔγινε τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν τῆς δεξιᾶς, κατὰ πρόσκληση τοῦ Γκιζίκη, στὶς 23 Ἰουλίου, ὑπῆρξε ἔτσι συμφωνία γιὰ τὴν ἀνάθεση τῆς Κυβέρνησης στὸν Καραμανλῆ «μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας καὶ τοῦ στρατοῦ»! Ἡ λύση ὅμως δὲν περνοῦσε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μετὰ τὸ Πολυτεχνεῖο. Καὶ ἐδῶ ἔγινε ἡ νοθεία, γιὰ τὴν ὁποία φέρει τὴν εὐθύνη ἡ «Ἕνωση Κέντρου». Μὲ τὴ συμμετοχὴ στὴν Κυβέρνηση ἀνθρώπων σὰν τὸ Μαῦρο, Μαγκάκη, Πεσματζόγλου, Τσάτσο καὶ Πρωτοπαπά, δόθηκε ἡ ἐντύπωση πὼς ἡ σύνθεση τῆς Κυβέρνησης ἦταν πλατιὰ καὶ ἐθνική! Τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶχαν λανσαριστεῖ ἔντεχνα σὰν ἀντιστασιακὰ καὶ προοδευτικὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικό. Οἱ ἰδέες ποὺ ἐκπροσωποῦν δὲν πήγαιναν πιὸ πέρα ἀπὸ ἕναν φιλελευθερισμὸ καὶ μιὰ σοσιαλδημοκρατία εὐρωπαϊκοῦ τύπου, καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὰ δεξιά της στοιχεῖα. Μὲ τὸ σύνθημα ὅμως πὼς στὴν κυβέρνηση συμμετεῖχαν καὶ σοσιαλιστὲς – κι αὐτὸ βασικὰ ἀφοροῦσε ἕνα μόνο πρόσωπο – ἡ λύση Καραμανλῆ εἶχε παρουσιαστεῖ σὰν λαϊκή, σὰν ἐθνική. Καὶ τὸ πέρασμά της ἦταν πιὸ ἀνώδυνο κι ἀκίνδυνο, ἀφοῦ τὰ παραπάνω πρόσωπα κι ὁ ἀρχηγὸς τῆς «Ἕνωσης Κέντρου» εἶχαν ὑπάρξει καὶ ἀντιστασιακοί! Δὲν ἀμφισβητοῦμε ἐδῶ οὔτε τὰ βασανιστήρια οὔτε τὶς φυλακίσεις τῶν προσώπων αὐτῶν. Στεκόμαστε μπροστά τους μὲ σεβασμὸ κι ἐκτίμηση. Τούτη ὅμως εἶναι μιὰ ἠθική, προσωπικὴ ἀξιολόγηση. Ὅταν ἐπιχειροῦμε μιὰ πολιτικὴ ἀξιολόγηση, πρέπει νὰ δοῦμε τὶς πράξεις τῶν ἀτόμων αὐτῶν μέσα στὸ γενικότερο πολιτικὸ πλαίσιο. Νὰ τὶς δοῦμε στὴ συνάρτησή τους μὲ τὶς κοινωνικὲς δυνάμεις, καθὼς καὶ σὲ συνάρτηση μὲ τὶς συνέπειες ποὺ ἔχουν. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴ οἱ δυνάμεις τῆς ἀριστερᾶς ποὺ εἶχαν ὑποστεῖ τὶς ἐξορίες καὶ τὰ βασανιστήρια καὶ ποὺ εἶχαν ἐπιχειρήσει μιὰν ἀντίσταση ὄχι πάνω σὲ προσωπική, ἀτομικὴ βάση, ἀλλὰ σὰν συγκεκριμένες κοινωνικὲς ὁμάδες, ἀποκλείστηκαν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση κι ἐξουδετερώθηκαν ἔτσι πολιτικὰ σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἀσκήσουν μιὰν ἐπίδραση γιὰ δημοκρατικὲς λύσεις. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὰ πρόσωπα ποὺ συμμετεῖχαν στὴν Κυβέρνηση «ἐθνικῆς ἑνότητας» καὶ ἀποτέλεσαν ἀργότερα τὶς «Νέες Δυνάμεις» ἔπαιξαν ἕνα ρόλο καταλυτικό. Βοήθησαν νὰ περάσει μιὰ νόθη λύση κι ἀποτέλεσαν ἔτσι τοὺς νεροκουβαλητὲς τῆς δεξιᾶς καὶ τοῦ Καραμανλῆ. Οἱ ἴδιες αὐτὲς δυνάμεις συνυπόγραψαν τὸν ἐκλογικὸ νόμο ποὺ τοὺς ἔβαζε τὴ θηλειὰ στὸ λαιμό. Ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ ἡ λύση Καραμανλῆ ἦταν ἀσφαλής.

Ἡ Ἕνωση Κέντρου πίστεψε πὼς διαχωριζόμενη ἀπὸ τὴ «Νέα Δημοκρατία» θὰ τραβοῦσε δυνάμεις ἀπὸ τὸ 53%. Τὸ σφάλμα ἦταν μεγάλο καὶ σίγουρο. Γιατὶ ὅλα τὰ στρώματα τῆς ἀστικῆς τάξης θὰ ψήφιζαν τὴ «Νέα Δημοκρατία» ἀσυζητητί. Δὲν ὑπάρχει μεγάλος χῶρος στὴν οὐσία γιὰ τὴν «Ἕνωση Κέντρου – Νέες Δυνάμεις». Ψήφισαν γι' αὐτὸ παλιοὶ φιλελεύθεροι ἀπὸ συνήθεια καὶ μερικὲς δυνάμεις προοδευτικὲς ποὺ ὅμως δὲν τολμοῦσαν γιὰ πολλοὺς λόγους νὰ κινηθοῦν πρὸς τὸ ΠΑΣΟΚ. Οἱ ψῆφοι ποὺ πῆρε ἡ «Ἕνωση Κέντρου» ἦταν βασικὰ ψῆφοι ἀπὸ ἕνα κομμάτι τῆς δεξιᾶς κι ἀπὸ ἕνα κομμάτι προοδευτικό, ἀλλὰ ἀκόμα ἀσχημάτιστο, συνειδησιακὰ ἀμφιταλαντευόμενο.

Η ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ

Τελικά, ἡ λύση Καραμανλῆ, ὅπως πέρασε, ἦταν ἀντικειμενικὰ προκαθορισμένη, γιατὶ σιωπηρά, καλυμμένα, γινόταν ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν ὅπλων καὶ ὑπὸ τὴν πίεση τοῦ Κυπριακοῦ. Ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ τῶν ὅπλων, γιατὶ ὁ στρατὸς δὲν θὰ ἀνεχόταν ὁποιαδήποτε ἄλλη λύση. Δὲν ὑπάρχουν δείγματα στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ πορτογαλικῶν τάσεων, θὰ λέγαμε. Τὸ δίλημμα ἢ Καραμανλῆς ἢ τὰ τάνκς δὲν ἦταν ψεύτικο, ἦταν πραγματικὸ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ στὴν πρώτη μεταχουντικὴ κυβέρνηση, εἴτε σὰν ὄργανο τῶν στρατιωτικῶν εἴτε σὰν πολιτικὴ πράξη τῶν πολιτικῶν, εἶχε ἀποκλειστεῖ ὅλη ἡ Ἀριστερά. Καὶ τὸ αἰσθητήριο τοῦ λαοῦ ἀντέδρασε σωστά. Ἡ ἀντιπολίτευση ἤξερε πὼς ψευδόταν, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἦταν πειστικὴ ὅταν προσπαθοῦσε νὰ ὑποστηρίξει πὼς τὸ δίλημμα δὲν ὑπῆρχε.

Καὶ κεῖ ἄρχισαν οἱ ἀντιφάσεις τῆς ἀντιπολίτευσης. Γιατὶ στὴν προσπάθειά της νὰ σωθεῖ μπροστὰ στὴ λαίλαπα τῆς δεξιᾶς ποὺ ἐρχόταν, ἀπευθυνόταν στὸ στρατό, ἀπονέμοντάς του δημοκρατικὸ εὔσημα. Ἡ ἱστορία ἄρχισε μὲ ἄρθρο τοῦ προέδρου τῆς ΕΔΑ στὴν «Αὐγὴ» καὶ συνεχίστηκε μὲ ἀλλεπάλληλες δηλώσεις

Ἡ ἀπειλὴ ἑνὸς νέου πραξικοπήματος στάθηκε σοβαρὸς παράγων γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν.

Οἱ παλαιοκομματικοὶ ξανάρχονται

τοῦ Αἰμιλιου

τῶν ἀρχηγῶν τῆς «Ἕνωσης Κέντρου» καὶ τοῦ ΠΑΣΟΚ. Αὐτὸ εἶναι τὸ περίφημο «λάθος τοῦ Ἀλλέντε», ὅπως τὸ ἀποκαλοῦμε. Ὁ Ἀλλέντε στήριζε τὸ πείραμά του στὸ στρατό, στὶς δημοκρατικὲς παραδόσεις τοῦ στρατοῦ! Ὁ στρατὸς ὅμως στὴ Χιλὴ ἦταν δημοκρατικός, ὅσο τὸ σύστημα δὲν κλονιζόταν. Ὁ στρατὸς ἀνέχτηκε στὴν ἀρχή, κι ἐπενέβη, ὅταν πιὰ τὸ σύστημα, πνιγμένο στὶς ἀντιφάσεις του, κινδύνευε νὰ καταρρεύσει. Ὁ Ἀλλέντε στηριζόταν μέχρι τέλους στὸ στρατό. Ὁ στρατὸς τὸν γκρέμισε. Ἡ ἀντιπολίτευση στὴν Ἑλλάδα ξέρει τί εἶναι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τὶς χουντικὲς ἐκκαθαρίσεις. Κι ἀκόμα ἡ θέση τῆς ἀντιπολίτευσης στὴν προεκλογικὴ περίοδο ἦταν ἀντιφατική. Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος μιλοῦσε γιὰ τὴ μὴ ἐκκαθάριση στὸ στρατὸ καὶ τὴ διατήρηση τῆς χούντας καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τόνιζε τὴ δημοκρατικὴ πίστη τοῦ στρατοῦ. Μιὰ ἀντίφαση ἀνεξήγητη καὶ ἐξωπραγματική. Γιατὶ ἀκόμα στὰ τέλη Δεκέμβρη 1974 ἀποκαλύφτηκε ὅτι οἱ χουντικοὶ ἀξιωματικοὶ δροῦν καὶ προωθοῦνται στὸ στράτευμα, ἐνῶ οἱ ἐκκαθαρισθέντες ἀπὸ τὴ χούντα παραμένουν ἀκόμα ἔξω, κι ὅτι δυὸ μῆνες μετὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ Ἰουλίου ὁ κίνδυνος πραξικοπήματος ὑπῆρχε. Ἡ ἀντίφαση αὐτὴ ἐξελισσόταν ἔτσι σὲ πολιτικὴ ἀπάτη ποὺ ἐπιχειροῦσε ἡ ἀντιπολίτευση ἀπέναντι στὸ λαό, ἀφοῦ τὸν ἀποπροσανατόλιζε καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ δημιουργήσει τὴν ψευδαίσθηση ὅτι πολλὰ εἶχαν ἀλλάξει. Τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἦταν γιὰ σιγουριὰ τοῦ λαοῦ, ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε σὲ μιὰ ψῆφο ὑπὲρ τῆς ἀντιπολίτευσης, γιατὶ ἡ ἀντίφαση ἦταν φανερὴ καὶ ὁ πραγματικὸς φόβος πιὸ δικαιολογημένος. Στὴ Χιλὴ οἱ μάζες εἶχαν κινητοποιηθεῖ, ἦταν ὅμως ἄοπλες. Στὴν Ἑλλάδα οἱ μάζες δὲν κινητοποιήθηκαν, ἐπειδὴ ἀναγνώρισαν τὸ ψεύτικο δίλημμα. Μὲ τὸ σωστὸ αἰσθητήριό τους ἀσφάλειας ἀπόφυγαν τὴν πρόκληση καὶ στράφηκαν στὴ δεξιά, ψηφίζοντας «Νέα Δημοκρατία». Τὸ σύνθημα γιὰ τὴ δῆθεν δημοκρατικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἔτσι, τὴν ὥρα ποὺ κανεὶς σχεδὸν ἀπὸ τοὺς προγραφέντες ἀπὸ τὴ χούντα ἀξιωματικοὺς δὲν ἀποκατασπάθηκε, ἦταν ἕνα ψέμα τῆς ἀντιπολίτευσης ποὺ ἐπιχείρησε νὰ ἀποκρύψει τὸ γεγονὸς πὼς ὁ στρατὸς εἶναι τὸ ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο ἡ δεξιὰ ἐξασφαλίζει τὰ συμφέροντά της.

Ἡ Ἀντιπολίτευση προσπαθοῦσε νὰ διορθώσει μὲ τέτοια μέσα τὴ θέση της, σὲ μιὰ λύση ποὺ ἡ τροχιά της ἦταν ἀπὸ τὰ πρὶν γνωστή. Ἡ ἀπάντηση ἦταν ἔτσι δίκαιη καὶ δικαιολογημένη. Ἡ Ἀντιπολίτευση πῆρε τὴ θέση ποὺ προέβλεπε γι' αὐτὴν ἡ λύση ποὺ συμφωνήθηκε - τῆς 21ης Ἰουλίου. Κι ἡ μὲν κομμουνιστικὴ Ἀριστερὰ τὴ δέχτηκε τὴ θέση αὐτή, ὄχι χωρὶς ἱκανοποίηση, γιατὶ γι' αὐτὴν προετοιμαζόταν στὴ διάρκεια τῶν ἑπτὰ χρόνων τῆς δικτατορίας. Τὸ ΠΑΣΟΚ πίστεψε ἢ θέλησε νὰ δείξει πὼς πιστεύει σὲ μεγαλύτερες δυνατότητες λαϊκῆς νίκης. Οἱ μικρὲς ὁμάδες τῆς Ἀριστερᾶς ποὺ εἶχαν ἰδεῖ καθαρὰ τὸ χαρακτήρα τῆς λύσης δὲν εἶχαν ἀπήχηση κι οὔτε μποροῦσαν νὰ παίξουν ὁποιοδήποτε ρόλο. Ἡ «Ἕνωση Κέντρου», τέλος, δὲν διεκδικοῦσε παρὰ τὴ συμμετοχή της στὴν κυβέρνηση, ἀφοῦ στὸ μεγάλο της μέρος ἐκπροσωποῦσε δυνάμεις τῆς δεξιᾶς, ἴσως μιᾶς προοδευτικῆς στὶς μεθόδους της δεξιᾶς, ὅμως μιᾶς δεξιᾶς ποὺ ἀπὸ θέση καὶ ἰδεολογία εἶναι ἀγκυροβολημένη στὸν ἀστικὸ συντηρητισμὸ τῆς «Νέας Δημοκρατίας». Ἔτσι ὁ μηχανισμὸς ποὺ δούλεψε μὲ τὶς ἐκλογὲς ἦταν ἄτεγκτος. Οἱ ἐκλογὲς ἔπρεπε νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴ νομιμότητα τῆς λύσης τῆς δεξιᾶς καὶ νὰ τὴν καλύψουν. Τὸν ρόλο τους αὐτὸ τὸν ἐξεπλήρωσαν πέρα γιὰ πέρα.

ΑΡΙΣΤΕΡΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΣΟΚ

Μὲ τὰ παραπάνω ἔχουμε μπεῖ ἤδη στὴν ἔρευνα τῶν ὑποκειμενικῶν παραγόντων ποὺ καθόρισαν τὴν ἐκλογικὴ συμπεριφορὰ τοῦ λαοῦ. Μὲ τὸν ὅρο αὐτὸ ἐννοοῦμε, ὅπως ἀναφέραμε πιὸ πάνω, τὰ ἀπανωτὰ σφάλματα τῆς Ἀντιπολίτευσης ποὺ ἀναφέρονται σὲ λάθη τακτικῆς καὶ σὲ λάθη ὀργάνωσης τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα.

Ἡ Ἀριστερά, διαλυμένη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας, ἐπιχείρησε ἕνα μπάλωμα ὅπως-ὅπως, μὲ τὴ μορφὴ τῆς «Ἑνωμένης Ἀριστερᾶς», τὸ ὁποῖο ὅμως ἦταν ἐξαμβλωματικό, γιατὶ οὔτε κάλυπτε ἢ ἀναιροῦσε τὶς διαφορές, οὔτε καὶ ἔπειθε. Τὸ ὅτι ἡ μορφὴ αὐτὴ ἀποτέλεσε ἁπλὸ συνοθύλευμα, φάνηκε ἀμέσως, ὅταν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγώνα ἄρχισε ἀνοιχτὴ ἡ μάχη τῶν δύο φατριῶν, ποὺ ὁδήγησε στὸν ἀηδιασμὸ τῶν Ἀριστερῶν. Πέρα ὅμως ἀπὸ αὐτό, ἡ Ἀριστερά, ἔχοντας συνείδηση τῆς τραγικῆς θέσης της, φοβόταν τὸν μέχρις ἑνὸς σημείου δημοκοπικὸ χαρακτήρα τῶν λόγων τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ. Τάχθηκε ἔτσι ὑπὲρ τοῦ Καραμανλῆ, ἀσκώντας ὑποτονικὴ κριτικὴ καὶ πριμοδοτώντας τον φανερὰ σὲ ὁρισμένες περιοχές. Μιὰ Ἀριστερὰ χωρὶς πρόσωπο, χωρὶς δική της πολιτικὴ καὶ μὲ στόχους δοτούς, καιροσκοπικούς, κι ἀκόμα μιὰ Ἀριστερὰ κομματιασμένη καὶ ἀρτηριοσκληρωτική, ἀφοῦ δὲν κατάφερε νὰ ἀνανεωθεῖ καθόλου μετὰ τὴ δικτατορία, οὔτε ὡς πρὸς τὰ πρόσωπα, οὔτε ὡς πρὸς τοὺς μηχανισμούς, δὲν μποροῦσε νὰ ἐμπνεύσει ἐμπιστοσύνη κι οὔτε νὰ ἐκφράσει πλατύτερες μάζες πέρα ἀπὸ τὸν στενὸ πυρήνα παραδοσιακῶν ὀπαδῶν της σὲ συγκεκριμένες περιοχές.

Ἡ ἴδια διαμάχη γινόταν καὶ στοὺς κόλπους τῆς «Ἕνωσης Κέντρου-Νέων Δυνάμεων». Ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος οἱ παλιὲς φιλελεύθερες δυνάμεις ὑπὸ τὸν Μαῦρο, στραμμένες βασικὰ πρὸς τὰ δεξιά, συντηρητικές, καθόλου ἀνανεωμένες. Ἀπὸ τὸ ἄλλο, αὐτὸ τὸ συνοθύλευμα ἀόριστων, δῆθεν σοσιαλιστικῶν ἀπόψεων, προοδευτικῶν θέσεων, βασικὰ ἑτερογενῶν, ποὺ ἐμφανίστηκε κάτω ἀπὸ τὸ ὄνομα «Νέες Δυνάμεις», ποὺ ὁ βασικὸς συνεκτικός τους δεσμὸς εἶναι ἡ συνύπαρξη διαφόρων προσώπων, χωρὶς ὁποιαδήποτε κοινωνικὴ βάση, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ στεγασθοῦν πουθενὰ ἀλλοῦ. Τὸ ὀργανωτικὸ σχῆμα δὲν μποροῦσε νὰ πείσει, ἔτσι, ὅπως δὲν ἔπεισε καὶ ἡ προσπάθεια διαχωρισμοῦ ἀπὸ τὴ «Νέα Δημοκρατία», γιατὶ στὴ θεσμικὴ προετοιμασία τῶν ἐκλογῶν ἡ «Ἕνωση Κέντρου - Νέες Δυνάμεις» εἶχε συμμετάσχει ὑπεύθυνα, κι ἀκόμα γιατὶ βασικὰ ταυτίστηκε μὲ τὸ κίνημα Καραμανλῆ. Ποιὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι τὰ κοινωνικὰ στρώματα ποὺ θὰ στρέφονταν πρὸς τὴν «Ἕνωση Κέντρου», ἀφοῦ ὁ χῶρος στὸν ὁποῖο ἀπευθυνόταν ἦταν ὁ χῶρος τῆς δεξιᾶς κι ἀφοῦ τὰ ἡγετικὰ στελέχη τῆς «Ἕνωσης Κέντρου» εἶχαν μονοπωλήσει τὴ συμμετοχή τους στὴ μεταβατικὴ κυβέρνηση Καραμανλῆ, δημιουργώντας ἔτσι μόνα τους τὶς προϋποθέσεις πολιτικῆς ταύτισής τους μὲ τὴ δεξιά; Σ' αὐτὰ προστίθεται ἡ ἔλλειψη ἡγετικῆς προσωπικότητας συνεκτικῆς καὶ ἀναλόγου κύρους πρὸς τὸ κύρος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς «Νέας Δημοκρατίας».

Ἡ μόνη τέτοια προσωπικότητα ποὺ μποροῦσε νὰ ἀντιπαραταχθεῖ στὸν Καραμανλῆ ἦταν ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου. Κι ἐδῶ πλέον φτάνουμε σὲ ἕνα βασικὸ σημεῖο τῆς ἀνάλυσης. Τὸ ΠΑΣΟΚ θέλησε νὰ ἐμφανισπεῖ σὰν κόμμα ἀρχῶν, ἀνανεωτικό, μὲ σοσιαλιστικοὺς στόχους, ἱκανὸ νὰ ἐκφράσει τὸ νέο πνεῦμα καὶ τὸ

αἴτημα γιὰ ἀλλαγὴ μετὰ τὴν πτώση τῆς χούντας. Αὐτὸ σὰν πρόθεση καὶ σὰν ἐτικέτα. Μ' αὐτὴ τὴ στόχευση προσεχώρησαν στὸ ΠΑΣΟΚ τὰ πιὸ σημαντικὰ στελέχη τῆς «Δημοκρατικῆς Ἄμυνας». Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅμως, ὑπῆρχε ἡ πραγματικότητα τῆς ἰσχυρῆς προσωπικότητας τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου ποὺ κάλυψε κάθε πρόθεση ἀποπροσωποποίησης τοῦ κόμματος. Γύρω του, ἕνας κύκλος προσώπων συνδεδεμένων μαζί του προσωπικά. Παράλληλα μ' αὐτὴν τὴν ὁμάδα, μιὰ μαρξιστικὴ ὁμάδα, μὲ κύριο πυρήνα τὴ «Δημοκρατικὴ Ἄμυνα». Ὁ ἀγώνας στὶς δυὸ ὁμάδες συνεχίζεται μέχρι τώρα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐκλογῶν διεξήχθη καὶ ἀνοιχτὰ μέσα στὴν ἐκλογικὴ κονίστρα. Ὑπὸ τὶς συνθῆκες αὐτὲς ἡ ὁμάδα τῆς «Δημοκρατικῆς Ἄμυνας» ποὺ δούλευε γιὰ ἕνα κόμμα ἀρχῶν καὶ προσπαθοῦσε νὰ διαψεύσει στὶς δημόσιες δηλώσεις του τὸν Ἀνδρέα Παπανδρέου δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιβληθεῖ. Ὁ τελευταῖος κυριάρχησε μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μύθου ἑνὸς κόμματος ἀρχῶν στήθηκε ἕνα προσωποπαγὲς κόμμα μὲ πολλὰ ἀριστερίστικα συνθήματα. Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι οἱ ὀπαδοὶ τοῦ ΠΑΣΟΚ ποὺ ἐπιχειρηματολογοῦν πάνω στὴ βάση ἑνὸς κόμματος ἀρχῶν, ἔλκονται ἀπὸ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου κι ἀναφέρονται σ' αὐτόν. Τὸ ΠΑΣΟΚ εἶναι βασικὰ ἀνδρεο-κεντρισμένο, ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου εἶναι ὁ πόλος ἕλξης καὶ ὁ συνδετικὸς κρίκος πολλῶν ἑτερογενῶν ὁμάδων καὶ κατευθύνσεων μέσα στὸ ΠΑΣΟΚ. Χωρὶς τὸν Παπανδρέου σὰν πρόεδρο τὸ ΠΑΣΟΚ καταρρέει. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου δεσπόζει σ' ὅλο τὸ χῶρο τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ δὲν ἔχει ἀφήσει καμιὰ ἄλλη ἡγετικὴ προσωπικότητα νὰ ξεπεράσει τὴν ἀφάνεια τῆς πολυπληθοῦς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΩΡΙΜΟΤΗΤΑ ΛΑΟΥ - ΗΓΕΣΙΑΣ

Ἔτσι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΠΑΣΟΚ μίλησε γιὰ ἕνα πρόγραμμα σοσιαλιστικῆς ἀλλαγῆς, ὅπως τὸ εἶχε ἀναπτύξει σταδιακὰ καὶ εὐκαιριακὰ στὸ ἐξωτερικό. Χωρὶς νὰ γίνει μιὰ ἀνάλυση τῶν στόχων καὶ τῶν δομῶν τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ὁμάδων, μὲ στήριγμα τὴν ἀφελῆ ἀντίληψη ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦταν ἕτοιμος γιὰ σοσιαλιστικὲς λύσεις, προτάθηκε ἕνας σοσιαλισμὸς μὲ κοινωνικοποιήσεις καὶ κοινωνικὲς ἀλλαγὲς ποὺ δὲν βρίσκονταν σὲ κανένα συσχετισμὸ μὲ τὴν κατανομὴ τῶν δυνάμεων καὶ μὲ τὴ συγκέντρωση τῆς ἐξουσίας στὸ στρατὸ καὶ στὴ δεξιά. Χειρότερα μάλιστα. Ὁ σοσιαλισμὸς αὐτὸς ἐμφανίστηκε σὰν ἐφαρμόσιμος στὶς 18 Νοεμβρίου, ἀμέσως μετὰ τὶς ἐκλογές, χωρὶς νὰ κατοχυρωθεῖ ἡ στρατηγικὴ γιὰ τὸ πέρασμα σὲ τέτοιες λύσεις κάτω ἀπὸ τοὺς δεδομένους συσχετισμοὺς δυνάμεων. Τὸ γενικὸ πρόγραμμα τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου συγκίνησε ἔτσι τὴ νεολαία κι ὁρισμένα κοινωνικὰ στρώματα ποὺ ζητοῦν τὴν ἀλλαγὴ καὶ ποὺ στὴν οὐσία προχωροῦν ἰδεολογικὰ πέρα ἀπὸ τὸ ΠΑΣΟΚ, οἱ μεγάλες μάζες ὅμως ἔνιωσαν καὶ τὴν οὐτοπία, καὶ τὴν προχειρότητα καὶ τὸν κίνδυνο. Τὴν οὐτοπία, γιατὶ γινόταν λόγος ξαφνικὰ γιὰ σοσιαλισμὸ μὲ βάση ἀναλύσεις σὲ ἐξωελλαδικοὺς χώρους, χωρὶς νὰ ἔχει γίνει μιὰ ἐπισταμένη καὶ βαθιὰ ἀνάλυση τῶν ἑλληνικῶν δεδομένων. Τὴν προχειρότητα, γιατὶ οἱ στόχοι δὲν ἐμφανίστηκαν σὰν ἕνα ὀργανικὸ συνεκτικὸ πρόγραμμα, ἀλλὰ σὰ σκόρπια κομμάτια ἑνὸς μελλοντικοῦ δράματος, ποὺ παρουσιαζόταν σὰν πραγματοποιήσιμο ὑπὸ τὶς δεδομένες μεταχουντικὲς συνθῆκες καὶ μὲ τοὺς συγκεκριμένους συσχετισμοὺς κατανομῆς τῶν πολιτικῶν δυνάμεων. Τέλος τὸν κίνδυνο, γιατὶ τὰ συνθήματα τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου, ἐπειδὴ δὲν στηρίζονταν στὴν ἀνάλυση τῶν μηχανισμῶν τῆς ἐξουσίας καὶ δὲν βλέπονταν σὲ συνάρτηση μὲ τὸ νόημα τῆς λύσης Καραμανλῆ, ἔκρυβαν τὸν κίνδυνο νέων ἐκτροπῶν. Γιὰ δεύτερη φορὰ ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου ἐμφανιζόταν σὰν κίνδυνος. Τὴν πρώτη τὸ 1967, ὅταν μὲ τοὺς ἐπαναστατικούς του λόγους ποὺ δὲν συνοδεύονταν οὔτε ἀπὸ μιὰ στοιχειώδη ὀργανωτικὴ προετοιμασία, ἀνησύχησε τόσο τὸ κατεστημένο, ὥστε χρειάστηκε νὰ καταφύγει στὴ στρατιωτικὴ δικτατορία γιὰ νὰ σωθεῖ. Τώρα, γιατὶ μὲ τὰ συνθήματα αὐτά, ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου, τόνιζε ἀντὶ νὰ μειώνει, τὴ σοβαρότητα τοῦ συνθήματος τῆς δεξιᾶς «ἢ Καραμανλῆς ἢ τὰ τάνκς». Κι ἀκριβῶς ἐπειδὴ τὰ συνθήματα αὐτὰ προσφέρονταν περισσότερο συναισθηματικά, χωρὶς ἀναφορὰ στὴ συγκεκριμένη μεταχουντικὴ κατάσταση, περιέκλειαν ἐμφανῶς κίνδυνο ἐπιστροφῆς σὲ ἀντιδημοκρατικὲς λύσεις. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι 70% τῶν γυναικῶν ψήφισαν «Νέα Δημοκρατία». Τὸ τμῆμα αὐτὸ τῶν ψηφοφόρων εἶναι ἰδιαίτερα εὐαίσθητο στὰ θέματα ἠρεμίας καὶ ἀσφαλείας. Πέρα ἀπὸ αὐτὰ θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ τονιστεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἀβασάνιστα συνθήματα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀποπροσανατόλιζαν τὸ λαὸ ἀπὸ τὰ καυτά, δύσκολα προβλήματα τῆς στιγμῆς καὶ ἀπόβλεπαν νὰ τὸν προσδέσουν σὲ μελλοντικὰ κατασκευάσματα, χωρὶς νὰ τὸν προβληματίζουν μὲ τὴ δύσκολη κατάσταση τῆς στιγμῆς καὶ χωρὶς νὰ τοῦ δείχνουν δρόμους γιὰ τὸ πέρασμα στὴν ὁμαλότητα μὲ ἀσφάλεια. Τὸ ΠΑΣΟΚ στὴν οὐσία πρόβαλε στὸ λαὸ μιὰ ἐξωπραγματικὴ μεταχουντικὴ Ἑλλάδα, ὄχι τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ συγκεκριμένη λύση Καραμανλῆ ποὺ οἱ φορεῖς της ἦταν διατεθειμένοι μὲ κάθε μέσον νὰ τὴν περάσουν. Τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν ἀποτελοῦσε ἔτσι, ὅπως εἰπώθηκε καὶ πιὸ πάνω, διαξευκτικὴ λύση, ἀποτελοῦσε κίνδυνο γιὰ τὸ λαό, ὄχι γιὰ τοὺς κατασκευαστὲς τῆς λύσης Καραμανλῆ, ἀφοῦ αὐτοὶ ἤξεραν καὶ ποῦ βαδίζουν καὶ πῶς θὰ ἔφταναν ὁπωσδήποτε στὸ στόχο τους. Τὴ λύση τὴν ἔδωσε ὁ λαὸς ὥριμα καὶ σωστά. Ἀποδείχτηκε πὼς ὁ λαὸς εἶχε ἡγέτες κατώτερους τῆς ὡριμότητάς του.

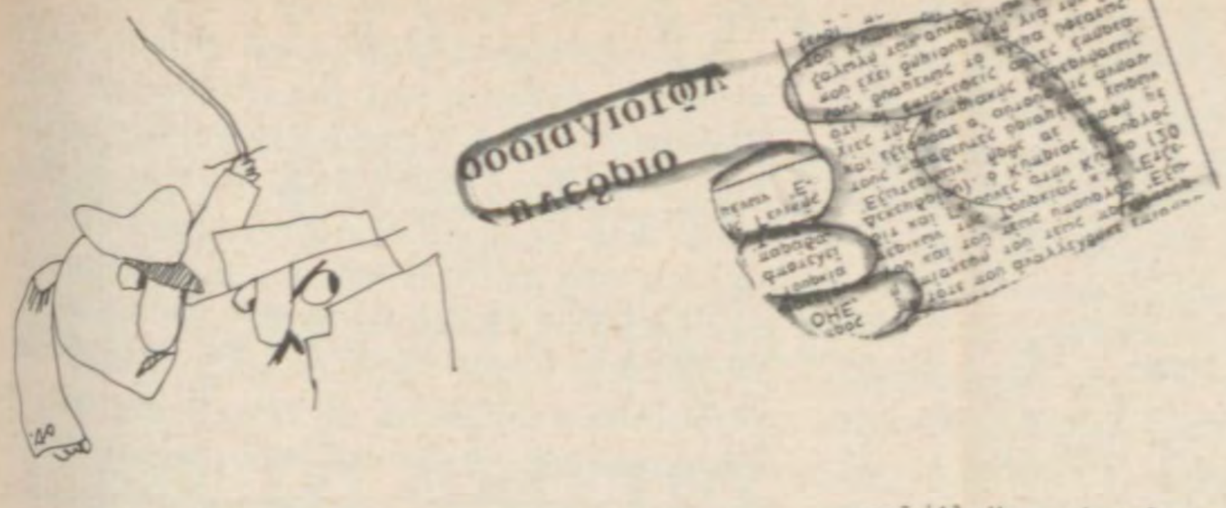
ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΕΝΤΡΟ - ΔΕΞΙΑ

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος ἦταν ἀπὸ πρὶν βέβαιο. Στὸ σημεῖο αὐτὸ δὲν χρειάζεται νὰ μείνει κανεὶς πολύ. Τὸ σχέδιο συντάγματος ποὺ προτάθηκε ἔτσι στὰ τέλη τοῦ 1974 ἦταν ἕνα σύνταγμα κομμένο στὰ μέτρα τῆς λύσης Καραμανλῆ. Ἡ παραπάνω ἀνάλυση ἐξηγεῖ πιστεύουμε, γιατί τὸ σύνταγμα Καραμανλῆ δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ 1968 τῆς χούντας. Ἀπαγόρευση τοῦ δικαιώματος ἀπεργίας, δέσμευση τοῦ τύπου, ἐκτοπίσεις, διατήρηση τῶν φεουδαρχικῶν σχέσεων στὴν ἀνωτάτη παιδεία, κατοχύρωση τῶν μονοπωλιακῶν προνομίων τοῦ ξένου κεφαλαίου, ἀποκλεισμὸς τῆς νεότητος ἀπὸ τὴν πολιτικὴ ζωή, μείωση τοῦ ρόλου τῆς Βουλῆς, καισαρικὲς ἐξουσίες στὸν Πρόεδρο, γιὰ νὰ ἀναφερθοῦμε στὰ πιὸ χτυπητὰ παραδείγματα. Ἡ πορεία αὐτὴ εἶναι ὅμως συνεπής. Τὸ σύνταγμα εἶναι σύνταγμα κατοχύρωσης τῆς λύσης Καραμανλῆ καὶ κατοχύρωσης ἑπομένως τῆς ἄρχουσας τάξης, δὲν εἶναι σύνταγμα τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι σύνταγμα οὔτε τῶν ἀγροτῶν οὔτε τῶν ἐργαζομένων. Εἶναι φυσικὴ συνέπεια, ἑπομένως, ὅτι μόνο στὰ σημεῖα ἐκεῖνα θὰ γίνουν ὑποχωρήσεις τὰ ὁποῖα εἶναι λιγότερο ἀκίνδυνα γιὰ τὴν ἄρχουσα τάξη καὶ ἐπιτρέπουν νὰ ἐμφανίσουν τὸ σύνταγμα σὰν «σύνταγμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ». Ὅσοι ἐξακολουθοῦν νὰ βλέπουν καὶ τὸ σύνταγμα πάνω ἀπὸ τὶς ταξικὲς σχέσεις καὶ ἀντιθέσεις καὶ στὸν λαὸ ψεύδονται καὶ τὴ δεξιὰ καλύπτουν. Σὲ τελευταία ἀνάλυση τὸ ἀστικὸ κράτος εἶναι κράτος τῆς ἄρχουσας τάξης. Θὰ ἦταν ἀντιφατικὸ τὸ σύνταγμα πάνω στὸ ὁποῖο στηρίζεται τὸ κράτος αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι σύνταγμα τῆς ἄρχουσας τάξης.

Πρόβλημα θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ εἶναι οἱ βασιλόφρονες, πρόβλημα καὶ πιθανὴ ἑστία ἀνωμαλίας. Καὶ θὰ εἶναι πρόβλημα πιὸ πολὺ γιὰ τὴ δεξιά, παρὰ γιὰ τὸ λαό, μιὰ καὶ ὁ λαὸς διακρίνει πιὸ καθαρά, στὴν πλειοψηφία του, καὶ ἐχθροὺς καὶ φίλους. Γιὰ τὴ «Νέα Δημο-

Ἡ ἀνάπαυλα τῆς χούντας τοῦ Christo

τοῦ Ἀλ. Κυριτσόπουλου

κρατία» οἱ βασιλόφρονες θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἀποτελοῦν κίνδυνο σὲ ὅση ἔκταση δὲν «βολευτοῦν» στὸ νέο καθεστὼς καὶ δὲν ἀποκατασταθοῦν τουλάχιστον σὲ μεγάλο μέρος στὰ προνόμια ποὺ εἶχαν πρίν. Ἂν δοῦν πὼς τὰ ἀνταλλάγματα ποὺ τοὺς δίνονται δὲν εἶναι ἐπαρκῆ τόσο ποσοτικά, ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὴ σταθερότητά τους στὸ μέλλον, θὰ καραδοκήσουν, προσφέροντας τὴν εὐκαιρία νὰ χτυπήσουν τὸν Καραμανλῆ τὸν ἴδιο. Ἡ κοινωνικὴ δύναμη τῶν βασιλοφρόνων εἶναι ἰσχνή, ἔτσι ὥστε μόνο μὲ ἀνώμαλα μέσα – μὲ ἀποστασίες ἢ μὲ τὸν στρατὸ – μποροῦν νὰ κάνουν πάλι κακό: Ἡ νέα κυβέρνηση μετὰ τὶς ἐκλογὲς ἄρχισε μὲ ἔντονο ρυθμὸ τὴν προσπάθεια ἀπορρόφησης τῶν βασιλοφρόνων, παρέχοντας θέσεις σὲ διάφορες δημόσιες ἢ ἐλεγχόμενες ὑπηρεσίες καὶ ὀργανισμούς.

Στὰ ἑπόμενα τέσσερα χρόνια θὰ ὑπάρξει ἔτσι μιὰ σταθερότητα, ἡ σταθερότητα τῆς λύσης Καραμανλῆ. Κρίσιμες γιὰ τὶς πάρα πέρα ἐξελίξεις θὰ εἶναι οἱ ἑπόμενες βουλευτικὲς ἐκλογές. Μέχρι τότε, τόσο οἱ διαδικασίες στὸν χῶρο τῆς δεξιᾶς θὰ ἔχουν ὁλοκληρωθεῖ, ὅσο θὰ ἔχουν πάρει συγκεκριμένη μορφὴ καὶ οἱ ἀνακατατάξεις ποὺ γίνονται στὸ χῶρο τῆς ἀντιπολίτευσης. Ἡ δεξιὰ ἢ θὰ ἀποκοπεῖ σὲ δυὸ τμήματα μὲ μιὰν ἀναβίωση τῶν βασιλικῶν ὑπὸ τὴ μορφὴ ἀποχώρησης ἀπὸ τὴ «Νέα Δημοκρατία» τῶν βουλευτῶν ἐκείνων ποὺ παραμένουν πιστοὶ στὴ μοναρχία, ἢ θὰ ἀπορροφήσει τοὺς βασιλικούς. Ἡ δεύτερη ἐξέλιξη φαίνεται πιὸ πιθανὴ ἐφόσον, μὲ τοὺς μηχανισμοὺς ἐλεγχόμενους ἀπὸ τὸν Καραμανλῆ, οἱ βασιλόφρονες εἶναι ἀνήμποροι νὰ κάνουν τίποτα καὶ τουλάχιστον πρὶν τὶς νέες ἐκλογὲς δὲν ἔχουν καμιὰ δυνατότητα μὲ ἀνοιχτὴ ἀποστασία νὰ ἐπιτύχουν τίποτα, χωρὶς νὰ καταποντισποῦν καὶ οἱ ἴδιοι.

Στὴν «Ἕνωση Κέντρου - Νέες Δυνάμεις» οἱ διαδικασίες θὰ προχωρήσουν πρὸς τὴν κατεύθυνση ἢ τοῦ χωρισμοῦ ἢ τῆς συγχώνευσης. Τὸ πρῶτο εἶναι πιὸ πιθανό, μιὰ καὶ ἡ «Ἕνωση Κέντρου» στεγάζει ὅλη τὴν παλιὰ δεξιὰ στὸ κόμμα, ἐνῶ οἱ «Νέες Δυνάμεις» κινοῦνται πρὸς κάποιο ἐπίχρισμα σοσιαλδημοκρατίας. Βάσεις γιὰ μιὰ συγχώνευση δὲν ὑπάρχουν, ἀφοῦ ἡ ἐκλογικὴ συγκόλληση ἦταν ἀκριβῶς εὐκαιριακή. Οἱ ἀντιθέσεις μάλιστα γίνονται πιὸ ἔντονες, ὅταν ληφθεῖ ὑπόψη καὶ ἡ ΕΔΗΝ, ὅπου πλέον ἡ ἀοριστία τῶν στόχων καὶ ἡ χάραξη τῶν ὁρίων τοῦ πολιτικοῦ χώρου φτάνουν στὸ ἔπακρο.

Η ΠΟΛΩΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Οἱ κοινωνικὲς δυνάμεις ποὺ βρίσκονται πίσω ἀπὸ τὴν «Ἕνωση Κέντρου» εἶναι βασικὰ νεοαστικὰ καὶ μικροαστικὰ στρώματα καθὼς καὶ συντηρητικὲς μερίδες ἀπὸ τὴν ἀγροτιὰ καὶ τὴν ἐργατικὴ τάξη. Σὲ μιὰ στιγμὴ κρίσης καὶ ξεκαθαρίσματος τὰ στρώματα αὐτὰ θὰ κινηθοῦν πιὸ πολὺ πρὸς τὰ δεξιά, μέσα στὸ χῶρο ποὺ ἀνήκουν. Οἱ δυνάμεις ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ στηρίξουν τὸν σχηματισμὸ «Νέες Δυνάμεις» βρίσκονται στὰ μικροαστικὰ στρώματα καὶ στὴ νεολαία ποὺ δὲν ἔχει κάνει πάρα πολλὰ βήματα ἀκόμη πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσή της ἀπὸ τὸν συντηρητισμὸ ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ τοὺς γονεῖς της, μέσα στὸν ὁποῖο ἀναπτύχθηκε. Τὰ κοινωνικὰ αὐτὰ τμήματα εἶναι μικρά. Τὰ κοινωνικὰ στρώματα πρὸς τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσαν νὰ στραφοῦν οἱ «Νέες Δυνάμεις» ἀποτελοῦν τὴ βάση τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τῆς μαρξιστικῆς ἀριστερᾶς. Ἔτσι οἱ «Νέες Δυνάμεις» σὰν αὐτόνομος πολιτικὸς μηχανισμὸς δὲν φαίνεται νὰ εἶναι βιώσιμες. Ἢ θὰ ἀπορροφηθοῦν ἀπὸ τὴν «Ἕνωση Κέντρου» ἢ οἱ διάφορες προσωπικότητες ποὺ τὴν ἀπαρτίζουν θὰ καταποντισποῦν πολιτικὰ ἢ θὰ στραφοῦν πρὸς τὸ ΠΑΣΟΚ.

Κι ἀκριβῶς στὸ χῶρο τοῦ ΠΑΣΟΚ θὰ γίνουν οἱ βασικὲς μεταλλαγὲς κι ἀνακατατάξεις. Ἐδῶ ἡ πόλωση τείνει νὰ συγκεκριμενοποιηθεῖ μεταξὺ τῶν «ἀσυνδέτων» ποὺ τοὺς συνδέει ὁ προσωπικὸς θαυμασμὸς πρὸς τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τὴν ὁμάδα γύρω ἀπὸ τὰ παλαιὰ μέλη τῆς «Δημοκρατικῆς Ἄμυνας», ποὺ ἐπιδιώκουν μιὰν ἀποπροσωποποίηση τοῦ κόμματος. Οἱ διάφορες ἐπιτροπὲς πρωτοβουλίας ποὺ δημιουργήθηκαν στὴ βάση δὲν ἔχουν ἀκόμα συνειδητοποιήσει τὸ πρόβλημα, γι' αὐτὸ εἶναι νωρὶς ἀκόμα νὰ περιορίζεται κανεὶς σ' αὐτὲς τὶς προσπάθειες γιὰ ν' ἀντλήσει ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ κόμματος ἀρχῶν. Οἱ ἐπιτροπὲς αὐτὲς βάσης κινοῦνται πρὸς τὸν στόχο τους, ὄντας ὅμως προσανατολισμένες πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀνδρέα Παπανδρέου. Σ' αὐτὸ συνέτεινε καὶ ὅτι δὲν δημιουργήθηκε μιὰ στενὴ ἐπιτροπὴ διοίκησης τοῦ κόμματος, πενταμελὴς ἢ ἑπταμελής, ἡ ὁποία ν' ἀποτελέσει τὴν ἡγεσία τοῦ κόμματος. Ὅπως ἀναφέραμε πιὸ πάνω, ὁ Ἀνδρέας Παπανδρέου ἔθαψε τὸ κόμμα ἀρχῶν στὴν πολυπληθῆ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ καὶ κράτησε γιὰ τὸν ἑαυτό του πρὸς τὰ ἔξω τὸ προσωποπαγὲς κόμμα. Αὐτὴ ἡ ἀντίφαση θὰ εἶναι ἡ πέτρα σκανδάλου γιὰ τὶς παραπέρα ἐξελίξεις. Εἶναι γνωστὸ πὼς γίνονται ὁρισμένες προσπάθειες γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς βάσης καὶ τὴ δημιουργία κόμματος ἀρχῶν. Οἱ προσπάθειες αὐτὲς εἶναι καταδικασμένες οὐσιαστικὰ σὲ ἀποτυχία, ἐφ' ὅσον δὲν δημοκρατικοποιηθεῖ ἡ ἡγεσία τοῦ κόμματος, δὲν περιορισθεῖ ἡ μονοκρατορία τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ δὲν προωθηθοῦν στὴν ἐμφανῆ ἡγεσία καὶ νέα πρόσωπα. Ἐὰν οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς δὲν διασπάσουν τὸ φράγμα Παπανδρέου, τότε θὰ πρέπει νὰ προβλεφθοῦν μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια ἀποχωρήσεις προσώπων καὶ ὁμάδων.

Ὑπολογίζεται ἀπὸ πολλοὺς πὼς στὶς ἑπόμενες ἐκλογὲς τὸ ΠΑΣΟΚ θὰ γίνει ἀξιωματικὴ ἀντιπολίτευση. Μιὰ κάπως βασισμένη πρόβλεψη πάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀδύνατη ἂν δὲν τὴ δεῖ κανεὶς στὸ πλαίσιο τῶν παραπάνω ὀργανωτικῶν ἐξελίξεων, καθὼς καὶ στὸ πλαίσιο τῶν γενικῶν ἐξελίξεων. Τὸ ΠΑΣΟΚ ἐξέφρασε στὶς περασμένες ἐκλογὲς ἀγροτικὲς βασικὰ μάζες καὶ μικροαστικὰ στρώματα, τέλος τὴ νεολαία, τὴ νεολαία τοῦ Πολυτεχνείου ποὺ ἔχει πιὰ ξεκόψει ὁριστικὰ ἀπὸ τὴν παραδοσιακὴ ἀριστερά. Ἐὰν οἱ ὀργανωτικὲς ἐξελίξεις εἶναι θετικὲς οἱ δυνάμεις αὐτὲς θὰ μείνουν καὶ ἴσως θὰ προστεθοῦν καὶ τμήματα τῆς ἐργατικῆς τάξης. Ἂν οἱ ἐξελίξεις προχωρήσουν πρὸς τὸ προσωποπαγὲς κόμμα, ἡ νεολαία θὰ ἀποχωρήσει καὶ μέρος τῆς μικροαστικῆς τάξης ποὺ πιστεύει στὴν ἀνάγκη ἑνὸς προοδευτικοῦ κόμματος ἀρχῶν. Χωρὶς τὸ μύθο τοῦ κόμματος ἀρχῶν ἡ προσωπικὴ αἴγλη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ΠΑΣΟΚ θὰ εἶναι περιορισμένη, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοια τὸ ΠΑΣΟΚ, σὰ μιὰ συγκεκριμένη ἐλπίδα γιὰ πολλούς, θὰ φυλλορροήσει. Θὰ ἐξελιχθεῖ σὲ μιὰ ἀκίνδυνη γιὰ τὸ σύστημα ἀστικὴ ἐναλλακτικὴ λύση.

Ἡ κατάσταση στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς εἶναι δεδομένη. Ἐδῶ δὲν προβλέπονται ἐξελίξεις. Ἡ πόλωση ἀνάμεσα στὸ ΚΚΕ ἐξωτερικοῦ καὶ στὸ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ εἶναι τέτοια, ὥστε μόνον ὄξυνσή της εἶναι δυνατή. Τὴν εἰκόνα κάνει πιὸ σκοτεινὴ τὸ ἑρμαφρόδιτο σχῆμα τῆς ΕΔΑ, ποὺ στὴν οὐσία στερεῖται κάθε πολιτικοῦ περιεχομένου. Στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς τὸ συνειδητοποιημένο κομμάτι τῆς ἐργατικῆς τάξης θὰ παραμείνει παραδοσιακὰ πιστὸ στὸ ὀρθόδοξο ΚΚΕ, ἐνῶ τὸ μέρος τῆς ἐργατικῆς τάξης πού, ἀπογοητευμένο, στράφηκε πρὸς τὸ ΠΑΣΟΚ, δὲν πρόκειται νὰ ἐπιστρέψει. Ὑπὸ τὶς συνθῆκες αὐτὲς τὰ δυὸ κόμματα τῆς παραδοσιακῆς Ἀριστερᾶς εἶναι ἀκίνδυνα γιὰ τὸ σύστημα. Τουναντίον, τὸ σύστημα τὰ χρειάζεται σὰν ἄλλοθι δημοκρατικότητας. Ἡ ἀναγνώριση τοῦ ΚΚΕ δὲν ἦταν, ἑπομένως, πράξη ἰδεολογικῆς μεταλλαγῆς τῆς δεξιᾶς. Ἦταν πράξη σύνεσης καὶ καθαρῶν ὑπολογισμῶν. Τὰ ΚΚΕ, ἔτσι ποὺ ἐντάχθηκαν στὸ σύστημα, διασπασμένα καὶ ἀλληλομαχόμενα, καταλήγουν νὰ μὴν ἔχουν καμιὰ ἄλλη λειτουργία, παρὰ νὰ παρέχουν στὸ σύστημα τεκμήρια δημοκρατικότητας.

Στὸ χῶρο τῆς λεγόμενης «Νέας Ἀριστερᾶς» δὲν φαίνονται πρὸς τὸ παρὸν νὰ διαγράφονται ἰδιαίτερες ἐξελίξεις. Μιὰ

κίνηση «τῶν 400», ὅπως λέγεται, βρίσκεται ἀκόμη στὰ σπάργανα κι εἶναι τόσο ἑτερογενής, ὥστε θὰ ἦταν ριψοκίνδυνο νὰ στηρίζει κανεὶς ἐπάνω της συγκεκριμένες προβλέψεις καὶ ἐλπίδες. Ὁ χῶρος αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἔτσι ὁριακός. Ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἄμεσης πολιτικῆς του σημασίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀφορᾶ φοιτητὲς καὶ διανοούμενους, σὲ τελευταία ἀνάλυση ὁριακὲς κοινωνικὲς ὁμάδες.

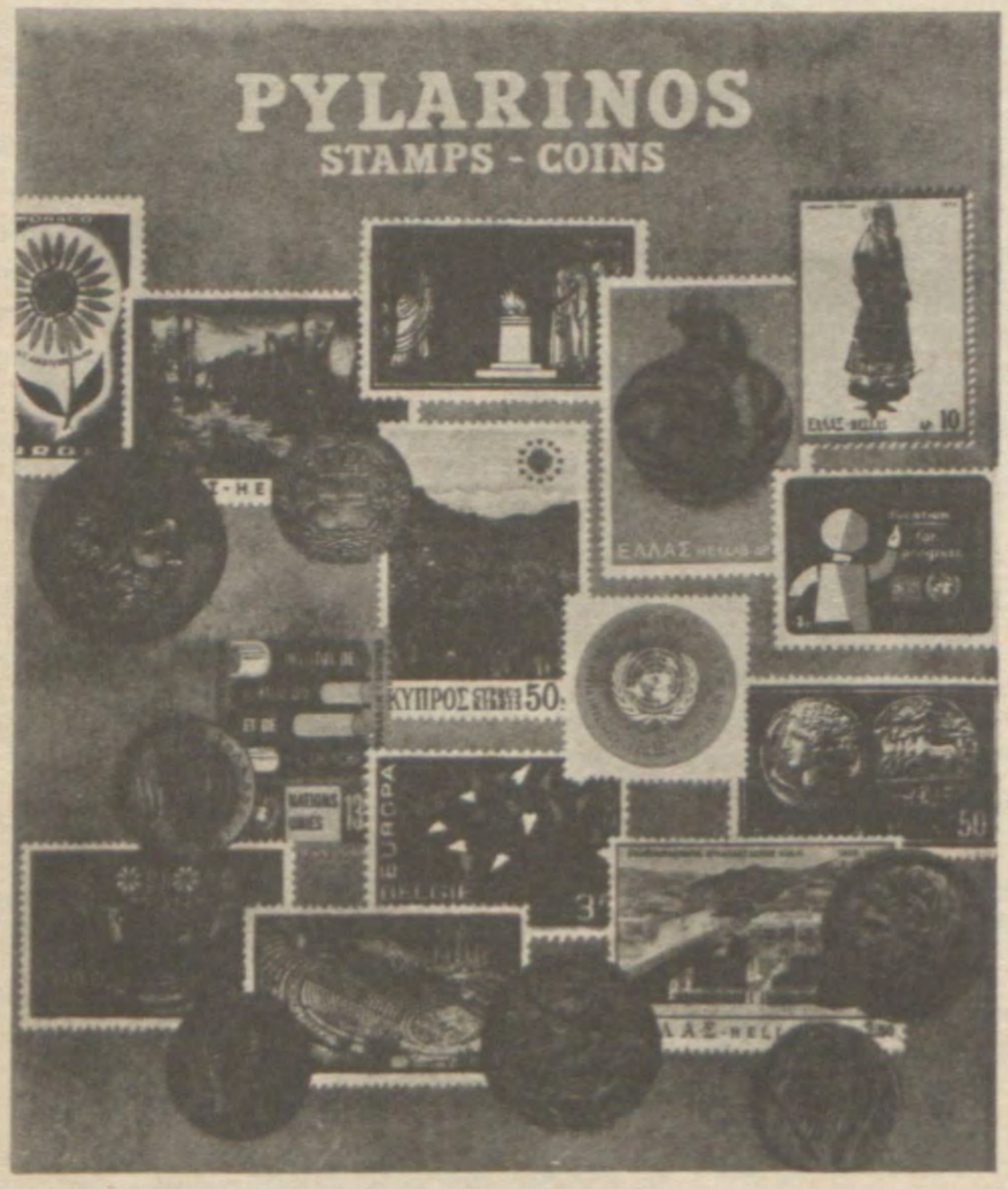
Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πὼς τὸ ἐπίκεντρο τῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν ζυμώσεων στὸ χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς γενικὰ βρίσκεται στὸ ΠΑΣΟΚ. Οἱ ἐξελίξεις μέσα στὸ ΠΑΣΟΚ θὰ προσδιορίσουν τὶς ἐξελίξεις καὶ στὸν ὑπόλοιπο χῶρο τῆς Ἀριστερᾶς. Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς δὲν εἶναι μόνο συνάρτηση τῆς διαμάχης ποὺ γίνεται μέσα στὸ ἴδιο τὸ ΠΑΣΟΚ, ἀλλὰ καὶ τῆς ταξικῆς πάλης ὅπως θὰ διαμορφωθεῖ στὰ ἑπόμενα χρόνια. Τὸ ἀριστερό, ἑπομένως, κίνημα γενικότερα θὰ ἀρχίσει νὰ ἐμφανίζεται καὶ νὰ διαμορφώνεται μὲ τὶς ἑπόμενες ἐκλογές. Ἡ μέχρι τότε περίοδος εἶναι περίοδος προετοιμασίας, ἀνακατατάξεων καὶ ζυμώσεων. Πρέπει νὰ κατανοηθεῖ πὼς ἡ περίοδος ποὺ μπήκαμε μὲ τὴ λύση Καραμανλῆ εἶναι ἡ περίοδος ἀπόλυτης κοινοβουλευτικῆς δικτατορίας τῆς ἀστικῆς τάξης, στὸ διάστημα τῆς ὁποίας θὰ ἐπιδιώξει νὰ ξαναβρεῖ τὴ συνοχή της. Μὲ τὴ λύση Καραμανλῆ οἱ λαϊκὲς δυνάμεις ἔχουν δεθεῖ πισθάγκωνα. Ἡ ἀστικὴ τάξη θὰ φροντίσει νὰ δικάσει τὴ χούντα, γιὰ νὰ κατασιγάσει τὸ γενικὸ λαϊκὸ αἴσθημα, σὲ μιὰ δεύτερη ὅμως φάση θὰ ἀμνηστεύσει τοὺς ἐγκληματίες κάτω ἀπὸ τὸ σύνθημα τῆς «λήθης τοῦ παρελθόντος» καὶ τῆς «ὁμόνοιας». Ἐξάλλου ὕστερα ἀπὸ τέτοια πλειοψηφία στὴ Βουλὴ ὁ Καραμανλῆς δὲν χρειάζεται τὴν τιμωρία. Οὔτε τὴ χρειάζεται κι ὁ Μακάριος, ὕστερα ἀπὸ τὴ διεθνῆ ἀναγνώριση ποὺ τοῦ ἔγινε καὶ τὴ λαϊκὴ ὑποστήριξη ποὺ βρῆκε. Ὁ ἴδιος δήλωσε, μόλις ἔφτασε στὴν Κύπρο, πὼς δὲν θὰ ἐπιβληθοῦν τιμωρίες. Στὴν Ἑλλάδα ἡ «κάθαρση» θὰ γίνει μὲ ἤπιες τιμωρίες τῶν πραξικοπηματιῶν στὴν πρώτη φάση καὶ μὲ ἀμνηστία στὴ δεύτερη. Ἡ Κυβέρνηση Καραμανλῆ προετοιμάζεται, σιγὰ - σιγά, γιὰ τὴν κατοχύρωσή της. Τὸ θέμα τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῶν βάσεων θὰ περάσει ὁρισμένες φάσεις, ἡ τάση ὅμως εἶναι ἐπάνοδος στὸ ΝΑΤΟ καὶ περιορισμὸς τῶν βάσεων. Ἴσως ἀκριβῶς ὁ περιορισμὸς τῶν ἀμερικανικῶν βάσεων νὰ εἶναι τὸ τίμημα γιὰ τὴν ἐπάνοδο στὸ ΝΑΤΟ.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Οὔτε ἡ λύση τοῦ Κυπριακοῦ θὰ εἶναι σύντομη. Οἱ ΗΠΑ ἔχουν ὅμως συμφέρον νὰ βροῦν μιὰ συμβιβαστικὴ λύση στὸ πρόβλημα αὐτό. Οἱ ἐξοπλισμοὶ τόσο τῆς Τουρκίας, ὅσο καὶ τῆς Ἑλλάδας, ἀποτελοῦν πυρίτιδα ποὺ θὰ ἐκραγεῖ ἂν δὲν βρεθεῖ μιὰ ἀνεκτὴ λύση γιὰ ὅλους. Τὸ πρόβλημα ὅμως δὲν εἶναι ξέχωρο ἀπὸ τὸ γενικότερο πρόβλημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ τῶν πετρελαίων. Μιὰ ἀνάλυση στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ὁδηγοῦσε πολὺ μακρι στὰ πλαίσια τῶν σκέψεων αὐτῶν.

Κλείνοντας τὸ βιβλίο αὐτὸ στὴν ἑλλη νική του ἔκδοση καὶ βλέποντας τὰ προ βλήματα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν ἐργαζομένω τάξεων καὶ τῆς Ἀριστερᾶς θὰ λέγαμε πὼ αὐτὸ ποὺ ξεπηγάζει σὰν ἀνάγκη εἶναι μελέτη στὴ φάση αὐτὴ τῶν προβλημάτω κατὰ βάθος. Κάθε στρατηγικὴ ποὺ ἔχ ἐκφρασεῖ μέχρι τώρα στηριζόταν σὲ πα ραδοσιακὰ σχήματα, σὲ ξένα πρότυπα, σ ἐπιφανειακὴ θεώρηση τῶν πραγμάτω Χρειαζόμαστε μιὰ νέα ἐπαναστατικὴ θε ωρία στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ὑπὸ τὶς συγκε κριμένες συνθῆκες τοῦ ὄψιμου καπιταλι σμοῦ, τόσο στὸ ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ σὲ δι εθνὲς ἐπίπεδο. Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν εἶ σκοπὸ νὰ προσφέρει μιὰ τέτοια θεωρία Ὅπως εἰπώθηκε καὶ στὸν πρόλογο, τὸ βι βλίο αὐτὸ ἔχει κάνει κι αὐτὸ τὴν πορεί τῶν ἐξελίξεων τῶν τελευταίων χρόνων Ἴσως προσφέρει στοιχεῖα μιᾶς ἀνάλυση ποὺ θὰ μπορέσει, ἂν συνεχιστεῖ, νὰ ὁδη γήσει σὲ μιὰ τέτοια θεωρία. Αὐτὸ θὰ κ κρίνει ὁ ἀναγνώστης. Ἡ σύγχρονη ἐπανα στατικὴ θεωρία ποὺ χρειαζόμαστε ξεπερ νάει ὁπωσδήποτε τὸν ἑλληνικὸ χῶρο κ εἶναι ἀναγκαία καὶ σὲ ἄλλες χῶρες πο βρίσκονται στὶς ἴδιες συνθῆκες ὅπως Ἑλλάδα. Μιὰ τέτοια θεωρία τὴν ὀφει λουμε ἐξάλλου στὶς λαϊκὲς μάζες τῆς χώ ρας μας, σὰν ὁδηγὸ στοὺς μελλοντικοὺ ἀγῶνες τους γιὰ κοινωνικὴ ἀλλαγή.

Μάριος Νικολινάκο

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΣΟΒΑΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7-9
Τηλ. 32 10 384
32 10 577

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Πανεπιστημίου 44 – Τηλ. 615.783

Νέες ἐκδόσεις

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Πέτρου Ἀμπατζόγλου: Τὰ παραμύθια τοῦ Πέτρου *(νουβέλες)*
Βασίλη Βασιλικοῦ: Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ 2
Μάρως Δούκα: Ἡ πηγάδα *(νουβέλες)*
Λευτέρη Κανέλλη: Ὁ παπούας *(διηγήματα)*
Νίκου Κάσδαγλη: Σπιλιάδες *(διηγήματα – β΄ ἔκδοση)*
Μένη Κουμανταρέα: Βιοτεχνία ὑαλικῶν *(μυθιστόρημα)*
Τζουλιέτας Καρόρη: Δύσκολη πορεία ἀπὸ τὸ λευκὸ στὸ λευκὸ *(ποιήματα)*
Μαρίας Λαϊνᾶ: Ἀλλαγὴ τοπίου *(ποιήματα)*
Ἀνδρέα Λεντάκη: Τοτεμισμὸς *(ποιήματα – β΄ ἔκδοση)*
Δώρου Λοΐζου: Ψωμὶ καὶ Ἐλευθερία *(ποιήματα καὶ πεζὰ τοῦ δολοφονημένου κύπριου ἀγωνιστῆ)*
Ἄνθου Λυκαύγη: Ἐρπύστριες *(ποιήματα)*
Μαργαρίτας Λυμπεράκη: Τὰ ψάθινα καπέλα *(μυθιστόρημα – β ἔκδοση)*
Βασίλη Μπενόπουλου: Ὁ κύκλος τοῦ θρόνου *(διηγήματα)*
Ἀσημάκη Πανσέληνου: Τότε ποὺ ζούσαμε... *(χρονικὸ – β΄ ἔκδοση)*
Γιάννη Σταράκη: Στὶς φυλακὲς τῶν συνταγματαρχαίων *(μαρτυρία)*
Σωτήρη Τσαμπηρᾶ: Τραγούδια τοῦ Ἠλία *(ποιήματα)*

Η ΔΕΞΙΑ ΚΑΙ Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Μιὰ ἐκτίμηση τῆς πλειοψηφίας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς πλειοψηφίας

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἀκόμα δὲν συνήλθαμε ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἔκπληξη. Ὅσο κι ἂν περιμέναμε τὴν ἀναβίωση τῆς Δεξιᾶς στὴν Ἑλλάδα, δὲν φανταζόμαστε τὴν ἔκταση τοῦ θριάμβου ποὺ πραγματικὰ πέτυχε ὁ κ. Καραμανλῆς. Δὲν θὰ προσπαθήσουμε ἐδῶ νὰ ἐξηγήσουμε ἢ νὰ ἀναλύσουμε τοὺς λόγους τῆς καταβαράθρωσης τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων· ἄλλωστε γι' αὐτὸ τὸ θέμα ἔχουν ἤδη γραφτεῖ πολλά, καὶ σ' ὅλα κοινὸς παρονομαστὴς βρίσκεται ἡ λέξη «Διχόνοια». Αὐτὸ ποὺ μᾶς φοβίζει εἶναι ὁ κίνδυνος ποὺ ὑπάρχει πάντοτε σὲ χῶρες ποὺ ἔχουν κυβέρνηση πολὺ μεγάλης πλειοψηφίας.

Γιατί, στὴν οὐσία, μιὰ τέτοια κυβέρνηση ἔχει ἐξουσίες δικτατορικές. Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ «περάσει» ἕνα νομοσχέδιο προτεινόμενο ἀπὸ τὴν Ἀντιπολίτευση, ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὴ παρουσιάζεται ἀπόλυτα ἑνωμένη, ὅταν ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει ἕνα συμπαγὲς 54 % τῆς Συμπολίτευσης; Ἀντίθετα, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ «περάσει» ἕνα νομοσχέδιο ποὺ προτείνεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκεῖται πραγματικὸς κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος;

Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀποδώσει ἡ Δημοκρατία, ἡ συνεχὴς καὶ οὐσιαστικὴ ἄσκηση κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου εἶναι ἀπαραίτητη. Ἀλλιῶς, ἡ κυβέρνηση ἀποκτᾶ τὴ νοοτροπία δημοσίου ὑπαλλήλου, ὁ ὁποῖος ξέρει πώς, ὅ,τι καὶ νὰ κάνει, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀπολυθεῖ. Ἡ κυβέρνηση, ὅμως, δὲν εἶναι δημόσιος ὑπάλληλος. Εἶναι ὑπάλληλος τοῦ λαοῦ. Ὅλου τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐκείνου ποὺ ὑπερψήφισε τὸ κόμμα ποὺ στηρίζει τὴν κυβέρνηση καὶ ἐκείνου ποὺ ψήφισε ἄλλα κόμματα. Καὶ ὁποιαδήποτε κυβέρνηση, γιὰ νὰ ὑπηρετεῖ σωστὰ τὸ λαό, πρέπει νὰ μυρίζει τὸν ἀέρα τῆς Ἀμφιβολίας. Ἂν ἡ κυβέρνηση ξέρει πὼς ὁποιαδήποτε πρόταση μομφῆς δὲν πρόκειται νὰ τὴν ἀγγίξει, τότε οὐσιαστικὰ ἡ Ἀντιπολίτευση καθίσταται ἀνενεργός. Δὲν ὑπάρχει. Καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει Ἀντιπολίτευση, ὑπάρχει Δικτατορία.

Δηλαδή, ἡ Δικτατορία ξαναγυρίζει στὴν Ἑλλάδα; Δὲν ἄλλαξε τίποτα; Ἄλλαξαν πολλὰ πράγματα, καὶ ἄλλαξαν ριζικά. Ὅμως, τώρα παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο οἱ Ἕλληνες, ψηφίζοντας γιὰ Δημοκρατία, νὰ ἀντιμετωπίζουν κατάσταση ποὺ θὰ ἔχει κοινὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὴ Δικτατορία.

Ποιὸ λοιπὸν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ φάρμακο αὐτῆς τῆς κατάστασης, ποὺ μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει σὲ ἐξελίξεις ποὺ καὶ φανατικοὶ δεξιοὶ θὰ ἀπεύχονταν; Κακὰ τὰ ψέματα. Φάρμακο ἀνώδυνο δὲν ὑπάρχει. Γιὰ νὰ μπορέσει νὰ λειτουργήσει σωστὰ ἡ Βουλὴ μὲ γνώμονα καὶ ὁδηγὸ τὸ δόγμα τῆς «δεδηλωμένης», πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὑπάρχει ἀπόλυτη σύμπνοια τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ βουλευτὲς τῆς συμπολίτευσης νὰ ψηφίζουν κάθε φορὰ «κατὰ συνείδησιν» καὶ νὰ μὴ τοὺς δίνεται «γραμμὴ» ἀπὸ τὸ κόμμα.

Δυστυχῶς, καὶ τὰ δυὸ συστατικὰ τοῦ φάρμακου δὲν πετυχαίνουν εὔκολα. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἡ προεκλογικὴ διχόνοια καὶ ἡ μανία τῆς φιλοπρωτίας δὲν ἔχουν ἐξαφανιστεῖ. Τὸ ἕνα κόμμα κατηγορεῖ τὸ ἄλλο γιὰ «διασπαστή». Δὲν ἐννοοῦν νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὸ φιάσκο ποὺ ἔπαθαν καὶ νὰ ἑνώσουν τὶς δυνάμεις τους στὸν Ἀγώνα. Καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ φθείρονται ἀπὸ καθημερινὲς ἀντεγκλήσεις.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ Δεξιὰ δὲν εἶναι βέβαια διατεθειμένη νὰ χάσει τὰ κέρδη της. Θὰ παλαίψει μὲ νύχια καὶ δόντια γιὰ νὰ τὰ κρατήσει. Κάθε ἀπόπειρα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει σὲ διάσπαση, θὰ παταχθεῖ ἀμείλικτα. Καὶ εἶναι σ' ὅλους γνωστὸ πὼς ὅσο φημίζονται τὰ δημοκρατικὰ κόμματα γιὰ ἔλλειψη συνοχῆς, τόσο μπορεῖ ἡ Δεξιὰ νὰ περηφανεύεται γιὰ τὴ μονολιθικότητά της. Ἔτσι, ἡ ἐνδοκομματικὴ πειθαρχία εἶναι βέβαιο πώς, ὄχι μόνο θὰ διατηρηθεῖ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐνταθεῖ. Ἡ «κατὰ συνείδησιν» γνώμη ἢ ψῆφος εἶναι τὸ σπέρμα τῆς διάσπασης, καὶ ὁ κ. Καραμανλῆς, ποὺ ἀναντίρρητα ἔχει τὸ χάρισμα τοῦ Ἡγέτη, δὲν πρόκειται νὰ ἐπιτρέψει παιχνίδια τόσο ἐπικίνδυνα. Καὶ πολὺ λογικά.

Μαῦρο σκοτάδι, λοιπόν. Δυστυχῶς. Ὁ Ἕλληνας ψήφισε ἠρεμία καὶ γαλήνη, ὑποτίθεται. Καὶ τὸ σβήσιμο τοῦ 1974 θὰ ὑποδεχτεῖ μιὰ Βουλὴ πού, ὅπως φοβόμαστε, θὰ ἀποτελέσει μιὰ μεγενθυμένη παραλλαγὴ τῆς, μακαρία τῇ μνήμῃ, Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ποὺ δὲν ὑπῆρξε παρὰ ὁ ἐκφραστὴς τῆς θέλησης τῶν δικτατόρων. Μιὰ Βουλὴ ποὺ δὲν εὐχόταν κανεὶς νὰ δεῖ. Οὔτε ὁ κ. Καραμανλῆς.

Ἤδη, ὅμως, ἔχουν ἀρχίσει νὰ φαίνονται μερικὰ διασπαστικὰ κρούσματα. Πρῶτα, ἡ περίπτωση Θεοτόκη, ποὺ παραιτήθηκε τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος πρὶν ὁρκιστεῖ ὁ κ. Στασινόπουλος. Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ σημειώσω ὅτι ὁ παλαίμαχος πολιτικὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ἔδειξε σπάνια εὐθύτητα· δὲν συμφώνησε μὲ τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ καὶ παραιτήθηκε ἀντὶ νὰ «ἀνεξαρτητοποιηθεῖ» καὶ νὰ ἀπολαμβάνει ὅλων τῶν βουλευτικῶν

προνομίων. Καὶ μετά, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι στὴ μυστικὴ ψηφοφορία γιὰ τὸν κ. Στασινόπουλο, ὁ σημερινὸς Πρόεδρος πῆρε 206 ψήφους, ἀντὶ τῶν 218 ποὺ θὰ ἔπαιρνε, ἂν ὅλοι οἱ βουλευτὲς τῆς Νέας Δημοκρατίας ψήφιζαν ὑπὲρ τῆς κυβερνητικῆς πρότασης. Τὸ ἐρώτημα ποὺ ξεπηδᾶ εἶναι τί θὰ κάμουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀντιπροσωπεύουν αὐτὲς τὶς δώδεκα ψήφους. Εἶναι ἁπλῶς οἱ δυσαρεστημένοι ἀπὸ τὴν τακτικὴ τοῦ κ. Καραμανλῆ βουλευτές, ὁπότε ἡ ἀρνητική τους ψῆφος ἦταν μιὰ προειδοποίηση, ἢ μήπως ἀντιπροσωπεύουν μιὰ σοβαρότερη κίνηση μέσα στοὺς κόλπους τοῦ κόμματος, μιὰ κίνηση ποὺ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν συχνὰ ἐτσιθελικὸ τρόπο ποὺ ὁ κ. Καραμανλῆς κυβερνᾶ τὴ χώρα καὶ τὸ κόμμα καὶ φέρεται ἀποτεινόμενος στὴ Βουλή; Γιατὶ ἂν ὁ κυβερνήτης μπορεῖ νὰ ὑποστηρίζει ὅτι πολλοὶ βουλευτὲς ἐξελέγησαν λόγῳ τῆς προσωπικῆς ψήφου τοῦ Λαοῦ στὸν πρωθυπουργό, καὶ συνεπῶς τοῦ χρωστοῦν ἕνα πρωτόφαντο εἶδος εὐγνωμοσύνης, ἄλλο τόσο ὁ κ. Καραμανλῆς πρέπει νὰ κερδίσει, ὄχι τὸ σεβασμό, ἀλλὰ τὴν πραγματικὴ συμπάθεια τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸν στηρίζουν. Εἶναι βέβαια γεγονὸς ἀναντίρρητο ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς ξέρει νὰ κυβερνᾶ καὶ χῶρες καὶ ἀνθρώπους. Καλὸ θὰ ἦταν, ὅμως, οἱ τρόποι του, κυρίως πρὸς τὴν Ἀντιπολίτευση, νὰ εἶχαν ἀποκτήσει ἕνα λοῦστρο, ὅπως περιμέναμε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ βρέθηκε στὸ σταυροδρόμι Κιουπκιόϊ καὶ Παρισιοῦ. Ἕως τώρα ἡ Ἀντιπολίτευση ἔδειξε εὐγένεια, σύνεση καὶ μετριοπάθεια. Ὅταν, ὅμως, ὁ κ. Μαῦρος καταλάβει ὅτι ξέφυγε ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴ γι' αὐτὸν ἐπήρεια τῆς συνεργασίας του μὲ τὸν κ. Καραμανλῆ στὴν κυβέρνηση τῶν 70 ἡμερῶν, θὰ μπορέσει, ἂν τὸ θελήσει, ν' ἀλλάξει στάση καὶ νὰ μιλᾶ στὸν τόνο ποὺ τοῦ ἀπευθύνονται, ὁπότε ὁ κυβερνήτης ἢ θὰ μετριάσει τὴν ἐπιθετικότητά του ἢ θὰ δείχνει ὅλο καὶ περισσότερο ὅτι ἀποτελεῖ τὸ πρότυπο τοῦ κοινοβουλευτικοῦ δικτάτορα. Στὶς συζητήσεις στὴ Βουλὴ γιὰ τὸ Σχέδιο τοῦ συντάγματος ὅλ' αὐτὰ θὰ ξεκαθαριστοῦν.

Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι οὔτε οἱ ἄνθρωποι ἀλλάζουν στὰ γεράματα, οὔτε ἡ Δεξιὰ μπορεῖ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ βιώματα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχει γαλουχηθεῖ. Ὁ Ἕλληνας Δεξιὸς ἀκόμα τρέμει στὴν προοπτικὴ μιᾶς ἐκλογικῆς ἐπιτυχίας τοῦ ΚΚΕ. Θεωρεῖ τὸν κομμουνιστὴ σὰν πράκτορα τῆς Μόσχας ἢ τοῦ Πεκίνου. Ἡ κομμουνιστοφοβία εἶναι τὸ πιστεύω του, καὶ εἶναι ἱκανὸς ἀκόμα καὶ νὰ ἐγκληματήσει γιὰ νὰ προφυλάξει τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν περιουσία του ἀπὸ τὸν ἀνύπαρκτο κίνδυνο.

Ὅταν ὁ Ἕλληνας Δεξιός, ὁ ἀνώνυμος, ὁ φουκαρὰς ἰδιοκτήτης δωματίου μὲ κουζίνα, καταλάβει γιατί δίνει ἐκεῖ τὴν ψῆφο του, ἢ μᾶλλον γιατί δὲν τὴν δίνει ἀλλοῦ, ἂν κατορθώσει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ συμπλέγματα καὶ τὰ φαντάσματα ποὺ τὸν κατατρέχουν, ἄν, ἐπιτέλους, μπορέσει κάποτε νὰ ἠρεμήσει καὶ νὰ σκεφτεῖ χωρὶς περιορισμοὺς καὶ ἐπηρεασμούς, τότε ἴσως ἀλλάξουν τὰ πράγματα.

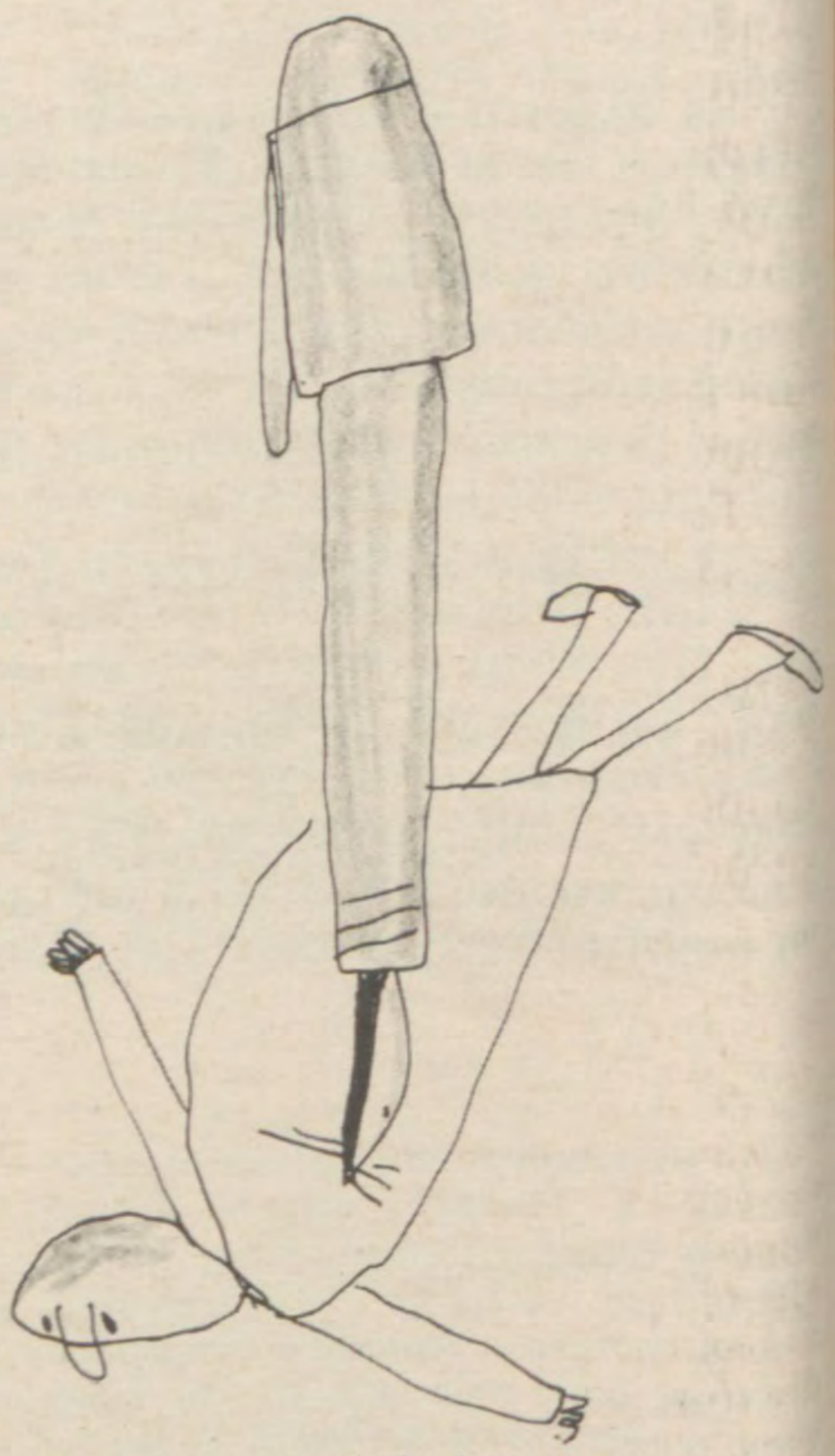
Τάκης Πρόκας

Ἡ διεθνὴς προστασία τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου πρέπει νὰ γίνει τώρα

ΤΟ ΜΕΤΡΟ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΟΥ ΜΑΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Τὸ σχέδιο τοῦ νέου συντάγματος στὰ ἄρθρα ποὺ ρυθμίζουν τὸν τύπο δὲν ἔλαβε καθόλου ὑπ' ὄψη του τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, τῆς 3ης Ἰουνίου 1927. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του καὶ τὰ διεθνῆ κείμενα ποὺ διακηρύσσουν καὶ διασφαλίζουν τὴν ἐλευθερία τοῦ Τύπου. Καθὼς εἶναι γνωστό, τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἔχουν χαρακτήρα «πανθοικουμενικόν»: Δὲν συνδέονται μόνο μὲ τοὺς πολίτες ἑνὸς κράτους, ἀλλὰ ἀφοροῦν γενικὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἐθνικοὺς περιορισμούς.

τοῦ Νίκου Σταθάτου

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἰδέα γιὰ τὸν παγκόσμιο χαρακτήρα τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων εἶναι ὁπωσδήποτε παλαιά. Εἶναι γνωστὲς οἱ περίφημες διακηρύξεις διαφόρων κρατῶν, π.χ. τῶν ΗΠΑ, ποὺ ἔχουν στὴν κορυφή τους τὴ «Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας» τῆς 4ης Ἰουλίου 1776. Περισσότερο γνωστὲς εἶναι οἱ παρόμοιες διακηρύξεις τῆς Γαλλίας, ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἐθεωρήθηκαν ὅτι δὲν ἀφοροῦσαν ἀποκλειστικὰ τὸν Γάλλο πολίτη, ἀλλὰ γενικὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γι' αὐτὸ εἶχαν ἰσχὺ οἰκουμενική. Ἀπὸ τὶς τελευταῖες διακηρύξεις τῆς Γαλλίας κοσμοϊστορικὴ εἶναι ἡ «Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη» τῆς 26 Αὐγούστου 1789, ποὺ μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 11 ἄρθρο της διεκήρυξε πρώτη τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου ὡς ἑξῆς: «Ἡ ἐλεύθερη διάδοση τῶν σκέψεων καὶ τῶν γνωμῶν ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πολιτιμότερα δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, κάθε πολίτης μπορεῖ ἑπομένως νὰ μιλεῖ, νὰ γράφει καὶ νὰ τυπώνει ἐλεύθερα εὐθυνόμενος γιὰ κάθε κατάχρηση αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας στὶς περιπτώσεις ποὺ καθορίζει ὁ Νόμος».

Καὶ ἡ μεταγενέστερη γαλλικὴ διακήρυξη τῆς 24ης Ἰουνίου 1793 στὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7 ἄρθρο της ἀνέφερε γιὰ τὸ ἴδιο θέμα: «Τὸ δικαίωμα ἐκδήλωσης τῶν ἰδεῶν, τῶν γνωμῶν, διὰ μέσου τοῦ τύπου ἢ ὁποιουδήποτε ἄλλου τρόπου, τὸ δικαίωμα τῆς εἰρηνικῆς συνάθροισης, τῆς ἐλεύθερης ἄσκησης τῶν θρησκειῶν, δὲν μποροῦν νὰ ἀπαγορεύονται. Ἡ ἀνάγκη νὰ ἀναγγελθοῦν τὰ δικαιώματα αὐτὰ προϋποθέτει εἴτε τὴν παρουσία εἴτε τὴν πρόσφατη ἀνάμνηση τοῦ δεσποτισμοῦ». (Ἡ μετάφραση τῶν δύο ἄρθρων τῶν Γαλλικῶν Διακηρύξεων, καὶ πιὸ κάτω τοῦ Γερμανικοῦ Συντάγματος, εἶναι ἀπὸ τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ ἐπίκαιρο βιβλίο τοῦ Γ.Π. Νικολούδη: «Τὰ Συντάγματα τῆς Εὐρώπης τῶν 9» – Μετάφραση στὴ δημοτική).

Ἡ τάση αὐτὴ γιὰ τὴ διεθνῆ ἀναγνώριση καὶ προστασία τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων ἐνισχύθηκε κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο ὑπῆρξε πολὺ περισσότερο ἀποτελεσματική. Μετὰ τὸ «Μήνυμα» τοῦ προέδρου Ροῦσβελτ πρὸς τὸ Κογκρέσσο τῆς 6-1-1941, τὸν «Χάρτη τοῦ Ἀτλαντικοῦ» τῆς 14-8-1941 καὶ ἀργότερα τὴ «Διακήρυξη τῆς Φιλαδελφείας» τῆς 10-5-1944 (Ν.Δ. 399/1947) ἀκολουθοῦν τρία διεθνῆ κείμενα, ποὺ ἔχουν κοσμοϊστορικὴ σημασία γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων.

Τὸ πρῶτο εἶναι ὁ «Χάρτης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν», ποὺ ὑπογράφηκε στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο τὴν 26-6-1945 καὶ στὴν χώρα μας κυρώθηκε μὲ τὸν Α.Ν 585/1945. Ὁ «Χάρτης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν» δὲν ἀναφέρει τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα. Τὰ θεωρεῖ αὐτονόητα καὶ ἐπιβάλλει νὰ τὰ σέβονται ὅλα τὰ κράτη.

Τὸ δεύτερο εἶναι ἡ περίφημη «Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου» ποὺ ἐψήφισε ἡ Γενικὴ Συνέλευση τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στὸ Παρίσι τὴ 10-12-1948. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ προοίμιο ἔχει 30 ἄρθρα, ποὺ διακηρύσσουν τὰ γνωστά, καθιερωμένα ἀτομικὰ δικαιώματα. Ἀπὸ τὰ ἄρθρα αὐτὰ τὸ ὑπ'

ἀριθμὸν 19 ἀναφέρεται στὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ τοῦ τύπου, ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει εἰδικότερα. Τὸ ἄρθρο τοῦτο, κατὰ τὸ ἐπίσημο κείμενο ποὺ ἔχει ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, ὁρίζει τὰ ἑξῆς:

«Πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα ἐλευθερίας γνώμης καὶ ἐκφράσεως, περιλαμβανομένου τοῦ δικαιώματος ὅπως μὴ παρενοχλῆται διὰ τὰς γνώμας του, ὡς καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἀναζητήσεως, τῆς λήψεως καὶ τῆς μεταδόσεως τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν ἰδεῶν δι' οἱουδήποτε μέσου ἐκφράσεως, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συνόρων.»

Καθὼς εἶναι φανερὸ ἡ διάταξη αὐτὴ ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῆς γνώμης διαχωρίζει καὶ διακηρύσσει τὸ εἰδικότερο δικαίωμα γιὰ τὴν ἀναζήτηση, τὴ λήψη καὶ τὴ μετάδοση πληροφοριῶν καὶ ἰδεῶν χωρὶς νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψη τὰ σύνορα. Ἡ σημασία τοῦ τελευταίου τούτου δικαιώματος γιὰ τὴν ἐλευθεροτυπία εἶναι τεραστία.

Τὸ τρίτο διεθνὲς κείμενο εἶναι ἡ «Διεθνὴς Σύμβασις τῆς Ρώμης περὶ προασπίσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν», ποὺ ἐψήφισαν οἱ κυβερνήσεις μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης στὴ Ρώμη τὴν 4-11-1950. Ἡ «Διεθνὴς Σύμβασις τῆς Ρώμης» καὶ τὸ «Πρόσθετον Πρωτόκολλον τῶν Παρισίων τῆς 20ης Μαρτίου 1952» ἐπικυρώθηκαν στὴ χώρα μας γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὸν νόμο 2329/1953 καὶ τελευταῖα, μετὰ τὴν κατάλυση τῆς δικτατορίας, μὲ τὸ Ν.Δ. 53/1974. Τὸ ἄρθρο 10 γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ τοῦ τύπου ὁρίζει:

«1. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἐκφράσεως. Τὸ δικαίωμα τοῦτο περιλαμβάνει τὴν ἐλευθερίαν γνώμης ὡς καὶ τὴν ἐλευθερίαν λήψεως ἢ μεταδόσεως πληροφοριῶν ἢ ἰδεῶν, ἄνευ ἐπεμβάσεως δημοσίων ἀρχῶν καὶ ἀσχέτως συνόρων. Τὸ παρὸν ἄρθρον δὲν κωλύει τὰ κράτη ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποβάλωσι τὰς ἐπιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ἢ τηλεοράσεως εἰς κανονισμοὺς ἐκδόσεως ἀδειῶν λειτουργίας.

2. Ἡ ἄσκησις τῶν ἐλευθεριῶν τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα καὶ εὐθύνας, δύναται νὰ ὑπαχθῇ εἰς ὡρισμένας διατυπώσεις, ὅρους, περιορισμοὺς ἢ κυρώσεις, προβλεπομένους ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ ἀποτελοῦντας ἀναγκαῖα μέτρα ἐν δημοκρατικῇ κοινωνίᾳ, διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀσφάλειαν, τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα ἢ δημοσίαν ἀσφάλειαν, τὴν προάσπισιν τῆς τάξεως καὶ πρόληψιν τοῦ ἐγκλήματος, τὴν προστασίαν τῆς ὑγείας ἢ τῆς ἠθικῆς, τὴν προστασίαν τῆς ὑπολήψεως ἢ τῶν δικαιωμάτων τῶν τρίτων, τὴν παρεμπόδισιν τῆς κοινολογήσεως ἐμπιστευτικῶν πληροφοριῶν ἢ τὴν διασφάλισιν τοῦ κύρους καὶ ἀμεροληψίας τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας».

Ἡ πρώτη διάταξη του ἄρθρου τούτου επαναλαμβάνει τὸ ἄρθρο 19 τῆς «Παγκοσμίου Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου». Πολὺ ἀτυχὴς ὅμως εἶναι ἡ δεύτερη παράγραφος τοῦ ἄρθρου, γιατὶ μὲ τὰ δικαιώματα ποὺ χορηγεῖ στὰ συμβαλλόμενα κράτη ἀνατρέπει τὴν βασικὴ διάταξη τῆς πρώτης παραγράφου. Γι' αὐτὸ ὀρθότατα ἔχει παρατηρηθεῖ, ὅτι ἡ δεύτερη αὐτὴ παράγραφος ἀντίκειται στὸ γενικὸ πνεῦμα τῆς «Διεθνοῦς Συμβάσεως τῆς Ρώμης». Κατὰ συνέπεια, τὸ τόσο σοβαρό, σπουδαῖο καὶ ἀξιόλογο διεθνὲς κείμενο τῆς Ρώμης, μὲ τὸ πνεῦμα του, διακηρύσσει ἀπόλυτο τὸ δικαίωμα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία στὴ λήψη ἢ μετάδοση πληροφοριῶν καὶ ἰδεῶν.

Ὁρισμένα ἀπὸ τὰ συντάγματα ποὺ ἔγιναν μετὰ τὴν «Παγκόσμιον Διακήρυξιν» καὶ τὴν «Διεθνῆ Σύμβασιν τῆς Ρώμης» ἔλαβαν ὑπ' ὄψη τους τὰ διεθνῆ αὐτὰ κείμενα. Καὶ ἀπ' αὐτά, ἄλλα μὲν ἐπανέλαβαν ἀπὸ τὴν «Παγκόσμια Διακήρυξη» τὸ ἄρθρο 19, ἄλλα δὲ ἐδέχτηκαν καὶ ἀνέφεραν τὴ νέα ἀρχὴ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν πληροφοριῶν. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν τὰ συντάγματα τῆς Γουατεμάλας (1954) καὶ τῆς Ἀραβικῆς Δημοκρατίας (1958). Στὴ δεύτερη κατηγορία εἶναι τὰ συντάγματα τῆς Δυτ. Γερμανίας (1959), τελευταία ἀναθεώρηση 31 Ἰουλ. 1970 τοῦ Βερολίνου (1950) καὶ τῆς Ἐρυθραίας (1952). Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκει καὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, ποὺ ἰσχύει στὴν ἑλληνικὴ μεγαλόνησο ἀπὸ 16 Αὐγούστου 1960.

Τὸ ἑλληνικὸ σύνταγμα τοῦ 1952 δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του κανένα ἀπὸ τὰ διεθνῆ αὐτὰ κείμενα. Δὲν εἶναι περίεργο. Παράδοξο θὰ ἦταν τὸ ἀντίθετο, μὲ τὶς γνωστὲς ἀντιδημοκρατικὲς καὶ ἀντιλαϊκὲς συνθῆκες ποὺ ἔγινε ἐκεῖνο τὸ σύνταγμα.

Τὸ σχέδιο τοῦ νέου συντάγματος δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοήσει τὴ διεθνῆ προσπάθεια καὶ συνεργασία γιὰ τὴν κατοχύρωση τῆς ἐλευθεροτυπίας. Τὸ ὑπὸ κατάρτιση ἑλληνικὸ σύνταγμα πρέπει νὰ λάβη ὑπ' ὄψη του καὶ τὰ δημοκρατικὰ συντάγματα καὶ τὰ διεθνῆ αὐτὰ κείμενα, τὴν «Παγκόσμιον Διακήρυξιν» καὶ τὴν «Διεθνῆ Σύμβασιν τῆς Ρώμης». Τὸ σύνταγμα τῆς Δυτικῆς Γερμανίας πού, καθὼς ἀναφέραμε, ἔλαβε ὑπ' ὄψη του τὴ νέα ἀρχὴ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν πληροφοριῶν, διατυπώνει ὡς ἑξῆς τὶς σχετικὲς διατάξεις στὸ ὑπ' ἀρ. 5 ἄρθρο του:

«1. Ὁποιοσδήποτε ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράζει, νὰ διαδίδει τὴ γνώμη του, προφορικά, γραπτὰ καὶ μὲ εἰκόνες, καὶ ἀκόμα νὰ παίρνει ἀνεμπόδιστα πληροφορίες ἀπὸ κάθε πηγὴ γενικὰ προσιτή. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν ἀνακοινώσεων ἀπὸ τὸ

ραδιόφωνο καὶ τὸν κινηματογράφο ἐξασφαλίζονται. Ἡ λογοκρισία δὲν ἐπιτρέπεται.

2. Αὐτὰ τὰ δικαιώματα περιορίζονται ἀπὸ τὶς διατάξεις τῶν γενικῶν νόμων, ἀπὸ τὶς νομοθετικὲς διατάξεις γιὰ τὴν προστασία τῆς νεότητας καὶ τοῦ δικαιώματος ποὺ ἔχει κάθε πρόσωπο στὴν τιμή του.

3. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ δημιουργία εἶναι ἐλεύθερες. Ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσει κανέναν ἀπὸ τὸ καθῆκον ὑπακοῆς στὸ Σύνταγμα.»

Καὶ τὸ σύνταγμα τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἀναγνωρίζει τὴν αὐτὴ ἀρχὴ μὲ τὶς δυὸ πρῶτες διατάξεις τοῦ ἄρθρου 19:

«1. Ἕκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα ἐλευθερίας τοῦ λόγου καὶ τῆς καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐκφράσεως.

2. Τὸ δικαίωμα τοῦτο περιλαμβάνει τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης, τῆς λήψεως καὶ μεταδόσεως πληροφοριῶν καὶ ἰδεῶν ἄνευ ἐπεμβάσεως οἱασδήποτε δημοσίας ἀρχῆς καὶ ἀνεξαρτήτως συνόρων.»

Ἡ παρατήρηση ὅτι τὸ ἑλληνικὸ σύνταγμα τοῦ 1952 δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψη του τὰ διεθνῆ αὐτὰ κείμενα καὶ ὅτι ἕνας μελλοντικὸς καταστατικὸς χάρτης τῆς χώρας δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀγνοήσει, δὲν εἶναι νέα. Τώρα τελευταῖα τὴν ἴδια ἄποψη ὑπεστήριξε καὶ ἡ ὑπὸ τὸν καθηγητὴ Φ. Βεγλερῆ «Ὁμάδα ἐπιστημόνων» στὶς γνωστὲς «προτάσεις γιὰ ἕνα Δημοκρατικὸ Σύνταγμα». Στὸ πρῶτο μέρος γιὰ τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, καὶ στὴν εἰδικὴ παράγραφο γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης οἱ «Προτάσεις» ἀναφέρουν:

«Μιὰ ἐντελῶς νέα διατύπωση τῶν σχετικῶν διατάξεων ἐπιβάλλεται. Αὐτὴ πρέπει νὰ περιλάβει ἕνα νέο καὶ οὐσιῶδες στοιχεῖο ποὺ τονίζουν σήμερα ὅλα τὰ διεθνῆ κείμενα τὰ σχετικὰ μὲ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ ἐλευθερία νὰ συγκεντρώνει, νὰ δέχεται, καὶ νὰ μεταδίδει πληροφορίες καὶ ἰδέες μέσα στὰ ὅρια τῆς ἐπικρατείας, καθὼς καὶ πέρα ἀπὸ τὰ σύνορά της. Περιορισμοὶ ἐπιτρέπονται μόνο γιὰ πληροφορίες ποὺ ἀναφέρονται σὲ στρατιωτικὰ ἢ διπλωματικὰ ἀπόρρητα.»

Μὲ τὶς προϋποθέσεις αὐτές, τὸ σεβασμὸ τῶν δημοκρατικῶν συνταγμάτων καὶ τῶν σχετικῶν διεθνῶν κειμένων, τὸ σύνταγμα ποὺ καταρτίζεται θὰ εἶναι νέο καὶ σύγχρονο. Τὸ σοβαρότερο, πέρα καὶ πάνω ἀπ' ὅλ' αὐτά, θὰ εἶναι ἕνα σύνταγμα ἑλληνικό, γιατὶ θὰ συμφωνεῖ καὶ θὰ συνεχίζει τὶς συνταγματικὲς παραδόσεις τῆς χώρας μας. Οἱ παραδόσεις αὐτὲς γιὰ τὴ νεώτερη Ἑλλάδα ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν περίφημη «Ἐπαναστατικὴ προκήρυξη» τοῦ Ρήγα Φεραίου (1797), εἶναι δημοκρατικὲς καὶ φιλελεύθερες καὶ στὸ φωτεινό τους κέντρο ἔχουν τὴν Ἐλευθερία τῆς Γνώμης καὶ τὴν Ἐλευθερία τοῦ Τύπου.

Ν. Γ. Σταθάτος

Κάτω ἀπὸ τὶς νεώτερες ἐσωτερι-

κὲς καὶ τὶς διεθνεῖς πολιτικο-

οἰκονομικὲς ἀνακατατάξεις

ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Μιὰ μικρὴ Κύπρος, στὰ τελευταῖα 40-50 χρόνια στυλώθηκε στὸ Λονδίνο, μὲ τὰ παρακλάδια της στὶς κυριότερες πόλεις τῆς Ἀγγλίας: Μπίρμιγκχαμ, Μάντσεστερ, Μπρίστολ, Πὶκτς Ὀξφόρδης, Καίμπριτζ κτλ.

Σὲ εἴκοσι περίπου χιλιάδες ἀριθμοῦνται οἱ Κύπριοι μετανάστες στὰ 1930. Ἔφτασαν σήμερα τὶς 150 χιλιάδες, τὸ ἕνα τέταρτο τῆς πατρώας γῆς. Ἀπ' αὐτοὺς περισσότεροι ἀπὸ τὶς 100 χιλιάδες ἐγκαταστάθηκαν στὸ Λονδίνο – οἱ ἄλλοι σ' ἄλλες ἀγγλικὲς πόλεις.

Αἰτία τῆς μετανάστευσης; Ἡ φτώχεια, τὸ κοινὸ χαρακτηριστικὸ τῶν παγκοσμίων μεταναστευτικῶν ρευμάτων. Ὁ τυχοδιωκτισμὸς τῆς κακιᾶς ὥρας – ἀναζήτηση τῆς τύχης πέρ' ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα μιᾶς ρημαγμένης, κάτω ἀπὸ ξένη ἐκμετάλλευση, πατρίδας. Καὶ τὸ πέρα δὲν ἦταν, τότε, μόνο ἡ Ἀγγλία. Πρωταρχίζοντας ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, πρὶν ἀπὸ 70 τόσα χρόνια, ἐπεχτάθηκε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ὡς τὴν Ἀμερική, τὴν Αὐστραλία, τὴν Ἀφρική, τὸν Καναδὰ κτλ. Μεγάλο χωνευτήρι ἡ μετανάστευση. Κι ἂν κανεὶς πεῖ πὼς περισσότερο ἀπὸ τὸ μισὸ τοῦ Κυπριακοῦ πληθυσμοῦ κατάφυγαν

στὰ ξένα δὲ θά 'ναι μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα.

Πρωτοῆλθαν οἱ Κύπριοι ἐδῶ, στὴν Ἀγγλία, ἕτοιμοι γιὰ κάθε χοντροδουλειά. Ἀκριβῶς ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες ποὺ πῆραν τὸ δρόμο πρὸς τὴ Γερμανία. Ἀπασχολήθηκαν, κυρίως, στὶς κουζίνες τῶν μικρῶν ἐστιατορίων, πού, ἀπὸ παράδοση, τὰ χειρίζονταν Ἰταλοὶ μετανάστες, ἀποκομίζοντας μεγάλα κέρδη, ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς Βρετανοὺς καλοπληρωτὲς καλοφαγάδες, λάτρεις τῆς μεσογειακῆς κουζίνας. Ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος στάθηκε εὐεργετικὸς γιὰ τοὺς Κύπριους. Εἶχε περιορίσει τοὺς Ἰταλοὺς στὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης, καὶ οἱ Κύπριοι ἀνάλαβαν τὴ διαχείριση τῶν ἐστιατορίων τους. Στὴ μεσογειακὴ κουζίνα πρόστεσαν τὴν Κυπριακὴ (τὴν ἀνατολίτικη) κι ἔκαναν χρυσὲς δουλειές. Πρὶν τελειώσει ὁ πόλεμος κάπου 50 τέτοια ἐστιατόρια, κυρίως στὸ Λονδίνο, μετονομάστηκαν σὲ κυπριακά. Ἦταν ἕνα ἰδεῶδες ξεκίνημα γιὰ νὰ ἀρχίσουν νὰ πλουτίζουν οἱ Κύπριοι καὶ νὰ θυμηθοῦν τοὺς «φτωχοὺς συγγενεῖς». Τὸ μεταναστευτικὸ ρεῦμα χρόνο μὲ τὸ χρόνο ἐπιταχύνεται. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, μὲ τὰ πολλαπλὰ κέρδη, διεισδύουν σ' ἄλλες μικροβιομηχανίες, κυρίως στὴν κατασκευὴ ἑτοίμων φορεμάτων, ὅπου οἱ «φτωχοὶ συγγενεῖς» μοχθοῦν σὰ σκλάβοι. Ἕνας χρυσὸς αἰώνας προβάλλει γιὰ τοὺς τολμηρότερους καὶ τοὺς σκληρότερους. Ἡ ἐπέχταση προχωρεῖ καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς, ξενοδοχειακούς, χτηματομεσιτικούς, ἐμπορικούς, ἐφοπλιστικούς. Σήμερα, μὲ πληροφοροῦσε ὁ μορφωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Κυπριακῆς Ἀρμοστείας, δὲν ὑπάρχει τομέας δουλειᾶς, ποὺ νὰ μὴ συναντήσεις τὸ «Κυπριακὸ δαιμόνιο». Ἀπὸ τὰ καζίνα (τὸ μεγαλύτερο καζίνο τοῦ Λονδίνου τὸ δημιούργησε Κύπριος μετανάστης, γιὰ νὰ ἐπεχτείνει, σὲ λίγα χρόνια, τὰ παρακλάδια του ὡς τὶς κορφὲς τῆς Πάρνηθας) ἴσαμε ἐπιχειρήσεις ξακουστὲς σ' ὅλη τὴν Ἀγγλία καὶ τὸ ἐξωτερικό. Σὲ δεκάδες ἀριθμοῦνται σήμερα οἱ Κύπριοι ἑκατομμυριοῦχοι, σ' ἀρκετὲς ἑκατοντάδες οἱ μικροκεφαλαιοῦχοι τῶν ἑκατό, τῶν διακοσίων καὶ τῶν πεντακοσίων χιλιάδων λιρῶν, ἐνῶ δίπλα σ' αὐτοὺς (κυρίως κάτω ἀπὸ τὴν ὑποτέλειά τους) βρίσκονται οἱ δεκάδες χιλιάδες ἀπόκληροι καὶ τῆς κυπριακῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γῆς, ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ κινηθοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ καταραμένο τρίγωνο: τοὺς ἀποπνιχτικοὺς χώρους τῆς ἐξαντλητικῆς δουλειᾶς, τὶς κατοικίες-ἀνήλια κλουβιὰ καὶ τὰ ντουμανιασμένα καφενεδάκια τοῦ Φίμσπουρι καὶ τοῦ Κάμντεντ-Τόουν. Εἶναι αὐτοὶ ποὺ οὔτε κατὰ μιὰ ἴντσα δὲν σηκώθηκαν πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ βιοτικὸ καὶ κοινωνικὸ ἐπίπεδο τῆς γῆς ποὺ ἐγκατέλειψαν. Κι ἂν κάτι ἔχουν ἀλλάξει, εἶναι ὁ γαλανὸς οὐρανὸς καὶ ἡ καθαρὴ ἀτμόσφαιρα τῆς πατρίδας, μὲ τὴν καταχνιὰ καὶ παγωνιὰ τῆς Ἀγγλίας.

Ἀλλά, ἂς μὴ πάει παρακάτω ἡ περιγραφὴ γιὰ ἕνα προλογικὸ σημείωμα ποὺ σκοπὸ ἔχει νὰ παρουσιάσει τὶς ἀπόψεις τῶν Κυπρίων παραγόντων πάνω στὸ κρίσιμο θέμα τῆς Πατρίδας. Ἂς ἀφεθεῖ τὸ θέμα τῆς ζωῆς τῶν Κυπρίων στὴν Ἀγγλία γιὰ ἄλλη περίσταση.

Ὅμως θαρρῶ πώς, σὰν ὑπόβαθρο τοῦ θέματος, θά 'ταν χρήσιμο νὰ εἰποῦν δυὸ λόγια γιὰ τὴν πνευματικὴ ραχοκοκκαλιὰ ποὺ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ ὑποβαστάζει, ν' ἀνεβάζει καὶ νὰ γαλουχεῖ τὴ μάζα τῶν Κυπρίων μεταναστῶν. Κι αὐτά, μόνο σὰν μιὰ ἁπλὴ σύντομη ἀναφορά, γιατὶ θὰ πάει πολὺ τοῦ μάκρου νὰ ἐπεχταθεῖς σὲ περιγραφή, σ' ἀνάλυση καὶ μελέτη.

Πεντακόσιοι ἦταν οἱ Κύπριοι φοιτητὲς στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἀποικιοκρατίας. 3.500 εἶναι σήμερα, κατεσπαρμένοι σὲ πολλὰ πανεπιστήμια καὶ σ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἐπιστήμης. Ἀπόφοιτοι τῶν πανεπιστημίων

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ἡ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ σχετικὰ μὲ τὸ Κυπριακό, εἶχε προκαλέσει τὴν ἱκανοποίηση τόσο τῆς ἑλληνικῆς ὅσο καὶ τῆς ἑλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς. Ποιὸς προβάλλει τώρα σὰν οὐσιώδης στόχος καὶ ποιὰ ἡ ταχτικὴ γιὰ τὴν πραγμάτωση τῶν τριῶν βασικῶν σημείων τῆς ἀποφάσεως;

2. Δεδομένου ὅτι ἡ τουρκικὴ πλευρὰ ἐπιμένει ὅπως οἱ διαπραγματεύσεις ἀρχίσουν μὲ τὴ χάραξη τοῦ γεωγραφικοῦ διαμελισμοῦ, ποιὰ πρέπει νά 'ναι ἡ δική μας θέση γιὰ τὴν ἀντίκρουση αὐτῆς τῆς ἀπαράδεχτης ἐπιμονῆς; Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἀποτελεσματικὴ πίεση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ; Ποιός, στὸ παρὸν στάδιο, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν ὁ καλύτερος πρεσβευτής μας στὸ διεθνῆ στίβο καὶ ὁ συντονιστὴς ὅλων τῶν ἑλληνοκυπριακῶν προσπαθειῶν στὸ ἐξωτερικό;

3. Θεωρεῖται ἱκανοποιητικὴ ἡ μακρόχρονη συνεχιζόμενη μονο-προσωπικὴ ἐκπροσώπηση τῆς ἑλληνοκυπριακῆς (καὶ τῆς τουρκοκυπριακῆς, φυσικὰ) πλευρᾶς στὶς ἐνδοκυπριακὲς διαπραγματεύσεις, ἢ ἀπαιτεῖται διεύρυνση; Καὶ πῶς;

4. Τί μποροῦμε νὰ προσδοκᾶμε ἀπὸ τὶς δύο ὑπερδυνάμεις, προπαντὸς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακοίνωση τοῦ Βλαδιβοστόκ, καὶ τί πρέπει νὰ ἀναμένουμε ἀπὸ τὴν κυβέρνηση Καραμανλῆ;

5. Εἶναι, σχεδόν, βέβαιο ὅτι ἡ τουρκικὴ πλευρὰ ἀναμένει σὰ χρυσὴ εὐκαιρία τὴν ὄξυνση τῶν παραταξιακῶν ἀνωμαλιῶν στὴν Κύπρο, γιὰ μιὰ ἀπαγκίστρωσή της ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση ποὺ τὴν ἔφερε ἡ ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ καί, ἴσως, γιὰ τὸ πέρασμά της σ' ἕναν τρίτο ἐπιθετικὸ γύρο. Ποιὰ ριζικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν γιὰ μιὰ ἐξομάλυνση καὶ συγκέντρωση ὅλων τῶν δυνάμεών μας στὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ τῆς τωρινῆς στιγμῆς;

κατόρθωσαν σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα νὰ ἀνέλθουν σὲ ζηλευτὲς πνευματικὲς θέσεις: πανεπιστημιακὲς ἕδρες στὰ μαθηματικά, στὴν πυρηνικὴ φυσική, στὴν ἰατρική, στὴ χημεία, στὴν πολιτικὴ οἰκονομία. Ὑπάρχουν σήμερα, στὸ Λονδίνο κυρίως, ἀξιόλογοι γιατροί, καὶ Κύπριοι δικηγόροι παρουσιάζονται στὰ ἀγγλικὰ δικαστήρια. Τρεῖς βασικὲς ἑβδομαδιαῖες, πολυσέλιδες (ὡς τριάντα σελίδες) ἑλληνικὲς ἐφημερίδες, μὲ κυκλοφορία ἀπὸ τρεῖς ὡς πέντε χιλιάδες, διαβάζονται κυρίως ἀπὸ τοὺς ἀριστερούς, καὶ ὑποστηρίζονται, σὰν πλούσιες, παμμέγιστες διαφημίσεις ἀπ' ὅλους ἀνεξαίρετα τοὺς ἐπιχειρηματίες. Ὅμως πνευματικὰ ἐντευκτήρια δὲν συναντᾶς, ἐχτὸς τὴν «Κυπριακὴ Ἀδελφότητα», ποὺ δὲν διακρίνεται γιὰ ἀξιόλογη δουλειά. Κι ἂν ὑπάρχει κάτι σήμερα ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν ἀξιολογήσει, εἶναι τὸ ὅτι κατόρθωσε νὰ συντονίσει τὶς προσπάθειες ὅλων τῶν κυπριακῶν σωματείων γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν θυμάτων τῆς κυπριακῆς τραγωδίας.

Αν ὑπάρχουν ἀξιόλογοι Κύπριοι ποὺ μπορεῖ νὰ πεῖς ὅτι βρίσκονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς μάζες τῶν ἐργαζομένων, αὐτοὶ εἶναι μόνο οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ΑΚΕΛ καὶ τῆς ΕΔΕΚ τοῦ Λυσσαρίδη, ποὺ ἐχτὸς ἀπὸ τὴν ἔκδοση τῶν τριῶν ἐφημερίδων κατόρθωσαν νὰ ὀργανώσουν παραρτήματα τῶν κομμάτων των στὸ Λονδίνο. Ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι ξεκομμένοι. Μὲ τοὺς μετανάστες σχεδὸν δὲν ἔρχονται σὲ ἐπαφή. Ἀλλὰ οὔτε μεταξύ τους. Ἀπομονωμένοι μέσα στὸν κύκλο τῆς δουλειᾶς τους, σέρνονται κατὰ τρόπο φυσικὸ στὸ κανάλι τῆς ἀφομοίωσής τους μὲ τὸ ἐπικρατοῦν ἀγγλικὸ στοιχεῖο

Κατεσπαρμένη κι ἀπομονωμένη ὅπως εἶναι ἡ «Κυπριακὴ ELIT», δυσκολεύτηκα πολὺ νὰ τὴ συναντήσω καὶ νὰ ἀποσπάσω τὶς γραπτὲς ἀπαντήσεις της. Τελικὰ ἔγινε κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σημαντικὴ ἐπιτυχία: Ἐξασφαλίστηκαν οἱ ἀπαντήσεις τῶν: 1. τοῦ ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Κώστα Ἀσιώτη. 2. τοῦ ξακουστοῦ συγγραφέα ποὺ ἀπολαμβάνει καθολικὴ ἐκτίμηση κ. Δώρου Ἄλαστου· 3. τοῦ προέδρου τῆς Κυπριακῆς Ἀδελφότητος καὶ προέδρου τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς, γιατροῦ Ὅμηρου Χαπίπη. 4. τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς Κυπριακῆς Ἀδελφότητος καὶ ἀντιπροέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς ἐράνων, κ. Κώστα Κλεάνθους· 5. τοῦ διευθυντῆ τῆς Λυσσαριδικῆς ἐφημερίδας «Ἐλεύθερη Κύπρος», Στέφανου Κωνσταντινίδη καὶ 6. τοῦ νεολαίου μαχητῆ ἀγωνιστῆ δημοσιογράφου Κώστα Γενάρη. Οἱ Ἀκελιστὲς διευθυντὲς τῶν ἐφημερίδων «Βῆμα» καὶ «Παροικιακὴ Χαραυγὴ» φαίνεται πὼς δὲν πῆραν τὴν ἐντολὴ νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς ἐπανειλημμένες προσκλήσεις μου, καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας Σεβασμιότατος Ἀθηναγόρας μ' ἕνα εὐγενικὸ γράμμα αἰτιολόγησε τὴν ἀδυναμία του ν' ἀπαντήσει μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια:

«Ἡ μελέτη τῶν ἐρωτημάτων τούτων μοὶ ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἔχω τὰς προσλαμβανούσας, ἴσως δὲ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν συζήτησιν πολιτικῶν θεμάτων, διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐμπλέκεται καὶ ἡ θέσις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ ὁποίου τυγχάνω ἀντιπρόσωπος ἐν Μ. Βρεττανία».

Ὅλες οἱ ἀπαντήσεις δόθηκαν γραπτῶς.

Γεννήθηκε στὴ Λευκωσία στὰ 1908. Δημοσιογραφεῖ ἀπὸ τὸ 1926. Ὑπῆρξε διευθυντὴς τῆς πρώτης καθημερινῆς Κυπριακῆς ἐφημερίδας τῆς «Πρωϊνῆς», ποὺ ἱδρύθηκε στὰ 1936.

Στὰ 1942 διορίστηκε, ἐπὶ ἀποικιοκρατίας, στὸ τμῆμα ἐργασίας. Μὲ τὴν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας κλήθηκε στὰ 1960 νὰ ὑπηρετήσει σὰν γενικὸς διευθυντὴς στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν καὶ στὰ 1966 διορίστηκε Ἀνώτατος Ἀρμοστὴς (Πρεσβευτὴς) τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας στὴ Μ. Βρετανία, ὅπου ὑπηρετεῖ μέχρι σήμερα. Διακρίνεται γιὰ τὶς μελέτες του γύρω στὰ ἐργατικὰ προβλήματα.

Τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ὑλοποίηση τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ καὶ Βλαδιβοστόκ.

1. Τὸ ψήφισμα τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν καθορίζει μὲ ἀρκετὴ σαφήνεια καὶ πληρότητα τὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα πρέπει νὰ βρεῖ τὴ λύση του. Ἐπίσημες ἐξ ἄλλου δηλώσεις ἀπὸ ἑλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς ὑπογραμμίζουν ὡς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ὑλοποίηση τοῦ ψηφίσματος τὴ δημιουργία ὅρων ἐλευθέρας διαπραγματεύσεως σχετικὰ μὲ τὸ συνταγματικὸ μέλλον τῆς Κύπρου. Τέτοιες προϋποθέσεις εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ τῶν προσφύγων εἰς τὶς ἑστίες των κι ἡ ἀποχώρηση τῶν στρατευμάτων εἰσβολῆς. Οὐσιῶδες εἶναι βέβαια τὸ σύστημα τοῦ συγχρονισμοῦ τῶν διαδικασιῶν αὐτῶν. Ἡ ἐπιστροφὴ τῶν ἐκτοπισμένων εἰς τὰ σπίτια των ὑπὸ συνθήκας ἀσφαλείας εἶναι καὶ θέμα οὐσίας καὶ θέμα τακτικῆς εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἰδική μας πλευρὰ δίδει ἀπόλυτον προτεραιότητα.

2. Τὸν γεωγραφικὸν διαχωρισμὸν ὅπως τὸν ἐπιζητεῖ ἡ τουρκικὴ πλευρὰ ἀποκρούει ἡ ἑλληνοκυπριακὴ πλευρά. Πρῶτον γιατὶ θὰ ἦταν τὸ προοίμιον διαμελισμοῦ τῆς νήσου καὶ διαλύσεως τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας, δεύτερο γιατὶ θὰ συνεπάγετο ἀναγκαστικὴν μετακίνησιν πληθυσμοῦ συνεπαγομένη δημιουργία τεραστίου ἀνθρωπιστικοῦ προβλήματος καὶ τρίτο γιατὶ θὰ κατέστρεφε τὴν οἰκονομία τῆς νήσου. Ἔτσι δὲν μᾶς μένει ἄλλη ἐκλογή, παρὰ νὰ ἀπορρίψουμε μιὰ τέτοια λύση, ποὺ ἀγνοεῖ τὰ βασικὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος. Τὸ πῶς θὰ ἀσκηθεῖ ἀποτελεσματικὴ πίεση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖ ἐρώτημα παγκοσμίου ἐκτάσεως στὸ ὁποῖο δὲν ἐδόθη ἀκόμη ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις. Πίεση ἠθικὴ ἀσκεῖται ἀπὸ τὴν διεθνῆ κοινὴ γνώμη, ἀλλὰ ἡ ἀποτελεσματικότης της ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸ εὐαισθησίας τῆς ἐνδιαφερομένης κυβερνήσεως. Ἐμεῖς δὲν διαθέτουμε ἄλλα μέσα πειθοῦς. Κινητοποιοῦμε σὲ στενὴ συνεργασία μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση τὸν διεθνῆ παράγοντα μὲ τὴν προσδοκία ὅτι αὐτὸ θὰ ὁδηγήσει τελικὰ στὴν ὀρθολογιστικὴ ἀντίκρυση τοῦ Κυπριακοῦ, μὲ βάση τὶς ἀρχὲς τοῦ δικαίου καὶ ὄχι τοὺς ἐκβιασμούς. Στὴν προσπάθειαν αὐτὴν φυσικὸ εἶναι νὰ πρωταγωνιστεῖ ὁ πρόεδρος Μακάριος χρησιμοποιώντας τὸ τεράστιο διεθνὲς κύρος του καὶ τὴν ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητός του.

3. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς διασκέψεως τῆς Γενεύης μὲ τὴν παρουσία τῶν τριῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἑλληνοκυπρίων καὶ τῆς Τουρκοκυπριακῆς πλευρᾶς, ὁ διάλογος Κληρίδη-Ντεκτάς, μὲ τὴν παρουσία ἐκπροσώπου τοῦ ΟΗΕ, προσέφερε τὸ μόνον μέσον ἐπαφῆς μεταξὺ τῶν δύο πλευρῶν. Ὁ διάλογος ὕστερα ἀπὸ τὴν διάσκεψη τῶν Ἀθηνῶν ἐπροχώρησε ἤδη ἀπὸ τὸν τομέα τῶν ἀνθρωπιστικῶν θεμάτων εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πολιτικοῦ προβλήματος. Πρέπει νὰ ἀναφέρουμε ποιὰ πρόοδος θὰ σημειωθεῖ γιὰ νὰ κρίνουμε ἂν τελικὰ χρειαστεῖ νὰ ἀναζητηθεῖ εὐρύτερος μηχανισμὸς διαπραγματεύσεων.

4. Μὲ τὴν δήλωσίν των στὸ Βλαδιβοστὸκ αἱ δύο ὑπερδυνάμεις ἐπανέλαβαν ὅ,τι καὶ τὸ ψήφισμα τοῦ ΟΗΕ λέγει γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία, κυριαρχία καὶ ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Κύπρου. Ἀπομένει νὰ δοῦμε πῶς αἱ δύο κυβερνήσεις θὰ θελήσουν νὰ προωθήσουν τὴν ὑλοποίηση τοῦ ψηφίσματος καὶ ποῖο περιεχόμενο προσδίδουν στὶς παραπάνω ἔννοιες. Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις μὲ τὶς μέχρι σήμερα ἐνέργειες καὶ ἐπίσημες διακηρύξεις της ἔχει ἀποδείξει ὅτι ἔχει τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντός της καὶ καμιὰ ἀμφιβολία δὲν χωρεῖ ὅτι θὰ ρίξει ὅλο τὸ βάρος της γιὰ τὴν λύση

τῆς Κυπριακῆς κρίσης σύμφωνα μὲ τὴν κοινὴ γραμμὴ ποὺ υἱοθετήθηκε στὴν Ἀθήνα.

5. Ἡ ὕφεση ποὺ σημειώθηκε στὸ ἐσωτερικὸ μέτωπο τῆς Κύπρου μὲ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου διέψευσε τοὺς φόβους (ἢ τὶς ἐλπίδες) ὅσων προβλέπαν ταραχὰς καὶ ἀναστατώσεις ποὺ μόνο τὴν Τουρκία θὰ ὠφελοῦσαν. Οἱ δυνατότητες τῆς Τουρκίας γιὰ τρίτο γύρο ὁλοένα καὶ ἐλαττώνονται γιὰ πολλοὺς λόγους. Ὅσο γιὰ τὴν ἐξομάλυνση τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως, τὴν ἐνοποίηση τῶν δυνάμεών μας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς δεινότερης κρίσεως στὴν ἱστορία τῆς Κύπρου, πιστεύω ὅτι βρισκόμαστε στὸν σωστὸ δρόμο. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος ἔδωσε τὸ σύνθημα γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν παθῶν καὶ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς ἑνότητος καὶ τῆς συμπνοίας. Μήπως ὑπῆρχε ἄλλη ὁδὸς στὴν κρίσιμη αὐτὴ στιγμὴ γιὰ νὰ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν αὐτοκαταστροφή;

Γεννήθηκε στὰ 1911, στὸ Μουτουλλᾶ τῆς Κύπρου. Τελείωσε τὴ Σχολὴ Μιτσῆ καὶ στὰ 1930 ἦρθε στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ σπουδάσει φιλολογία. Δυὸ μῆνες ἀργότερα ἐξορίστηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Βενιζέλου σὰν ἀνεπιθύμητος.

Στὴ δεκαετία 1930-40 ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλο γιὰ τὴ λεφτεριὰ τῆς Κύπρου, μέσα στὴν Ἐπιτροπὴ Αὐτοδιάθεσης, καὶ δούλεψε δραστήρια στὶς γραμμὲς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Ἀγγλίας.

Σὰ συγγραφέας παρουσίασε ἀξιόλογο ἱστορικό, πολιτικὸ καὶ φιλολογικὸ ἔργο. Τὰ πιὸ γνωστὰ ἔργα του εἶναι: «THE BALKANS AND EUROPE», «CUPRUS PAST AND FUTURE», «THE CREATOR OF MODERN GREECE, ELEFTHERIOS VENIZELOS», «CYPRUS IN HISTORY», «CYPRUS GUERILLA», «SOKRATES TRIED», «TRYGEOS STILL AT IT». Ἐπίσης οἱ μεταφράσεις του ἔργων τοῦ Ἀριστοφάνη στὰ Ἀγγλικά. Θεωρεῖται ὁ κορυφαῖος Ἑλληνοκύπριος διανοούμενος στὴν Ἀγγλία. Χτυπημένος σκληρά, ἐδῶ καὶ τέσσερα χρόνια, ἀπὸ ἐγκεφαλικὴ συμφόρηση, μὲ παράλυτο τὸ δεξί του χέρι, συνεχίζει μὲ ἰώβιο ὑπομονὴ τὸ ἔργο του, ἀρθρογραφώντας σὲ ἔγκυρες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ καὶ συγγράφοντας.

Ἡ σημασία τῆς ἀπόφασης ΟΗΕ γιὰ τὴν Κύπρο, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία ποὺ θὰ τῆς δώσει ἡ Τουρκία.

1. Θὰ ἀπαντήσω λακωνικά. Πρῶτον ἡ ἀπόφαση τοῦ Ο.Η.Ε. δὲν εἶναι ὑπὲρ τῆς Κύπρου. Μπορεῖ καὶ νὰ ἐκληφθεῖ ὅτι εἶναι καὶ ὑπὲρ τῆς Τουρκίας. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία ποὺ θὰ θέλουν νὰ τῆς δώσουνε οἱ Τοῦρκοι. Ὥστε τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐρωτήσεως δὲν εὐσταθεῖ.

Φρονῶ ὅτι ἂν ἡ Κυπριακὴ ἀντιπροσωπεία ἐμαχόταν μὲ σθένος καὶ δὲν ὑπετάσσετο στὶς δελεαστικὲς παροτρύνσεις τῆς Βρετανίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ρωσίας, ἡ Κύπρος θὰ ἐτύγχανε ἐπιτυχίας, ἔστω καὶ μὲ μιὰ ἁπλὴ πλειοψηφία. Δυστυχῶς οἱ δῆθεν «φίλοι» μας... ἐτάχθησαν ὑπέρ μας... μιὰ καὶ ἡ Τουρκία, ἄλλωστε, τάχθηκε ὑπέρ μας!

Ἡ Σ.Ε. τὶς πρῶτες μέρες τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς ἀποδέχτηκε τὴν εἰσβολή. Κατόπιν ἄρχισε νὰ ἀλλάζει χαβά. Οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Ἀμερικανοί, ἐνεργώντας ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, πλησίασαν τὴ Σοβ. Ἕνωση καὶ τῆς ὑπέδειξαν πὼς δὲ θά 'ταν σωστὸ νὰ διακυβευόταν ἡ προσφάτως ἐπιτευχθεῖσα DETENTE ἀπ' ἀφορμὴ τὴν Κύπρο. Ἡ Μ. Βρετανία, δυστυχῶς, ὑπῆρξε πάντοτε ἐχθρὸς τῆς Κύπρου, καὶ στὴν περίοδο τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ στὴν περίοδο τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ στάση της καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση ὑπῆρξε αἰσχρά.

Ἡ στάση τῶν Η.Π.Α. χρειάζεται κάποια ἀνάλυση. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι κατὰ τὸ 1967 ἡ Ἀμερικὴ ἔσωσε τὴν Κύπρο ἀπὸ εἰσβολή. Ἡ εἰσβολὴ τελικὰ πραγματοποιήθηκε τὸ θέρος τοῦ 1974. Σὲ τί ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ στὴν Ἀμερικανικὴ πολιτική;

Ὀφείλεται ἁπλῶς στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Κύπρος ψήφισε στὴ Γ.Σ. τοῦ Ο.Η.Ε., ὅσον ἀφορᾶ τὸ ζήτημα τῆς Φορμόζας, ὑπὲρ τῆς Κίνας καὶ ἐναντίον τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ Κύπρος ἀσφαλῶς εἶχε κάθε δικαίωμα νὰ ψηφίσει ὅπως ἤθελε, ἀρκεῖ νὰ μὴν ἔδιδε προκαταρχτικὰ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ ψήφιζε ὑπὲρ τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ ἡ ὑπόσχεση δόθηκε ἐπισήμως ἀπὸ τὸν Ἀρχ. Μακάριο κατόπιν ἐπισκέψεως (δυὸ φορὲς) τοῦ Ἀμερικανοῦ Πρέσβεως στὴν Κύπρο. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐτηλεγράφησε δὶς πρὸς τὸν κ. Κυπριανοῦ δίδοντάς του ἐντολὴ (κατηγορηματικὴ ὅπως μοῦ κοινοποιήθηκε ἐπισήμως) νὰ ψηφίσει ὑπὲρ τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ κ. Κυπριανοῦ παρέβηκε τὴν ἐντολὴν τοῦ ἡγέτη τοῦ Κράτους «ρητῶς δοθεῖσαν πρὸς αὐτόν». Καὶ μάλιστα τὸ παράδειγμα τῆς Κύπρου ἀκολούθησαν ἕτεραι δύο ἀντιπροσωπεῖαι.

Ἑπομένως, ἐν ὄψει τοῦ ὅτι οἱ Η.Π.Α. θεωροῦν τὸν κ. Κυπριανοῦ (δεδομένου ὅτι σὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ καμπὴ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Η.Π.Α. ἐτάχθηκε ἐναντίον των) ὡς PERSONA NON GRATA, ἦτανε σοβαρὸ λάθος ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχ. καὶ Προέδρου Μακαρίου νὰ τὸν διορίσει ἐκπρόσωπο τῆς Κύπρου ἀντὶ τοῦ κ. Ρωσσίδη ἢ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐξωτερικῶν κ. Χριστοφίδη. Στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, μποροῦσε νὰ ἐκπροσωπήσει τὴν Κύπρο ὁ ἴδιος ὁ Μακάριος.

Ἑπομένως, τὴν αἰτία γιὰ τὴ στάση τῶν Η.Π.Α. ἀπέναντί μας πρέπει πρωτίστως νὰ τὴν ἀναζητήσομε στοὺς ἑαυτούς μας. Πάντως, αὐτὸ δὲν δικαιολογεῖ τὴ στάση τῶν Η.Π.Α. Μόνο κάπως τὴν αἰτιολογεῖ. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ψήφισμα τῆς Γ.Σ. τοῦ Ο.Η.Ε., ὅσο ἀνεπαρκὲς καὶ ἂν εἶναι, ἀποτελεῖ ὁρμητήριο γιὰ νέες καὶ συνεχιζόμενες παραστάσεις πρὸς τὸν Ο.Η.Ε. καὶ πρὸς τὴ διεθνῆ γνώμη (κυρίως τὴ Γαλλικὴ καὶ τὴ Γαλλόφωνη). Ἀρκεῖ τὰ τέτοια διαβήματα νὰ γίνονται κατόπιν περισκέψεως, σχετικῆς σταθμίσεως τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων ἐντὸς τοῦ Ο.Η.Ε. καὶ νὰ παταχθεῖ κάθε μορφὴ ὑπερφίαλου σωβινισμοῦ ἀπὸ μέρους μας.

Πρέπει μάλιστα νὰ τὸ γνωρίζουμε πὼς οἱ Τοῦρκοι δὲν θέλουν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Κύπρο, οὔτε σύντομα οὔτε εὔκολα, καὶ ἑπομένως πρέπει νὰ ὀργανωθεῖ ἡ ἀντίστασή μας κατὰ τὸν ἀποτελεσματικότερον δυνατὸν τρόπον. Θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ περιμένουμε περισσότερα ἀπὸ τὸ ἀνακοινωθὲν Φὸρντ-Μπρέζνιεφ, παρὰ ἀπὸ τὸ σκανδαλῶδες ψήφισμα τοῦ Ο.Η.Ε.

2. Ἂν ἀρχίσουν διακοινοτικὲς συζητήσεις πρὶν τῆς ἀποχωρήσεως τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τότε κακὰ ξεμπερδέματα θά 'χουμε κι ἐμεῖς καὶ οἱ Τουρκοκύπριοι. Τὸ ζήτημα δὲν πρέπει κὰν νὰ συζητηθεῖ. Δὲν πρέπει νὰ δώσομε λαβὴ στὸν Ο.Η.Ε. «νὰ πλύνει τὰ χέρια του». Πρέπει νὰ συνεχίσουμε τὴν πάλη. Νὰ μὴ συνθηκολογήσουμε ἐν ὅσω οἱ Τοῦρκοι εἶναι κάτοχοι κυπριακῶν ἐδαφῶν, γιατὶ αὐτομάτως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἀποκλείσουν κάθε συνεννόηση. Μόλις ἀρχίσουν νὰ ἀποχωροῦν πρέπει νά 'μαστε ἕτοιμοι νὰ ἀναγνωρίσουμε στοὺς Τουρκοκυπρίους ἀπόλυτα δημοκρατικὰ δικαιώματα, κατοχυρωμένη ἐλευθερία, τοπικὴ κυβέρνηση, ἰσότητα ἔναντι τοῦ νόμου μὲ ἰσότητα εὐκαιριῶν καθὼς καὶ ἀποκατάσταση τῶν ἐξουσιῶν τοῦ ἀντιπροέδρου. Ἐν ὀλίγοις, νὰ ἀποκαταστήσουμε τὸ Σύνταγμα.

Ὑπάρχουν πολλοὶ ἱκανοὶ Κύπριοι οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ ἀντιπροσωπεύσουν τὴν Κύπρο καταλλήλως, γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορῶ νὰ ἀπαντήσω στὸ ἐρώτημα τοῦτο. Ὁ ἐρωτῶν με ἔχει κάλλιστα ὅλες τὶς ἱκανότητες νὰ τὸ κάνει σὰν μέλος μιᾶς κάποιας τριμελοῦς τουλάχιστον ἀντιπροσωπείας. Καιρὸς νὰ πάψουμε νὰ ἐλεγχόμαστε «μονοκρατορικῶς». Ἡ Δημοκρατία ὑποδηλοῖ συλλογικὴν εὐθύνην.

3. Ὄχι. Πρέπει νὰ διευρυνθεῖ. Καὶ νὰ συμπράξουν καὶ ἄλλες ἐθνικότητες – Ἀρμένιοι, Ἄγγλοι, Μαρωνίτες.

4. Τίποτα. Μόνο θὰ τεθεῖ μπροστὰ στὶς ὑπερδυνάμεις σὰν μόνιμο, ἐπεῖγον καὶ διαρκὲς ζήτημα ἠθικῆς καὶ ἀπαραγράπτου δικαίου. Χρειάζεται γι' αὐτὸ ἡ ἔμμονη, ἡ ἀνένδοτη καὶ διηνεκὴς προσπάθεια τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, μαζὶ καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἄλλων δευτερευουσῶν δυνάμεων, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὸν νεοϊμπεριαλισμὸ τῆς Ἄγκυρας.

Ἐὰν οἱ ἴδιοι οἱ Τοῦρκοι ἀποτολμήσουν ἢ ἐπιχειρήσουν καὶ τρίτην εἰσβολήν, τότε μοιραίως θὰ προκαλέσουν τὴν ἐνεργὸ ἀντίδραση τῆς Σ.Ε. καὶ κατὰ κάποιο τρόπο καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Οὕτως, προφανῶς ἀποφεύγεται τρίτος πόλεμος τὸν ὁποῖον ἐγκυμονεῖ, γιὰ τὴν ὥρα σὲ ἐμβρυώδη κατάσταση, ἡ εἰσβολὴ στὴν Κύπρο.

Δυστυχῶς, ἀπὸ τὴ Μ. Βρετανία, ποὺ εἶναι καὶ ἐγγυητὴς τῆς Κυπριακῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀκεραιότητος, ἕνεκα τοῦ φιλότουρκου τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς πολλὰ πράγματα δὲν πρέπει νὰ ἀναμένομε, ἐκτὸς ἐὰν οἱ Τοῦρκοι θελήσουν νὰ μᾶς βοηθήσουν ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν βρετανικῶν βάσεων.

Ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἑλληνικὴ κυβέρνηση εἰλικρινῶς χαίρω ποὺ ἔχουμε κυβέρνηση Καραμανλῆ καὶ στὸ μέλλον – δηλαδὴ ὅσο δύναται κανεὶς νὰ προβλέψει – μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐπιμείνει στὴν πλήρη πραγμάτωση τοῦ ψηφίσματος Ο.Η.Ε. Ὅσον ἐλαττωματικὸ

καὶ ἂν εἶναι, μεγάλες ὑπηρεσίες θὰ προσφέρει. Ὁ Καραμανλῆς εἶναι νηφάλιος, ἐντίμως δημοκρατικὸς καὶ μὲ ἐπίγνωση τῆς εὐθύνης ἀπέναντι τῆς ἱστορίας πολιτικὸς ἡγέτης. Γι' αὐτὸ θὰ ἐπιμείνει στὴ γραμμὴ ποὺ χάραξε γιὰ τὴν Κύπρο μὲ συνέπεια ἀνενδοιάστως καὶ μέχρι τέλους. Φρονῶ πὼς ἦταν καλὴ τύχη τῆς Κύπρου ποὺ κέρδισε ὁ Καραμανλῆς. Ἐγὼ προσωπικὰ δὲν ἔχω ψῆφο στὴν Ἑλλάδα, ἂν εἶχα θὰ τὴν ἔδινα στὴν Ε.Κ.-Ν.Δ. γιὰ τὸ λόγο ὅτι σὰν ἀκραιφνὴς δημοκράτης θὰ βρισκόμουνα πιὸ κοντά της. Πάντως δὲν θὰ τὴν ἔδινα οὔτε στὸν ἔξαλλο Παπανδρέου οὔτε στὸ ἑρμαφρόδιτο συνοθύλευμα τῆς Ἀριστερᾶς, τὴν ὁποίαν βαρύνουν τόσα ἁμαρτήματα στὸ παρελθὸν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, κυρίως τῶν ἀγροτῶν. Καιρὸς ἡ Ἀριστερὰ νὰ ἀποκηρύξει τὸ παρελθόν της πλήρως, νὰ γίνει γνήσιο πολιτικῶς δημοκρατικὸ κόμμα καὶ κατόπι νὰ φροντίσει νὰ ξαναφτιάξει τὰ γεφύρια ἐπικοινωνίας μὲ τὸν ἑλληνικὸ λαό. Ἂν δὲν κάνει αὐτό, τότε ἐγὼ καὶ χιλιάδες ἄλλοι δὲ θὰ μπορέσουμε νὰ τῆς ἔχουμε ὁποιαδήποτε ἐμπιστοσύνη.

5. Στὸ τελευταῖο σας ἐρώτημα δὲ θὰ πρέπει νὰ ἀπαντήσω, γιατὶ δὲν ξεύρω τὴν ἐσωτερικὴ κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ ἐκεῖ. Ἐλπίζω ὅμως πὼς οἱ Κύπριοι, ποὺ ἔχουνε παλικαριὰ ὅσο καὶ πατριωτισμὸ καὶ νοῦ, δὲν θὰ πέσουν θύματα τῆς Τουρκικῆς προπαγάνδας καὶ μιᾶς μερίδος τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου ποὺ βρῆκε τὴν εὐκαιρία ἀνωμαλίας στὴν Κύπρο ὡς αἰτιολογικὸν τῆς Μ. Βρετανίας γιὰ νὰ μὴ πληρώσει ἐκεῖνα ποὺ χρεωστεῖ γιὰ τὶς βάσεις καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν πλήρωσε τίποτε ἀπὸ τὸ 1964 «καὶ ἐντεῦθεν». Καὶ σὰ συνέπεια θὰ ἰσχυροποιήσουν τὸ ἀγωνιστικό τους αἴσθημα. Εὔχομαι αὐτὰ ποὺ ὑπονοεῖ ἡ τελευταία ἐρώτηση νὰ μὴ συμβοῦν· θά 'χουμε πολλὰ νὰ χάσουμε τότε. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ γίνει, καὶ ἂν γίνει θὰ τὸ ἀπέκρουαν πάλιν. Οἱ Κύπριοι δὲν θὰ ἐνδώσουν καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐνδώσουν. Σὰν γέννημα τῆς Κύπρου καὶ ἐμποτισμένος ἀπὸ τὸν ἑλληνικό μου πολιτισμό, τὸ διαισθάνομαι πὼς οἱ Τοῦρκοι δὲν θὰ τὰ βγάλουν πέρα. Οἱ Ἕλληνες Κύπριοι, ἐλπίζω νὰ μὴ τοὺς δώσουν καιρὸ νὰ συνέλθουν – αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιταγὴ τῆς Ἱστορίας μας.

Γεννήθηκε στὴ Λευκωσία καὶ πῆρε τὸ δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς στὴν Ἀθήνα. Στὴ διάρκεια τῆς Γερμανικῆς κατοχῆς συνελήφθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ γιὰ δυὸ χρόνια ἐκλείστηκε σὲ στρατόπεδο συγκέντρωσης στὴν Ἰταλία, ἀπὸ ὅπου δραπέτευσε καταφεύγοντας στὴν Κύπρο. Λίγο ἀργότερα πῆγε στὸ Λονδίνο γιὰ μετεκπαίδευση, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε.

Ἀνάπτυξε, ἐκεῖ, κοινωνικὴ δραστηριότητα ἀνάμεσα στὴν Κυπριακὴ παροικία. Γιὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα ὑπῆρξε πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς ἀδελφότητας. Σήμερα κατέχει τὸ ἴδιο ὑπούργημα καὶ εἶναι πρόεδρος τῆς Συντονιστικῆς ἐπιτροπῆς τῶν Κυπρίων Μεταναστῶν, στὴν ὁποία ὑπάγονται ὅλα τὰ σωματεῖα (31 τὸ ὅλον) τῆς Κυπριακῆς παροικίας τῆς Ἀγγλίας. Εἶναι γνωστὸς γιὰ τὶα μεγάλες ἰατρικὲς καὶ κοινωνικὲς ὑπηρεσίες του στὴν Παροικία.

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς Τουρκίας δὲν εἶναι ἡ διχοτόμηση, ἀλλὰ ἡ κατοχὴ ὁλόκληρης τῆς Κύπρου.

Ἡ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ σχετικὰ μὲ τὸ Κυπριακό, εἶχε προκαλέσει τὴν ἱκανοποίηση τόσον τῆς Ἑλληνικῆς, ὅσον καὶ τῆς Ἑλληνοκυπριακῆς πλευρᾶς.

Ποιὸς προβάλλει τώρα σὰν οὐσιώδης στόχος καὶ ποία ἡ τακτικὴ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν τριῶν βασικῶν σημείων τῆς ἀποφάσεως;

Χωρὶς νὰ ἀρνοῦμαι τὸ γεγονὸς ὅτι πρέπει νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ τὸ κάθε τὶ τὸ ὁποῖον μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσει, ἔστω καὶ ὀλίγον, ἐν τούτοις ἡ ἀκριβὴς ἐκτίμηση τῶν μέσων ποὺ διαθέτουμε γιὰ τὸν ἀγώνα ὑπάρξεως τὸν ὁποῖον διεξάγουμε σήμερα, εἶναι νομίζω οὐσιώδης. Ἡ τελευταία ἀπόφασις τῶν Η.Ε. γιὰ τὸ Κυπριακὸ δὲν περιμένω ὅτι θὰ μᾶς προσφέρει πολλὰ ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ἀντιθέτως πιστεύω ὅτι ἡ ἀξία της ὡς ὅπλου ἐξαναγκάσεως τῶν Τούρκων νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἀδιάλλακτον στάσιν ποὺ ἀκολουθοῦν σήμερα, εἶναι ἐπιφανειακή. Φτάνει μονάχα νὰ θυμηθοῦμε παρόμοιες δίκαιες καὶ εὐνοϊκὲς ἀποφάσεις εἰς τὸ παρελθόν, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε ἀξιοποιήθηκαν, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι τὰ Η.Ε. δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν ὅπως ἐφαρμόσουν, ἢ μᾶλλον ὅπως ἐπιβάλουν, τὰς ἀποφάσεις αὐτάς. Ὁ οὐσιώδης στόχος μας παραμένει αὐτὸς ποὺ ἦτανε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ἀντιμετωπίσαμε τὸ τραγικὸ γεγονός τοῦ χαμοῦ τῆς μισῆς σχεδὸν Κύπρου, δηλαδὴ ἡ ἐπανάκτησις τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν καὶ ἡ ἐπιστροφὴ τῶν συμπατριωτῶν μας εἰς τὰ σπίτια τους καὶ στὴν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθησαν.

Ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος εἶναι ὅτι καλούμεθα ὅπως διαπραγματευθοῦμε μὲ τὴν βία καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν μεγαλυτέρας καταστροφῆς. Μία λύσις εἶναι νὰ ἐνδώσουμε εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀξιώσεις λόγω, ὅπως λένε, «ἀδηρίτου ἀνάγκης», καὶ αὐτὸ προφανῶς συνεπάγεται ἡ Τουρκικὴ προϋπόθεσις. Ἀνεξαρτήτως οἱωνδήποτε διπλωματικῶν ὑπολογισμῶν, τὸ ἔνστικτό μου, καὶ τὸ ἔνστικτο νομίζω τοῦ κάθε Ρωμιοῦ, εἶναι ὅτι ἡ ἀπάντησίς μας πρέπει νὰ εἶναι ἀσφαλῶς ἀρνητική. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι αἱ ἀξιώσεις τῶν Τούρκων, ὅπως τουλάχιστον ἐμφανίζονται σήμερα, δὲν μᾶς ἀφήνουν περιθώρια διὰ συμβιβασμόν. Ὑπάρχει πολὺ μικρὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς σημερινῆς καταστάσεως ὅπως ἔχει διαμορφωθεῖ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τούρκων καὶ ἐκείνου τὸ ὁποῖον μποροῦμε νὰ ἐπιτύχουμε ἐὰν στηριχτοῦμε στοὺς ὅρους τοὺς ὁποίους διαρκῶς διακηρύττουν. Ἕνα ἀπὸ τὰ ὅπλα τὰ ὁποῖα διαθέτουμε, εἶναι καὶ ἡ διεθνὴς κοινὴ γνώμη, ἐὰν προπαντὸς λάβουμε ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι τόσον φανερὴ καὶ ξεκάθαρη ἡ ἀδικία τῶν τουρκικῶν πράξεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν προσβολὴν ἐναντίον τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας.

Ὑπάρχουν, ὅπως ξέρουμε, χιλιάδες Ἕλληνες στὸ ἐξωτερικὸ καὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦν φυσικοὺς πρεσβευτὰς τῶν δικαίων γιὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνιζόμαστε.

Ἡ χώρα ὅπου ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς μπορεῖ νὰ φέρει τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα εἶναι αἱ ΗΠΑ καὶ αὐτὸ ἔχει ἤδη ἀποδειχτεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων ἐκλογῶν καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἐπικειμένης ἀποκοπῆς τῆς παροχῆς τῆς στρατιωτικῆς βοηθείας πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Ἔχουμε ἀπόλυτον δίκαιον ν' ἀποδίδουμε σημαντικὴν εὐθύνην εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Πρῶτα ἀπ' ὅλα γιατὶ διετήρησε τὴν χούντα εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ δεύτερον διότι ὑπῆρξε πιθανότατα ὁ κύριος ὑποκινητὴς τῆς Τουρκίας διὰ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τὸ ἐγκληματικὸ πραξικόπημα τοῦ περασμένου Ἰουλίου.

Ἀλλαγὴ τῆς στάσεως τῶν ΗΠΑ πρέπει νὰ εἶναι κατὰ συνέπειαν ἕνας ἀπὸ τοὺς κυρίους μας στόχους καὶ ἡ βοήθεια τοῦ σημαντικοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ στοιχείου εἶναι πολὺ σημαντική.

Ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ τὶς 150.000 Ἕλληνες Κυπρίους ποὺ ζοῦν εἰς τὴν Μεγ. Βρετανίαν μπορεῖ ἐπίσης νὰ βοηθήσει (καὶ πιστεύω πὼς αὐτὸ ἔχει ἤδη γίνει) γιὰ τὴν διατήρηση εὐνοϊκῆς κοινῆς γνώμης. Εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν αἱ ἀποφάσεις καὶ ἡ δρᾶσις ποὺ ἐπακολουθεῖ παίρνονται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἡ σημερινὴ Ἐργατικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀκολουθεῖ τὴν πολιτικὴν ποὺ πιστεύουμε πὼς εἶναι σωστὴ γιὰ τὴν Κύπρο κι αὐτὸ φυσικὰ μπορεῖ νὰ ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Μ. Βρετανία εἶναι δευτέρας κατηγορίας Δύναμις. Ἡ ὕπαρξις τῶν Βρετανικῶν βάσεων εἰς τὴν Κύπρον τῆς δίνει πολὺ μεγαλυτέραν θέσιν, ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῶν ὁποίων ἡ στάσις ἀπέναντι τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος μᾶς ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως.

Νομίζω ὅτι αἱ ἐκ μόνο προσωπικῶν ἀντιπροσώπων, ὅπως τὶς ὀνομάζετε, μακροσυνομιλίαι τοῦ παρελθόντος ἀποτελοῦν οὐσιαστικὰ τρόπον μερικῆς καλύψεως τοῦ ἀδιεξόδου εἰς τὸ ὁποῖον εἰσρέθημεν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ εὑρισκόμεθα τὴν στιγμὴν αὐτήν. Διευθέτησις εἶναι δυνατὴ ἐκ μέρους μας ὄχι ὅμως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων Κυπρίων, διότι ὁ συνομιλητὴς θὰ εἶναι πάντοτε ἡ Ἄγκυρα. Καμία παραφωνία ἢ διαφωνία δὲν πρέπει νὰ ἀκουστεῖ κατὰ τρόπον ἐπίσημον ἀπὸ τοὺς δικούς μας ἀντιπροσώπους. Δὲν εἴμεθα ἐμεῖς μόνον ὑπὸ Τουρκικὴν κατοχὴν ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι τῆς Κύπρου.

Ἐὰν τὰ συμφέροντα τῶν ὑπερδυνάμεων συμπίπτουν κατὰ κάποιο τρόπον μὲ τὰ δικά μας τότε θὰ μᾶς βοηθήσουν, τοῦ βαθμοῦ τῆς βοηθείας ἐξαρτωμένου ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τῆς ταυτότητος τῶν συμφερόντων μας.

Ἡ βοήθεια ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐξάρτησή μας ἀπὸ αὐτὴν εἶναι σχεδὸν ἀπαραίτητος. Ὁ κύριος λόγος τῆς τραγωδίας μας ἦτο ἀποτέλεσμα τοῦ χάσματος τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη μεταξὺ

Ἑλλάδος καὶ Κύπρου, ἔπειτα ἀπὸ τὴν πραξικοπηματικὴν ἁρπαγὴν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ ξενοκινήτων ἀξιωματικῶν. Ἀναμένεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ κ. Καραμανλῆ, ὅπως μᾶς βοηθήσει, ὅσον τουλάχιστον ἡ Τουρκία ἐβοήθησε τοὺς Τούρκους τῆς Κύπρου.

Πάντοτε ἐπίστευα ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἤθελε ἕνα μέρος μόνον τῆς Κύπρου ἀλλὰ ὁλόκληρον τὴν Κύπρον, καὶ αὐτὸς πιστεύω ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ ἀντικειμενικός της σκοπὸς σήμερα. Νομίζω ὅμως ὅτι ἕνας 3ος γύρος θὰ περιέκλειε ἀρκετοὺς κινδύνους διὰ τὴν Τουρκίαν, ὥστε νὰ μὴ διακινδυνεύσει νὰ χάσει τὸ ὅ,τι ἤδη κέρδισε, ἀλλὰ νὰ περιμένει, ὅπως ἐπερίμενε καὶ εἰς τὸ παρελθὸν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς εἰσβολῆς.

Αὐτὸ ποὺ λέει ὁ Καζαντζάκης σ' ἕνα ἀπὸ τὰ διηγήματά του ὅταν ὁ Τοῦρκος πασὰς ἀπήντησε «κάντε λιγάκι ὑπομονὴ καὶ ἀργὰ ἡ γρήγορα θὰ φαγωθοῦν μεταξύ τους», δὲν τὸ ἐξέχασαν ποτὲ οἱ Τοῦρκοι. Ἐλπίζω μονάχα ὅτι ἐμεῖς θὰ μάθουμε στὸ τέλος ν' ἀποφεύγουμε αὐτὸ ποὺ δὲν ἐξέχασαν οἱ ἐχθροί μας.

Δὲν ὑπάρχει σαφὴς ἢ εὔκολη ἀπάντηση στὸ τελευταῖο σημεῖο τῆς ἐρωτήσεώς σας. Θὰ ἔλεγα μονάχα ὅτι σήμερα ὁ ἀγώνας μας μοιάζει μὲ τὸν ἀγώνα τοῦ Δαυῒδ ἐναντίον τοῦ Γολιάθ. Ἐὰν πρόκειται ν' ἀναμετρηθοῦμε ὅπως εἴμαστε, μὲ τὰ μέσα ἀκριβῶς ποὺ διαθέτουμε, πρόσωπο μὲ πρόσωπο, τότε φυσικὰ θὰ χάσουμε, κι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ γίνει ποτέ. Χρειαζόμαστε τὴ σφενδόνη, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἕνα μονάχα ὅπλο. Δὲν ξέρω, φυσικά, τὴν ἀπάντηση στὸ πρόβλημα τοῦ ποιὰ ἀκριβῶς πρέπει νὰ εἶναι ἡ σφενδόνη, ἀλλὰ εἶμαι βέβαιος γιὰ τρεῖς ἀπὸ τὶς ἰδιότητές της. Αὐτὲς εἶναι: ἡ ἀποφασιστικότης, ἡ ἑνότης καὶ ὁ χρόνος.

Γεννήθηκε στὴ Λεμεσὸ στὰ 1938. Μετανάστευσε στὴν Ἀγγλία στὰ 1952. Σπούδασε Μαθηματικὰ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου. Ὑπῆρξε πρόεδρος τοῦ φοιτητικοῦ συνδέσμου τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν στὴ Μεγάλη Βρετανία καὶ μετὰ πρόεδρος τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν. Ὑπῆρξε, ἐπίσης, ἀντιπρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Φοιτητικῆς Ἑνώσεως Κυπρίων Ἀγγλίας (ΕΦΕΚΑ).

Σήμερα εἶναι πρόεδρος περιφερειακῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κόμματος τῶν φιλελευθέρων. Προσφέρει ὑπηρεσίες στὴν Κυπριακὴ παροικία, σὰν ἀντιπρόεδρος τῆς Κυπριακῆς ἀδελφότητας, μέλος τῆς γραμματείας τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς Κυπρίων Ἀγγλίας καὶ ἀντιπρόεδρος τῆς Κυπριακῆς ἐπιτροπῆς ἑράνων.

Ἐργάζεται στὸ μεγάλο ἐμπορικὸ Οἶκο MARX AND SPEIVCER διευθύνοντας τὸ τμῆμα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου.

Ἀποφασιστικὸ ρόλο θὰ παίξουν οἱ ἑλληνοκυπριακὲς μειονότητες ΗΠΑ, Ἀγγλίας.

Ἡ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς γενικῆς συνελεύσεως τοῦ Ο.Η.Ε., ἂν καὶ δὲν ὑποστηρίζει ἐντελῶς τὴν ἑλληνοκυπριακὴ θέση, ἦταν μιὰ μεγάλη διπλωματικὴ νίκη. Δυστυχῶς ὅμως τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ διατάζουν. Εἶναι ἁπλῶς ἡ συλλογικὴ θέληση τῶν μελῶν του. Δηλαδὴ ἂν οἱ μεγάλες δυνάμεις εἶναι σύμφωνοι, τότε οἱ ἀποφάσεις τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν. Ἂν ὄχι, τότε οἱ ἀποφάσεις τους μένουν χωρὶς κανένα θετικὸ ἀποτέλεσμα. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει ν' ἀγνοήσουμε τὸν ΟΗΕ στὸ μέλλον. Οἱ ἀποφάσεις τῆς γενικῆς συνελεύσεως ἔχουν ἠθικὴ ἀξία καὶ μποροῦμε νὰ τὴν χρησιμοποιοῦμε σὰν πίεση στὶς Μεγάλες δυνάμεις. Πρέπει νὰ συνεχίσουμε νὰ καλλιεργοῦμε τὴν ὑποστήριξη τῆς Γ.Σ. τῶν Η.Ε., ἀλλὰ οἱ περισσότερές μας ἐνέργειες πρέπει νὰ στραφοῦν πρὸς τὶς χῶρες-μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας, διότι μόνο αὐτές, ἰδιαίτερα καὶ ὡς σῶμα, ἔχουν τὴ δύναμη νὰ θέτουν τὸ ψήφισμα τῆς Γ.Σ. σὲ ἐφαρμογή. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ στρέψουμε τὴν προσοχή μας πρὸς τὶς Ἡν. Πολιτεῖες. Ξέρουμε ὅτι οἱ κ.κ. Φὸρντ καὶ Κίσσιγκερ δὲν εἶναι διατεθειμένοι νὰ δυσαρεστήσουν τὴν Τουρκία. Τὰ μέλη τοῦ Κογκρέσσου ὅμως ἔχουν δείξει ὅτι εἶναι διατεθειμένα νὰ μᾶς βοηθήσουν. Σ' αὐτὸ ἔχουν παίξει μεγάλο ρόλο οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι εἶναι καλὰ ὀργανωμένοι. Πρὸ πάντων ἡ AHEPA - AMERICAN HELLENIC EDUCATIONAL AND PROFFESSIONAL ASSOCIATION. Πρέπει νὰ ἐνισχύσουμε τὶς προσπάθειές μας καὶ νὰ τοὺς προτρέπουμε νὰ συνεχίσουν τὴν πίεση ποὺ ἐξασκοῦν πάνω στὴν Ἀμερικανικὴ Κυβέρνηση. Τὴν ἴδια πίεση πρέπει νὰ ἐξασκήσει καὶ ἡ Κυπριακὴ παροικία πάνω στὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση. Τέτοια πίεση πάντοτε λαμβάνεται ὑπ' ὄψη διότι προέρχεται ἀπὸ ψηφοφόρους. Δυστυχῶς ἡ παροικία μας δὲν τὸ ἔχει καταλάβει αὐτὸ ἀκόμα. Πρέπει νὰ ὀργανωθοῦμε καλύτερα, παραμερίζοντας κομματικὰ συμφέροντα, γιὰ νὰ ἀξιοποιήσουμε τὴ δύναμη ποὺ ἔχουμε.

Ὁ οὐσιώδης στόχος γιὰ τὸ μέλλον πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῆς διχοτομήσεως. Ἀποδοχὴ ὁμοσπονδίας σὲ δύο γεωγραφικῶς ξεχωριστὰ τμήματα καὶ μὲ ἀδύνατη Κεντρικὴ Κυβέρνηση.

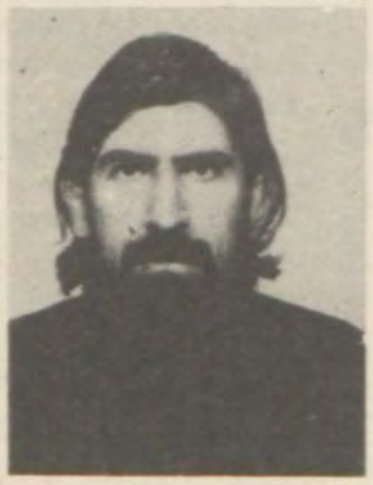
2. Ἂν οἱ Τοῦρκοι ἐπιμένουν νὰ δεχτοῦμε τὸ γεωγραφικὸ διαχωρισμὸ ὡς ὅρο προτοῦ ἀρχίσουν διαπραγματεύσεις, τότε πρέπει ν' ἀντισταθοῦμε στὴν πίεση, ἀπ' ὅπου κι ἂν προέρχεται. Πρέπει νὰ κινητοποιήσουμε ὅλες τὶς δυνάμεις μας νὰ ἐξηγήσουμε στὴ διεθνῆ κοινὴ γνώμη τὴ θέση μας καὶ νὰ ζητήσουμε τὴ συνεχῆ τους ὑποστήριξη. Γι' αὐτὸ θὰ χρειαστοῦμε τὶς ὑπηρεσίες ὅλων τῶν Κυπρίων, μὲ πεῖρα στὴ διεθνὴ διπλωματία. Ἡ ἐπάνοδος τοῦ κ. Σπύρου Κυπριανοῦ στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν θὰ ἦταν μιὰ καλὴ ἀρχή. Ὄχι μόνο ἡ πεῖρα καὶ οἱ προσωπικές του σχέσεις μὲ διεθνεῖς προσωπικότητες, ἀλλὰ αὐτὴ τούτη ἡ ἀποκατάστασή του θὰ εἶναι μιὰ ἐγγύηση ὅτι τόσο ἡ Κύπρος ὅσο καὶ ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀποφασισμένες νὰ ξεκαθαρίσουν τὴν πολιτικὴ ζωὴ ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τοῦ φασισμοῦ τῆς δικτατορίας.

3. Ἐφ' ὅσον οἱ Τοῦρκοι θεωροῦν τὸν κ. Κληρίδη πρόσωπο ἐμπιστοσύνης οἱ διαπραγματεύσεις πρέπει νὰ συνεχιστοῦν ὑπὸ τὴν αἰγίδα του. Πρέπει νὰ διατηρήσουμε καὶ νὰ ἐπωφεληθοῦμε ἀπὸ κάθε πλεονέκτημα ποὺ ἔχομε σήμερα. Ἂν οἱ διαπραγματεύσεις κάνουν πρόοδο τότε καλὰ θὰ ἦτο ἂν οἱ κ.κ. Κληρίδης καὶ Ντεκτὰς ἐνισχυθοῦν μὲ Ἑλληνοκυπρίους καὶ Τουρκοκυπρίους ἐμπειρογνώμονες. Δυστυχῶς πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὁ κ. DEKTAS εἶναι αἰχμάλωτος τῶν Τούρκων στρατιωτικῶν καὶ δὲν ἔχει τὴν ἐλευθερία τῶν δικῶν του πεποιθήσεων. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία εἶναι κάτοχος τοῦ 40 % τῆς κυπριακῆς γῆς, θὰ ἀναγκαστοῦμε νὰ δεχτοῦμε ἀντιπροσώπους τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως στὶς διαπραγματεύσεις. Καλὸ θὰ ἦτο ὅμως ἂν ἐμεῖς δὲν ἔχουμε ἀντιπροσώπους τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διότι αὐτὸ ὑποσκάπτει τὸ κύρος τῆς Κύπρου ὡς ἀνεξάρτητο καὶ κυρίαρχο κράτος.

4. Οἱ ὑπερδυνάμεις θὰ συνεχίσουν νὰ ὑποστηρίζουν τὰ δικά τους συμφέροντα ὑπεράνω ὅλων, ὅπως κάνουν πάντοτε. Καὶ οἱ δύο ὑπερδυνάμεις χρειάζονται τὴν Τουρκία περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο. Ἀλλὰ μᾶς χρειάζονται κι ἐμᾶς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς βάσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ραντὰρ στὸ Τρόοδος ἡ Ἀμερικὴ χρειάζεται μιὰ φιλικὴ Κύπρο γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Ἰσραήλ. Οἱ δηλώσεις τοῦ κ. Καραμανλῆ γιὰ τὶς ἀμερικανικὲς βάσεις εἶναι πολὺ βοηθητικές. Πρέπει νὰ πιέσουμε τὴν ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, ἂν χρειάζεται πίεση, νὰ συνεχίσει τὴ δυναμικὴ αὐτὴ στάση πρὸς τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὸ NATO. Ἡ ἀπομάκρυνση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ NATO δὲν ἀφήνει μόνο μιὰ μεγάλη τρύπα στὴν ἄμυνά του, ἀλλὰ ἀχρηστεύει σχεδὸν ἐντελῶς τὸ νοτιοανατολικό του σκέλος, διότι οἱ τουρκικὲς βάσεις χωρὶς τὶς ἑλληνικὲς θὰ ἔχουν πολὺ λιγότερη ἀποτελεσματικότητα. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση πρέπει νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὴ θέση του αὐτή. Ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Βλαδιβοστόκ, ἂν καὶ τὴν καλωσορίζουμε, στὴν ἀλήθεια δὲν μᾶς δίνει τίποτα περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ. Πάντως, ὁ διαμελισμὸς τῆς Κύπρου δὲν συμφέρει οὔτε στὴν Ἀμερικὴ οὔτε στὴ Ρωσία. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς στρατιωτικοὺς λόγους καὶ οἱ δύο χῶρες ἔχουν περισσότερο ἀπὸ μιὰ φυλὴ μέσα στὰ σύνορά τους καὶ δὲν θὰ ἤθελαν νὰ ἐγκαταστήσουν τὴν ἀρχὴ ὅτι ὅταν δύο φυλὲς ἔχουν διαφωνίες τότε τὸ κράτος πρέπει νὰ καταλύεται. Κι αὐτὸ εἶναι ἕνα ἐπιχείρημα ποὺ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσουμε εὐρύτερα, πρὸ πάντων μὲ τὶς ἀδέσμευτες χῶρες, πολλὲς ἐκ τῶν ὁποίων ἔχουν τὰ δικά τους προβλήματα μὲ μειονότητες.

5. Δὲν εἶμαι βέβαιος κατὰ πόσο ἡ τουρκικὴ πλευρὰ θὰ ἤθελε ἕνα τρίτο ἐπιθετικὸ γύρο. Μετὰ ἀπὸ τὴν εὐφορία τῆς νίκης καὶ τὰ ὀφέλη τῆς λεηλασίας ἀκολουθοῦν τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα τῆς κατεχομένης περιοχῆς. Ἡ τουρκικὴ οἰκονομία εἶναι τόσο ἀδύνατη καὶ οἱ Τουρκοκύπριοι ἔχουν ἀποδείξει ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ἐκμεταλλευτοῦν τὰ παραγωγικὰ μέσα τῶν κατεχομένων περιοχῶν. Πιστεύω ὅτι πολὺ σύντομα ἡ Τουρκία θ' ἀναγκαστεῖ νὰ βρεῖ λύση στὸ κυπριακὸ γιὰ νὰ ξεφορτωθεῖ αὐτὸ τὸ οἰκονομικὸ βάρος. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς πρέπει νὰ μένουμε ἑνωμένοι, νὰ ξεχάσουμε τὶς διαφορές μας καὶ νὰ συνενώσουμε τὶς δυνάμεις μας γιὰ νὰ ἀντέξουμε ἕως ὅτου οἱ τουρκικὲς ἀπαιτήσεις γίνουν λογικές. Γιὰ νὰ γίνει αὐτό, πρέπει

πρωτα ἀπ' ὁλα νὰ ἐπιτύχουμε τὴν διακοπὴ τῆς ἀμερικανικῆς οἰκονομικῆς βοήθειας πρὸς τὴν Τουρκία. Καὶ δεύτερο, νὰ ἐνισχύσουμε τὴν Κυπριακὴ Κυβέρνηση οἰκονομικῶς γιὰ ν' ἀντέξει σὲ μιὰ τέτοια οἰκονομικὴ ἀναμέτρηση. Ἡ σπουδαιότης τῆς οἰκονομικῆς βοήθειας εἶναι μεγάλη. Ἂν ἡ Κυβέρνηση δὲν ἔχει τὰ ἀπαιτούμενα μέσα γιὰ νὰ συντηρήσει τοὺς πρόσφυγες καὶ τὸν κυβερνητικὸ μηχανισμό, τότε θὰ καταρρεύσει καὶ θ' ἀναγκαστοῦμε νὰ δεχτοῦμε τὶς τουρκικὲς ἀπαιτήσεις. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ καταλάβουμε πρὸ πάντων οἱ Κύπριοι τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ γενικῶς οἱ Ἕλληνες σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, καὶ νὰ βοηθήσουμε ὑστερώντας τοὺς ἑαυτούς μας καὶ τὶς οἰκογένειές μας. Ἡ Κυπριακὴ κυβέρνηση δὲν πρέπει νὰ ἀναγκαστεῖ νὰ συνθηκολογήσει γιὰ οἰκονομικοὺς καὶ μόνο λόγους. Ἡ ἑνότης τοῦ λαοῦ μας κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ ἐκλεγμένου προέδρου του, ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου, θὰ εἶναι τὸ κλειδὶ κάθε μελλοντικοῦ ἀγώνα. Χωρὶς αὐτὸ δὲν πιστεύω ὅτι μποροῦμε νὰ ἀνταπεξέλθουμε.

Ὁ Στέφανος Κωνσταντινίδης γεννήθηκε τὸ 1941 στὴν Πενταλιὰ τῆς Πάφου, ἕνα μικρὸ Κυπριακὸ χωριό, ἀπὸ φτωχὴ ἀγροτικὴ οἰκογένεια.

Ἔκαμε ὅλες του τὶς σπουδὲς ἐργαζόμενος, καὶ ἄλλαξε διάφορα ἐπαγγέλματα: ἐργάτης, μικροϋπάλληλος, καθηγητής, δημοσιογράφος. Σπούδασε φιλολογία στὴν Ἀθήνα καὶ κοινωνιολογία καὶ πολιτικὲς ἐπιστῆμες στὸ Παρίσι. Εἶναι διδάκτορας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόνης στὴν Πολιτικὴ Κοινωνιολογία.

Καταπιάστηκε μὲ τὴ λογοτεχνία καὶ δημοσίευσε ποιήματα, διηγήματα, κριτικὴ καὶ δοκίμια.

Τώρα εἶναι διευθυντὴς τῆς παροικιακῆς ἐφημερίδας τοῦ Λονδίνου «Ἐλεύθερη Κύπρος» καὶ ἀντιπρόσωπος τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος τῆς Κύπρου ΕΔΕΚ στὴ Μεγάλη Βρετανία.

Θετικὴ ἡ στάση τῆς ΕΣΣΔ, ἀρνητικὴ τῶν ΗΠΑ, ἀναμονὴ γιὰ τὴ στάση Καραμανλῆ.

1. Τὸ ψήφισμα τοῦ ΟΗΕ περιέχει καὶ θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ στοιχεῖα. Ὁ οὐσιώδης στόχος ποὺ προβάλλει τώρα εἶναι ἡ ἀξιοποίηση τῶν θετικῶν στοιχείων του. Γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν βασικῶν σημείων τοῦ ψηφίσματος, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ συνδρομὴ τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Πρέπει νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας νὰ πάρει ὅλα τὰ μέτρα ποὺ ἐπιβάλλονται γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ψηφίσματος ποὺ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὴ γενικὴ συνέλευση τοῦ ΟΗΕ. Βέβαια δὲν πρέπει νὰ τρέφουμε αὐταπάτες ὅσον ἀφορᾶ τὶς δυνατότητες τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας. Ὅμως μιὰ διαρκὴς διεθνὴς πίεση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴν Κύπρο. Ἄλλωστε θὰ πρέπει νὰ καταβληθεῖ κάθε προσπάθεια νὰ κρατηθεῖ τὸ Κυπριακὸ μακριὰ ἀπὸ τὰ πλοκάμια τοῦ ΝΑΤΟ. Πρέπει νὰ κρατήσουμε τὸ πρόβλημά μας μέσα σὲ διεθνῆ πλαίσια καὶ νὰ μὴ δεχτοῦμε τὶς ὕποπτες ἀμερικανικὲς προσπάθειες νὰ τὸ τοποθετήσουν μέσα σὲ ἀτλαντικὰ πλαίσια.

2. Ὁ γεωγραφικὸς διαμελισμὸς θὰ ἀποβεῖ σὲ βάρος τόσον τῶν Ἑλληνοκυπρίων ὅσον καὶ τῶν Τουρκοκυπρίων καὶ δὲν θὰ ἐξυπηρετήσει παρὰ μονάχα τὰ σχέδια καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Θὰ σημάνει τὸ τέλος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κύπρου καὶ τὴν ἀπαρχὴ νέων προστριβῶν ἀνάμεσα σὲ Ἕλληνες καὶ Τούρκους. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ δοῦμε ἐκεῖ ποὺ ὁ ἰμπεριαλισμὸς κατάφερε νὰ μοιράσει στὰ δύο μιὰ χώρα (Παλαιστίνη, Βιετνὰμ κλπ.). Εἶναι γι' αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ ἀντιταχθοῦμε μὲ κάθε μέσον στὴ λύση τοῦ γεωγραφικοῦ διαμελισμοῦ.

Ἡ πιὸ ἀποτελεσματικὴ πίεση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ μπορεῖ νὰ προέλθει ἀπὸ τὸν τρίτο κόσμο, ποὺ εἶναι ὁ φυσιολογικός μας σύμμαχος καὶ φίλος. Αὐτὸ θὰ τὸ πετύχουμε ἂν Κύπρος καὶ Ἑλλάδα ἀναπτύξουν στενὲς σχέσεις μὲ τὶς χῶρες τοῦ τρίτου Κόσμου. Ἡ Κύπρος τὸ ἔχει κάμει ὡς ἕνα σημεῖο. Ἡ Ἑλλάδα ἦταν δυστυχῶς πάντα δεμένη στὸ ἅρμα τοῦ ἀμερικάνικου ἰμπεριαλισμοῦ. Ἡ σημερινὴ Κυβέρνηση τοῦ κ. Κ. Καραμανλῆ, δὲν φαίνεται νὰ ἔχει ἀποδεσμεύσει τὴ χώρα ἀπὸ τὸν ἀτλαντικὸ προσανατολισμό της. Πῶς ἀλλοιῶς νὰ ἐξηγήσουμε τὴν ἑλληνικὴ ἀποχὴ στὸ Παλαιστινιακό, ὅταν ἡ γενικὴ συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποφάσιζε τελευταῖα νὰ ἐγκρίνει ψήφισμα γιὰ τὴν αὐτοδιάθεση τοῦ Παλαιστινιακοῦ λαοῦ:

Στὸν διεθνῆ στίβο ὁ Πρόεδρος Μακάριος μπορεῖ νὰ παίξει ἕνα τεράστιο ρόλο. Τὸ κύρος του τὸν κάνει ἴσως νὰ εἶναι ὁ καλύτερος πρεσβευτής μας στὸ διεθνῆ χῶρο.

Ἄλλος σημαντικὸς παράγοντας στὸ διεθνῆ χῶρο, εἶναι καὶ ὁ ἑλληνισμὸς τῆς διασπορᾶς. Ἂν οἱ δραστηριότητές του συντονισθοῦν καλύτερα, μπορεῖ νὰ παίξει ἕνα σημαντικὸ ρόλο στὴν κινητοποίηση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης, τῆς ὁποίας ὁ ρόλος δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶται.

3. Ἡ μονοπροσωπικὴ ἐκπροσωπηση στὶς ἐνδοκυπριακὲς διαπραγματεύσεις ἦταν καὶ εἶναι ἐπικίνδυνη. Ἡ θεωρία τοῦ ἀναντικατάστατου διαπραγματευτῆ εἶναι καὶ ὕποπτη καὶ ἀπαράδεκτη. Σὲ διαπραγματεύσεις ποὺ κρίνεται ἡ τύχη ἑνὸς λαοῦ, ἡ ἐκπροσώπηση πρέπει νὰ εἶναι πλατιὰ καὶ συλλογική. Καὶ γιὰ νὰ μὴν παραγνωρίζεται ὁ λαϊκὸς παράγοντας, πρέπει στὴν ἐκπροσώπηση αὐτὴ νὰ ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ κυπριακὰ κόμματα.

Οἱ πιὸ πάνω παρατηρήσεις ἰσχύουν ὄχι μόνο γιὰ τοὺς Ἑλληνοκυπρίους ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς Τουρκοκυπρίους. Στοὺς Τουρκοκυπρίους, ἡ κατάσταση εἶναι ἀκόμη χειρότερη, μιὰ καὶ ἡ ἡγεσία τους εἶναι ἐξάρτημα καὶ ὑποχείριον τῶν ἀντιδραστικῶν κύκλων τῆς Ἄγκυρας καὶ δὲν ὑπάρχει ἴχνος δημοκρατίας στὴν τουρκικὴ κοινότητα τῆς Κύπρου.

4. Οἱ δυὸ ὑπερδυνάμεις ἔχουν τὰ δικά τους συμφέροντα, τοπικὰ καὶ περιφερειακά. Ὅμως θὰ ἦταν λάθος νὰ τὶς ταυτίσουμε καὶ νὰ ποῦμε πὼς ἡ στάση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης εἶναι ἡ ἴδια μὲ αὐτὴ τῶν ΗΠΑ. Ἡ ἀμερικάνικη στάση στὸ Κυπριακὸ ἦταν καὶ παραμένει ἐχθρική. Ἐπιδίωξη τῶν Ἀμερικάνων παραμένει ὁ διαμελισμὸς τῆς Κύπρου καὶ ἡ μετατροπή της σὲ βάση–ὁρμητήριο ἐναντίον τῶν λαῶν τῆς περιοχῆς. Ἀντίθετα ἡ Σοβιετικὴ στάση μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ θετική, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Σιοβετικὴ Ἕνωση ὑποστηρίζει τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Κύπρου, καὶ ἐπιμένει στὴν ἀποχώρηση ὅλων τῶν ξένων στρατευμάτων.

Ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Βλαδιβοστὸκ δείχνει πὼς τὸ Κυπριακὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σοβαρὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὶς ὑπερδυνάμεις καὶ ποὺ ἐπηρεάζει τὴν πορεία πρὸς τὴν ὕφεση καὶ τὴν εἰρήνη. Θὰ μποροῦσε δὲ κανείς, νὰ ὑποθέσει πὼς στὸ Βλαδιβοστὸκ ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση εἶναι ποὺ ἐπέβαλε τὴ σχετικὴ θέση πάνω στὸ Κυπριακό, μιὰ καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἐχθρικὴ στάση τῶν ΗΠΑ ἀπέναντί μας.

Ὅσον ἀφορᾶ τὴν Κυβέρνηση Καραμανλῆ θὰ πρέπει νὰ κριθεῖ ἀπὸ τὰ ἔργα της. Ἂν ἦταν νὰ τὴν κρίνουμε ἀπὸ τὸ παρελθὸν τοῦ Κ. Καραμανλῆ καὶ μερικῶν ἀπὸ τοὺς συνεργάτες του, θὰ λέγαμε πὼς δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ περιμένει καὶ πολλὰ πράγματα. Ἂς περιμένουμε καλύτερα νὰ δοῦμε τὴ γραμμὴ ποὺ θ' ἀκολουθήσει πάνω στὸ Κυπριακό.

5. Ἡ ἑνότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας μετώπου στὴν Κύπρο εἶναι ἕνας σημαντικὸς παράγοντας στὸν ἀγώνα ποὺ διεξάγουμε γιὰ ἐπιβίωση. Κι εἶναι βέβαιο πὼς σὲ περίπτωση ἀνωμαλιῶν στὸ ἐσωτερικό μας μέτωπο, τόσο οἱ Τοῦρκοι σωβινιστὲς ὅσο καὶ ὁ ξένος παράγοντας θὰ τὶς ἐκμεταλλευτοῦν.

Ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ἐνδυναμώσουμε τὴν ἑνότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας μετώπου, εἶναι ὁ σχηματισμὸς ἀπὸ τὸν Πρόεδρο Μακάριο κυβέρνησης ἐθνικῆς ἑνότητας. Στὴν κυβέρνηση αὐτὴ πρέπει νὰ συμμετέχουν ἐκπρόσωποι ὅλων τῶν κομμάτων, μὲ βάση ἕνα κοινὸ πρόγραμμα ἀντι–ἰμπεριαλιστικοῦ ἀγώνα.

Γιὰ νὰ πετύχουμε τὴν ἑνότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας μετώπου πρέπει ἀκόμη νὰ ἀπομονώσουμε ὅλα τὰ φασιστικὰ στοιχεῖα ποὺ βρίσκονται στὴν ὑπηρεσία ξένων συμφερόντων. Ὅμως ἂν πρέπει ν' ἀπομονωθοῦν τὰ φασιστικὰ στοιχεῖα, πρέπει παράλληλα νὰ γίνουν δεκτοὶ στὸ παλλαϊκὸ ἀντι–ἰμπεριαλιστικὸ μέτωπο τοῦ λαοῦ οἱ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι ποὺ στὸ παρελθὸν παρασύρθηκαν στ' ὄνομα τοῦ ἐνωτικοῦ ἀγώνα.

Ἡ πραγματικὴ ἑνότητα, εἶναι αὐτὴ ποὺ θὰ λαμβάνει ὑπόψη τὸν λαϊκὸ παράγοντα. Στὸ παρελθὸν αὐτὸς ὁ παράγοντας ἀγνοήθηκε καὶ πολὺ λίγο ἀξιοποιήθηκε. Ὅμως κανένας ἀγώνας δὲν διεξάγεται μὲ τὸν λαὸ θεατή. Ἡ ἑνότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας μετώπου γιὰ νὰ εἶναι ἀδιάρρηκτη, πρέπει νὰ εἶναι ἑνότητα στὴν κορυφὴ ἀλλὰ προπαντὸς ἑνότητα δράσης στὴ βάση.

Γεννήθηκε στὴ Λεμεσὸ τὸ 1946. Ἀποφοίτησε ἀπὸ τὸ Λανίτειο Γυμνάσιο καὶ ἔφτασε στὸ Λονδίνο γιὰ σπουδές. Εἶναι κάτοχος τοῦ Diploma in Industria Relations and Trade Union Studies. Δημοσιογραφεῖ ἀπὸ 7ετίας.

Διετέλεσε Πρόεδρος τῆς Ἕνωσης Κυπρίων Φοιτητῶν καὶ μέλος τοῦ ΠΑΜ. Ἦταν μέλος τοῦ ΑΚΕΛ μέχρι πρὸ τοῦ πραξικοπήματος, ὁπότε ἐκδιώχθηκε σιωπηλῶς. Πρωτοστάτησε στὴν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Ἐλεύθερη Κύπρος», ποὺ κυκλοφόρησε τὴ 16η Ἰουλίου καὶ ποὺ διεύθυνε μέχρι τέλη Νοεμβρίου. Σήμερα ἀσχολεῖται μὲ τὴ συγγραφὴ τοῦ πρώτου βιβλίου μὲ θέμα τὰ τελευταῖα γεγονότα στὴν Κύπρο. Ἦταν ἡγετικὸ στέλεχος τῆς Προοδευτικῆς Ἕνωσης Δημοκρατικῆς Νεολαίας (ΠΕΔΝ) ποὺ συστάθηκε πρόσφατα στὸ Λονδῖνο.

Πρωτοστάτησε στὴν ὀργάνωση τῶν Κυπρίων Ἐργατῶν (Ἑλλήνων καὶ Τούρκων) στ' ἀγγλικὰ συνδικάτα.

ΟΗΕ – Βλαδιβοστόκ: μεγαλόστομες διακηρύξεις.

Ἀπάντηση 1: Ἡ ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν Κύπρο εἶναι ἡ τελευταία περίπτωση ἀπόφασης ποὺ ὁ ὀργανισμὸς ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιβάλει, τὴ στιγμὴ ποὺ ἕνα ἀπὸ τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη –καὶ μάλιστα, στὴν περίπτωση τῆς Κύπρου, ἐκεῖνο ποὺ μὲ τὴ δύναμη τῶν ὅπλων δημιούργησε μιὰ νέα κατάσταση– ἀγνοεῖ σκανδαλώδικα τὴν ἀπόφαση. Ὁ ὀργανισμὸς δὲν διαθέτει οὔτε τὸν μηχανισμό, ἀλλ' οὔτε τὴ θέληση νὰ τὴν ἐπιβάλει, ἡ ἀπόφαση μετατρέπεται σὲ νεκρὸ γράμμα.

Μόνο λοιπὸν πολιτικὰ νήπια εἶναι δυνατὸ νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπόφασης τοῦ ΟΗΕ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς θελήσεις τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ καὶ μόνο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη θά 'ταν γελοῖο νὰ ἰσχυριστεῖ κανεὶς ὅτι ἡ ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ δὲν ἦταν μιὰ κάποια νίκη τῆς κυπριακῆς ὑπόθεσης. Ἡ ἀπόφαση τοῦ ΟΗΕ καθόρισε πολὺ παραστατικά, πάνω σὲ ποιὰ βάση ὁ κυπριακὸς ἀγώνας, ἀληθινὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὸς σήμερα, ἔχει ποιοὺς συμμάχους. Ἄμεσος στόχος ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωή, εἶναι ἡ μετατροπὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου σὲ πραγματικὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ καὶ ἡ προώθηση, δημιουργία καὶ ἐνίσχυση τῶν ἀνάλογων συμμαχιῶν –μακριὰ ἀπὸ αὐταπάτες, συναισθηματισμοὺς καὶ ἐθνικιστικὲς παρεκκλίσεις. Ὁ ἴδιος ὁ λαός, ὁλόκληρος ὁ λαὸς (Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι) αὐτοπροωθεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Ἡ ἡγεσία ὀφείλει τουλάχιστο ν' ἀκολουθήσει.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ καὶ τοῦτο: ὅπως γιὰ 15 χρόνια οἱ προπαγανδιστικοὶ μηχανισμοὶ τῆς ἡγεσίας τοῦ ἀριστεροῦ κινήματος ἐφησύχαζαν –παραπλανοῦσαν θά 'λεγα, μιὰ καὶ γνώριζαν πολὺ καλὰ ὅτι οὔτε οἱ τυπικὲς διακρατικὲς συμμαχίες δὲν ὑπῆρχαν– τὸ λαὸ λέγοντάς του ὅτι στὴν περίπτωση ὁποιουδήποτε ἰμπεριαλιστικοῦ κιντύνου ἡ «κραταιὰ Σοβιετικὴ Ἕνωση» θὰ μᾶς σώσει, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἀγωνιστικὴ καὶ ἀντιστασιακὴ διάθεση καὶ ἐπαγρύπνηση τοῦ λαοῦ νὰ μειωθεῖ στὸ ἐλάχιστο, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἡ ἴδια ἡγεσία, σ' ἐνορχηστρωμένη ὁμοφωνία μὲ τὸ κατεστημένο, δημιουργοῦσαν ψεύτικες ἐλπίδες στὸ λαὸ προσανατολίζοντάς τον πρὸς τὸ εἶδος τῶν ἀποφάσεων τοῦ ΟΗΕ ποὺ εἴδαμε νὰ λαμβάνονται γιὰ τὴν Κύπρο τὸ 1964, 1967 καὶ 1974, γιὰ τὴν Παλαιστίνη ἀπὸ 25ετίας, κλπ. Ἦταν κι αὐτὸς ἕνας τρόπος ἐκκένωσης τῆς ἐπαναστατικῆς διάθεσης στὴν ὁποία βρέθηκε τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ.

Ἀπάντηση 2: Ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ δημιούργησε ἕνα νέο ἰσοζύγιο δυνάμεων στὴν Κύπρο ποὺ ὁ Ντεκτὰς χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ἐπιβάλει τὴν πολιτικὴ λύση τῶν δυνάμεων ποὺ ἐκπροσωπεῖ. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ βιάζεται. Δέχτηκε τὶς ἀνταλλαγὲς τῶν αἰχμαλώτων γιατὶ σ' αὐτοὺς κατελόγιζε καὶ τοὺς ἐγκλωβισμένους καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο πετυχαίνει, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ «συγάμβρου» του, τὴν ἀνταλλαγὴ πληθυσμῶν. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐξακολουθεῖ ὁ Ντεκτὰς ν' ἀλλάζει τὸ ἰσοζύγιο τῶν δυνάμεων πρὸς ὄφελός του.

Ὁποιεσδήποτε διαπραγματεύσεις κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθῆκες δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποβοῦν πρὸς ὄφελος τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ σὰν σύνολο. Ἀπαίτησή μας λοιπόν, ἀπαίτηση ὁλοκλήρου τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, εἶναι νὰ ἐπιστρέψουν ΠΡΩΤΑ οἱ πρόσφυγες στὰ σπίτια τους καὶ τὶς δουλειές τους. Καὶ στὴ διάρκεια τῆς διαδικασίας αὐτῆς μᾶς παρέχεται ὁ χρόνος γιὰ νὰ διαλύσουμε τὴ σύγχυση ποὺ ἐπικρατεῖ στοὺς προσανατολισμούς μας τὰ τελευταῖα 20 χρόνια (ἕνωση-αὐτοδιοίκηση - αὐτοκυβέρνηση - ἕνωση - αὐτοδιάθεση - ἀνεξαρτησία - ἕνωση κλπ.), νὰ προσεγγίσουμε ξανὰ τὶς τουρκοκυπριακὲς μάζες μ' ἕνα σχέδιο λύσης ποὺ νὰ βρίσκεται στὰ πλαίσια ἑνὸς ἀνεξάρτητου καὶ κυρίαρχου κράτους ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀσφάλεια ΟΛΩΝ τῶν πολιτῶν του, μὲ προσανατολισμοὺς ταυτισμένους μὲ τοὺς προσανατολισμοὺς τῶν χωρῶν ποὺ πρωτοστάτησαν στὴ λήψη τῆς σχετικῆς ἀπόφασης ἀπὸ τὸν ΟΗΕ. Τὸ σχέδιο αὐτὸ ν' ἀποτελέσει καὶ τὸν «πρεσβευτὴ» στὸ διεθνῆ χῶρο. Συντονιστής, ἀγωνιστής, προπαγανδιστὴς νὰ μετατραπεῖ ὁ λαός. Νὰ ἐπιτραπεῖ ἐπιτέλους στὸ λαὸ νὰ λάβει μέρος στὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς ποὺ θὰ τὸν ὁδηγήσει στὴ λύτρωσή του.

Ἀπάντηση 3: Κάθε ἄλλο παρὰ ἱκανοποιητικὴ θεωρεῖται ἡ μονοπροσωπική, καὶ μάλιστα ἡ συγκεκριμένη, ἐκπροσώπηση τῶν Ἑλληνοκυπρίων. Ἀντιπροσωπεύει ὅμως κι αὐτὴ τὴν ταχτικὴ ποὺ ἀκολουθήθηκε σ' ὅλα τὰ χρόνια τῆς ὕπαρξης τοῦ «Κυπριακοῦ προβλήματος»: ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ συμμετοχή του στὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐξεύρεση μιᾶς πραγματικὰ δίκαιης καὶ κοινὰ ἀποδεχτῆς λύσης.

Στὴν περίπτωση τοῦ Ντεκτὰς οἱ Τουρκοκύπριοι δὲν εἶχαν ἐκλογή, μιὰ καὶ ζοῦσαν κάτω ἀπὸ συνθῆκες στυγνῆς καὶ αἱματοβαμμένης ντεκτασικῆς διχτατορίας. (Κι ἐδῶ ἂς σημειωθεῖ καὶ τοῦτο: ἡ ἑλληνοκυπριακὴ ἡγεσία, καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἀριστερᾶς, ἀρνήθηκε πεισματικὰ νὰ προσφέρει οὐσιαστικὴ βοήθεια στὶς προοδευτικὲς δυνάμεις τῶν Τουρκοκυπρίων ποὺ πολεμοῦσαν τὸν Ντεκτὰς καὶ ποὺ πίστευαν στὴν εἰρηνικὴ συμβίωση τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων τῆς Κύπρου). Στὴν περίπτωση ὅμως τῶν Ἑλληνοκυπρίων δὲν δικαιολογεῖται. Οὔτε κὰν ἡ διακομματικὴ ἐπιτροπὴ δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν ἐθνικὸ χειρισμὸ τοῦ θέματος. Ἀντίθετα, τὰ «πλαίσια χειρισμοῦ» καθορίζονται ἀπὸ τρεῖς ἄνδρες στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ λαὸς διατηρεῖται σὲ κατάσταση μόνιμης ἄγνοιας.

Στὴν Κύπρο ὑπάρχει αἴτημα γιὰ τὴ σύσταση κυβέρνησης ἐθνικῆς ἑνότητας. Αὐτὸ θά 'ταν ἕνα πρῶτο καλὸ βῆμα. Ὡστόσο, ἐθνικὴ ἑνότητα τῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ, καὶ ὄχι «ἐθνικὴ ἑνότητα» μὲ τοὺς δημιουργοὺς τῆς τραγωδίας.

Ἀπάντηση 4: Μιὰ πιθανὴ συμφωνία τῶν δύο ὑπερδυνάμεων γιὰ μιὰ Κύπρο ἀνεξάρτητη, ἀποστρατιωτικοποιημένη καὶ ἀδέσμευτη θὰ ἔδινε τὴ λύση ποὺ ἀναζητᾶ ὁ κυπριακὸς λαὸς καὶ ποὺ οἱ ξένοι ἐπεμβασίες τὸν ἐμποδίζουν σήμερα ἀπὸ τὸ νὰ τὴν ἐφαρμόσει. Ὡστόσο οἱ μεγαλόστομες διακηρύξεις δὲν εἶναι ἀρκετές. Αὐτὸ ποὺ εἶναι σίγουρο εἶναι ὅτι μέσα στὰ πλαίσια τοῦ διακανονισμοῦ τῶν σχέσεών τους ὑπεισέρχεται καὶ τὸ θέμα Κύπρος. Ὑπενθυμίζουμε ἁπλῶς ὅτι ἡ θεωρία τῶν «δύο κοινοτήτων» σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἑνιαίου λαοῦ καὶ κράτους, χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1964 καὶ ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση τὸ 1966 (καὶ στὴν περίπτωση τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης τοῦτο ἦταν μιὰ σημαντικὴ στροφὴ στὴν μέχρι τότε πολιτική της στὸ κυπριακό. Προσανατολίσθηκε ἀπὸ τότε πρὸς τὴν ὁμοσπονδία).

Ὅσο γιὰ τὴν κυβέρνηση Καραμανλῆ, κάθε Κύπριος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θυμηθεῖ τὶς συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου καὶ τὸ ρόλο τοῦ κ. Καραμανλῆ. Ἡ ὑποψία ὅμως ὅτι ἡ πηγὴ ἐξουσίας παραμένει σήμερα ἡ ἴδια στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ κόμμα τοῦ κ. Καραμανλῆ ἐλέγχει σήμερα τὴ βουλή, μετατρέπει τὴ μεγάλη χαρὰ γιὰ τὴν πτώση τῆς χούντας σέ, τουλάχιστο, ἐπιφύλαξη.

Ἀπάντηση 5: 6 Ὁ κίντυνος ἀνωμαλίας στὴν Κύπρο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὶς δυνάμεις ποὺ ὑποστηρίζουν σήμερα τὸν Πρόεδρο Μακάριο, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς «ἀντιπολιτευόμενους», αὐτοὺς ποὺ ὀργάνωσαν τὸ πραξικόπημα. Ἐπιταχτικὸ καθῆκον τῆς στιγμῆς εἶναι ἡ ἐκκαθάριση τοῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου ἀπ' ὅλα τὰ φασιστικὰ καὶ πεμπτοφαλαγγίτικα στοιχεῖα. Μόνο τότε θὰ ἐκλείψει ὁ κίντυνος «παραταξιακῶν» συγκρούσεων. Ἡ πολιτικὴ τῆς ἐλιᾶς ἀντὶ νὰ μᾶς ἐξασφαλίζει ἀπὸ ἕνα τέτοιο κίντυνο, τὸν διαιωνίζει.

Ποικιλόμορφες εἶναι οἱ ἀπαντήσεις τῶν Κυπρίων τῆς Ἀγγλίας, ὅλων σχεδὸν τῶν ρευμάτων, πλὴν τῆς ἐπίσημης Ἀριστερᾶς. Σ' αὐτὲς μπορεῖς νὰ διακρίνεις τὴν ἀναμεταξύ τους ἀπόσταση. Καὶ ἀντίθεση. Ὅμως εἶναι αὐτούσιες καὶ γραμμένες μὲ πολλὴν περίσκεψη. Κι αὐτό, χάρις στὴν ἐπιμονὴ τοῦ ΑΝΤΙ νὰ δοθοῦν γραφτῶς, ὅσο μεγάλες δυσκολίες καὶ τρεχάματα κι ἂν παρουσίασε αὐτὴ ἡ προσπάθεια.

Στὸν ἀναγνώστη ἐναπόκεινται τὰ ὑπόλοιπα. Νὰ τὶς μελετήσει, νὰ τὶς ἀντιπαραβάλει, νὰ τὶς κρίνει καὶ νὰ τὶς ἀξιολογήσει. Ὅμως, ὁποια κι ἂν εἶναι ἡ κρίση τοῦ ἀναγνώστη, ἡ εἰκόνα, ἔστω κι ἂν δὲν μιλήσουν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἀκελικῆς ἀριστερᾶς, πρέπει νὰ θεωρηθεῖ σὰν ὁλοκληρωμένη. Ἀπὸ τὴ μιὰ μὲ καθαρότητα διαφαίνεται πῶς οἱ Κύπριοι τῆς ξενητειᾶς (στὴν Ἀγγλία) ἀντικρύζουν τὰ πιὸ καυτὰ προβλήματα τῆς πατρίδας τους. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη προσφέρει στοὺς ἀναγνῶστες μιὰ ἐπιπρόσθετη εὐκαιρία ν' ἀντιληφτοῦν τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα στὴ σημερινὴ δύσκολη καμπή του.

Γιὰ τὸ ΑΝΤΙ : Πλουτῆς Σέρβας

(α΄) ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Ἕνα πρόβλημα ποὺ ἔγινε ζήτημα ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς Κυπρίους!

τοῦ Ν. Ψυρούκη

Ἂν ρίξει κανεὶς μιὰ γρήγορη ματιὰ στὶς ἐξελίξεις τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος στὰ τελευταῖα εἰκοσιπέντε χρόνια, τότε τὸ μόνο ποὺ διαπιστώνει εἶναι πὼς ἡ τύχη τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου πηγαίνει ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο. Ἀντὶ οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ θυσίες του νὰ τοῦ φέρουν τὴ λευτεριὰ καὶ τὴν εἰρήνη, τὸν ὁδηγοῦν ὅλο καὶ σὲ μεγαλύτερες τραγικὲς καταστάσεις. Τὰ γεγονότα μιλᾶνε ἀπὸ μόνα τους.

– Στὶς 15/1/1950 ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Κύπρου διοργάνωσε τὸ ἀνεπίσημο δημοψήφισμα τῆς αὐτοδιάθεσης τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ποὺ κατάληξε σ' ἕνα συντριπτικὸ ΝΑΙ γιὰ τὴν Ἕνωση τοῦ νησιοῦ μὲ τὴν Ἑλλάδα. Λίγους μῆνες ἀργότερα, στὶς 20/8/1950, ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἐθνάρχης Κύπρου γινότανε ὁ Μακάριος Γ΄. Ὁ νέος ἡγέτης τῶν ἑλληνοκυπρίων ὁρκιζότανε νὰ ἀφιερώσει ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἱερῆς ὑπόθεσης τῆς Ἕνωσης.

– Γιὰ τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια, κυπριακὴ ἡγεσία καὶ ἑλληνικὴ κυβέρνηση προσπαθούσανε νὰ πείσουν τὴ Μεγάλη Βρετανία νὰ παραχωρήσει στοὺς Κυπρίους τὴ λευτεριά τους καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὸν ἐθνικὸ κορμό, τὴν Ἑλλάδα. Οἱ προσπάθειες δὲν ἀπόδωσαν ἀπολύτως τίποτα.

– Σὲ συνέχεια, πρῶτα ὁ Μακάριος Γ΄ καὶ ὕστερα ἡ κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας, κατέφυγαν στὸν Ο.Η.Ε. Στὶς 16/8/1954, μ' ἐπίσημη προσφυγή της, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ζητοῦσε ἀπὸ τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη νὰ παρέμβουν γιὰ νὰ ἐφαρμοστεῖ καὶ στὴν περίπτωση τῆς Κύπρου ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν. Μὰ ἡ τοτινὴ πλειοψηφία τοῦ Ο.Η.Ε. εἶχε ἀντίθετη γνώμη. Στάθηκε ἀλληλέγγυη μὲ τὴν ἀποικιοκρατικὴ Ἀγγλία.

– Στὶς 1/4/1955 ἄρχιζε ὁ ἔνοπλος ἀγώνας τῶν Κυπρίων. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ΕΟΚΑ ὁρκιζόντουσαν νὰ παλαίψουν ἴσαμε τὴν ὁριστικὴ καὶ τελικὴ νίκη τῆς ὑπόθεσης τῆς Ἕνωσης. Οἱ Ἄγγλοι «σύμμαχοι» ἀπάντησαν μὲ τὴν ὠμὴ ἀποικιοκρατικὴ βία καὶ μὲ τὴν ἐμπλοκὴ τῆς Τουρκίας στὸ κυπριακὸ ζήτημα (1956). Πάνω ἀπὸ τέσσερα χρόνια κράτησε ὁ ἀγώνας τῆς ΕΟΚΑ καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ΝΑΤΟ καὶ ΟΗΕ πρόσφερναν τὶς «καλές τους ὑπηρεσίες» γιὰ τὴν «εἰρηνικὴ διευθέτηση τοῦ κυπριακοῦ». Στὶς 21 Σεπτεμβρίου 1958 ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος δήλωσε στὴν κυρία Μπάρμπαρα Κάστλ πὼς ἦταν πρόθυμος ν' ἀποδεχτεῖ λύση ποὺ θ' ἀπόκλειε τὴν Ἕνωση, μὰ ποὺ θὰ ἀναγνώριζε παράλληλα τὴν κρατικὴ αὐτοτέλεια τῆς Κύπρου.

– Στὶς 5 Φεβρουαρίου 1959 συναντιόντουσαν οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας στὴ Ζυρίχη. Στὶς 11 τοῦ ἴδιου μήνα ὑπογραφότανε ἡ συμφωνία τῆς Ζυρίχης καὶ στὶς 19 καὶ πάλι τοῦ ἴδιου μήνα ἡ συμφωνία αὐτὴ ὁλοκληρωνότανε μὲ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συμφωνίας τοῦ Λονδίνου. Ἡ Κύπρος γινότανε αὐτοτελὲς κράτος (ἑλληνοτουρκικὸ στὴν ὑφή του καὶ στὴ δομή του), ποὺ παρέμενε ὅμως μέσα στὴ βρετανικὴ Κοινοπολιτεία. Ἕνα τμῆμα τοῦ ἐδάφους τῆς Κύπρου μετατρεπότανε σὲ καθαρὰ βρετανικό. Ἡ τουρκοκυπριακὴ μειονότητα (τὸ 18% τοῦ πληθυσμοῦ) ἀποχτοῦσε προνόμια συγκυριαρχίας. Τὸ αἴτημα τῆς Ἕνωσης ὄχι μονάχα ἐγκαταλειπότανε, μὰ καὶ ἐπίσημα ἀνακηρύχτηκε παράνομο. Τὸ νεοσύστατο κυπριακὸ κράτος ἔμπαινε κάτω ἀπὸ τὴν κηδεμονία τῆς Ἀγγλίας, τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ἑλλάδας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀγγλικὰ στρατεύματα πῆγαν στὴν Κύπρο καὶ τουρκικὰ καὶ ἑλληνικὰ στρατεύματα, φύλακες τοῦ νέου κράτους. Ἔτσι ἡ Τουρκία ἐπέστρεφε στὴ Μεγαλόνησο καὶ ἡ συνθήκη τῆς Λωζάνης (1923), ποὺ ἀφοροῦσε ὁλόκληρο τὸν ἀνατολικὸ ἑλληνικὸ νησώτικο χῶρο, κουρελιαζότανε. Ἡ ἀντιπολίτευση στὴ Βουλὴ τῆς Ἑλλάδας φώναζε πὼς «πολέμησαν οἱ Ἕλληνες καὶ νίκησαν οἱ Τοῦρκοι» καὶ χαρακτήριζε τὶς συνθῆκες τῆς Ζυρίχης καὶ τοῦ Λονδίνου προδοτικές. Ἀντίθετα, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση τὶς θεωροῦσε σὰν τὸ «εὐτυχέστερο γεγονὸς» τῆς δραστηριότητάς της.

– Τὸ κράτος τῆς Κύπρου γρήγορα ἔφτασε σ' ἀδιέξοδο. Φανερὰ πιά, στὰ 1963, ὁ Μακάριος γύρευε τὴν ἀναθεώρηση τοῦ συνταγματικοῦ καθεστῶτος τοῦ νησιοῦ καὶ τὴν κατάργηση τῶν ἐξοργιστικῶν προνομίων τῶν Τουρκοκυπρίων. Στὰ τέλη τοῦ 1963 δημιουργεῖται σοβαρὴ κρίση. Ἐπακολουθοῦν ὁ βομβαρδισμὸς τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἀεροπορία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα γεγονότα ποὺ ὁδήγησαν τὸ 1964 στὴ δημιουργία τῶν ἑλληνοκυπριακῶν περιοχῶν καὶ τῶν τουρκοκυπριακῶν ζωνῶν. Οἱ Τοῦρκοι ζητοῦν νὰ συγκροτηθεῖ ὁμοσπονδιακὸ κράτος (μὲ τουρκικὰ καντόνια κλπ). Ἡ κυβέρνηση τῆς Λευκωσίας ἀρχίζει τὴ μάχη γιὰ ἕνα ἑνιαῖο καὶ ἀδιαίρετο κράτος κλπ. Στὴν Ἑλλάδα, συμπολίτευση καὶ ἀντιπολίτευση, τάσσονται ὑπὲρ τῆς διατήρησης τοῦ κυπριακοῦ κράτους ποὺ γέννησαν οἱ συνθῆκες τῆς Ζυρίχης καὶ τοῦ Λονδίνου. Τώρα πιά, ἡ ἕνωση δὲ θεωρεῖται σκοπός, θεωρεῖται μὴ ἐφικτὸς πόθος. Ὁ Ο.Η.Ε., μὲ τὶς ἐπευφημίες ὅλων, στέλνει στρατιωτικὲς δυνάμεις του στὸ νησὶ ποὺ ἀναλαμβάνουν τὴ σταθεροποίηση τῆς πράσινης διαχωριστικῆς γραμμῆς ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνοκύπριους καὶ στοὺς Τουρκοκύπριους. Ἡ διχοτόμηση τῆς Κύπρου ἔμπαινε σ' ἐφαρμογή.

– Στὸ διάστημα 1964-1967 ὀργανώνεται ἡ τουρκοκυπριακὴ μειονότητα σὲ ἕνα ντὲ φάκτο δεύτερο κυπριακὸ κράτος. Παρουσιάζεται τὸ σχέδιο Ἄτσεσον (διχοτόμηση). Ἡ ἑνιαία γραμμὴ Ἀθήνας-Λευκωσίας ὑπάρχει μονάχα στὰ λόγια. Ἀρχίζουν νὰ διαφαίνονται τὰ πρῶτα σοβαρὰ σημάδια τοῦ διχασμοῦ τῶν Ἑλληνοκυπρίων. Τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1967 δημιουργεῖται καινούργια ἑλληνοτουρκικὴ κρίση καὶ ἡ δικτατορικὴ κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας ἀνακαλεῖ ἀπὸ τὴν Κύπρο τὸν ἑλληνικὸ στρατό. Ὁ ἑλληνοκυπριακὸς πληθυσμὸς μένει πιὰ ὁλότελα ἀνυπεράσπιστος.

– Στὴν ἀρχὴ τοῦ 1968 νέος ἄνεμος αἰσιοδοξίας πνέει. Ἀθήνα καὶ Λευκωσία μιλᾶνε γιὰ τὴν «κοινὴ γραμμὴ» ποὺ ἀκολουθοῦν καὶ ὁ ΟΗΕ τάσσεται ὑπὲρ τῆς ἔναρξης «ἐνδοκυπριακῶν συνομιλιῶν» γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ κυπριακοῦ προβλήματος μὲ «εἰρηνικὰ μέσα». Οἱ ἡγέτες τῆς τουρκοκυπριακῆς μειονότητας ἀναγνωρίζονται πιὰ καὶ ἀπὸ τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη σὰν ἰσότιμοι μὲ τὴν ἐπίσημη ἡγεσία τῆς Κύπρου, δηλαδὴ μὲ τὴν Κυπριακὴ κυβέρνηση. Τὸ Μάϊο τοῦ 1968 ἀρχίζουν οἱ «ἐνδοκυπριακὲς συνομιλίες». Οἱ Τοῦρκοι ἀνοιχτὰ μιλᾶνε γιὰ ὁμοσπονδοποίηση ἢ γιὰ διχοτόμηση τῆς Κύπρου. Ἡ ἑλληνοκυπριακὴ πλευρὰ ἀπορρίπτει κάθε ἰδέα τόσο ὁμοσπονδοποίησης ὅσο καὶ διπλῆς ἕνωσης.

– Στὰ χρόνια 1969-1974 προχωράει ὁ διχασμὸς τῶν Ἑλληνοκυπρίων σὲ «ἑνωτικοὺς» καὶ σὲ «μὴ ἑνωτικούς». Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1971 ὁ στρατηγὸς Γρίβας (παλιὸς ἡγέτης τῆς ΕΟΚΑ) κατεβαίνει στὴν Κύπρο κι ἀρχίζει νὰ ὀργανώνει τὴν ΕΟΚΑ Β΄, ποὺ στρέφεται ἄμεσα καὶ ἀπροκάλυπτα ἐνάντια στὴν κυβέρνηση τοῦ Μακαρίου. Ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς εἶναι πιὰ γεγονός. Οἱ «ἐνδοκυπριακὲς» συνεχίζονται μὲ διάφορες διακοπές. Τὸ Μάϊο τοῦ 1974 ὁ τουρκικὸς Τύπος μιλάει γιὰ προετοιμασία ἀπὸ τὴ χουντικὴ Ἀθήνα πραξικοπήματος στὸ νησί. Ἡ κυβέρνηση τῆς Λευκωσίας διαψεύδει κατηγορηματικὰ τὶς πληροφορίες κι ὁ Μακάριος μιλάει γιὰ πλέρια σύμπνοια Ἀθήνας-Λευκωσίας. Ἕνα μήνα ἀργότερα, ὁ Μακάριος μὲ γράμμα του στὸ στρατηγὸ Γκιζίκη ζητάει τὴν ἀποχώρηση ὅλων τῶν ἑλλήνων ἀξκωματικῶν ἀπὸ τὴν Κύπρο. Ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τῆς κυβέρνησής του, στὶς 25/6/1974, κατάγγελνε πὼς ἡ Ἀθήνα διευθύνει τὴ δραστηριότητα τῆς ΕΟΚΑ Β΄ καὶ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο στὴν Κύπρο. Στὶς 15/7/1974 ξεσπάει τὸ ἀμερικανόπνευστο πραξικόπημα τῆς ΕΟΚΑ Β΄ καὶ λίγες μέρες ἀργότερα πραγματοποιεῖται, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν ΗΠΑ, ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ στὴν Κύπρο.

– Ἡ νέα πολιτικὴ κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας ἀρχίζει τὶς συνομιλίες τῆς Γενεύης (τέλη Ἰούλη 1974). Ἄνεμος «συγκρατημένης αἰσιοδοξίας» πνέει καὶ πάλι. Οἱ συνομιλίες χρεωκοποῦν καὶ οἱ Τοῦρκοι ἐπαναλαμβάνουν τὴν ἐπιδρομή τους. Παίρνουν τὸ 40% τῆς Κύπρου καὶ τὰ δυὸ τρίτα τοῦ πλούτου της. Τὸ κυπριακὸ ἐξετάζεται καὶ πάλι ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. Ἡ ἑλληνοκυπριακὴ ἡγεσία ἀρνεῖται τὰ «τετελεσμένα γεγονότα» καὶ τὴ μετακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ ἴδιο πράττει καὶ ἡ κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας.

– Τέλη Ὀκτωβρίου-ἀρχὲς Νοεμβρίου 1974 ὁ Ο.Η.Ε. βγάζει καινούργιο ψήφισμα γιὰ τὴν Κύπρο. Δὲν καταδικάζει τὴν Τουρκία γιὰ εἰσβολέα, μὰ μιλάει γιὰ «εἰρηνικὴ ἐπίλυση τοῦ Κυπριακοῦ» μὲ μέσο τὶς «ἐνδοκυπριακὲς συνομιλίες». Στὸ μεταξύ, ὁ Μακάριος, ποὺ ἐπέστρεψε καὶ πάλι στὴν Κύπρο, ἀρνεῖται κάθε μετακίνηση πληθυσμῶν, ἂν κι ἀποδέχεται κάποιο ὁμοσπονδιακὸ καθεστὼς λειτουργικοῦ τύπου. Μὰ ἤδη 200.000 Ἑλληνοκύπριοι μετακινήθηκαν στὸ Νότο, ἐνῶ πάνω ἀπὸ 60.000 Τουρκοκύπριοι ἀνενόχλητα πῆγαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴν τουρκοκρατούμενη Βόρεια Κύπρο. Ξαναρχίζουν οἱ «ἐνδοκυπριακὲς συνομιλίες» καὶ νέα «αἰσιοδοξία» ἐπικρατεῖ, βασικὰ χάρη στὶς δραστηριότητες τοῦ Κίσσινγκερ, τοῦ ἀρχιτέκτονα τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς.

κυπριακοῦ ζητήματος παρουσιάσουν σταδιακή
ἔκβαση σὲ βάρος τοῦ ἑλληνοκυπριακοῦ λαοῦ. Ἀκόμα, παρατηροῦμε πὼς ἡ ἡγεσία του καὶ ἡ κυβέρνηση τῆς Ἀθήνας ὅλο καὶ γίνονται πιὸ ὑποχωρητικοί. Ἐκεῖνο ποὺ τὴ μιὰ χρονιὰ οὔτε κὰν δέχονται νὰ τὸ συζητήσουν, τὴν ἐπομένη τὸ βρίσκουν «ἐφικτὴ ἱκανοποιητικὴ λύση». Τώρα ἡ Κύπρος οὐσιαστικὰ εἶναι τουρκοκρατούμενη. Πάνω ἀπὸ 35.000 τουρκικὰ στρατεύματα ἐλέγχουν τὸ νησί, ἐνῶ οἱ λίγες χιλιάδες τῶν Ἑλληνοκυπρίων ἐθνοφρουρῶν εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν τύχη τῶν 500.000 Ἑλληνοκυπρίων. Ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, ὅλα ἐξαρτιῶνται ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τῆς Ἄγκυρας. Τί θὰ γίνει παραπέρα; Μήπως ἐκεῖνοι ποὺ διαχειρίζονται τὴν κυπριακὴ ὑπόθεση «ἀνακαλύψουν» αὔριο πὼς ἡ ἐκκένωση τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὸν ἑλληνοκυπριακὸ πληθυσμό του εἶναι ἡ «μόνη συμφέρουσα ἐφικτὴ λύση»; Ποῦ καὶ μὲ ποιὸ τρόπο μπορεῖ νὰ σταματήσει τὸ κακό; Γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ ἀπάντηση πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ δοῦμε τί εἶναι τὸ κυπριακὸ ζήτημα:
Μονάχα, ἔτσι μονάχα θὰ μπορέσουμε νὰ ἐντοπίσουμε καὶ τὰ αἴτια τῆς κυπριακῆς κακοδαιμονίας καὶ νὰ βροῦμε τὸ σωστὸ δρόμο ποὺ μπορεῖ, ἔστω καὶ τὴν τελευταία στιγμή, σήμερα, νὰ βγάλει τὸ λαὸ τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν κόλαση ποὺ μέσα σ' αὐτὴ ζεῖ.

II

Τί εἶναι τὸ κυπριακὸ ζήτημα; Νά ἕνα ἐρώτημα ποὺ σ' αὐτὸ δὲν δίνεται καμιὰ ἀπάντηση ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸ χειρίζονται. Μάλιστα, ὅσο τὰ δεινὰ τῆς Κύπρου μεγαλώνουν, τόσο καὶ τὸ πιὸ πάνω ἐρώτημα θάβεται βαθύτερα. Γιατί ἄραγε; Γιὰ τὸν ἁπλούστατο λόγο γιατὶ ἡ ἀπάντηση σ' αὐτὸ αὐτόματα καὶ ἀναπόφευκτα μᾶς ὑποχρεώνει ν' ἀφήσουμε τὶς ὑπεκφυγὲς καὶ νὰ πάρουμε μιὰ θέση ποὺ δὲν ἀφήνει περιθώρια γιὰ βολέματα στὴ συνείδησή μας καὶ μασκαρέματα στὴ στάση μας. Ὅταν κανεὶς ἀπαντήσει καθαρὰ καὶ ξάστερα στὸ ἐρώτημα, τότε εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πεῖ κι ἂν εἶναι ὑπὲρ ἢ ἐνάντια στὸ λαὸ τῆς Κύπρου. Εἶναι τὸ ἐρώτημα ποὺ ξεχωρίζει φίλους ἀπὸ ἐχθρούς.

Τὸ κυπριακὸ εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς Μεσογείου. Εἶναι πρόβλημα διεθνές. Εἶναι πρόβλημα τῆς Εὐρώπης. Εἶναι πρόβλημα ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Εἶναι πρόβλημα τοῦ Ο.Η.Ε. Εἶναι πρόβλημα τοῦ ΝΑΤΟ. Εἶναι πρόβλημα παγκοσμίου εἰρήνης. Εἶναι πρόβλημα τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ κλπ. Ὅλα αὐτὰ γράφτηκαν καὶ λέχτηκαν κατὰ καιρούς. Καὶ σ' ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει κόκκος ἀλήθειας. Ὅμως σὲ τί βοηθᾶνε ὅλοι οἱ πιὸ πάνω χαρακτηρισμοὶ γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴ φύση, τὴν οὐσία τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος; Σίγουρα σὲ τίποτα. Τὸ μοναδικὸ ποὺ πετυχαίνεται εἶναι νὰ διατηρεῖται ἡ σύγχυση γύρω ἀπὸ τὸ κυπριακὸ πρόβλημα καὶ ἔτσι νὰ παραμένει ἄγνωστη καὶ ἀνεξιχνίαστη ἡ νομοτέλεια ποὺ διέπει τὴν ὅλη ἐξέλιξή του.

Κάθε σύνθετο καὶ περίπλοκο πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς δὲν εἶναι μπερδεμένο καὶ ἄλυτο κουβάρι. Ὅσο κι ἂν μᾶς φαίνεται λαβύρινθος, ἔχει τὸ δικό του μίτο τῆς Ἀριάδνης ποὺ μᾶς βγάζει ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο, ποὺ μᾶς δείχνει ποιὲς ἐκδηλώσεις του ἀνήκουν στὸ αἴτιο, ποιὲς ἀνάγονται στὸ αἰτιατὸ καὶ ποιὰ ἀλληλοεξάρτηση κι ἀλληλοεπίδραση ὑπάρχει ἀνάμεσά τους. Ἐκεῖνο, λοιπόν, ποὺ χρειαζόμαστε γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὸ κυπριακὸ ζήτημα εἶναι νὰ δοῦμε ποιὸ εἶναι τὸ γενεσιουργὸ αἴτιό του. Ἂν σωστὰ τὸ ἐντοπίσουμε, ὕστερα ὅλα τὰ ἄλλα βρίσκονται σχετικὰ εὔκολα. Κοντολογῆς ἐκεῖνο ποὺ ἀπαιτεῖται εἶναι νὰ προσδιορίσουμε μὲ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια τὴ φύση τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος.
Τὸ κυπριακὸ εἶναι πρόβλημα διεθνές. Ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα, δηλαδὴ ἀπὸ τότε ποὺ «ἀγόρασαν» οἱ Ἄγγλοι τὸ νησὶ ἀπὸ τὸ σουλτάνο τῆς Πόλης, ἡ Κύπρος ἔγινε βασικὸς καὶ ἀναπόσπαστος κρίκος τοῦ παγκόσμιου στρατηγικοῦ συστήματος τοῦ διεθνοῦς ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀποικιοκρατίας. Τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ ἄγγλοι ἀποικιοκράτες κατακτοῦσαν τὴν Κύπρο, ὁ στρατηγός τους Ζ. Λ. Βόγγαν ἐξηγοῦσε τὴ σημασία ποὺ εἶχε τὸ νησὶ γιὰ τὸ βρετανικὸ ἱμπέριουμ. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἔλεγε: «Ἡ κατοχὴ τῆς Κύπρου διπλασιάζει τὴ δύναμη ἐλέγχου ποὺ εἴχαμε ἴσαμε σήμερα πάνω στὴ διώρυγα τοῦ Σουέζ... καὶ μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα, σὲ περίπτωση ποὺ θὰ κινδύνευε ὁ δρόμος μας πρὸς τὶς Ἰνδίες, νὰ ἀποβιβάσουμε δυνάμεις μας, στὸ συντομώτερο δυνατὸ διάστημα, στὶς ἀκτὲς τῆς Αἰγύπτου. Σὲ περίπτωση ποὺ θὰ ἐπιθυμούσαμε νέους δρόμους πρὸς τὶς Ἰνδίες, τόσο ἀπὸ στρατιωτικο-πολιτικὴ πλευρά, ὅσο κι ἀπὸ οἰκονομική, ἡ Κύπρος μᾶς δίνει αὐτὴ τὴ δυνατότητα κάτω ἀπὸ πολὺ πιὸ εὐνοϊκὲς συνθῆκες παρὰ ποτὲ ἄλλοτε». Ἔτσι, ἡ Κύπρος, μιὰ κι ἔγινε στρατηγικὴ βάση τοῦ διεθνοῦς ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀποικιοκρατίας, ἀπόχτησε καὶ διεθνῆ σημασία. Γιὰ τὴν τύχη της ἐνδιαφέρονται ὅλες οἱ ἡγεμονικὲς δυνάμεις τοῦ κόσμου καὶ οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, τὸ κυπριακὸ ζήτημα εἶναι πρόβλημα ποὺ ἀφορᾶ τοὺς ἱμπεριαλιστικοὺς στρατιωτικοὺς καὶ οἰκονομικοὺς συνασπισμοὺς (ΝΑΤΟ, ΕΟΚ κλπ.) καὶ τὸν Ο.Η.Ε. καὶ τὰ κράτη τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀσίας κλπ.
Μὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς τὸ κυπριακὸ ζήτημα προκλήθηκε, γεννήθηκε, ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτό; Ἡ Κύπρος ὑπάρχει σὰ βάση κυπριακὸ ζήτημα ἔχει ζωὴ μόλις ἀπὸ τὸ μεσοπόλεμο καὶ ὕστερα. Δηλαδὴ εἶναι ἀρκετὰ νεώτερο φαινόμενο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ καὶ τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ ἀρκετὰ παλιότερο ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ν.Α.Τ.Ο., τοῦ Ο.Η.Ε. κλπ. Κατὰ συνέπεια τὰ αἴτια τῆς δημιουργίας του πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν ἀλλοῦ.

Ἡ προσεκτικὴ παρατήρηση τῆς ἐξέλιξης τῶν γεγονότων στὴν Κύπρο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς κατάχτησής της ἀπὸ τοὺς ἄγγλους ἀποικιοκράτες καὶ μετὰ μᾶς ὁδηγεῖ στὴ διαπίστωση πὼς τὸ κυπριακὸ ζήτημα εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῆς στάσης καὶ βασικὰ τῆς δράσης τῶν ἴδιων τῶν Κυπρίων. Ποιὰ ἦταν ἡ στάση τοῦ λαοῦ τοῦ νησιοῦ ἀπέναντι στὴν ἀγγλικὴ κατοχή; Ποῦ τελικὰ τὸν ὁδήγησε ἡ στάση του αὐτή; Ἂν δώσουμε σωστὴ ἀπάντηση στὰ πιὸ πάνω δυὸ ἐρωτήματα εὔκολα καὶ σίγουρα θ' ἀντιληφθοῦμε γιατί καὶ μὲ ποιὸ τρόπο οἱ Κύπριοι εἶναι οἱ δημιουργοὶ τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος. Μόλις οἱ Ἄγγλοι πάτησαν τὸ ποδάρι τους στὴν Κύπρο (1878), ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος τοῦ νησιοῦ, ποὺ ἦταν παράλληλα καὶ ἐθνάρχης τῶν Κυπρίων (δηλαδὴ πολιτικὸς ἡγέτης τους) κατηγορηματικὰ δήλωνε πὼς ὁ κυπριακὸς λαὸς ἀποδεχότανε τὴν καινούργια κατάσταση μὲ τὴν προϋπόθεση πὼς αὐτὴ θ' ἀποτελοῦσε μεταβατικὸ στάδιο πρὸς τὴν Ἕνωση «μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, μετὰ τῆς ὁποίας εἶναι ἐθνικῶς συνδεδεμένη» ἡ Κύπρος. Διαβήματα γιὰ τὴν Ἕνωση ἔγιναν ἐπίσης τὸ 1889, τὸ 1896, τὸ 1903, τὸ 1911, τὸ 1917, τὸ 1919. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ λαὸς τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ἀγγλικῆς ἀποικιακῆς κατοχῆς γύρευε νὰ γίνει σεβαστὸ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσής του. Τὸ αἴτημα τῆς Ἕνωσης δὲν εἶχε κανένα ἄλλο νόημα.

Ἡ στάση αὐτὴ τῶν Κυπρίων ἦταν πέρα γιὰ πέρα προοδευτική. Γύρευαν τὴν ἐθνικὴ ἀποκατάστασή τους ποὺ αὐτόματα θὰ ἀποσποῦσε τὴν Κύπρο ἀπὸ τὸ στρατηγικὸ σύστημα τῆς τοτινῆς μεγαλύτερης ἀποικιοκρατικῆς δύναμης τοῦ κόσμου. Ταυτόχρονα ἡ στάση τους ἦταν παθητικὴ καὶ ἰδεατή. Παρακαλούσανε τὸν τύραννό τους, ποὺ τότε ἦταν καὶ ὁ κύριος στυλοβάτης τοῦ καθεστῶτος τῆς ξένης ἐξάρτησης καὶ κηδεμονίας στὴν Ἑλλάδα, νὰ τοὺς παραχωρήσει τὴ λευτεριά τους. Ἔτσι, ἂν καὶ ἡ στάση τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου ἀπέναντι στὴν ἀγγλικὴ ἀποικιακὴ κατοχὴ ἦταν προοδευτικὴ δὲν μποροῦσε νὰ δημιουργήσει ἀκόμα τὸ κυπριακὸ ζήτημα.

Γιὰ τὰ αἴτια αὐτῆς τῆς κατάστασης θὰ μιλήσουμε ὅταν ἀναφερθοῦμε στὴν ἰδιοτυπία τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος. Ἐδῶ ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει εἶναι νὰ δοῦμε τὴν παραπέρα ἐξέλιξη. Ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο σημειώθηκαν κοσμοϊστορικὲς ἀλλαγές. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση τοῦ Λένιν ὄχι μονάχα διακήρυξε τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν, μὰ καὶ τὸ ἐφάρμοσε (περίπτωση Φιλανδίας, Πολωνίας κλπ.). Στὶς ἀποικίες ἡ ἀντίσταση τῶν λαῶν τους ἄρχισε νὰ παίρνει διαστάσεις ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος. Τὸ παγκόσμιο καπιταλιστικὸ σύστημα ἔμπαινε στὴ γενικὴ του κρίση. Στὴν Ἐγγὺς Ἀνατολὴ παρουσιάστηκαν ἐπανωτὲς ἐξεγέρσεις τῶν λαῶν της. Ἡ καινούργια κατάσταση ἀποτέλεσε καὶ τὸ νέο κίνητρο ποὺ διαφοροποιοῦσε τὴ στάση τῶν Κυπρίων ἀπέναντι στὴν ἀγγλικὴ ἀποικιακὴ κυριαρχία. Ἡ στάση τους τώρα γινότανε ρεαλιστική. Ὁ λαὸς τῆς Κύπρου συνειδητοποιοῦσε πὼς μὲ τὶς ἐκκλήσεις καὶ τὰ διαβήματα δὲν ἔβγαινε τίποτα. Ἐκεῖνο ποὺ χρειαζότανε ἦταν πιὰ ἡ ἐνεργητικὴ πάλη.

Στὶς 21 Ὀκτωβρίου 1931 ξέσπασε ἡ πρώτη μεγάλη ἀντιαποικιακὴ ἐξέγερση τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Οἱ ξεσηκωμένοι γύρευαν καὶ πάλι τὴν Ἕνωση τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα. Κοντολογὶς γύρευαν νὰ κατακτήσουν τὸ δικαίωμα τῆς ἀνόθευτης καὶ πραγματικῆς αὐτοδιάθεσής τους (ἀφοῦ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τους ἦταν Ἕλληνες). Τὸ κυπριακὸ ζήτημα ἦταν πιὰ ἀναμφισβήτητη πραγματικότητα. Ἡ ἀγγλικὴ ἀποικιακὴ κυριαρχία στὸ νησὶ ἀμφισβητιότανε μὲ τὸν πιὸ μαχητικὸ τρόπο ἀπὸ τὴ μεριὰ τῶν Κυπρίων. Ἔτσι τὸ κυπριακὸ ζήτημα ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καθαρὸ ζήτημα ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης καὶ ἐθνικῆς ἀποκατάστασης.
Δὲ νομίζουμε πὼς χρειάζεται νὰ σταθεῖ κανεὶς σὲ λεπτομέρειες γιὰ ν' ἀποδείξει πὼς ἡ πάλη καὶ μονάχα ἡ πάλη τῶν Κυπρίων ἐνάντια στὴν ἀγγλικὴ ἀποικιοκρατία ὑπῆρξε ἐκείνη ποὺ γέννησε τὸ κυπριακὸ ζήτημα. Οὔτε καὶ χρειάζονται πολλὲς παραπανήσιες ἐξηγήσεις γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ὁ ἐθνικοαπελευθερωτικὸς χαρακτήρας τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Παράλληλα, ὅμως, πρέπει νὰ ὑπογραμμιστεῖ πὼς γιὰ νὰ ἑρμηνευτεῖ σωστὰ ἡ ἐξέλιξη τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος δὲν φτάνει ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ χαρακτήρα του. Ἀπαιτεῖται καὶ κάτι παραπάνω: πρέπει νὰ προσδιοριστεῖ μ' ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια ἡ οὐσία, ἡ φύση τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων στὴν ἐποχὴ τῆς γενικῆς κρίσης τοῦ παγκόσμιου καπιταλιστικοῦ συστήματος. Κι αὐτὸ γιατὶ ἔτσι μονάχα θὰ βροῦμε καὶ τὰ αἴτια γιατί ἡ ὑπόθεση τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Κύπρου, τὸ κυπριακὸ ζήτημα, εἶχε τὴν ἐξέλιξη ποὺ εἶχε κι ὄχι διαφορετική.

διαμόρφωσή τους ὁλοκληρώνεται στοὺς νεώτερους χρόνους, συγκεκριμένα τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ ἀνάπτυξη τῶν καπιταλιστικῶν παραγωγικῶν σχέσεων ἐπέτρεψε τὴ δημιουργία ἐκείνου τοῦ συνδυασμοῦ τῶν σχέσεων ποὺ συγκροτοῦν ἕνα ἔθνος: τοῦ συνδυασμοῦ τῆς κοινότητας τῶν γλωσσικῶν καὶ ἐδαφικῶν σχέσεων μὲ τὴν κοινότητα τῶν ἐμπορευματικῶν-χρηματικῶν σχέσεων. Τὸ φαινόμενο ὑπῆρξε παγκόσμιο κι ὄχι ἰδιομορφία μιᾶς χώρας ἢ μιᾶς ἠπείρου. Ἡ διαμόρφωση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας τῶν λαῶν καὶ ἡ ἐμφάνιση τῆς ἐθνικῆς συνείδησής τους ἔπαιξαν γενικὰ θετικὸ-προοδευτικὸ ρόλο μέσα στὴν ἱστορία. Λόγου χάρη, στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη τοῦ 17ου–18ου αἰώνα διευκόλυναν στὸ νὰ ξεπεραστεῖ ὁ φεουδαρχικὸς κατατεμαχισμὸς καὶ νὰ δημιουργηθοῦν μεγάλα συγκεντρωτικὰ ἐθνικὰ κράτη. Τὸ γεγονὸς συνάμα ἀποτελοῦσε καὶ προϋπόθεση γιὰ τὴν ὁλόπλευρη νίκη τοῦ νέου συστήματος, τοῦ καπιταλιστικοῦ. Στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνα τὰ ἐθνικὰ ἀστικοδημοκρατικὰ κινήματα τῆς Γερμανίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Οὐγγαρίας ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐλευθερία τῶν λαῶν τους. Κατὰ συνέπεια προωθούσανε καὶ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀρχὴ ποὺ λέει πὼς ἕνας λαὸς ποὺ ὑποδουλώνει ἄλλους λαοὺς δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἐλεύθερος (I). Τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα τῶν βαλκανικῶν λαῶν (19ος αἰώνας) ἐρχόντουσα νὰ συντρίψουν τὸν πιὸ ἀντεπαναστατικὸ καὶ βάρβαρο φεουδαλισμό, τὴν ὀθωμανικὴ φεουδαρχία κλπ.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ μιὰ μικρὴ ὁμάδα μεγάλων ἰμπεριαλιστικῶν-ἀποικιοκρατικῶν δυνάμεων καταπιέζει τὴν πλειοψηφία τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου. «Καὶ ἡ καταπίεση αὐτὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς αἰτίες ποὺ ἀναχαιτίζουν τεχνητὰ τὴν πτώση τῆς κεφαλαιοκρατίας, ποὺ ὑποστηρίζουν τεχνητὰ τὸν ὀπορτουνισμὸ καὶ τὸν σοσιαλ-σωβινισμὸ τῶν ἰμπεριαλιστικῶν ἐθνῶν ποὺ κυριαρχοῦν στὸν κόσμο» (2). Καὶ τ' ἀντίστροφο: στὴν ἐποχὴ τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ τὰ ἐθνικὰ κινήματα, τὰ κινήματα ποὺ παλεύουν γιὰ τὴν ἐθνικὴ αὐτοδιάθεση καὶ ἀπελευθέρωση στρέφονται πιὰ ἄμεσα ἐνάντια στὸ ἴδιο τὸ κεφαλαιοκρατικὸ σύστημα, ἐνάντια στὸ διεθνῆ ἰμπεριαλισμό. Κιόλας ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ μεσοπολέμου, δημιουργήθηκε στενὴ ἀλληλοεξάρτηση ἀνάμεσα στὴν προλεταριακὴ πάλη γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ καὶ στὸν ἀγώνα τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης. Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ὁ Λένιν, στὰ 1920, ἔλεγε πὼς οἱ τοτινοὶ κομμουνιστὲς δὲν παρουσιάζονταν πιὰ μονάχα σὰν ἀντιπρόσωποι τῶν προλεταρίων ὅλων τῶν χωρῶν, μὰ καὶ σὰν ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν καταπιεσμένων ἐθνῶν (3). Ἡ ἀλληλοεξάρτηση αὐτὴ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ δομὴ τοῦ παγκόσμιου καπιταλιστικοῦ συστήματος. Ἡ θεμελίωση τοῦ παγκόσμιου καπιταλισμοῦ στὴν ἀποικιοκρατικὴ διχοτόμηση τῆς ἀνθρωπότητας σὲ ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὰ μητροπόλεις καὶ σὲ ὑπανάπτυκτες καπιταλιστικὰ περιοχὲς–περιφέρειες τῶν μητροπόλεων, μετατρέπει αὐτόματα τὴν τεράστια πλειοψηφία τῆς ἀνθρωπότητας σὲ σκλάβους λαούς. Οἱ ἀποικιακοὶ καὶ ἐξαρτημένοι λαοὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀστείρευτη πηγὴ τῆς καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης στὶς μητροπόλεις. Χωρὶς τὴ φτηνὴ ἐργατικὴ δύναμη τῶν καπιταλιστικὰ «ὑπανάπτυκτων» χωρῶν, χωρὶς τὶς φτηνὲς πρῶτες ὕλες τους, εἶναι ἀδιανόητη ἡ κανονικὴ λειτουργία καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων σὲ παγκόσμια κλίμακα. Ὁ ἀπέραντος χῶρος τοῦ λεγόμενου σήμερα Τρίτου Κόσμου ἀποτελεῖ τὸ ζωτικὸ χῶρο τοῦ καπιταλισμοῦ. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς στὴ μάχη ἀνάμεσα στὸ σοσιαλισμὸ καὶ στὸν καπιταλισμό, οἱ χῶρες τοῦ Τρίτου Κόσμου ἀποτελοῦν τὰ μετόπισθεν τοῦ δεύτερου. Ἂν τὰ μετόπισθεν σταματήσουν νὰ εἶναι σίγουρα, τότε τὸ παγκόσμιο καπιταλιστικὸ σύστημα ἀποσυντίθεται, ἀποδιοργανώνεται. Ἂν τὰ μετόπισθεν καταρρεύσουν, τότε καταρρέει καὶ τὸ σύστημα.

Ὕστερα ἀπὸ τὸ δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τὰ μετόπισθεν τοῦ διεθνοῦς ἰμπεριαλισμοῦ βαθμιαῖα μετατρέπονται σὲ περιοχὲς μόνιμης ἀναταραχῆς. Βασικὸς παράγοντάς τους γίνονται τὰ ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα. Χάρη στὴ κινήματα αὐτὰ ὑποσκάφθηκαν καὶ μαράζωσαν ὁλόκληρες ἀποικιοκρατικὲς αὐτοκρατορίες, ὅπως τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ὁλλανδίας. Λόγου χάρη, ἡ Ἀγγλία τὸ 1938, ἐνῶ ξόδευε ὅλο κι ὅλο 16 ἑκατομμύρια στερλίνες γιὰ τὶς στρατιωτικές της δαπάνες στὶς ἀποικίες της εἶχε ἔσοδα ἀπ' αὐτὲς 175 ἑκατομμύρια στερλίνες. Μὲ ἄλλα λόγια, τὸ ἀγγλικὸ δημόσιο εἶχε ἐνεργητικὸ περίπου 160 ἑκατομμύρια στερλίνες. Ἀντίθετα, τὸ 1949, οἱ στρατιωτικὲς δαπάνες τῆς Ἀγγλίας στὶς ἀποικίες της ἦταν 234 ἑκατομμύρια στερλίνες καὶ τὰ ἔσοδά της ἀπ' αὐτὲς μόλις 50 ἑκατομμύρια στερλίνες. Δηλαδὴ τὸ παθητικὸ γιὰ τὸ βρετανικὸ κράτος ἔφτασε τὰ 184 ἑκατομμύρια στερλίνες. Ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ὁλλανδία, τὸ Βέλγιο, οἱ παραδοσιακὲς ἀποικιοκρατικὲς δυνάμεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης οὐσιαστικὰ ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξάρτηση τῶν Η.Π.Α. (στρατιωτική, οἰκονομική, ἀκόμα καὶ πολιτική). Στὰ 1946, ὁ βρετανὸς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Ε. Μπέβιν δήλωνε: «Δὲν προτίθεμαι νὰ θυσιάσω τὴ βρετανικὴ αὐτοκρατορία, καὶ τοῦτο γιατὶ γνωρίζω πὼς μὲ τὴν πτώση τῆς ἀγγλικῆς αὐτοκρατορίας οὐσιαστικὰ θὰ μειωθεῖ καὶ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν ἐκλογέων μας» τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν Η.Π.Α. Οἱ Η.Π.Α., ὁ μεταπολεμικὸς κοσμοκράτορας, ἠττήθηκε καὶ ταπεινώθηκε στὴν Ἰνδοκίνα. Μὲ τὴν ἥττα τους στὴν Ἰνδοκίνα (βασικὰ στὸ Βιὲτ-Νάμ), οἱ Η.Π.Α. ἔπαψαν νὰ εἶναι ὁ ἀναμφισβήτητος ἡγέτης τοῦ παγκόσμιου καπιταλιστικοῦ συστήματος. Ὅλο καὶ περισσότερο ἐξαρτοῦν τὴν ἡγεμονία τους ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν ὅπλων τους καὶ λιγότερο ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ εὐρωστία τους.

IV

Ἡ νέα σημασία τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων, ὁ ἀντιιμπεριαλιστικὸς χαρακτήρας τους, προσδιορίζει καὶ τὸ πλαίσιο τῆς ταξικῆς τους δομῆς. Βάση τους, κινητήρια δύναμή τους, εἶναι ἡ μεγάλη μάζα τῆς ἀγροτιᾶς. Ἡ ἀγροτιὰ εἶναι ἡ κινητήρια δύναμή τους. Ποιὸς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἡγέτης τους: ἡ ἀστικὴ τάξη τῶν ἀποικιῶν ἢ τὸ προλεταριάτο τους; Ἡ ἱστορία ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσει καὶ τὶς δυὸ περιπτώσεις. Ἔτσι μποροῦμε νὰ κρίνουμε μὲ σιγουριὰ καὶ νὰ βγάλουμε σωστὰ συμπεράσματα. Ἔχουμε τὰ παραδείγματα τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Μαλαισίας, τῆς Ἰνδονησίας, τῶν ἀραβικῶν χωρῶν κλπ. ἀπὸ τὴ μιά, τῆς Κίνας, τοῦ Βιὲτ-Νάμ, τῆς Κορέας, τῆς Καμπότζης ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ ἐξέταση τῶν δυὸ παραδειγμάτων ὁδηγεῖ στὸ συμπέρασμα: ὅπου ἡγέτης τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ κινήματος ἦταν καὶ εἶναι ἡ ἀστικὴ τάξη, ἐκεῖ τὸ καταστάλαγμα εἶναι ὁ νεοαποικισμός, δηλαδὴ ἡ ἀναδιάρθρωση τῆς ταξικῆς συμμαχίας ντόπιων ἐρεισμάτων τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου τῶν μητροπόλεων. Τὰ νεοαποικιακὰ καθεστῶτα, ποὺ παρουσιάζονται κάτω ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς κρατικῆς αὐτοτέλειας τῶν πρώην ἀποικιῶν, γίνονται βασικὰ στηρίγματα τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Διαδραματίζουν τὸ ρόλο τοῦ κυματοθραύστη γιὰ τὴ συγκράτηση καὶ τὴ συντριβὴ τῆς τάσης γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ ἀλλαγὴ τοῦ σύγχρονου κόσμου. Τὰ νεοαποικιακὰ καθεστῶτα, διατηροῦν τὴν ἐργατικὴ δύναμη τῆς χώρας τους φτηνὸ ἀποικιακὸ ἐμπόρευμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν τόπο τους χῶρο τῆς καπιταλιστικῆς ὑπανάπτυξης. Ἔτσι, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ νεοαποικισμὸς παρουσιάζεται ἱστορικὴ πισωδρόμιση καὶ τὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα προσωρινὰ χάνει τὴ δυναμικότητά του καὶ τὸ σωστὸ προσανατολισμό του. Ὁλότελα διαφορετικὴ εἶναι ἡ πορεία καὶ ἡ κατάληξη τῶν ἐθνικοαπελευθερωτικῶν κινημάτων ἐκεῖ ὅπου ἡγέτης τους ἦταν καὶ εἶναι ἡ ἐργατικὴ τάξη. Ἡ ταξικὴ ἡγεμονία τοῦ προλεταριάτου διασφαλίζει τὴν ἑνότητα τοῦ κινήματος γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ μὲ τὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα. Ἡ συνέπεια εἶναι πὼς τὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα παρουσιάζει σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ρωμαλεότητα καὶ δυνατότητες πλέριας νίκης. Ὁ καρπὸς τῆς νίκης του δὲν εἶναι ἡ ἀνανέωση τῆς ταξικῆς συμμαχίας ντόπιων ἀστῶν-ἀποικιοκρατῶν, μὰ ἡ ἐμφάνιση τῆς νέας ταξικῆς συμμαχίας τοῦ προλεταριάτου μὲ τὴ μεγάλη μάζα τῆς ἀγροτιᾶς. Οἱ παραγωγικὲς δυνάμεις ἀπελευθερώνονται καὶ ἡ ἐργατικὴ δύναμη παύει ὁλότελα νὰ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὶς ἰμπεριαλιστικὲς μητροπόλεις. Στὸν τομέα τῶν διεθνῶν πολιτικῶν σχέσεων, τὰ ἐργατοαγροτικὰ κράτη τῶν τέως ἀποικιοκρατούμενων καὶ ἐξαρτημένων χωρῶν ὄχι μονάχα παύουν νὰ εἶναι στηρίγματα τοῦ διεθνοῦς ἰμπεριαλισμοῦ, μὰ γίνονται καὶ ἀντίπαλοί του.

Μὲ βάση τὶς πιὸ πάνω διαπιστώσεις μποροῦμε νὰ κρίνουμε καὶ τὸ κυπριακὸ ζήτημα, δηλαδὴ τὸ ἐθνικοαπελευθερωτικὸ κίνημα τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Ἡ φύση του, ἡ οὐσία του, προσδιόριζε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸν ἀντιιμπεριαλιστικὸ χαρακτήρα του. Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα αὐτὸς ποὺ θὰ καθόριζε καὶ ποὺ καθόρισε τὴν πορεία του ἦταν ὁ ταξικὸς ἡγέτης του. Βέβαια, οἱ ἰδιομορφίες τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος εἶναι ἀρκετὲς καὶ οὐσιαστικές. Μάλιστα εἶναι τόσο οὐσιαστικὲς ὥστε ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξή του. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ σιγουριὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ἡ μελέτη τοῦ κυπριακοῦ ζητήματος εἶναι ἀδιανόητη χωρὶς τὴν ἐντόπιση τῆς ἰδιοτυπίας του. Οἱ γενικὲς διαπιστώσεις γιὰ τὸ τί εἶναι τὰ σύγχρονα ἐθνικοαπελευθερωτικὰ κινήματα καὶ ἐνάντια σὲ ποιὸν στρέφονται ἀναμφισβήτητα ἀποτελοῦν τὸ μπούσουλα. Ὅμως αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἑρμηνευτεῖ σωστὰ ἡ πορεία τοῦ κυπριακοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγώνα. Πρέπει νὰ δοῦμε ἀπὸ κοντὰ καὶ τὶς ἰδιομορφίες τοῦ ἀγώνα αὐτοῦ καὶ νὰ διερευνήσουμε τὸν ρόλο τους.

(Στὸ ἑπόμενο: Ἡ Ἰδιοτυπία τοῦ Κυπριακοῦ Ζητήματος)

Παραπομπές:

1- Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ διατυπώθηκε ὁλοκληρωμένα καὶ ἀπόχτησε ἐπιστημονικὴ ἐγκυρότητα στὴν περίοδο 1848-1849 χάρη στὶς ἐργασίες τῶν Μὰρξ-Ἔγκελς γύρω ἀπὸ τὰ τοτινὰ εὐρωπαϊκὰ ἐπαναστατικὰ ἐθνικά, ἀστικοδημοκρατικὰ κινήματα.
2- Β.Ι.Λένιν: Τὸ δικαίωμα τῶν ἐθνῶν γιὰ τὴν αὐτοδιάθεσή τους. Ἑλληνικὴ ἔκδοση «Στοχαστής», σ. 41
3- Β.Ι. Λένιν: Ἅπαντα, τόμ. 31ος, 4η ρωσικὴ ἔκδοση, σ. 423.

Ν. Ψυρούκης

μὲ ἀπόηχους

Η ΑΦΥΠΝΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΡΤΟ ΓΑΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

ἀπὸ ὑπηρέτης τῆς ἀστικῆς τάξης στὴν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ

Περίοδος 1926 – 25.4.1974

Μετὰ τὴν πτώση τῆς βασιλείας τὸ 1910 καὶ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Πορτογαλίας σὲ δημοκρατία, τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα δὲν λειτούργησε ἱκανοποιητικά. Ἡ γενικὴ δυσαρέσκεια γιὰ τὴν ἀναποτελεσματικότητά του, ὁδήγησε στὴν κατάλυσή του τὸ 1926. Ἡ ἀνατροπὴ τῆς δημοκρατίας δὲν προκάλεσε σοβαρὲς ἀντιδράσεις, ἀλλὰ ἔγινε δεκτὴ σχεδὸν μὲ ἀνακούφιση ἀπὸ ὅλες τὶς κοινωνικὲς ὁμάδες. Ἀπὸ τοὺς ἀστούς, γιατὶ σὲ μεγάλα ποσοστὰ οἱ ἀξιωματικοὶ ἦταν γόνοι ἀστικῶν οἰκογενειῶν (σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση οἱ πρωτότοκοι παίρνουν τὴν περιουσία καὶ οἱ δευτερότοκοι γίνονται ἀξιωματικοί). Ἀπὸ τὴν ἐργατικὴ τάξη, γιατὶ ἡ χούντα δὲν θίγει κατ' ἀρχὴν τὰ συνδικάτα καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις προωθεῖ τὰ αἰτήματά τους. Ἔτσι παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ΚΚΠ (ἱδρύθηκε τὸ 1921) νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἀρθρογράφος ἐφημερίδας τῆς χούντας. Μάλιστα τὸ 1928 σὲ συνέδριο στὴ Μόσχα παίρνει μέρος καὶ ἐπίσημη ἀντιπροσωπεία τῶν Πορτογαλικῶν ἐργατικῶν συνδικάτων.

Σταδιακὰ ὅμως διαφαίνεται ἡ φύση τοῦ νέου καθεστῶτος καὶ γίνεται περισσότερο καταληπτή. Οἱ ἀξιωματικοί, γόνοι οἰκογενειῶν μὲ βαθιὲς ρίζες στὴν παραδοσιακὴ παραγωγικὴ δομή, ποὺ στηρίζεται στὴ γεωργία, καὶ ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὶς ἐργατικὲς ἐξεγέρσεις στὸ ἐξωτερικό, δὲν ἀκολουθοῦν τὸν ὑπόλοιπο δυτικὸ κόσμο στὴν προσπάθεια γιὰ ἐκβιομηχάνιση. Ἡ ἔντονη αὐτὴ συντηρητικὴ τάση ἔχει ὁπωσδήποτε ἀντίστοιχες ἐκφράσεις καὶ στὶς ἄλλες πλευρὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν παντοδυναμία τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ὀπισθοδρόμιση στὴν παιδεία. Ὀργανώνεται καὶ γιγαντώνεται ἐπίσης ἡ καταπίεση. Ἡ περιβόητη PIDE εἶναι πανίσχυρη ἀλλὰ ὄχι μόνη. Ὑπάρχουν καὶ οἱ PSP, GNR καὶ ἡ πορτογαλικὴ Λεγεών.

Στὴ βιομηχανία ἡ πολιτικὴ τοῦ καθεστῶτος εἶναι παράδοξη. Γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ ἄδεια λειτουργίας μιᾶς νέας βιομηχανίας πρέπει νὰ συμφωνήσουν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἤδη ὑφισταμένων ὁμοειδῶν βιομηχανιῶν, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει πολλὲς φορὲς ἀπαγόρευση. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα, ὁ μεγαλοβιομήχανος τώρα CHAMPOLIMAND, ποὺ ὅταν στὰ πρῶτα του βήματα δὲν τοῦ δόθηκε ἡ ἄδεια λειτουργίας βιομηχανίας τσιμέντου (παρ' ὅλο ποὺ ἡ Πορτογαλία κάλυπτε μεγάλο μέρος τῶν ἀναγκῶν της μὲ εἰσαγωγὲς) ἐγκαταστάθηκε στὶς ἀποικίες, ἵδρυσε τρία ἐργοστάσια τσιμέντου καὶ ἔκανε ἐξαγωγὲς στὴ μητρόπολη.

Παρ' ὅλη ὅμως τὴν ἀντιπάθεια πρὸς τὴν ἐκβιομηχάνιση, ἡ βιομηχανία ἐπιβιώνει χάρη στὸν ἰσχυρὸ κρατικὸ προστατευτισμό, τὸ χαμηλὸ ἐργατικὸ κόστος, καὶ τὶς φτηνὲς πρῶτες ὕλες, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὶς ἀποικίες. Ὁδηγεῖται ὅμως σταδιακὰ στὴν ἀπαρχαίωση, μιὰ καὶ ἡ ἀνανέωση τοῦ βιομηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ εἶναι μηδαμινή. Ὁ αὐτοματισμὸς δὲ στὶς βιομηχανίες ἐντάσεως ἐργατικοῦ, ποὺ ἐφαρμόζεται στὶς ἄλλες βιομηχανικὲς χῶρες, μειώνει κατὰ πολὺ τὸ πλεονέκτημα τοῦ χαμηλοῦ ἐργατικοῦ κόστους, ἐνῶ τὰ χαμηλὰ ἡμερομίσθια, οἱ πολλὲς ἐργάσιμες ὧρες (τὸ 8ωρο καὶ ἡ ἀργία τῆς Κυριακῆς εἰσάγονται μετὰ τὸ 1960), ἡ ἀπουσία κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, μειώνουν τὴν ἀποδοτικότητα τῶν ἐργατῶν.

ἐξελίξεων στὴν Πορτογαλία. Καθυστερεῖ ἡ ματαιώνει τὴν ἀποστολὴ πρώτων ὑλῶν στὴ μητρόπολη, ἀναγκάζει τὸ καθεστὼς νὰ διαθέτει τὸ 50% τοῦ προϋπολογισμοῦ στὴ συνέχιση τοῦ ἀποικιακοῦ πολέμου. Αὐτὸ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀκόμα μεγαλύτερη μείωση τῶν δαπανῶν γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὴν κοινωνικὴ πρόνοια.

Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἶναι 720 δολάρια (τὸ χαμηλότερο στὴν Εὐρώπη) ποὺ εἶναι καὶ αὐτὸ πλασματικὸ γιατὶ οἱ εἰσοδηματικὲς διαφορὲς εἶναι τεράστιες. Ἡ παιδικὴ θνησιμότητα εἶναι διπλάσια τῆς Γαλλίας καὶ τὸ ποσοστὸ ἀναλφαβητισμοῦ 40%.

Ὅλα αὐτὰ κάνουν πολλοὺς ἀστοὺς νὰ ζητοῦν ἀλλαγές. Τὰ μεγάλα οἰκονομικὰ CONSORTIA ποὺ γιγαντώθηκαν μὲ τὸν Σαλαζαρικὸ προστατευτισμό, C.U.F., CHAMPOLIMAND, ESPIRITO SANTO, πιέζουν νὰ ἀρθοῦν οἱ ἀπαγορεύσεις γιὰ τὶς ξένες ἐπενδύσεις. Ὁ Σαλαζὰρ ὑποχωρεῖ κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν CONSORTIA καὶ τοῦ πολέμου.

Ἔτσι τὸ ποσοστὸ τῶν ξένων ἐπενδύσεων, ποὺ τὸ 1960 ἦταν 1,5%, φτάνει τὰ 27% τὸ 1970, καὶ ἡ Πορτογαλία ἐπιτρέπει στὶς ξένες πολυεθνικὲς ἑταιρίες νὰ ἀποικιοποιήσουν μεγάλα τμήματα τῆς βιομηχανίας της. Ἀναπροσανατολίζεται ταυτόχρονα τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο τῆς χώρας. Τὸ ποσοστὸ τῶν ἐξαγωγῶν πρὸς τὶς ἀποικίες πέφτει ἀπὸ 43% στὸ 15% τὸ 1973, ἐνῶ οἱ εἰσαγωγὲς ἀπὸ τὶς περιοχὲς αὐτὲς πέφτουν στὸ 10%. Μεγάλοι τομεῖς τῆς οἰκονομίας παύουν νὰ ἐξαρτῶνται ἄμεσα ἀπὸ τὶς ἀποικίες. Ἔτσι καὶ μέσα στὴν ἀστικὴ τάξη ἐμφανίζονται ὑπέρμαχοι τῆς ἰδέας γιὰ εἰρηνικὴ νεοαποικιακὴ ρύθμιση τοῦ προβλήματος. Στὴν ἰδέα αὐτὴ ἀντιδροῦν οἱ ἀξιωματοῦχοι τῶν ἀποικιῶν καὶ οἱ βιομηχανίες ποὺ στηρίζονται στοὺς φτηνοὺς Ἀφρικανοὺς ἐργάτες. Ἡ ἀντίθεση αὐτὴ δημιουργεῖ τὶς πρῶτες ρωγμὲς στὰ θεμέλια τοῦ καθεστῶτος, φέρνοντας ἀντιμέτωπες δυὸ κάστες ποὺ ἀνήκουν στὴν ἄρχουσα τάξη.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ ἐργατικὴ καὶ ἡ ἀγροτικὴ τάξη βλέπουν σὰν μόνες λύσεις στὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβίωσης τὴ μετανάστευση ἢ τὴ δυναμικὴ ὀργάνωση. Τὸ 1973 οἱ μετανάστες στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη φτάνουν τὸ 1.500.00, δηλ. τὸ 1/6 τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ ἀπεργίες πληθαίνουν, καὶ τὸ τελευταῖο ἑξάμηνο πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Καετάνο φτάνουν τὶς 200 τὸ μήνα.

Τέλος, τὸ φοιτητικὸ κίνημα παίζει τὸν πρῶτο ρόλο στὴ δεκαετία 58-68. Τὸ ἔναυσμα δίνεται μὲ τὴ δειλὴ φιλελευθεροποίηση τοῦ '58. Γιὰ πρώτη φορὰ ἐπιτρέπεται ἡ δημιουργία ἐκλογικῶν ἐπιτροπῶν (σὰν ὑποκατάστατο τῶν κομμάτων) μὲ δίμηνη διάρκεια ζωῆς. Ἱδρύονται οἱ δημοκρατικὲς ἐκλογικὲς ἐπιτροπὲς ποὺ στελεχώνονται κυρίως ἀπὸ κομμουνιστές. Ὁ Huberto Dalgado (ὑποψήφιος τῆς ἀντιπολίτευσης) φυσικὰ χάνει τὶς ἐκογές, ποὺ γίνονται σὲ συνθῆκες βίας καὶ νοθείας. Αὐτὸ ὅμως γίνεται ἡ αἰτία ξεσηκωμοῦ στὰ τρία πανεπιστήμια τῆς χώρας (Λισσαβώνα, Πόρτο καὶ Κοΐμπρα), ξεσηκωμὸς ποὺ δίνει τὴν πρωτοπορία τοῦ ἀντιφασιστικοῦ ἀγώνα στοὺς φοιτητές.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀποσύνθεση, τὸ κίνημα τῶν ἐνόπλων δυνάμεων βρίσκει τὴ χώρα ὥριμη γιὰ ἀλλαγή.

Κίνημα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων (MFA)

Οἱ συνεχεῖς ἐπιτυχίες τῶν ἀνταρτῶν, ἰδιαίτερα μετὰ τὸ 1969, συσσωρεύουν κόπωση στὸ στράτευμα καὶ ὑπάρχει κάθετη στρατιωτικὸ ἐπάγγελμα γίνεται ἐπικίνδυνο καὶ ἔτσι οἱ γόνοι τῶν μεγαλοαστικῶν οἰκογενειῶν δὲν βλέπουν πιὰ στὴ στρατιωτικὴ καριέρα τὴ σίγουρη προώθηση σὲ θέσεις κοινωνικῆς προβολῆς. Ἀλλάζει λοιπὸν ἡ ταξικὴ συμμετοχὴ στὸ σῶμα τῶν ἀξιωματικῶν.

Ἡ κυβέρνηση σὲ μιὰ ἀπελπισμένη προσπάθεια νὰ λύσει τὸ πρόβλημα ἐπιτρέπει νὰ κατατάσσονται μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ λοχαγοῦ καὶ μὲ μιὰ ἐκπαίδευση 4-9 μηνῶν οἱ ἀπόφοιτοι ἀνωτάτων σχολῶν. Ἀκόμα περισσότερο, ἐπιτρέπει νὰ γίνονται ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ χαρακτηριζόμενοι ὡς «πολιτικὰ ὕποπτοι» (οἱ κατηγορίες φρονημάτων στὴν Πορτογαλία εἶναι: πολιτικὰ ἐν τάξει, πολιτικὰ ὕποπτος, καταδικασμένος γιὰ πολιτικὴ δράση). Ὅταν ἐκφράστηκε ἀπὸ ἀνώτατους ἀξιωματικοὺς ὁ φόβος γιὰ τὶς ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει ἕνα τέτοιο μέτρο, ὁ Σπίνολα τοὺς καθησύχασε λέγοντας ὅτι ἡ κίνηση εἶναι σωστή, γιατὶ ἀπ' τὴ μιὰ δημιουργεῖ στὸ λαὸ τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Στρατὸς λειτουργεῖ δημοκρατικά, κι ἀπ' τὴν ἄλλη γιατὶ ἂν πράγματι οἱ νέοι αὐτοὶ εἶναι ἀριστεροὶ ξέρουν καλύτερα νὰ διεξάγουν τὸν πόλεμο, μιὰ καὶ ἡ νοοτροπία καὶ οἱ «εἰδικὲς» γνώσεις τῶν ἀνταρτῶν μὲ τὶς δικές τους εἶναι συγγενεῖς!

Ὅλα αὐτὰ ὅμως δημιούργησαν μιὰ νέα κατάσταση στὸ στράτευμα. Ἡ κόπωση, τὸ φάσμα τοῦ θανάτου, ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀποίκων στοὺς στρατιωτικούς, ποὺ τοὺς κατηγοροῦν γιὰ δειλία καὶ ἀνικανότητα, ἐπιδροῦν ἀποφασιστικὰ στὴ σκέψη τῶν ἀξιωματικῶν καὶ κάνουν γόνιμο τὸ ἔδαφος στὶς νέες ἰδέες, πού, δειλὰ στὴν ἀρχή, κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους. Περιπτώσεις συνεννοήσεως ἀξιωματικῶν καὶ ἀνταρτῶν γίνονται ὅλο καὶ συχνότερες.

Μεγάλο ρόλο παίζει καὶ ἡ χαμηλὴ ἀμοιβὴ σὲ σχέση μὲ ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἕνας μηχανικὸς μὲ μέτρια πείρα ἀμείβεται μὲ 18.000 ἐσκοῦδος τὸ μήνα, καὶ ἕνας λοχαγὸς μὲ χρόνια στὶς ἀποικίες μὲ 12.000 ἐσκοῦδος.

Ἀρχίζουν καὶ δημιουργοῦνται μικροομάδες, κατώτερων συνήθως ἀξιωματικῶν, ποὺ συζητοῦν τὰ προβλήματά τους, ποὺ στὴν ἀρχὴ εἶναι καλύτερες ἀμοιβὲς καὶ καλύτερος ἐξοπλισμὸς γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀνταρτῶν.

Τὸ 1973 ἡ κατάσταση ἐπιδεινώνεται. Μὲ τὸ ΝΔ 353/73 δίνονται πολλὰ προνόμια σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπανακατατάσσονται στὸ στράτευμα. Οἱ μόνιμοι ἀξιωματικοὶ αἰσθάνονται ἀδικημένοι καὶ ὀργανώνονται πιὰ σχεδὸν φανερά. Καλοῦν τοὺς ἑαυτούς τους ESPURIOS (γιοὶ τῆς πόρνης) καὶ τοὺς ἀντίθετους PUROS, μὲ πικρὴ εἰρωνεία. Καὶ οἱ PUROS ὅμως ὀργανώνονται γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὰ κεκτημένα δικαιώματά τους.

Μπρὸς ὅμως στὴν κυβερνητικὴ ἀποσύνθεση (ποὺ πληροφορεῖται αὐτὲς τὶς κινήσεις καὶ εἶναι ἀνίκανη νὰ ξεπεράσει τὴν κρίση) οἱ ESPURIOS βλέπουν πιὰ καθαρὰ ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πολιτικὸ καὶ συζητοῦν μεταξύ τους φανερὰ γιὰ ἐνδεχόμενη ἀνάληψη δράσης.

Ἡ κυβέρνηση ἀντιδρᾶ ἀντικαθιστώντας τὸν Ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν. Ἡ ἀντικατάσταση ὅμως ἁπλῶς ἀναβάλλει τὰ γεγονότα. Τὸ Δεκέμβρη τοῦ '73 δυὸ σοβαρὲς ἐξελίξεις συσφίγγουν τὶς σχέσεις τῶν ESPURIOS καὶ τῶν PUROS.

Πρῶτα, ἕνα πραξικόπημα τῆς ἄκρας Δεξιᾶς ἀποτυχαίνει. Ἐπικεφαλῆς ὁ στρατηγὸς DE ARRIAGA, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας, ποὺ ἐλέγχεται ἀπὸ τὶς ΗΠΑ, καὶ ποὺ οἱ δεσμοί του μὲ τὴ CIA εἶναι γνωστοί. Πρόθεσή του ἡ ἀνατροπὴ τοῦ Καετάνο, ποὺ τὸν θεωρεῖ πολὺ φιλελεύθερο.

ἀπὸ τοὺς PUROS.

Οἱ δυὸ ὁμάδες ἀρχίζουν πιὰ ἐπίσημα τὶς συνεννοήσεις μεταξύ τους, μιὰ καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι μόνο μὲ πολιτικὴ ἀλλαγὴ εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦν τὰ προβλήματα ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν. Γίνονται ἐπαφὲς μὲ τοὺς Γκομὲζ καὶ Σπίνολα, ποὺ εἶναι ἐνήμεροι γιὰ τὴν κατάσταση.

Ἐδῶ παρουσιάζεται ἡ πρώτη διχογνωμία. Οἱ συντηρητικότεροι ζητοῦν ἁπλῶς ἕναν ἀρχηγὸ γιὰ τὸ κίνημα, ἐνῶ οἱ ἀριστεροὶ ζητοῦν ἕνα πολιτικὸ πρόγραμμα καὶ μιὰ κεντρικὴ ἐπιτροπή.

Οἱ πρῶτοι ἐπιμένουν στὸ πρόσωπο τοῦ Σπίνολα, μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τὸ παρελθόν του θὰ προκαλέσει λιγότερες ἀντιδράσεις ἀπὸ τὴν ἄκρα δεξιά. Οἱ δεύτεροι φοβοῦνται ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ παρελθὸν δὲν ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τὴ λαϊκὴ κυριαρχία καὶ δὲν θέλουν ἁπλῶς νὰ ἀλλάξουν ἀπολυταρχικὸ ἡγέτη στὴ χώρα.

Ἡ ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Σπίνολα «Ἡ Πορτογαλία καὶ τὸ μέλλον της» τὸ Φεβρουάριο καὶ οἱ συνέπειές της τὸ Μάρτιο, δηλ. ἡ ἀποπομπὴ τῶν Σπίνολα καὶ Γκομέζ, συμφιλιώνουν τὶς δυὸ ὁμάδες καὶ κάνουν ἀποδεκτοὺς σὰν ἡγέτες τοῦ κινήματος τοὺς δυὸ στρατηγούς. Ἀπ' τὴν ἄλλη, ὁ συνταγματάρχης VASCO GONSALVES, ποὺ εἶναι γνωστὸς γιὰ τὶς προοδευτικές του θέσεις, ἀναλαμβάνει τὶς σχέσεις τοῦ MFA μὲ τὸν Σπίνολα, καὶ μιὰ ἐπιτροπὴ πολιτικοῦ Συν-

Ὁ στρατηγὸς Κόστα Γκομὲθ

Ὁ στρατὸς συλλαμβάνει τοὺς χαφιέδες τῆς μυστικῆς ὑπηρεσίας.

τονισμοῦ, ποὺ εἶναι τμῆμα τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναλαμβάνει νὰ καταρτίσει τὸ πρόγραμμα τοῦ κινήματος.

Ἕνα πρόωρο κίνημα μερικῶν Σπινολικῶν ἀξιωματικῶν – μὲ ἐπιχείρημα ὅτι εἶναι ὥρα γιὰ δράση καὶ ὄχι γιὰ πολιτικὲς συζητήσεις – οἱ ὁποῖοι κινοῦν τὶς μονάδες τους ἐνάντια στὸ ἀεροδρόμιο τῆς Λισσαβώνας ἀποτυχαίνει μὲ περιορισμένες εὐτυχῶς συνέπειες. Οἱ πρωταίτιοι φυλακίζονται ἀλλὰ γενικότερες ἐκκαθαρίσεις δὲν γίνονται.

Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ δίδαξε στὸ MFA δυὸ σοβαρὰ μαθήματα. Πρῶτα ὅτι χρειάζεται ὁλοκληρωμένη ὀργάνωση γιὰ νὰ ἐπιτύχει τὸ κίνημα κι ὕστερα ὅτι ἡ ἀποδιοργάνωση τοῦ καθεστῶτος εἶναι πολὺ προχωρημένη, ἀφοῦ δὲν μπόρεσε νὰ ἀντιδράσει κεραυνοβόλα καὶ νὰ ἐξαρθρώσει τὸ κίνημα.

Τὰ σχέδια ξαναρχίζουν, μὲ τοὺς ἀριστεροὺς ἀξιωματικοὺς σὲ πολὺ καλύτερη θέση τώρα πιά. Σὲ μιὰ τελευταία συγκέντρωση στὶς 23 Ἀπριλίου, ἡ πολιτικὴ Ἐπιτροπὴ καθορίζει τὴν 25 σὰν ἡμέρα γιὰ τὴν τελικὴ ἀναμέτρηση.

25 Ἀπριλίου '74

Μὲ τὸ σύνθημα ποὺ δίνεται στὶς 0.30 τῆς 25ης ἀπὸ τὸ RADIO RENAISSANCE τῆς Λισσαβώνας οἱ στρατιωτικὲς μονάδες τοῦ κινήματος περνᾶνε στὴ δράση. Μόνη ἀντίδραση ἀντιτάσσεται ἀπὸ τὴ DGS (τὴν πρώην PIDE) ποὺ τελικὰ οἱ πράκτορές της παραδίδονται ἄνευ ὅρων. Οἱ ναῦτες ἑνὸς πολεμικοῦ ποὺ διατάσσονται νὰ χτυπήσουν μονάδες τοῦ κινήματος ἀρνοῦνται νὰ ἐκτελέσουν τὴ διαταγή.

Ὁ Καετάνο παραδίδει τὴν ἐξουσία στὸν Σπίνολα λέγοντάς του: «Στρατηγὲ σοῦ παραδίδω τὴν κυβέρνηση. Νὰ εἶσαι ἰδιαίτερα προσεκτικός. Τρομάζω στὴν ἰδέα ὅτι ἡ ἐξουσία μπορεῖ νὰ μεταφερθεῖ στὸ πεζοναύτη».

Στὶς 1.30 τῆς 26ης ὁ Σπίνολα ἐμφανίζεται στὴν τηλεόραση ἀναγγέλλοντας τὴ δημιουργία Κυβέρνησης Ἐθνικῆς Σωτηρίας. Τὸ MFA κατέλαβε τὴν ἐξουσία σὲ 14 ὧρες, ἐνῶ ὑπολόγιζε ὅτι θὰ χρειαζόταν 4 μέρες.

Σημαντικὸ καὶ καθοριστικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων εἶναι ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὸ κίνημα. Τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ ποὺ γέμισαν τοὺς δρόμους ἐνώθηκαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ μὲ τὶς στρατιωτικὲς μονάδες, ἀνεβαίνουν στὰ τάνκς καὶ ὅλοι μαζὶ ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκπόρθηση τῶν ὀχυρῶν τῶν παραστρατιωτικῶν ὀργανώσεων. Ὁ κόσμος ἀποδύεται σ' ἕνα κυνήγι πρακτόρων τῆς PIDE σ' ὅλη τὴν πόλη.

Τὴν ἄλλη μέρα δημοσιεύεται τὸ πρόγραμμα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραγράφους ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀπελευθέρωση τῶν πολιτικῶν κρατουμένων, στὴν ἀναζήτηση πολιτικῶν λύσεων στὸ ἀποικιακὸ πρόβλημα, τὴν κατάργηση τῆς λογοκρισίας, τὴν ἀνεξαρτοποίηση τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, τὴ διάλυση τῆς DGS, τῶν παραστρατιωτικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν πολιτικῶν ὀργανώσεων τῆς Νεολαίας, ἡ παράγραφος 6 τῶν βραχυπροθέσμων μέτρων, δείχνει καθαρὰ τὸν πολιτικὸ προσανατολισμὸ τοῦ MFA: «Ἡ Κυβέρνηση θὰ θέσει τὰ θεμέλια: α) γιὰ μιὰ νέα οἰκονομικὴ πολιτικὴ στὴν ὑπηρεσία τοῦ Πορτογαλικοῦ λαοῦ καὶ εἰδικότερα τῶν λιγότερο εὐνοουμένων τάξεων καὶ θὰ ἀρχίσει ἀμέσως τὴν πάλη ἐνάντια στὸν πληθωρισμὸ (27% τὸ 1973, σημ. Σύνταξης), τὸ ὑπερβολικὸ ὕψος τοῦ κόστους ζωῆς, τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς κερδοσκοπίας, πράγμα ποὺ ἐπιβάλλει ἀναγκαστικὰ μιὰ στρατηγικὴ ἀντιμονοπωλιακή. β) Γιὰ μιὰ νέα κοινωνικὴ πολιτικὴ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς, μὲ κύριο στόχο τὴν προάσπιση τῶν συμφερόντων τῆς ἐργατικῆς τάξης καὶ γενικότερα ὅλων τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴ βελτίωση προοδευτικὰ ἀλλὰ ἐπιταχυνόμενα τῆς ποιότη-

Μετὰ τὴν 25.4.1974

Μετὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν πολιτικῶν ἐξορίστων τὰ κόμματα ἀρχίζουν τὴν κανονικὴ λειτουργία τους. Τὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν ν' ἀντιμετωπίσουν εἶναι τεράστια, μιὰ κι ὁλόκληρος ὁ μηχανισμὸς τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος στηρίζεται ἀκόμα στὰ πόδια του. Αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερα ἔντονο στὴν ἐπαρχία, ὅπου ὁ ἀντίκτυπος ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ δὲν εἶναι τόσο ἔντονος. Στὶς πόλεις ὅμως, ὅπου εἶναι συγκεντρωμένο τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἡ κατάσταση εἶναι διαμετρικὰ ἀντίθετη. Στὸν ἑορτασμὸ τῆς Κόκκινης Πρωτομαγιᾶς, 500.000 μὲ 1.000.000 λαὸς διαδηλώνει στοὺς δρόμους.

Στὶς 15 Μαΐου ὁ Σπίνολα ἀναλαμβάνει πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μέσα σ'ἕνα κύμα ἀπεργιῶν ποὺ ξεσπάει ἀσυγκράτητο.

Ἡ Κυβέρνησή του, προϊὸν συμβιβασμοῦ, περιλαμβάνει ἀπὸ μοναρχικοὺς μέχρι κομμουνιστές. Πρωθυπουργὸς ὁρκίζεται ὁ Πάλμα Κάρλος, ἄνθρωπος κατὰ τὸν Σπίνολα ἀπολιτικός. Ὅμως ὁ Πάλμα Κάρλος, σοσιαλδημοκράτης πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Φοιτητικῆς Ἑνώσεως τὸ 1926, καὶ καθηγητὴς Πανεπιστημίου, εἶναι ταυτόχρονα νομικὸς σύμβουλος τῆς GOLF OIL, καὶ μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου μιᾶς ναυτιλιακῆς ἑταιρίας ποὺ ἰδιοκτησία της εἶναι τὸ γιὰτ «APOLLO», πού, ὅπως λέγεται, πρὶν τὴν 25.4.74, τὸ χρησιμοποιοῦσε ἡ CIA.

Στὴν κυβέρνηση μετέχουν ὁ Μάριο Σοάρες, γραμματέας τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, καὶ ὁ Ἀλβάρο Κουνιάλ, Γραμματέας τοῦ ΚΚΠ.

Νέα κόμματα δημιουργοῦνται καλύπτοντας ὅλο τὸ φάσμα τῶν πολιτικῶν ἀπόψεων. Στὴ δεξιὰ ἱδρύεται τὸ Κόμμα τῆς Προόδου, ὅπου καταφεύγουν στελέχη καὶ ὀπαδοὶ τοῦ καταρρεύσαντος καθεστῶτος,

παρένθεση κάτω ἀπὸ τὸν κύριο τίτλο του διευκρινίζει ὅτι εἶναι σοσιαλδημοκρατικὸ καὶ ἐκφράζει τὴ μὴ φασιστικὴ δεξιά. Στὸ χῶρο τοῦ Κέντρου ἐμφανίζονται τρία κόμματα κι αὐτὰ σοσιαλδημοκρατικοῦ προσανατολισμοῦ. Στὴν ἀριστερά, ἐκτὸς τοῦ ΚΚΠ καὶ τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος, ἱδρύεται τὸ MES (κίνημα τῆς Σοσιαλιστικῆς Ἀριστερᾶς), ἀντίστοιχο μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς τοῦ γαλλικοῦ PARTIE SOCIALISTE UNIFIEE. Ἐπίσης τὸ Μαοϊκῆς ἀποκλίσεως MRPP (κίνημα γιὰ τὴν ἀναδημιουργία τοῦ Κόμματος τοῦ προλεταριάτου). Τὸ κίνημα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μένει στὴ σκιά. Ἐκπροσωπεῖται μόνο στὸ συμβούλιο τοῦ Κράτους ἀπ' τὸν συνταγματάρχη GONSALVES, εἶναι ὅμως ἡ πραγματικὴ δύναμη πίσω ἀπ' τὴν κυβέρνηση συνασπισμοῦ.

Ἀπεργίες

Τὸ κύμα τῶν ἀπεργιῶν, ποὺ ἄρχισε ἀμέσως μετὰ τὶς πρῶτες μέρες τῶν πανηγυρισμῶν, κατακλύζει τὴ χώρα σὰ χιονοστιβάδα, μὲ κύρια αἰτήματα τὴν αὔξηση τῶν ἀποδοχῶν, τὴ βελτίωση τῶν ὅρων ἐργασίας στὸ ἕνα σκέλος, τὴν ἐκκαθάριση τῶν κρατικῶν καὶ ἰδιωτικῶν φορέων ἀπὸ τὰ φασιστικὰ στοιχεῖα ἀπ' τὴν ἄλλη. Ἐπιτροπὲς ἀπεργιακοῦ ἀγώνα ἐκλέγονται στὶς ἐπιχειρήσεις, ποὺ προβάλλουν αἰτήματα τῶν ἐργαζομένων καὶ καθορίζουν τὴν πορεία τοῦ ἀγώνα.

Ἑπτὰ διευθυντὲς τῆς ITT ποὺ κατηγοροῦνται γιὰ σχέσεις μὲ τὴ δικτατορία ἀπομακρύνονται μετὰ ἀπὸ ἀπεργία τῶν ἐργαζομένων, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν TIMEX, ὅπου 6 διευθυντὲς ἀπομακρύνονται γιὰ τὸν ἴδιο λόγο.

Ἀπεργίες ξεσποῦν στὴν FIRESTONE, στὰ ναυπηγεῖα τῆς Λισσαβώνας, καὶ σὲ λίγο ὅλες οἱ ἐπιχειρήσεις τῆς χώρας ἀντιμετωπίζουν τὸ ἴδιο πρόβλημα.

Σ' αὐτὸ τὸ χάος τῶν πρώτων μετεπαναστατικῶν ἑβδομάδων, τὸ MFA παίζει ρόλο μεσολαβητικὸ σ' αὐτὲς τὶς διενέξεις, στέλνοντας ἐκπροσώπους του γιὰ νὰ ὑποβοηθήσει σὲ μιὰ λύση κοινῆς ἀποδοχῆς. Ἔτσι τὸ κίνημα ἔρχεται σὲ στενώτερη ἐπαφὴ μὲ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, καὶ ἀποκτᾶ ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἐργαζομένων. Ἔτσι, μέλος τοῦ κινήματος σὲ συζήτηση σὲ ἀνώτατη Σχολή, παρουσία καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν, λέει τὰ ἑξῆς: «Οἱ φοιτητές, οἱ καθηγητὲς καὶ οἱ ἐργαζόμενοι στὸ χῶρο αὐτὸ πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύονται στὴ διοίκηση. Πρέπει οἱ ὑπάρχουσες διοικητικὲς δομὲς νὰ καταργηθοῦν καὶ νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ καινούργιες».

Στὴν κυβέρνηση τὰ προοδευτικὰ στοιχεῖα ὑποστηρίζουν τὸ ἔργο τοῦ κινήματος ἐνῶ στὰ συντηρητικότερα ἡ ἀμηχανία τῶν πρώτων ἡμερῶν ἀντικαθίσταται σιγὰ-σιγὰ μὲ δυσφορία. Ὁ Σπίνολα στὸ τέλος Μαΐου δηλώνει ὅτι ὁ λαὸς πρέπει νὰ γνωρίζει ὅτι δημοκρατία δὲν σημαίνει ἀναρχία, ἐνῶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀεροπορίας DE MELLO λέει τὰ ἑξῆς: «Ἐλευθερία δὲν σημαίνει ν' ἀφήνουμε ἐλεύθερους τοὺς τρομοκράτες ποὺ δὲν ἔχουν πατρίδα καὶ νὰ τοὺς ἐξυψώνουμε σὲ ἐθνικοὺς ἥρωες, οὔτε νὰ ἐνθαρρύνουμε ἀνθρωποκυνηγητὰ καὶ σπιλώσεις ὑπολήψεων». Τὰ πρῶτα ἐμπόδια στὸν κοινὸ δρόμο τῆς Κυβέρνησης συναπισμοῦ, τοῦ κινήματος καὶ τῶν κομμάτων ἔχουν μπεῖ.

Μιὰ δεύτερη ἀπεργία στὴν TIMEX, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ οἰκονομικὰ αἰτήματα, παίρνει γενικότερες διαστάσεις. Οἱ ἀπεργοὶ ζητοῦν ἑβδομάδα 40 ὡρῶν, 13ο καὶ 14ο μισθό, κατάργηση τῶν πρὶμ παραγωγῆς καὶ μείωση τῶν μισθῶν ποὺ ξεπερνοῦν τὰ 17.000 ἐσκοῦδος σὲ 11.000, καὶ αὔξηση τῶν μι-

ἀντίδραση, τὸ αἴτημα τοῦ κατώτατου μισθοῦ τῶν 6.000 ἐσκοῦδος υἱοθετεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλους κλάδους ἐργαζομένων.

Αὐτὴ τὴ φορὰ μεσολαβητὴς ὁρίζεται ὁ ἴδιος ὁ κομμουνιστὴς ὑπουργὸς Ἐργασίας Avelivio Gonsalves. Τὸ ΚΚ παίρνει θέση ἀντίθετη μὲ τὸ αἴτημα, ὑποστηρίζοντας ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθεῖ κατώτερος μισθὸς ὑψηλότερος ἀπ' τὸν ἀντίστοιχο τῆς Γαλλίας καὶ ὅτι ἕνα τέτοιο μέτρο θὰ ὁδηγήσει τὶς μικρομεσαῖες ἐπιχειρήσεις σὲ χρεωκοπία, ἀφήνοντας ἔτσι τὸ πεδίο ἐλεύθερο στὰ μονοπώλια καὶ ἐπομένως στὴν ἀντεπανάσταση.

Τελικὰ στὸ τέλος Μαΐου καθορίζονται σὰν κατώτερος μισθὸς 3.300 ἐσκοῦδος, καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀναταραχὴ μετριάζεται, χωρὶς νὰ σταματήσουν ὅμως ἐντελῶς οἱ ἀπεργίες.

Ἄλλα ὅμως γεγονότα ἔρχονται νὰ σκιάσουν τὶς σχέσεις μεταξὺ τῆς Κυβέρνησης, τῶν κομμάτων καὶ τοῦ κινήματος Ἐνόπλων Δυνάμεων, τῶν τριῶν πρωταγωνιστῶν τῶν μετεπαναστατικῶν ἐξελίξεων:

1. Στὶς 20 Μαΐου οἱ ἐφημερίδες ἀναγγέλλουν ὅτι οἱ Τόμας καὶ Καετάνο βρίσκονται στὴ Βραζιλία, καὶ συνεχίζουν μὲ εἰδήσεις ὅτι ὑπάρχουν διαφορὲς μεταξὺ τῆς προσωρινῆς Κυβέρνησης καὶ τῆς Χούντας Ἐθνικῆς Σωτηρίας. Οἱ Σοάρες καὶ Κουνιὰλ ἀρνοῦνται νὰ σχολιάσουν τὴν εἴδηση ἀλλὰ τὸ ΚΚ δηλώνει ὅτι δὲν συμφωνεῖ μὲ μιὰ πολιτική του Fait Accompli. Ἀπὸ πληροφορίες μαθαίνεται ὅτι ἡ Χούντα Ἐθνικῆς Σωτηρίας πῆρε τὴν ἀπόφαση χωρὶς συνεννόηση μὲ τὸ MFA.

2. Στὶς 25 Μαΐου συλλαμβάνεται ὁ συνταγματάρχης Varela Gomez. Ὁ Gomez εἶχε ἐπιφορτισθεῖ μὲ τὴ διάλυση τῶν παρακρατικῶν ὀργανώσεων τοῦ τύπου τῆς Πορτογαλικῆς Λεγεῶνος. Στὴν ἔρευνά του ἀνακαλύπτει τὶς σχέσεις τῆς Λεγεῶνος μὲ ἰσχυροὺς ἀντικομμουνιστικοὺς κύκλους, μαζεύει πληροφορίες γιὰ κρυφὰ ὁπλοστάσια καὶ φτάνει μέχρι τὶς σχέσεις τῆς Λεγεῶνος μὲ ἰσχυροὺς οἰκονομικοὺς κύκλους. Διατάσσονται συλλήψεις. Ἕνας ἀπ' τοὺς προφυλακισμένους ἀπελευθερώνεται μὲ προσωπικὴ διαταγὴ τοῦ PALMA CARLOS, ἐνῶ ἕνας στρατηγὸς μέλος τῆς Χούντας ἐπισκέπτεται μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς στὶς φυλακές. Τὸ κίνημα δραστηριοποιεῖται καὶ τὴν ἐπόμενη ἀκολουθοῦν νέες συλλήψεις.

Ἡ Χούντα προσπαθεῖ νὰ «φρενάρει» τὶς ἔρευνες μὲ πρόφαση τὴν ἐθνικὴ συμφιλίωση. Μὲ διαταγὴ τῶν στρατηγῶν συλλαμβάνεται ὁ ἴδιος ὁ Γκομέζ. Τὸ κίνημα ἀντιδρᾶ βίαια καὶ ὁ Σπίνολα ἀναγκάζεται νὰ ἐλευθερώσει τὸν Γκομὲζ σὲ λίγες ὧρες.

Ἡ σύγκρουση εἶναι πιὰ ἀνοιχτή, καὶ οἱ ἀντιδράσεις καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ μεριὲς βιαιότερες. Ὁ Σπίνολα δηλώνει ἐν ὀνόματι τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων: «Ἂν χρειαστεῖ νὰ ἀπαντήσουν οἱ Ε.Δ. στὴ βία μὲ τὴ βία θὰ τὸ κάνουν χωρὶς νὰ διστάσουν...», καὶ τὸ Κομμουνιστικὸ Κόμμα ἀπαντᾶ: «Βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ συνωμοσία τῶν ἀντιδραστικῶν δυνάμεων, ποὺ βρίσκονται στὶς θέσεις τους παρὰ τὴν ἐπανάσταση τῆς 25/4. Μὲ τὴ συνειδητὴ ἢ ἀσυνείδητη βοήθεια τῶν τυχοδιωκτικῶν ὁμάδων τῆς ἄκρας ἀριστερᾶς ἐπιδιώκουν τὸ οἰκονομικὸ χάος καὶ τὴν κατάλυση τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν ποὺ ἀποκτήσαμε».

Στὸ στρατὸ ὅμως δημιουργεῖται μιὰ ἄλλη δύναμη, ποὺ ρίχνει τὸ βάρος της στὸ παιχνίδι ποὺ παίζεται στὰ ἀνώτερα κλιμάκια. Ἡ δύναμη αὐτὴ εἶναι οἱ στρατιῶτες καὶ οἱ ναῦτες (ἡ πολιτικοποίηση στὴν Ἀεροπορία εἶναι χαμηλότερη).

Ἡ ὀργάνωση τῶν στρατιωτῶν ξεκίνησε μὲ τὴν ἵδρυση κοινῶν ὀργανώσεων μὲ τοὺς

ὅμως πῆραν αὐτόνομη μορφή. Οἱ στρατιῶτες, στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία προοδευτικοί, ἐπηρεάζονται σημαντικὰ ἀπὸ τὸ ΚΚ. Τὰ αἰτήματά τους ποικίλλουν ἀπὸ οἰκονομικά, ὅπως ἰσοτιμία μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς σὲ ἐπιδόματα, μέχρι πολιτικά, ὅπως νὰ δοθεῖ προτεραιότητα στὴ λύση τοῦ ἀποικιακοῦ προβλήματος.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, μιὰ ἔντονη προσπάθεια πολιτικοποιήσεως τῶν στρατιωτῶν γίνεται ἀπὸ τὸ Κίνημα Ἐνόπλων Δυνάμεων. Ὅπως λέει ὁ ταγματάρχης VITOR ALVES, ποὺ τώρα εἶναι μέλος τῆς Κυβέρνησης: «Δημιουργοῦμε στοὺς στρατιῶτες πολιτικὴ συνείδηση καὶ ὄχι τὸ πνεῦμα ἑνὸς κόμματος. Αὐτὸ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μιὰ πλήρης πληροφόρηση γιὰ κάθε διαταγὴ ποὺ καλοῦνται νὰ ἐκτελέσουν καὶ ποὺ περιορίζει κατὰ πολὺ μιὰ ἐνδεχόμενη ἀντεπαναστατικὴ ἐνέργεια ἐκ μέρους ἀντιδραστικῶν ἀξιωματικῶν». Μπρὸς σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση συγκαλεῖται στὶς 13 Ἰουνίου συνέλευση τῶν μελῶν τοῦ MFA. Συζητήσεις γιὰ τὴν πορεία τοῦ κινήματος καὶ τῆς χώρας γενικότερα, φέρνουν ἀντιμέτωπους μιὰ μερίδα Σπινολικῶν μὲ τὴν πλειοψηφία τῶν ἀξιωματικῶν.

Σὲ λίγες ὧρες καταφθάνει ὁ ἴδιος ὁ Σπίνολα καὶ ἀποδύεται σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ πείσει τὸ κίνημα νὰ ἐπιστρέψει στοὺς στρατῶνες μιὰ καὶ ἐκπλήρωσε τὴν ἀποστολή του. Τὰ μέλη τοῦ κινήματος ἐπιμένουν στὸ ἀρχικὸ σχέδιο νὰ παραμείνουν σὰν συγκροτημένη δύναμη μέχρι τὶς ἐκλογὲς τοῦ Μαρτίου '75. Μὲ τὸν Σπίνολα συμφωνεῖ μόνο μιὰ μικρὴ μερίδα συντηρητικῶν ἀξιωματικῶν.

Ἀμέσως μετά, κύμα καθοδηγούμενων, προφανῶς, φημῶν κατακλύζει τὴ χώρα. Φῆμες γιὰ «ἐρυθροὺς ναυάρχους», κομμουνιστικὸ κίνδυνο καὶ ἀνάγκη σταυροφορίας ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν. Γίνεται προσπάθεια νὰ ἀποδοθοῦν οἱ κυβερνητικὲς δυσχέρειες στὰ ἀριστερὰ στοιχεῖα ποὺ περικλείει. Τὸ σύνθημα «Σπίνολα ἢ κομμουνιστές», υἱοθετεῖται ἀπ' τοὺς μεγαλοαστοὺς καὶ τὴν ἐκκλησία.

Ἡ ἑπόμενη κίνηση γίνεται ἀπ' τὸν PALMA CARLOS. Στὶς 3 Ἰουλίου ἀπειλεῖ νὰ παραιτηθεῖ, γιατὶ δὲν ἐλέγχει, ὅπως λέει, τὴν κυβέρνηση. Ζητάει νὰ διορίζει αὐτὸς τοὺς ὑπουργούς, νὰ ἀναβληθοῦν οἱ ἐκλογὲς γιὰ τὸ '76, ὥστε νὰ ὀργανωθοῦν τὰ ἀστικὰ κόμματα κατὰ τῆς ἀριστερᾶς, καὶ προτείνει νὰ γίνει δημοψήφισμα ὑπὲρ τοῦ Σπίνολα. Ὅλες οἱ προτάσεις του ἀπορρίπτονται ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο, μὲ τὸ κίνημα σύμφωνο. Ἔτσι ὁ CARLOS παραιτεῖται στὶς 9 Ἰουλίου.

Οἱ προσπάθειες τοῦ Σπίνολα νὰ διορίσει τὸν ἔμπιστό του ἀντισυνταγματάρχη Μηκουὲλ στὴ θέση τοῦ CARLOS ἀποτυχαίνουν. Τὸ κίνημα μπαίνει ἐπίσημα στὴν κυβέρνηση μὲ πρωθυπουργὸ τὸν συνταγματάρχη GONSALVES καὶ ἑπτὰ μέλη του σὲ Ὑπουργεῖα ἰδιαίτερης σημασίας. Οἱ νέοι αὐτοὶ ὑπουργοὶ εἶχαν διατελέσει στὸ παρελθὸν μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ πολιτικοῦ συντονισμοῦ καὶ εἶχαν συμβάλει στὴ δημιουργία τοῦ προγράμματος τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

17 Ἰουλίου – 28 Σεπτεμβρίου

70 περίπου ἡμέρες μεσολαβοῦν μέχρι τὴν ἐκδήλωση τοῦ ἀνοικτοῦ πραξικοπήματος τῆς ἄκρας δεξιᾶς καὶ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Σπίνολα ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Σπίνολα χάνει ἄλλη μιὰ σημαντικὴ μάχη, τὴ μάχη τῶν ἀποικιῶν. Οἱ προτάσεις του γιὰ λύση τοῦ ἀποικιακοῦ μὲ δημοψήφισμα, διαδικασία ποὺ θὰ διαρκοῦσε

Ἀπὸ τὸ συνέδριο τοῦ ΚΚ Πορτογαλίας στὸ Μαυριτάνικο θέατρο τῆς Λισσαβώνας. Τὸ πανὼ στὸ κέντρο γράφει: «Νὰ ἐνισχύσουμε τὴ συμμαχία τοῦ λαοῦ μὲ τὸ κίνημα ἐνόπλων δυνάμεων».

κοινοπολιτείας, ἀπορρίπτονται ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη.

Ἡ ἀποφασιστικότητα τοῦ Κινήματος καὶ ἡ ἐμμονὴ τῶν ἀνταρτῶν νὰ μὴ σταματήσουν τὸν πόλεμο ἂν οἱ συνομιλίες ποὺ εἶχαν ἀρχίσει δὲν ἔχουν σὰν ἄμεσο στόχο τὴν ἀνεξαρτησία, λυγίζουν τὸν Σπίνολα, καὶ ἔτσι συμφωνίες ὑπογράφονται πρῶτα μὲ τὸ PAIGC καὶ μετὰ μὲ τὸ FRELIMO γιὰ τὴν παραχώρηση πλήρους ἀνεξαρτησίας στὴ Γουϊνέα καὶ στὴ Μοζαμβίκη. Γιὰ τὴν Ἀγκόλα οἱ συζητήσεις συνεχίζονται μέχρι σήμερα.

Οἱ σχέσεις τοῦ Σπίνολα μὲ τὸ MFA εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ρόδινες. Σὲ λόγο του στὸ Πόρτο ἀναφέρεται πλάγια στὸ κίνημα λέγοντας: «Ὑπάρχουν μερικὰ πρόσωπα στὴ δημόσια ζωή μας ποὺ εἶναι ὑπέρμαχοι τῆς τακτικῆς τῆς καμένης γῆς... Ἡ Ἐλευθερία εἶναι λέξη χωρὶς περιεχόμενο ἂν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ πειθαρχία».

Μπλοκάρει πολλὲς πρωτοβουλίες τῆς Κυβέρνησης καὶ ἀντιτίθεται στὸ διορισμὸ τοῦ ταξιάρχου Ὀτέλο Καρβάλιο στὴ θέση τοῦ ὑποδιοικητῆ τοῦ COP-CON, ποὺ εἶναι τὸ συντονιστικὸ ὄργανο τῆς ἀστυνομίας, τῆς χωροφυλακῆς, τῆς GNR καὶ μερικῶν μηχανοκινήτων καὶ τεθωρακισμένων δυνάμεων ποὺ προορισμός τους εἶναι ἡ τήρηση τῆς τάξης καὶ τῆς ἀσφάλειας στὴ Μητρόπολη. Ὁ Καρβάλιο εἶναι ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τοῦ Κινήματος καὶ θεωρεῖται ὁ στρατηγικὸς νοῦς τῆς 25/4.

Οἱ Σπινολικοὶ ἀξιωματικοί, οἱ παλιοὶ ESPURIOS, βλέπουν μὲ δυσαρέσκεια τὴ διάσταση μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ τους καὶ τῆς κυβέρνησης. Ἀπ' τὴν ἀρχὴ εἶχαν ἐπιφυλάξεις γιὰ τὸ πρόγραμμα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ποὺ τὸ ἤθελαν μετριοπαθέστερο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀνησυχοῦν ἀπὸ τὴν αὔξηση τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἀριστερῶν κομμάτων, ἰδιαίτερα τοῦ ΚΚΠ. Πράγματι τὸ ΚΚ, εὐθυγραμμίζοντας τὴν πολιτική του μὲ τὸ MFA, μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι ἡ ἐξουσία δὲν πέρασε ἀκόμα στὰ χέρια τοῦ λαοῦ ἀλλὰ βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ στρατοῦ (δηλώσεις Κουνιὰλ), ἔχει κερδίσει πολλοὺς ὀπαδούς, παρ' ὅλο ποὺ κατηγορεῖται ἀπὸ ἀριστερώτερες ὁμάδες σὰν οὐραγὸς τῶν ἀξιωματικῶν στὰ θέματα κοινωνικῶν διεκδικήσεων.

Πάντως ἡ γραμμὴ αὐτὴ τοῦ ΚΚ δὲν εἶναι καινούργια. Ἀπὸ τὸ 1970, σ' ἕνα βιβλίο του ποὺ κυκλοφόρησε παράνομα ὁ Κουνιὰλ ἔγραφε: «Οἱ σύμμαχοι τοῦ προλεταριάτου σὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι σὲ μιὰ ἐπανάσταση ἐθνικὴ καὶ δημοκρατική. Σ' αὐτὴν οἱ προλετάριοι διευθύνουν τὴ μάχη ἐναντίον τῶν μονοπωλίων καὶ συμμαχοῦν μὲ ἕνα μέρος τῶν ἀστῶν (μικροαστοὺς καὶ μερικοὺς μεσοαστοὺς) οἱ ὁποῖοι ἔχουν συμφέροντα ἀντιμονοπωλιακά. Ἡ σοσιαλιστικὴ ἐπανάσταση εἶναι ἐκείνη ποὺ κατευθύνει τὰ κτυπήματά της ἐναντίον τῆς ἀστικῆς τάξης σὰν συνόλου».

Ὁ Σπίνολα πραγματοποιεῖ περιοδεῖες σ' ὅλη τὴ χώρα προσπαθώντας νὰ προσεταιρισθεῖ ἀξιωματικοὺς βασικὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, μιὰ καὶ ἡ ἀεροπορία καὶ οἱ ἀλεξιπτωτιστὲς θεωροῦνται γενικὰ ἔμπιστες δυνάμεις. Τὰ πράγματα ὅμως ἔχουν ἀλλάξει ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη, τὸ Κίνημα δὲν εἶναι μόνο οἱ ἀξιωματικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ στρατιῶτες καὶ τὸ λαϊκὸ κίνημα. Σὲ μιὰ ἐπιθεώρηση ναυτικῆς μονάδας, καὶ ἐνῶ οἱ ναῦτες παρουσιάζουν ὅπλα πρὸς τιμήν του, ἀρχίζουν καὶ τραγουδοῦν τὸ τραγούδι-σύνθημα τῆς 25/4. Ὁ Σπίνολα χάνει τὴν ψυχραιμία του καὶ διακόπτει τὴν ἐπίσκεψη.

Οἱ φῆμες καὶ ἡ λανθάνουσα σύγκρουση κλιμακώνονται. Στὶς 15 Αὐγούστου σὲ διαδήλωση στὴ Λισσαβώνα γιὰ συμπαράσταση στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγώνα τῆς Ἀγκόλα σκοτώνεται ἀπ' τὴν ἀστυνομία ἕνας διαδηλωτής. Στὶς 8 Σεπτεμβρίου ἐκδηλώνεται στὴ Μοζαμβίκη πραξικόπημα ἀπὸ μιὰ ὁμάδα λευκῶν ἀποίκων. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ δηλώνουν τὴν ἀφοσίωσή τους στὸν πρόεδρο Σπίνολα καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ κινήματος, ὅπως αὐτὸς τὶς ἐκφράζει. Ζητοῦν αὐτοδιάθεση γιὰ τὶς ἀποικίες (ἄποψη Σπίνολα) καὶ ὄχι πλήρη ἀνεξαρτησία, μὲ τὸ Frelimo στὴν ἐξουσία. Τὸ πραξικόπημα ἀποτυχαίνει, ὅμως δίνει ἐπιχειρήματα στὸν Σπίνολα καὶ τοὺς ὑποστηρικτές του γιὰ τὴν ὑπάρχουσα «λαϊκή» ἀντίθεση στὴν κυβερνητικὴ πολιτική.

Σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα τεταμένη ἀποφασίζεται ἡ διοργάνωση συλλαλητηρίου τῆς «σιωπηλῆς πλειοψηφίας» γιὰ τὶς 28 Σεπτεμβρίου σὲ συμπαράσταση τοῦ Σπίνολα. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ διοργάνωση τοῦ συλλαλητηρίου δὲν ξεκινάει ἀπὸ τὴ βάση, γιατὶ οἱ προσπάθειες κάθε ἄλλο παρὰ αὐθόρμητες εἶναι.

Ἀεροπλάνα ἰδιωτικὰ καὶ τῆς πολεμικῆς ἀεροπορίας σκορπίζουν μέρες πρὶν σ' ὅλη τὴ χώρα προκηρύξεις καλώντας τὸ λαὸ σὲ συμμετοχή. Ὁμαδικὲς ἀγορὲς εἰσιτηρίων τραίνων καὶ ναυλώσεις λεωφορείων προειδοποιοῦν γιὰ τὸν πραγματικὸ χαρακτήρα τῆς ἐκδήλωσης.

Τὴν Παρασκευὴ 27 Σεπτεμβρίου, παραμονὴ τοῦ συλλαλητηρίου, ὁ Σπίνολα συγκαλεῖ στὸ ἀνάκτορό του τοῦ BELEM τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο. Οἱ ὧρες περνοῦν καὶ τὸ κίνημα ἀνησυχεῖ μὴ ἔχοντας νέα ἀπὸ τὰ μέλη του ὑπουργούς. Πρόκειται λοιπὸν γιὰ πραξικοπηματικὴ ἐνέργεια τοῦ Σπίνολα καὶ τῆς Δεξιᾶς; Πρέπει νὰ ἀντιδράσει ἀστραπιαῖα ἀλλὰ ποιὰ εἶναι ἡ κατάλληλη ἐνέργεια; Ἂν στείλουν ὅλες τους τὶς δυνάμεις ν' ἀποκλείσουν τοὺς δρόμους γιὰ τὸν κόσμο ποὺ ἔρχεται ἀπ' τὶς ἐπαρχίες, κινδυνεύουν νὰ ἀποδυναμωθοῦν στὸ κέντρο καὶ ν' ἀφήσουν τὸ πεδίο ἐλεύθερο σὲ Σπινολικὲς μονάδες καὶ στὴν ἀστυνομία ποὺ δὲν τῆς ἔχουν ἐμπιστοσύνη.

Τελικὰ ἀποφασίζουν καὶ εἰδοποιοῦν τὰ κόμματα, ποὺ μὲ τὴ σειρά τους εἰδοποιοῦν τοὺς ὀπαδούς τους καὶ τὰ συνδικάτα, ποὺ κατεβαίνουν στοὺς δρόμους. Ἀπὸ δυὸ ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς μεταδίδονται ὁδηγίες γιὰ τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν ποὺ ὁδηγοῦν στὴν πόλη. Στὶς 3 τὸ πρωῒ οἱ σταθμοὶ σιωποῦν. Ἔχουν καταληφθεῖ ἀπὸ τὴ GNR, ποὺ εἶναι πιστὴ στὸν Σπίνολα.

Μιὰ ἐκπομπὴ στὶς 4 τὸ πρωῒ αὐξάνει τὴ νευρικότητα. Ὁ κόσμος καλεῖται νὰ ἐγκαταλείψει τὰ ὁδοφράγματα καὶ νὰ γυρίσει στὰ σπίτια του καὶ ἀναγγέλλεται ὅτι ἡ κυβέρνηση ἐλέγχει τὴν κατάσταση. Ἀλλὰ γιὰ ποιὰ κυβέρνηση πρόκειται δὲν ἀναφέρει ἡ ἐκπομπή.

Στὸ μεταξὺ στὸ ἀνάκτορο μάταια ὁ Σπίνολα προσπαθεῖ νὰ πετύχει τὴν παραίτηση τῆς κυβέρνησης. Μόνον ἕνας ὑπουργὸς παραιτεῖται.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ Κίνημα, βλέποντας ὅτι ἡ κατάσταση εἶναι κρίσιμη καὶ ἡ κυβέρνηση οὐσιαστικὰ αἰχμάλωτη, κάνει τὴν τελευταία κίνηση στὴ σκακιέρα.

Στέλνει τελεσίγραφο στὸ Σπίνολα καὶ ἀπειλεῖ μὲ βομβαρδισμὸ τοῦ ἀνάκτορου ἂν δὲν ἐλευθερωθεῖ ἡ κυβέρνηση. Ἕνα δεύτερο τελεσίγραφο φτάνει ἀπὸ τὸ Ναυτικό. Ὁ Σπίνολα ἀναγκάζεται νὰ ἐλευθερώσει τὴν κυβέρνηση.

Στὶς 5 τὸ πρωὶ ὁ στρατὸς ἑνώνεται μὲ τὸ λαὸ στὰ ὁδοφράγματα. Ἡ ἐπικίνδυνη περίοδος, ἔχει περάσει. Ἀρχίζουν ἔρευνες. Ἀνακαλύπτονται ὅπλα ἀρκετὰ γιὰ νὰ ὁπλίσουν 2.000 ἄτομα.

Στὰ γραφεῖα ἐφημερίδας τῆς ἄκρας δεξιᾶς καὶ τὰ γραφεῖα τοῦ κόμματος τῆς Προόδου (ἄκρας δεξιᾶς) ἀνακαλύπτονται ἐπίσης ὅπλα καὶ κοκταίηλ Μολότωφ.

Σὲ λίγες ὧρες ἀνακοινώνεται ὅτι ἡ συγκέντρωση τῆς «σιωπηλῆς πλειοψηφίας» ματαιώνεται. Ἔρευνες στὰ ξενοδοχεῖα «Σέρατον» καὶ «Τίβολι» καταλήγουν στὴ σύλληψη ἑπτὰ πρακτόρων τῆς CIA, ἑνὸς Ἀμερικανικῆς, ἑνὸς Σουηδικῆς καὶ πέντε Χιλιανῆς ὑπηκοότητας.

Τὶς ἑπόμενες μέρες ὁ Σπίνολα ἐμφανίζεται στὴν τηλεόραση, ἀνακοινώνει τὴν παραίτησή του καὶ ἐπισημαίνει τὸν κίνδυνο ποὺ συνεπάγεται ἡ ριζοσπαστικὴ πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης. Οὐσιαστικὰ ὅμως πρόκειται γιὰ ἐκδίωξη. Ὁ Γκομὲζ γίνεται πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας καὶ ὁ Ὀτέλο Καρβάλιο, τὸ τρομερὸ παιδὶ τοῦ κινήματος (οἱ δηλώσεις του γιὰ τὸν ἐπιθετικὸ ρόλο τοῦ ἰμπεριαλισμοῦ καὶ τοῦ NATO προκαλοῦν ἔκπληξη, μιὰ καὶ οὔτε τὸ ΚΚΠ τὴν ὑποστηρίζει δημόσια) ἀναλαμβάνει τὴ διοίκηση τοῦ COP-CON.

28.9.1974 μέχρι σήμερα

Ποιὲς ὅμως εἶναι οἱ ἀντιδράσεις τῆς οἰκονομικῆς ὀλιγαρχίας τῆς Πορτογαλίας καθὼς καὶ τῶν ΗΠΑ σ' αὐτὲς τὶς ἐξελίξεις; Τί θέση παίρνει τὸ NATO ἀπέναντι στὸ μέλος του ποὺ ἀναπάντεχα στρέφεται πρὸς τὰ

ἀριστερά; Θὰ προσπαθήσουμε νὰ δώσουμε μερικὰ συνοπτικὰ στοιχεῖα. Κατ' ἀρχὴν οἱ ξένες ἐπενδύσεις, ποὺ ἔχουν ἤδη μειωθεῖ κατὰ πολὺ μετὰ τὴν 25/4, σταματοῦν τελείως μετὰ τὴν 28/9, καὶ παρατηρεῖται μάλιστα ἀπὸ πολλὲς ἑταιρίες μιὰ τάση γιὰ μεταφορὰ τῆς δραστηριότητάς τους ἐκτὸς Πορτογαλίας (ΤΙΜΕΧ).

Ἐπίσης, αἰτήσεις τῆς κυβέρνησης γιὰ τὴ χορήγηση δανείων ἀπ' τὴ Διεθνῆ Τράπεζα καὶ τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸ Ταμεῖο ἀπορρίπτονται μὲ τὸ σκεπτικὸ ὅτι θὰ ἐπανεξετασθοῦν μετὰ τὴ διενέργεια τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου 1975. Τὴν ἴδια ὅμως περίοδο ἡ κυβέρνηση Καραμανλῆ ἐπιτυγχάνει τὴ σύναψη δανείου ἀπὸ τὰ διεθνῆ οἰκονομικὰ ἱδρύματα, ὅπως παρατηροῦν οἱ Πορτογάλοι μὲ πικρία.

Βρισκόμαστε λοιπὸν σὲ μία ἐπανάληψη τῆς πολιτικῆς Destabilisation, ποὺ ἀκολουθήθηκε καὶ στὴν περίπτωση τῆς Χιλῆς. Ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο τῶν *Sunday Times* τοῦ Λονδίνου ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ κάτι τέτοιο. Ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι τὸ καλοκαίρι ἐπισκέφθηκε τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Πορτογαλία ὁ ὑποδιοικητὴς τῆς CIA γιὰ «τουριστικοὺς λόγους». Τὶς ἴδιες χῶρες ἐπισκέφθηκε γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους τὸ πρωτοπαλίκαρο τοῦ Τζὼρτζ Μήνυ, ἀντιδραστικοῦ προέδρου τῆς ἐργατικῆς συνομοσπονδίας τῶν ΗΠΑ. Τὸ ἴδιο ἄρθρο ἀναφέρει ὅτι τέτοιες ἐπισκέψεις πραγματοποιοῦνται ἀπὸ τὸ ἴδιο πρόσωπο συχνὰ σὲ χῶρες μὲ κοινωνικὴ ἀναταραχὴ καὶ οἱ προσπάθειές του κατευθύνονται στὴν ἐνίσχυση τῶν δεξιῶν καὶ κεντρώων ἐργατικῶν συνδικάτων ὥστε νὰ ἀνακοπεῖ τὸ δυνάμωμα τῶν ἀριστερῶν.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὸ ΝΑΤΟ ἀρνεῖται νὰ χορηγήσει στὴν Πορτογαλία πληροφορίες σχετικὲς μὲ πυρηνικὰ ὅπλα, λόγω τῆς συμμετοχῆς τῶν κομμουνιστῶν στὴν κυβέρνηση.

Πίεση ἀνάλογη ἀσκεῖ καὶ ὁ Κίσσιγκερ στὴν ἐπίσκεψή του, καθὼς καὶ ὁ Ἔντουαρντ Κέννεντυ.

Στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας παρατηρεῖται προσπάθεια φυγάδευσης κεφαλαίων στὸ ἐξωτερικό, τακτικὴ πάγια τῶν ὀλιγαρχικῶν κύκλων σ' ὅλες τὶς χῶρες ὅπου μιὰ ἀλλαγὴ στὶς κοινωνικὲς δομὲς φαίνεται πιθανή. Οἱ πρόσφατες συλλήψεις τραπεζιτῶν γι' αὐτὸ τὸ λόγο δείχνουν ὅτι ἡ φυγάδευση κεφαλαίων ἔχει πάρει σοβαρὲς διαστάσεις. Τὸ παιχνίδι λοιπὸν δὲν ἔχει λήξει. Ἡ δεξιά, συνεπικουρούμενη ἀπὸ τὴν ἐπίσημη ἢ ἀνεπίσημη βοήθεια τῶν ΗΠΑ, τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῆς γειτονικῆς Ἱσπανίας, προσπαθεῖ νὰ ἀνακόψει τὴν ἄνοδο τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Οἱ ἐπερχόμενες ἐκλογὲς θὰ ξεκαθαρίσουν ἀρκετὰ τὴν κατάσταση, ὅπου πιστεύεται ὅτι πρωτεύοντα ρόλο θὰ παίξουν τὰ δυὸ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς (κομμουνιστικὸ καὶ σοσιαλιστικό), καὶ τὸ Κόμμα τῆς Δεξιᾶς (Λαϊκὸ - Δημοκρατικὸ) χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀσφαλὲς περιθώριο προβλέψεων, μιὰ καὶ δὲν ὑπάρχει προηγούμενο στὸ ὁποῖο μποροῦμε νὰ ἀναφερθοῦμε. Εἶναι ὅμως γενικὴ πεποίθηση ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ κόμματα τῆς ἀριστερᾶς ἀποφασίσουν νὰ συνεργαστοῦν, θὰ ἐπιτύχουν νὰ σχηματίσουν κυβέρνηση μὲ ἄνετη πλειοψηφία.

Τέλος δὲν ἀποκλείεται ἀκόμα καὶ σχίσμα στὸ Κίνημα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, ποὺ τὰ μέλη του κατὰ διάφορους ὑπολογισμοὺς κυμαίνονται μεταξὺ 400 καὶ 1.000 καὶ ὅπου ὑπάρχουν ἀκόμα ἀρκετοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Σπίνολα, οἱ ὁποῖοι δὲν βλέπουν μὲ καλὸ μάτι τὴ συνεχιζόμενη συμμετοχὴ τοῦ στρατοῦ στὴν πολιτική, καὶ μάλιστα μὲ τόσο προοδευτικὲς τάσεις.

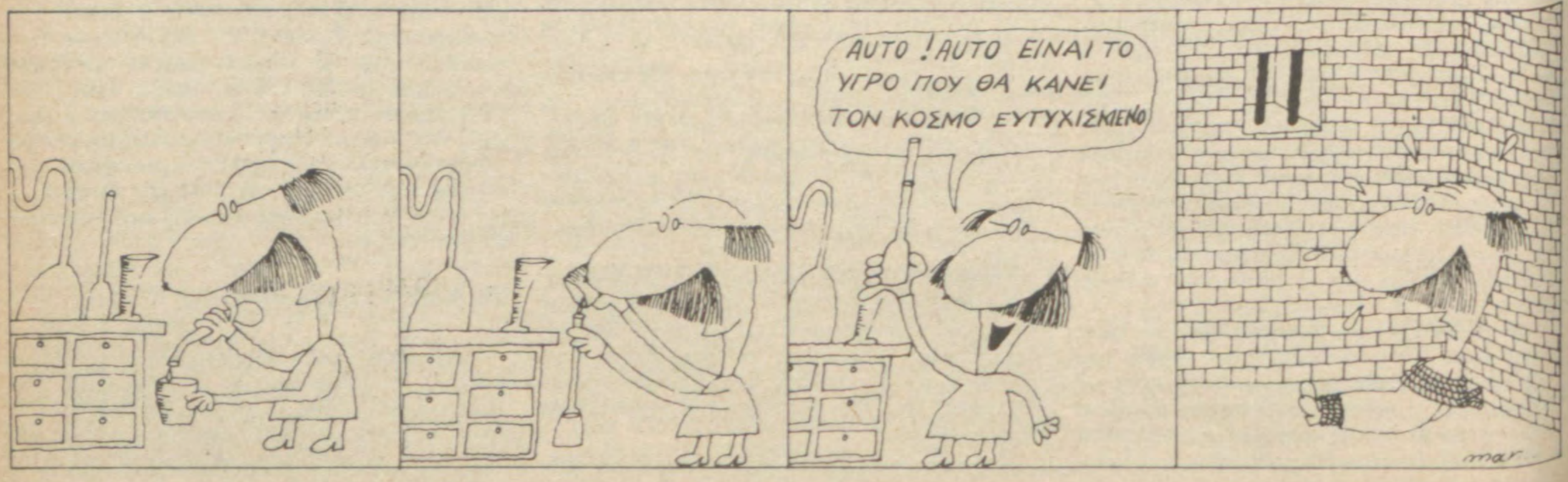
Νίκος Διομήδης

Ἀφίσες τῆς δεξιᾶς ποὺ μετέχουν στὸν πανηγυρισμὸ τῆς νίκης τοῦ στρατοῦ. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη δεξιὰ στὴν Πορτογαλία, φασιστική, ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ πανηγυρίζει.

ΕΦΕΥΡΕΤΗΣ Χ-Ψ

ΤΟΥ **Ν. ΜΑΡΟΥΛΑΚΗ**

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

Ἡ ὑγρὴ δοκιμασία τῶν Ρωσοαμερικανικῶν συμφερόντων καὶ τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς νέας Γιάλτας

τοῦ Λυσ. Ἀντωνόπουλου

Εἶναι κοινὴ διαπίστωση ὅτι ποτὲ πρὶν δὲν ἦταν τόσα πολλὰ καὶ τόσο φλέγοντα τὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν συσσωρευθεῖ καὶ περιμένουν τὴ λύση τους στὸν χῶρο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου. Τὸ παιχνίδι ποὺ παίζεται ἐδῶ εἶναι μεγάλο. Καὶ παίζεται μὲ ὅλους τοὺς κανόνες τῆς διεθνοῦς διπλωματίας. Μὲ χρήση δηλαδὴ ὅλων τῶν δοκιμασμένων μέσων: Ἀπειλῶν, ἐκβιασμῶν, ἐντάσεων, ὑφέσεων, διμερῶν καὶ πολυμερῶν ἐπαφῶν, συστάσεων στοὺς μικροὺς γιὰ «ψύχραιμη ἀντιμετώπιση» τῆς κατάστασης, «ἐπαναστάσεων» καὶ ἐπαναστάσεων, τοπικῶν πολέμων κλπ. Ἐννοεῖται ὅτι οἱ λαοὶ τῆς περιοχῆς ζοῦν μέσα σ' αὐτὴν τὴν κόλαση καὶ προσπαθοῦν νὰ χαράξουν τὴν πολιτική τους, ἐνῶ ὁ ὁρίζοντας θολώνει κάθε μέρα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὰ μαῦρα σύννεφα τῶν προβλημάτων ποὺ ἀπαιτοῦν ρύθμιση: Ἡ διένεξη Ἀράβων καὶ Ἰσραήλ, ἡ ἵδρυση τοῦ Παλαιστινιακοῦ Κράτους, ἡ Κυπριακὴ ἀνεξαρτησία, οἱ βάσεις τῶν Ἀμερικανῶν καὶ τοῦ ΝΑΤΟ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο, τὸ πετρέλαιο τοῦ Αἰγαίου σὲ σχέση μὲ τὸ ζήτημα τῆς ὑφαλοκρηπίδας, ἡ ἔντονη Σοβιετικὴ παρουσία στὴν περιοχὴ καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὸ πετρέλαιο τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς καὶ ἡ διαμάχη τῶν πετρελαιοπαραγωγῶν χωρῶν μὲ τὶς πετρελαιοκαταναλώτριες χῶρες ἀπὸ τὴ μία μεριὰ καὶ τὶς ἑταιρίες πετρελαίων ἀπ' τὴν ἄλλη.

Οἱ ἀραβοϊσραηλινὲς στρατιωτικὲς συγκρούσεις τοῦ 1967 καὶ 1973 δὲν προώθησαν τὶς θέσεις – ἐθνικές, στρατιωτικές, πολιτικές, οἰκονομικὲς– κανενὸς τῶν ἐμπολέμων. Κατέστησαν ὅμως ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σαφὲς ὅτι οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες καὶ ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση δὲν θὰ ἀφήσουν τοὺς προστατευομένους τους οὔτε νὰ χάσουν οὔτε νὰ κερδίσουν τὸν πόλεμο. Ἡ μελέτη αὐτῶν τῶν συγκρούσεων καὶ ἰδιαίτερα τῆς διαδικασίας ἐπιτυχίας τῆς ἀξιοθρήνητης ἀνακωχῆς τοῦ περασμένου ἔτους δὲν ἀφήνει καμία ἀμφιβολία ὅτι ὅλα ἔχουν ρυθμιστεῖ ὥστε ὁ νέος ἀραβοϊσραηλινὸς πόλεμος, ποὺ θὰ ξεσπάσει, ἂν χρειαστεῖ, νὰ μὴν ἀποτελέσει ἔκπληξη ἀλλὰ νὰ ὑπάγεται στὴ διαδικασία στρατιωτικῶν συγκρούσεων ρουτίνας δι' ἀντιπροσώπων.

ΤΟ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

Οὔτε γιὰ τὸ κανάλι τοῦ Σουέζ, οὔτε γιὰ μερικὰ τετραγωνικὰ χιλιόμετρα ἐρήμου, οὔτε γιὰ τὴν ἵδρυση Παλαιστινιακοῦ Κράτους πρόκειται οἱ δύο μεγάλες δυνάμεις νὰ προκαλέσουν παγκόσμια στρατιωτικὴ σύρραξη. Κάτι περισσότερο. Δὲν φαίνεται πιθανὸ νὰ τὸ κάνουν οὔτε καὶ γιὰ τὸ πετρέλαιο τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση γνωρίζει ὅτι εἶναι ἀπόλυτα ἀναγκαῖο αὐτὸ τὸ πετρέλαιο γιὰ τὴν οἰκονομία τῶν βιομηχανικὰ ἀνεπτυγμένων καπιταλιστικῶν χωρῶν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση,ἂν κάνουμε τὴν ὑπόθεση ὅτι ἐπηρεάζεται ἀπ' αὐτὴν ἡ πολιτικὴ τῶν πετρελαιοπαραγωγῶν ἔναντι τῶν καταναλωτριῶν χωρῶν, δὲν θὰ ὑποδείκνυε ποτέ, στὶς πρῶτες, τὴ λήψη μέτρων ποὺ θὰ ὁδηγοῦσαν σὲ ἀπόγνωση τὶς βιομηχανικὰ ἀνεπτυγμένες καπιταλιστικὲς χῶρες καθιστώντας ἔτσι ἀναγκαῖο τὸν παγκόσμιο πόλεμο ἢ τουλάχιστον τὴ στρατιωτικὴ κατάληψη τῶν πετρελαιοπηγῶν ἀπὸ τὶς καταναλώτριες χῶρες. Ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ὅπλου τοῦ πετρελαίου ἀπὸ τοὺς Ἄραβες μετὰ τὸν ἀραβοϊσραηλινὸ πόλεμο τοῦ 1973 ἦταν νέα σκληρὴ μορφὴ ἀγώνα τῶν Ἀράβων ἀλλὰ μεθοδεύτηκε λογικὰ καὶ δὲν ξεπέρασε, ὁπωσδήποτε, τὰ ὅρια ἀνοχῆς τῶν ΗΠΑ καὶ τῶν συμμάχων τους.

Μερικὲς καπιταλιστικὲς χῶρες ὑποχρεώθηκαν νὰ ὑπογράψουν δηλώσεις μετανοίας πρὸς τὶς ἀραβικὲς κυβερνήσεις, διασπάστηκε ἡ ἑνότητά τους στὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἀραβοϊσραηλινῆς διένεξης καὶ σπασμωδικὰ ἄρχισαν νὰ δίνουν πρόχειρες λύσεις. Ὅλοι ὅμως ἀντιλήφτηκαν τὸ νόημα τῆς ἀπειλῆς καὶ ἀσφαλῶς ἡ εἴδηση τοῦ *DAILY TELEGRAPH* (Ἐφημερὶς ΤΑ ΝΕΑ τῆς 15 Δεκεμβρίου 1974) ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν σχεδιάσει κατάληψη τῶν πετρελαιοφόρων περιοχῶν τοῦ Περσικοῦ Κόλπου εἶναι ἡ ὑπόμνηση ποὺ κάνουν οἱ ΗΠΑ καὶ οἱ σύμμαχοί της στὶς ἀραβικὲς χῶρες ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψουν νὰ ἐκτεθεῖ ἡ οἰκονομία τους σὲ νέο κίνδυνο ἀπὸ τὴν ἔλλειψη, ἢ ὑπερβολικὴ αὔξηση τῆς τιμῆς, τοῦ πετρελαίου.

Τρία σημεῖα πρέπει νὰ παίρνει ὑπ' ὄψιν κάθε ἀνάλυση τῆς κατάστασης στὸν χῶρο τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου: Πρῶτο ἡ σταθερὴ ἀπόφαση τῶν ΗΠΑ νὰ συνεχίσουν, τουλάχιστον γιὰ τὰ ἀμέσως προσεχῆ χρόνια, νὰ ἐλέγχουν τὶς ἐξελίξεις στὴν περιοχή. Τὸ ἔγκλημα τῆς 15 Ἰουλίου 1974 κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κύπρου εἶναι ἡ τελευταία ἀπόδειξη τῆς ἐπιθυμίας τους αὐτῆς. Δεύτερο ἡ ἐνίσχυση τῆς στρατιωτικῆς παρουσίας, στὸν ἴδιο χῶρο, τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης. Ἡ τελευταία πρέπει νὰ μπορεῖ καὶ στρατιωτικὰ –ἢ, ὁπωσδήποτε, δυναμικὰ– νὰ ὑποστηρίζει τὶς ἀπόψεις της, ἂν θέλει (καὶ θέλει) νὰ βάζει καὶ τὴ δική της σφραγίδα στὴ διαμόρφωση τῆς κατάστασης στὴν περιοχή. Τρίτο οἱ ἀραβικὲς κυβερνήσεις γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν οἰκονομική τους ἀνάπτυξη καὶ λύσεις ἐπιθυμητὲς στὸν χῶρο τους (περιορισμὸ στὶς πραγματικές του διαστάσεις, γεωγραφικὲς καὶ στρατιωτικῆς ἰσχύος, τοῦ Ἰσραήλ, δημιουργία Παλαιστινιακοῦ Κράτους) χρειάζονται τὴν ἀμέριστη (στρατιωτικὴ καὶ τεχνολογική, πρωτίστως) βοήθεια τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

Ἡ ἀμερικανικὴ στρατιωτικὴ παρουσία στὴ Μεσόγειο στηρίζει καὶ προωθεῖ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ΗΠΑ στὴν περιοχή.

Ἡ δῆθεν ἐξασφάλισή μας ἀπὸ σοβιετικὴ ἐπίθεση εἶναι ὁ μύθος ποὺ ἄρχισε νὰ πληρώνεται καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἀκριβὰ (δικτατορία) καὶ ἀπὸ τὴν Κύπρο ἀκριβότερα (διχοτόμηση, 200.000 πρόσφυγες). Ἡ ἰσορροπία στὴν ὁποία κατέληξαν οἱ μεγάλες δυνάμεις μετὰ ἀπὸ τὸν μαραθώνιο τῶν ἐξοπλισμῶν, δὲν ἀφήνει περιθώριο γιὰ στρατιωτικὲς ἐπεμβάσεις τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης σὲ χῶρες ποὺ ἀποδεδειγμένα δὲν ἀφέθηκαν στὴ σφαίρα ἐπιροῆς της. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση δὲν ἐπενέβη στρατιωτικὰ σὲ καμία χώρα τῆς ὁποίας δὲν εἶχε ἀναλάβει τὸν ἔλεγχο μὲ τὴ συναίνεση τῶν πρώην συμμάχων της. Καὶ χωρὶς ἀμφιβολία ἦταν ψυχραιμότερη τῶν ΗΠΑ, ὅταν οἱ τελευταῖες ξανοίγονταν σὲ περιπέτειες ἐπεμβάσεων μὲ πρωτοφανῆ προκλητικότητα. Κατὰ συνέπειαν οἱ ἀμερικανικὲς βάσεις στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο, καὶ ὁ ἔκτος στόλος, δὲν ὑπάρχουν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν στρατὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης (αὐτὸς θὰ ἀντιμετωπισθεῖ μὲ πυρηνικὰ ὅπλα) ἀλλὰ γιὰ νὰ στηρίζουν στρατιωτικὰ τὴν πολιτικὴ τῶν ΗΠΑ στὸν χῶρο ποὺ μᾶς ἀφορᾶ.

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ἀφοῦ ἀντιμετώπισε ἐπιτυχῶς τὸ ζήτημα τοῦ ἐξοπλισμοῦ της καὶ ἐξασφάλισε τὴν ἰσορροπία στὰ πυρηνικὰ ὅπλα, προχώρησε στὴ δημιουργία στόλου στὴ Μεσόγειο, ὅπου οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχαν τὴν ἀποκλειστικότητα. Κανένας δὲν ἀμφισβητεῖ στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ πράγματα τῆς Μεσογείου καὶ συγκεκριμένα τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου. Ἡ ἐποχὴ ποὺ οἱ Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι (Σουὲζ 1956) καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ (Λίβανος 1958) ἔκαναν στρατιωτικὲς ἐπεμβάσεις σχεδὸν ἀνενόχλητοι εἶναι βέβαιο ὅτι πέρασε. Καὶ ἀσφαλῶς, ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου, τὸ πετρέλαιο τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ ἐξασφάλιση σίγουρης καὶ σύντομης ἐπικοινωνίας τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης μὲ τὸ Αἰγαῖο καὶ τὴ Μεσόγειο εἶναι ζητήματα ποὺ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλει ὅτι βρίσκονται στὴν πρώτη σειρὰ ἐνδιαφέροντος τῆς μεγαλύτερης εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς ταυτόχρονα δύναμης. Θὰ πρέπει, λοιπόν, νὰ περιμένουμε ὅτι θὰ γίνεται καθημερινὰ καὶ πιὸ αἰσθητὴ ἡ παρουσία τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης στὸν χῶρο ποὺ γεωγραφικὰ ἀνήκουμε.

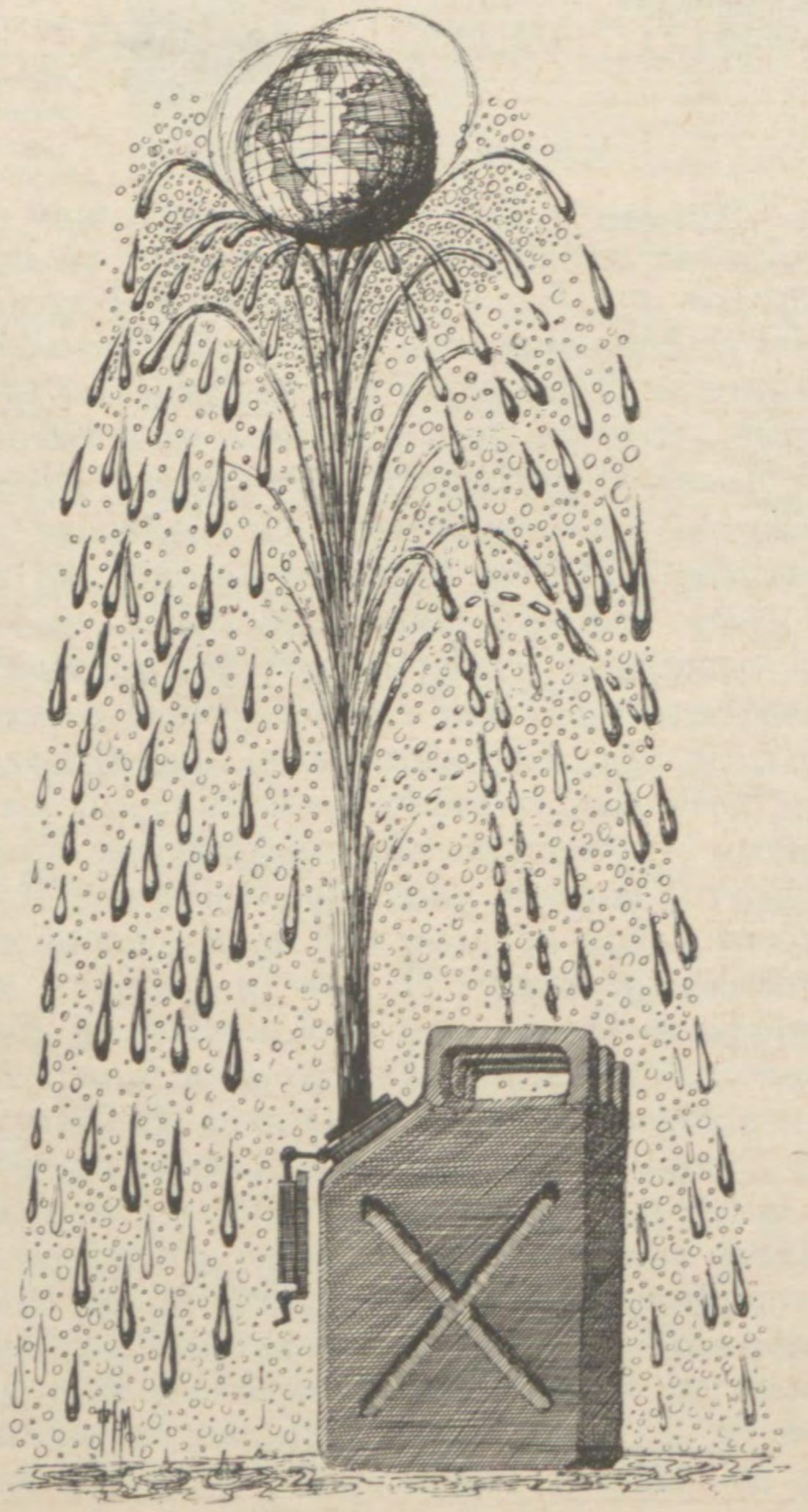
Ἐπειδὴ ὁ χῶρος τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ἦταν κάτω ἀπὸ τὸν ἀποικιακὸ ζυγὸ τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν μέχρι πρόσφατα καὶ ὁ ἐθνικὸς ἀγώνας ἔγινε ἐναντίον τους κι ἐπειδὴ παραπέρα ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῶν χωρῶν ποὺ ἀπελευθερώθηκαν συναντᾶ τὴ λυσσασμένη ἀντίθεση τῶν ξένων καπιταλιστικῶν ἑταιριῶν, φυσικὸ εἶναι οἱ σύμμαχοι τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς νὰ εἶναι ἄλλες χῶρες ἀπὸ ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες ἀνήκουν οἱ ἑταιρίες. Ποιὰ ἄλλη χώρα, ἐκτὸς τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, μπορεῖ νὰ προσφέρει βοήθεια ὑπολογίσιμη στὶς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, ὥστε οἱ τελευταῖες νὰ μποροῦν νὰ ἀμυνθοῦν κατὰ τῶν ἀνελέητων ἐπιθέσεων τῶν ξένων μονοπωλίων καὶ τῶν κυβερνήσεων ποὺ εἶναι πίσω τους; Ὁ ἀγώνας γιὰ ἀνεξαρτησία καὶ οἰκονομικὴ ἐπιβίωση καὶ ἀνάπτυξη τῶν χωρῶν αὐτῶν εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένος –κατ' ἀνάγκην– μὲ τὴ βοήθεια τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης. Οἱ λύσεις ποὺ θὰ δοθοῦν, ἑπομένως, θὰ πρέπει, ἔτσι ἢ ἀλλιῶς, νὰ εἶναι τῆς ἀποδοχῆς τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης.

ΤΟΥΡΚΙΑ – ΗΠΑ

Τὸ Ἰσραηλινὸ Κράτος, ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1948 ἀνάμεσα στοὺς Ἄραβες, ἔχει ἐξαντλήσει τὶς στρατιωτικὲς δυνατότητές του καὶ ἡ «νίκη», ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνονται οἱ στρατιωτικοί του ἐγκέφαλοι, εἶναι μία χίμαιρα κάτω ἀπὸ τὶς παροῦσες συνθῆκες. Οὔτε ἄλλα ἐδάφη μπορεῖ νὰ κατακτήσει, οὔτε τὰ κατακτημένα μπορεῖ νὰ κρατήσει. Πρέπει νὰ περιοριστεῖ στὰ σύνορά του, τὰ πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1967, μὲ ταυτόχρονη ἐγγύηση τῶν συνόρων του ἀπὸ τὸν ΟΗΕ ἢ ἰδιαίτερη ὁμάδα κρατῶν. Κι αὐτὸ θὰ εἶναι νίκη γιὰ τὸ Ἰσραήλ. Ὁ ταχέως ἐξελισσόμενος συσχετισμὸς τῶν δυνάμεων στὴ Μέση Ἀνατολὴ καθιστᾶ βέβαιο ὅτι στὸ τέλος τῆς προσεχοῦς δεκαετίας θὰ εἶναι προβληματικὴ μία λύση τόσο εὐνοϊκὴ γιὰ τὸ Ἰσραήλ. Οὔτε λόγος βέβαα ὅτι τὸ κράτος τῆς Παλαιστίνης πρέπει νὰ γίνει ἀμέσως πραγματικότητα γιὰ νὰ παύσει κι αὐτὴ ἡ ἑστία συγκρούσεων καὶ νὰ βροῦν στέγη τὰ ἑκατομμύρια τῶν Παλαιστινίων.

Οἱ ΗΠΑ φαίνεται ὅτι ἔχουν ἀποδεχθεῖ τὴν ἄποψη ὅτι στὸν χῶρο τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου μόνον ἡ Τουρκία μπορεῖ νὰ παίξει τὸν ρόλο τοῦ χωροφύλακα τῶν συμφερόντων της. Ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς Τουρκίας (σύνορα μὲ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ἔλεγχος στενῶν Δαρδανελλίων, ἄμεση γειτνίαση μὲ ἀραβικὲς χῶρες) ἀποτελεῖ κλειδί, ποὺ οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες θέλουν νὰ τὸ ἔχουν πάντα στὴν τσέπη τους. Τὰ γεγονότα τῆς Κύπρου (ἡ DE FACTO ἐγκατάσταση τῶν Τούρκων στὸ νησὶ) εἶναι ἕνα καλὸ δεῖγμα τοῦ ρόλου ποὺ προορίζουν γι' αὐτὴν οἱ ΗΠΑ.

Κανένα πρόβλημα τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου δὲν εἶναι ἀνεξάρτητο τῶν ἄλλων. Φιλοαμερικανικὴ πολιτικὴ τῆς Κύπρου (πραξικοπηματίας Σαμψὼν π.χ.) σημαίνει χρησιμοποίησή της ἀπὸ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες σὰν βάσης ἀπ' ὅπου θὰ ἀσκεῖται πίεση κατὰ τῶν χωρῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ἡ Κυπριακὴ Κυβέρνηση ἐγνώριζε, βέβαια, τὸ συμφέρον τοῦ νησιοῦ καὶ γι' αὐτὸ ἡ ὀρθὴ πολιτική της προκάλεσε τό, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἀμερικανόπνευστο πραξικόπημα τῆς 15 Ἰουλίου 1974, γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῆς νόμιμης κυβέρνησης τῆς Κύπρου. Ἡ DE

FACTO διχοτόμηση τῆς Κύπρου ἐπετεύχθη. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἱκανοποιεῖ τὶς ΗΠΑ, γιατὶ δὲν μποροῦν νὰ κτίσουν γερὰ στὴν ἄμμο μιᾶς DE FACTO διχοτόμησης. Τοὺς χρειάζεται ἡ νομιμοποίησή της, δηλαδὴ ἡ ἀναγνώρισή της ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση.

ΟΙ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΕΣ

Τὸ ζήτημα τῆς ὑφαλοκρηπίδας, ἡ θέση προβλήματος τουρκικῆς μειονότητας στὴ Θράκη καὶ πιθανότατα κι ἄλλα ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, εἶναι νέα ζητήματα τὴ ρύθμιση τῶν ὁποίων οἱ Τοῦρκοι ζητοῦν. Ἡ Τουρκία σ' αὐτὸ τὸ παιχνίδι ἔχει τὴν ὑποστήριξη τῶν ΗΠΑ. Ἡ βέβαιη ὕπαρξη πετρελαίου στὸ Αἰγαῖο δὲν ἀφορᾶ μόνον τοὺς Ἕλληνες καὶ Τούρκους. Ἀφορᾶ καὶ τὶς δύο ὑπερδυνάμεις. Πολὺ περισσότερο, τὸ Αἰγαῖο ἐνδιαφέρει τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση, ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψιν ὅτι σὲ περίπτωση τοπικοῦ πολέμου, ὅπου ἡ Τουρκία θὰ πάρει ἐνεργὸ μέρος, ἡ τελευταία θὰ ἔκλεινε τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων.

Ἴσως δὲν εἶναι ἄσχετη μὲ τέτοιες ζοφερὲς προοπτικὲς καὶ ἡ πολλὲς φορὲς συζητηθεῖσα ὁμοσπονδιοποίηση τῆς Βουλγαρίας μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν ἐλεύθερη ὁδὸ τῆς τελευταίας μέσω Ρουμανίας. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ Ἑλλάδα θὰ ἔχει σύνορα μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση. Καὶ ἡ τελευταία θὰ ἀπέχει ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο μόνο 30 χιλιόμετρα. Καὶ θὰ εἶναι ἡ Ἑλλάδα ποὺ θὰ τῆς κλείνει τὸν δρόμο. Τέτοιες προοπτικὲς πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν στὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς μας. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση θὰ λάβει ὅλα τὰ μέτρα ποὺ θὰ μπορεῖ, γιὰ νὰ βοηθήσει τοὺς συμμάχους της στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο.

Τὸ καζάνι τῆς περιοχῆς αὐτῆς βράζει. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ διακινδυνεύσει προγνωστικά. Ὁ τρόπος ὅμως ἐπίλυσης πολλῶν δυσκόλων προβλημάτων, στὰ ὁποῖα ἦταν ἀναμεμιγμένες οἱ δύο μεγάλες δυνάμεις, μᾶς δίνει τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Μεσόγειος δὲν θὰ τιναχτεῖ στὸν ἀέρα ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις ποὺ ὑποβόσκουν. Ὁ γενικὸς πόλεμος θὰ ἀποφευχθεῖ, χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοπικούς.

Ἐκεῖνο ποὺ θέτει τὰ περισσότερα προβλήματα στὴ χώρα μας εἶναι ὅτι, πιθανόν, οἱ λύσεις ποὺ θὰ δοθοῦν θὰ εἶναι τύπου Γιάλτας, δηλαδὴ θὰ ληφθοῦν ἐρήμην τῶν ἐνδιαφερομένων λαῶν. Χρειάζεται ἑπομένως νὰ γίνει συνείδηση ὅλων ὅτι ἡ χάραξη «νέας πολιτικῆς» εἶναι ὁ μόνος δρόμος ποὺ μᾶς μένει ἂν θέλουμε νὰ συμμετάσχουμε ἐνεργὰ στὶς ζυμώσεις ποὺ γίνονται στὴν περιοχή μας. Ἀνάλογα μὲ τὴν πολιτική μας θὰ ὠφεληθοῦμε ἢ θὰ ζημιωθοῦμε. Ξέρουμε πῶς «πολιτεύτηκε» ἡ Ἑλλὰς στὴν τριακονταετία ποὺ πέρασε. Γιὰ νὰ λέμε τὰ πράγματα μὲ τὸ ὄνομά τους, ὁ ὅρος «πολιτική», ὅταν ἀναφερόμαστε σ' αὐτὰ τὰ χρόνια, πρέπει νὰ μπαίνει ἐντὸς εἰσαγωγικῶν. Σὲ ἕνα σημεῖο αὐτὴ ἡ τριακονταετία εἶναι χρήσιμη σ' ὅλους μας: μᾶς ἔδειξε καθαρὰ ὅτι ὅταν ἀναθέτουμε τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἐθνικῶν μας συμφερόντων σὲ «συμμάχους» ἢ «συμμαχίες», ἀκολουθοῦν συμφορὲς ποὺ πληρώνονται τοῖς μετρητοῖς. Εἶναι ἀνάγκη στὴ χάραξη τῆς πολιτικῆς τοῦ μέλλοντος νὰ μελετήσουμε τὶς κοσμογονικὲς ἀνακατατάξεις ποὺ βρίσκονται σὲ ἐξέλιξη στὸν γεωγραφικὸ χῶρο ποὺ ζοῦμε καὶ νὰ πολιτευθοῦμε ἀδέσμευτα. Γιὰ νὰ προλάβουμε συμφορὲς καὶ νὰ δημιουργήσουμε συνθῆκες βελτίωσης τῆς θέσης μας μία μόνο δέσμευση εἶναι ἐπιτρεπτή. Ἡ δέσμευσή μας μὲ τὸ ἐθνικὸ συμφέρον.

Ἀντωνόπουλος

ΠΕΡΙΚΛΗ ΡΟΔΑΚΗ
Κλέφτες καὶ ἁρματολοὶ
ἡ ἱστορικοκοινωνικὴ διαμόρφωση
τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου
στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας
ἐκδόσεις
"ΑΤΕΡΜΩΝ"

...με λίγη προσοχή

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΔΕΝ ΑΓΓΙΞΕ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΘΛΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΑΣΛΑΝΙΔΗ

Τὰ ἴδια πρόσωπα, οἱ ἴδιοι νόμοι, τὸ ἴδιο ἄφθονο χρῆμα στὴν ὑπηρεσία τοῦ ὀπίου τῆς ἐπταετίας

Ἂν σὲ ἄλλους τομεῖς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἡ κυβέρνηση ἀκολούθησε ἕναν προγραμματισμὸ (σοβαρὸ ἢ σοβαροφανῆ), στὸν ἀθλητισμὸ λειτούργησε μὲ τόση προχειρότητα, ποὺ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν κατηγορήσουν ὄχι μόνο γιὰ ἔλλειψη εὐθύνης, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἑκούσια παρασιώπηση τῶν προβλημάτων. Ἂς μὴ σπεύσουν οἱ στρεφόμενοι μανιακὰ καὶ ἀναίτια κατὰ τοῦ ἀθλητισμοῦ, νὰ ἀφορίσουν: «Μ' αὐτὰ θ' ἀσχολούμαστε τώρα...» Ἂν γείρουν μ' εὐθύνη πάνω ἀπὸ τὸν τεράστιο ἀθλητικὸ χῶρο τῆς Ἑλλάδας, θὰ διαπιστώσουν μὲ κατάπληξη –κι ὄχι μὲ μικρὴ ὀδύνη– πὼς ἡ λέξη «ἀθλητισμὸς» δὲν περικλείνει μόνο μερικὲς ποδοσφαιρικὲς συναντήσεις ἢ τὶς ἀκραῖες θέσεις ποὺ παίρνουν τὰ συλλογικὰ ἀθλητικὰ ἔντυπα βαφτίζοντας «γίγαντες», «ἡμίθεους» κ.λ.π. τοὺς ποδοσφαιριστὲς-εἴδωλα.

Σήμερα, ὑπάρχει ἕνα πανελλαδικὸ διοικητικὸ-οἰκονομικὸ δίκτυο, ποὺ ἀπασχολεῖ χιλιάδες ἄτομα. Αὐτὸ τὸ κύκλωμα, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἐρασιτεχνικὴ συνάντηση βόλλεϋ-μπὸλ καὶ καταλήγει στὰ μεγάλα «ντέρμπυ», ἐπιδρᾶ πάνω σὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες.

Ἔχει ὑπολογισθεῖ πὼς πάνω ἀπὸ 100.000 φίλαθλοι παρακολουθοῦν κάθε Κυριακὴ τὰ ποδοσφαιρικὰ μάτς.

Οἱ τηλεοπτικὲς ἐκπομπὲς μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀκροαματικότητα, εἶναι αὐτὲς ποὺ παρουσιάζουν μιὰ ποδοσφαιρικὴ συνάντηση.

Σὲ μέρες ποὺ ἡ τηλεόραση δίνει «ζωντανὴ» μιὰν ἐνδιαφέρουσα ἀθλητικὴ ἀναμέτρηση, ἡ κίνηση σὲ θέατρα, κινηματογράφους, ταβέρνες καὶ κοσμικὰ κέντρα μειώνεται ἀπὸ 20% ὡς 85%! (Αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἔσπρωξε τοὺς θεατρανθρώπους νὰ διαμαρτυρηθοῦν καὶ ν' ἀπειλήσουν ἀπεργία, ἂν δίνονται τὶς ὧρες παραστάσεων ἀθλητικὲς τηλεοπτικὲς ἐκπομπές!).

ΛΗΜΕΡΙ ΧΟΥΝΤΙΚΩΝ

Αὐτὸ καὶ μόνο – ἂν δὲν ὑπῆρχαν σοβαρότερα– θὰ ἔφτανε νὰ παρακινήσει ὅσους προβληματίζονται στὰ φαινόμενα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, νὰ ἀναλύσουν, νὰ παρουσιάσουν – ὁ καθένας ἀπὸ τὴ σκοπιά του – καὶ νὰ ζητήσουν λύσεις στὰ μεγάλα ἀθλητικὰ προβλήματα, πού, ὅπως θὰ δοῦμε, ἔχουν πολλὲς προεκτάσεις.

Αὐτὸ πάντως ποὺ δὲν ἐννοοῦν νὰ καταλάβουν – καὶ τώρα ἀκόμη – οἱ δημοκράτες καὶ οἱ νεοδημοκράτες, τὸ εἶχαν καλὰ ἀντιληφθεῖ οἱ ἄνθρωποι τῆς δικτατορίας... Γι' αὐτὸ καὶ τοποθέτησαν στὴ θέση τοῦ γενικοῦ γραμματέα ἀθλητισμοῦ ἕναν ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες τοῦ πραξικοπήματος: Τὸν περιβόητο – πρώην λοκατζὴ – Ἀσλανίδη. Σὲ λίγες ἡμέρες οἱ ἀθλητικοὶ φορεῖς εἶχαν γίνει λημέρι χουντικῶν, κενοδόξων «παραγόντων». Οἱ Κυβερνητικοὶ Ἐπίτροποι χαφιέδιζαν ὅποιον τολμοῦσε, ὄχι νὰ ἀρνηθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἐκφράσει ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα κάποιου μέτρου.

Ταυτόχρονα δημοσιεύτηκε καὶ θεσπίστηκε ὁ Α.Ν. 127/67. ποὺ ἔδινε ἐξουσίες Δαλάϊ-Λάμα στὸν Ἀσλανίδη (καὶ στοὺς μετέπειτα Γ.Γ.Α.) Μὲ τὸν ἴδιο Α.Ν. καταργήθηκαν οἱ ἀρχαιρεσίες καὶ ὅλοι οἱ σύλλογοι καὶ τὰ ἀθλητικὰ σωματεῖα καὶ ὁμοσπονδίες στελεχώνονταν ἀπὸ τὸν «μικρὸ δικτάτορα». Στὴ συνέχεια ἀκολούθησαν τὰ γνωστὰ στοὺς περισσότερους οἰκονομικὰ σκάνδαλα, ποὺ δὲν θὰ ἔφταναν πέντε τεύχη τοῦ «ΑΝΤΙ» γιὰ νὰ διατυπωθοῦν ἀριθμητικά. Στάδια 20.000 θέσεων σὲ χωριὰ 1.000 κατοίκων, ἄχρηστες «μελέτες» γιὰ τὶς δῆθεν «Ὀλυμπιακὲς ἐγκαταστάσεις» (ὁ Ἀσλανίδης ἔλεγε πὼς οἱ Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες τοῦ ... 1980 θὰ γίνονταν στὴν Ἀθήνα!!). Ὅλα αὐτὰ μεταφράστηκαν σὲ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια δραχμές, μοιρασμένα στοὺς ἀτσίδες τῆς ἐποχῆς.

Τὸ μέγεθος τῶν ἀτασθαλιῶν ἔκανε τὸν εἰδικὸ ἀνακριτὴ ποὺ ἀνέλαβε τὴν ὑπόθεση μετὰ τὸν Ἰούλη νὰ σφυρίξει ἀπὸ ἔκπληξη. Κοντὰ στὰ ἄλλα ὁ Ἀσλανίδης θὰ πρέπει νὰ ἑτοιμάζεται γιὰ τὴν ὑπεράσπισή του ἀπὸ τὶς σοβαρὲς κατηγορίες τῆς ἀπιστίας κατὰ τοῦ Δημοσίου. Γιὰ τὸ τί θὰ ἀντιμετωπίσει μᾶς ἐνημερώνει ὁ ν. 1068, ποὺ ὑπάρχει στὸ παραπεμπτικὸ τῆς εἰσαγγελικῆς ἀρχῆς:

«Εἰς τὸν ἔνοχον ἀδικημάτων τῆς ἀπιστίας ἐφ' ὅσον ταῦτα στρέφονται κατὰ τοῦ δημοσίου ἢ νομικῶν προσώπων τοῦ Δημοσίου, τὸ δὲ ἐπιτευχθὲν ὄφελος δὲν ὑπερβαίνει τὰς 100.000 μεταλλικὰς δραχμὰς προβλέπεται ποινὴ καθείρξεως.

Εἰς τὸν ὑπαίτιον ἐπιβάλλεται ποινὴ καθείρξεως, ὁσάκις δὲ συντρέχουν ἰδιαζόντως ἐπιβαρυντικαὶ περιπτώσεις, ἰδία ὅταν ὁ ἔνοχος ἐξακολουθεῖ νὰ δρᾶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐγκλήματος ἢ τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν εἶναι ἰδιαιτέρως μεγάλης ἀξίας, ἐπιβάλλεται ποινὴ ἰσοβίου καθείρξεως ἢ θανάτου». (ἄρθρο Ι τοῦ ν.1608).

ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΔΙΟΙΚΟΥΝ ΜΕ ΤΟΝ ΝΟΜΟ ΤΟΥ ΑΣΛΑΝΙΔΗ!

Ὕστερα ἀπὸ τὶς πολιτικὲς μεταβολές, ὑπῆρξαν οἱ ἀθεράπευτα αἰσιόδοξοι ποὺ ὀνειρεύονταν ἕνα σο-

Οἱ ἐπίγονοι τῆς Γραμματείας: Πρίντζης (ἀριστερά), Βλαδίμηρος (δεξιά). Στὴ μέση, μικρὸ ἀπάνθισμα ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ τροποποιημένου ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τοῦ ΟΠΑΠ. Τὸ ποδόσφαιρο-ποδόσφαιρο ἡ ἐθνικοφροσύνη-ἐθνικοφροσύνη.

βαρὸ προγραμματισμὸ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Κυβέρνησης. Τὸ λιγότερο, ἔλεγαν, θὰ ἦταν μιὰ προσπάθεια γιὰ κάθαρση τοῦ μηχανισμοῦ ποὺ εἶχε ἀγκαλιάσει σὰ χταπόδι μικροὺς καὶ μεγάλους φορεῖς. Κάτι μικρὰ βήματα θύμιζαν προσπάθεια θεραπείας τοῦ καρκίνου μὲ ἀσπιρίνες. Ἀλλὰ ποιὸς μπορεῖ νὰ μιλήσει γιὰ σοβαρὴ ἀλλαγὴ ὅταν ἀκόμη καὶ τώρα ποὺ γράφονται αὐτὲς οἱ γραμμὲς ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει ὁ Α.Ν. 127!! Ὅταν ἀκόμη καὶ σήμερα παραμένουν ἀκλόνητοι στὶς θέσεις τους οἱ στυλοβάτες τοῦ Ἀσλανίδη, τοῦ Βλαδίμηρου καὶ τοῦ Πρίντζη... Χαρακτηριστικὸ τῆς κάθαρσης: Ὁ σωματοφύλακας καὶ σωφὲρ τοῦ Ἀσλανίδη, ὑπάρχει καὶ δρᾶ σήμερα στὸν ΟΠΑΠ (τὸν ὀργανισμὸ ποὺ διεκπεραιώνει τὸν διαγωνισμὸ τοῦ ΠΡΟ-ΠΟ).

Εἶναι γεγονὸς ὅτι «ἔπεσαν μερικὰ κεφάλια», ἀλλὰ ἀκριβῶς ἐκεῖ ἔμεινε ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν κάθαρση. Οἱ ὑπεύθυνοι τῆς κυβέρνησης Καραμανλῆ πιστεύουν πὼς μποροῦν νὰ μαράνουν ἕνα μεγάλο δέντρο, κόβοντας μερικὰ φυλλαράκια... Χωρὶς τὴν παραμικρὴ δόση ὑπερβολῆς, μπορεῖ νὰ ὑποστηριχτεῖ ὅτι σήμερα σ' αὐτὸ τὸ ἀπέραντο χωράφι ποὺ λέγεται «ἑλληνικὸς ἀθλητισμὸς» ὑπάρχουν χιλιάδες λαγούμια, ποὺ εὐεργετοῦν καὶ κρύβουν τὰ ἀπομείναντα τρωκτικὰ τῆς Χούντας. Ὁ ἀθλητικὸς χῶρος ἐξακολουθεῖ νὰ μένει (μιλᾶμε γιὰ τὸ ἔμψυχο διοικητικὸ ὑλικὸ καὶ γιὰ τὶς λειτουργικὲς δομές του) ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ὀχυρὰ τῆς δικτατορίας.

ΕΝΑ ΧΡΥΣΩΡΥΧΕΙΟ ΜΕ Τ' ΟΝΟΜΑ ΠΡΟ-ΠΟ

Τεράστια χρηματικὰ ποσὰ κινοῦνται κάθε χρόνο, γύρω ἀπὸ τόν... ἐρασιτεχνικὸ ἑλληνικὸ ἀθλητισμό. Ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Ἀσλανίδη, Γεώργιος Βλαδίμηρος, δήλωσε τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1973, ἀναφερόμενος –μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς «Ἐπαναστάσεως»– στὴ χρονιὰ ποὺ εἶχε περάσει:

«Τὸ σύνολον τῶν πάσης φύσεως διατεθεισῶν πιστώσεων ἀνῆλθεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 2.900.000.000 δραχμῶν...»

Φυσιολογικά, μὲ τέτοια τεράστια κονδύλια, ἔπρεπε νὰ συναγωνιζόμαστε καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία ἀκόμη, ποὺ διαθέτει ἀθλητισμὸ σὲ βάθος καὶ ἀποτελεῖ παγκόσμιο φαινόμενο, καθὼς πλησιάζει, στὶς μεγάλες διοργανώσεις, τὴ Ρωσία καὶ τὴν Ἀμερική: Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐνδιέφερε τοὺς δικτάτορες στὸν ἀθλητισμὸ ἦταν ἡ μὲ κάθε τρόπο προβολὴ «τοῦ ἔργου τῆς Ἐπαναστάσεως» στὸν ἀθλητισμό. Ἡ προχειρότητα στὴ θέση τοῦ προγραμματισμοῦ, οἱ φανφάρες καὶ τὰ ἀλόγιστα «πρὶμ» στὴ θέση τῆς σοβαρῆς ἀθλητικῆς πολιτικῆς.

Τὸ ΠΡΟ-ΠΟ, ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Ὀργανισμοὺς τῆς χώρας (ἑβδομαδιαῖος τζίρος γύρω στὰ 30.000.000 δραχμές!), χρησιμοποιήθηκε γιὰ ἐνίσχυση τῶν Ἀλκίμων (τοῦ φασιστικοῦ φυτωρίου τῆς Χούντας), διαφόρων ἐκκλησιῶν (!!) κ.λ.π. Γιὰ νὰ δειχτεῖ τὸ μέγεθος τῶν ἀτασθαλιῶν, σημειώνουμε τὶς ἀλλοπρόσαλλες χορηγήσεις, ὅπως βγαίνουν ἀπὸ τὰ ἐπίσημα βιβλία τοῦ Ὀργανισμοῦ Προγνωστικῶν Ἀγώνων Ποδοσφαίρου (ΟΠΑΠ):

Στὴ διάρκεια τῆς ἑπταετίας διατέθηκαν τουλάχιστον 45 ἑκατομμύρια δραχμὲς μὲ παράνομο τρόπο.

Ἕνα μικρὸ ἀπάνθισμα: 332.500 δραχμὲς γιὰ πετσέτες τῶν μονάδων καταδρομῶν. 5.000.000 δρχ. στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς γιὰ τὴν «ἐνίσχυση τῶν σκοπῶν του στὴν Ἑλλάδα». 3.422.100 σὲ διάφορες στρατιωτικὲς μονάδες γιὰ ὀργάνωση ἑορτασμῶν. 1.397.000 δρχ. γιὰ «κοινωνικοὺς σκοποὺς» (ἡ μερίδα τοῦ λέοντος στὸ σύλλογο... κωφαλάλων). 889.429 δρχ. γιὰ χοροεσπερίδες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐντυπωσιάζουν: Τσάϊ καὶ πινὰκλ τῶν Δασοπροσκόπων Γουδίου..
17.414.000 δρχ. σὲ ἱεροὺς ναοὺς (!!!). 214.546 σὲ οἰκογένειες στρατιωτικῶν. 73.000 δρχ. γιὰ τὶς κυνηγετικὲς ἐκδηλώσεις στὸν Ἕβρο, ὅπου κυνηγοῦσε ὁ Παπαδόπουλος.

Μετὰ τὴν ἰουλιανὴ ἀλλαγὴ ἡ κυβέρνηση θωράκισε τὸν ἀθλητισμὸ μὲ κορυφαῖα στελέχη της. Πάνω ἀπ' ὅλους μὲ τὸν ἤδη ὑπουργὸ Προεδρίας κ. Ράλλη καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὸν ἀδελφὸ τοῦ κ. Καραμανλῆ, Ἀχιλλέα. Στὴ θέση τοῦ Γ. Γ. Ἀθλητισμοῦ τοποθετήθηκε ὁ παλιὸς – παρωχημένων ἀντιλήψεων – παράγοντας κ. Στασινόπουλος. Παρ' ὅλη ὅμως τὴν «ὑπεροπλία» του, ὁ ἀθλητισμός, σὲ σχέση μὲ ἄλλους τομεῖς, δὲν βρῆκε ἀπὸ πουθενὰ τὴ σωτήρια λύση. Οὔτε μία ὑπόμνηση ὡς τώρα γιὰ ἀναδιάρθρωση στὴ βάση. Λέγεται, μάλιστα, ὅτι ἡ Γενικὴ Γραμματεία Ἀθλητισμοῦ δὲν διαθέτει ἕνα – ἔστω – ὑποτυπώδες Τμῆμα Προγραμματισμοῦ, προσαρμοσμένο στὰ σύγχρονα δεδομένα.

Ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὴν προηγούμενη πεῖρα, ὁ ἀθλητισμὸς μπορεῖ νὰ γίνει αὐτοδύναμος (ἂν τὰ ἔσοδα τοῦ ΠΡΟ-ΠΟ ριχτοῦν σὲ σωστὸ κανάλι) καὶ νὰ τοποθετηθεῖ σὲ σωστὲς βάσεις (ἂν διοικηθεῖ ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν μολυνθεῖ ἀπὸ τὶς μεταδοτικὲς ἀσθένειες τῆς ποδοσφαιρομανίας...). Ὡς τότε θὰ μετριέται τὸ ἀνάστημα τοῦ σαπισμένου ἀθλητισμοῦ αὐτῆς τῆς χώρας μὲ τὰ γκὸλ ποὺ πέτυχε ὁ Δομάζος σ' ἕνα διεθνῆ ἀγώνα...

Ε.

Οἱ Ἕλληνες μετανάστες στὴ Σουηδία

ΔΕ ΘΑ ΓΥΡΙΣΟΥΝ ὅσο τὸ «κομπόδεμα» θὰ ἀδειάζει πρὶν γεμίσει

Τῆς Ἀλίκης Τσιλιχρήστου–Γρεβενιώτη

Ἀπὸ τότε ποὺ οἱ εὐρωπαϊκὲς βιομηχανίες ἄνοιξαν τὶς πόρτες τους γιὰ τὸ μπάσιμο ξένης φτηνῆς ἐργατικῆς δύναμης, χιλιάδες Ἑλληνίδες, ἀγρότισσες οἱ περισσότερες, πῆραν τὸ δρόμο τῆς μετανάστευσης.

Μόνες ἢ μὲ τὴν οἰκογένεια, ἢ πολλὲς φορὲς μὲ μισὴ οἰκογένεια, ἐγκαταλείπουν τὴν πατρίδα, σὲ ἀναζήτηση δουλειᾶς, καλύτερης ἀμοιβῆς, πιὸ ἀνθρώπινων συνθηκῶν ζωῆς.

Ἐδῶ, στὴν ἀναπτυγμένη Εὐρώπη, μακριὰ ἀπὸ τὸ γνώριμο, οἰκεῖο ἑλληνικὸ περιβάλλον, ἀποτελοῦν μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες μετανάστριες τῶν Μεσογειακῶν χωρῶν, τὸ κατώτερο ἐργατικὸ προσωπικό, καὶ γι' αὐτό, τὸ πιὸ ἐκμεταλλευόμενο καὶ καταπιεσμένο.

Ὄντας κατὰ 99% ἀνειδίκευτες, μὲ λίγες ἢ καὶ καθόλου γραμματικὲς γνώσεις, ἀγνοώντας ἢ κουτσοξέροντας τὴν ξένη γλώσσα, ἐξειδικεύονται μόνιμα στὴ δουλειὰ τῆς καθαρίστριας ἢ τῆς λαντζέρισσας. Καὶ αἰσθάνονται μειωμένες καθὼς οἱ ντόπιοι δὲν τὶς καταδέχονται αὐτὲς τὶς δουλειές, καὶ τὶς ἀποκρύπτουν ἐπιμελῶς οἱ μετανάστριες ἀπ' τοὺς γνωστοὺς στὴν πατρίδα.

Στὴ Σουηδία, εἰδικά, ποὺ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μεταναστῶν δουλεύει μόνιμα τὸ σφουγγαρόπανο, οἱ μετανάστες, γιὰ νὰ ἀμβλύνουν τὶς μειωτικὲς ψυχολογικὲς ἐπιπτώσεις, υἱοθέτησαν τὶς ἀντίστοιχες σουηδικὲς λέξεις «στέντα» (καθάρισμα) καὶ «ντίσκα» (λάντζα). Οἱ στενταδόροι – σύμφωνα μὲ τὴν ἐπικρατοῦσα ὁρολογία – εἶναι οἱ περισσότερο ἐκμεταλλευόμενοι ἐργάτες καὶ ἰδιαίτερα οἱ στενταδόρισσες, ποὺ ἡ συνδικαλιστική τους συνείδηση εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς ἀνύπαρχτη, καθὼς προέρχονται βασικὰ ἀπὸ ἀγροτικὲς περιοχὲς κι ἔχουν ἀπάνω τους τὴ σφραγίδα τῆς κοινωνικῆς ἀπομόνωσης καὶ ὑποταγῆς ποὺ ἡ ἀπόλυτα πατριαρχικὴ δομὴ τῆς καθυστερημένης κοινωνίας μας τὶς κληροδότησε.

Ἐδῶ, στὴ Σουηδία, ὑπάρχουν μεγάλες κερδοσκοπικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν ἐργοστασίων, νοσοκομείων, γενικὰ αὐτῶν ποὺ ζητοῦν καθαριστές, καὶ τῶν καθαριστῶν, τοὺς ὁποίους προσλαμβάνουν, ἐλέγχουν, ἀπολύουν καὶ ἐκμεταλλεύονται, φυσικά, μὲ τὸ παραπάνω. Μόλις φέτος ἄρχισε νὰ κινεῖται συνδικαλιστικὰ ὁ κλάδος τῆς «στέντας».

Ἡ κοινωνία τοῦ «φιλοξενοῦντος» εὐρωπαϊκοῦ κράτους, εἶναι κλειστὴ γιὰ τὸν μετανάστη. Γιατὶ ὅπου μετανάστης, ἐκεῖ κι ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐμφάνιση ρατσιστικῶν διακρίσεων. Κι ἐδῶ στὴ Σουηδία, διαβλέπεις τὴ διάκριση ἀπέναντι σὲ ξανθοκέφαλους καὶ «μαυροκέφαλους», ὅπως μᾶς λένε. Κι ἐδῶ, ἂν καὶ ἴσως σὲ μικρότερο βαθμὸ ἀπὸ τὶς ἄλλες Δυτικὲς χῶρες, οἱ μετανάστες εἶναι πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Κι ἂν εἶναι κλειστὴ ἡ κοινωνία τῆς μεταναστο-ἐκμεταλλεύτρας χώρας γιὰ τὸν ἄντρα μετανάστη, εἶναι ἐρμητικὰ κλειστὴ γιὰ τὴ μετανάστρια, πού, ἐπιπλέον, οἱ ἰδιαίτερες συνθῆκες δουλειᾶς καὶ ζωῆς δὲν εὐνοοῦν τὴν ἐκμάθηση τῆς γλώσσας.

Κάτω ἀπὸ τὸ ἄγχος τῆς ἀβεβαιότητας γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ καὶ τῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν της, κάτω ἀπὸ τὸ ἄγχος νὰ πλησιάσουν τὸ ὑψηλὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν ντόπιων καὶ ταυτόχρονα νὰ ἐξασφαλιστεῖ τὸ «κομπόδεμα», ποὺ ἀποτελεῖ τὴ μοναδικὴ ἐλπίδα γιὰ τὴν ἐπιστροφή, ἡ μετανάστρια, ἀνάμεσα στὶς διαρκεῖς προκλήσεις τῆς «καταναλωτικῆς» κοινωνίας, δουλεύει ἀπ' τὰ χαράματα ὡς τὸ βράδυ.

Κι αὐτὸ συμβαίνει στὴ Σουηδία, ποὺ τὸ ἑξάωρο γιὰ πενταήμερη ἑβδομάδα ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ βασικὰ καὶ συζητημένα αἰτήματα τῶν Σουηδῶν ἐργατῶν. Τριάντα ὧρες τὴ βδομάδα καὶ κατάργηση τῆς δουλειᾶς μὲ τὸ κομμάτι, ἦταν τὰ δυὸ γενικὰ αἰτήματα τῆς περασμένης ἐργατικῆς πρωτομαγιᾶς.

Οἱ μετανάστες στὴ Σουηδία ποὺ δουλεύ-

ουν στὸ ἐργοστάσιο, δουλεύουν ἐπίσης συμπληρωματικά, μόνιμα ἢ κατὰ καιρούς, «στέντες», γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰ ἔξοδα ἀπ' τὶς ἔξτρα ἀνέσεις ποὺ ἀπολαμβάνουν, ὁπωσδήποτε, σὲ σχέση μὲ τοὺς μετανάστες τῶν ὑπολοίπων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Μ' ἄλλα λόγια μὲ τὴ μισὴ καρδιὰ στὴν πατρίδα καὶ τὴν ἄλλη μισή, κατσούφα πάντα, στὴν ξενητειά, ξεζουμίζονται, ὅλη μέρα δίχως ἀνάσα.

Καὶ γυρνώντας σπίτι, ἡ μετανάστρια, συνεχίζει ἐντατικὰ τὸ ὡράριο τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ τῆς φροντίδας τῶν παιδιῶν, μόνη, σύμφωνα μὲ τὶς ἀναχρονιστικὲς πατριαρχικὲς παραδόσεις τῆς πατρίδας ποὺ κουβαλιοῦνται μαζὶ μὲ τὰ μπαγάζια τοῦ μετανάστη. Ὁ μετανάστης ποὺ ἡ κρατικὴ μέριμνα τῆς πατρίδας τὸν ξαπόστειλε νὰ καθαρίζει τὶς σκάλες καὶ τοὺς καμπινέδες τῆς Σουηδίας, θεωρεῖ ὑποτιμητικὸ νὰ πλύνει ἕνα ποτήρι στὸ σπίτι του.

Δουλειά, σπίτι, τηλεόραση (ποὺ μισοκαταλαβαίνει). Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τῆς μετανάστριας. Ἀπομονωμένη κοινωνικά, χωρὶς ἐνημέρωση, χωρὶς ψυχαγωγία. Ἡ μόνη ὄαση εἶναι οἱ ἑλληνικοὶ σύλλογοι, ὅταν ὑπάρχουν. Ἂν καὶ στὰ χρόνια τῆς διχτατορίας οἱ χαφιέδες τῶν προξενείων ἀπειλοῦσαν τοὺς μετανάστες μὲ στέρηση διαβατηρίου ἂν πλησίαζαν. Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς συλλόγους, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸ ἑλληνικὸ κοινωνικὸ χῶρο προβληματισμοῦ καὶ ψυχαγωγίας ἑλληνικῆς, οἱ γυναῖκες ἔρχονται σπάνια, μόνο στὶς ἐκδηλώσεις. Κι οἱ σύλλογοι καθημερινὰ παίρνουν τὴν ὄψη καφενείου ποὺ ἀποδιώχνει τὴ γυναίκα ἀκόμα περισσότερο. Ἡ δουλειά, τὸ ἀποκλειστικὸ βάρος τοῦ νοικοκυριοῦ καὶ τῶν παιδιῶν, ἡ πατριαρχικὴ νοοτροπία, ἐμποδίζουν τὸν ταχτικὸ ἐρχομὸ τῆς γυναίκας στοὺς συλλόγους, ἐμποδίζουν τὴν κοινωνική της ἐπικοινωνία.

Οἱ ἄντρες μετανάστες, ἔχοντας ὅλοι τὰ μειωτικὰ συμπλέγματα ποὺ δημιουργοῦν οἱ μεταξὺ ξανθοκέφαλων καὶ μαυροκέφαλων διακρίσεις καὶ σὰν ἀντίδραση στὴν προηγούμενη πουριτανικὴ καταπίεση, ρίχνονται σὲ ἀγώνα δρόμου γιὰ τὴν «κατάχτηση» Σουηδέζων. Ἡ πολιτιστικὴ διαφορὰ στέκεται ἐμπόδιο, τὶς περισσότερες φορὲς ἀποτυχαίνουν ἢ γνωρίζουν μόνο τὶς «περιθωριακὲς» γυναῖκες. Στὶς συζητήσεις, βέβαια, τίποτα δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ συναγωνίζονται στοὺς φανταστικοὺς ἀριθμοὺς ξανθῶν «γκομενῶν» – σύμφωνα μὲ τὴ μάγκικη ὁρολογία, ποὺ δίνει στὴ γυναίκα τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ «σκεύους ἡδονῆς». Οἱ πιὸ καταπιεσμένοι σεξουαλικὰ στὴ νεαρή τους ἡλικία καὶ οἱ λοῦμπεν μετανάστες, ἀποτελοῦν τὴν πελατεία τῶν πορνοκαταστημάτων.

Τὰ παιδιὰ εἶναι τὸ μέγα πρόβλημα τῆς μετανάστριας, γενικότερα τῶν μεταναστῶν. Στὴ Σουηδία παρέχεται ἡ εὐχέρεια τοῦ παιδικοῦ σταθμοῦ ἢ τῆς «ντὰγκ μάμα», ποὺ κατὰ λέξη σημαίνει «μάνα ἡμέρας». Εἶναι γυναίκα ποὺ φροντίζει τὰ παιδιὰ στὸ σπίτι της ἀντὶ μισθοῦ. Μισθοδοτεῖται καὶ ἐλέγχεται ἀπ' τὶς ἁρμόδιες δημόσιες ὑπηρεσίες γιὰ τὸ παιδί.

Οἱ παιδικοὶ σταθμοὶ δὲν ἐπαρκοῦν καὶ συνήθως περιμένεις 3-6 μῆνες στὴ σειρὰ ὥσπου νὰ βρεῖς θέση. Ἀρκετὲς οἰκογένειες μεταναστῶν δὲν στέλνουν τὰ παιδιά τους σὲ παιδικοὺς σταθμοὺς λόγω προκαταλήψεων καὶ εἴτε δουλεύουν ἐναλλὰξ πρωῒ βράδυ οἱ γονεῖς εἴτε προτιμοῦν νὰ τὰ στείλουν στὴ γιαγιὰ στὴν πατρίδα γιὰ νὰ δουλέψουν περισσότερο. Ἀλλὰ τὸ πιὸ σημαντικὸ πρόβλημα μὲ τὰ παιδιά, τουλάχιστον στὴ Σουηδία, εἶναι οἱ ψυχολογικὲς συνέπειες ποὺ ἔχει ἡ μετανάστευση στὰ παιδιά. Αὐτὸ τὸ ξερίζωμα τοῦ μικροῦ ἀνθρώπινου βλαστοῦ ἀπ' τὸ φυσικό του περιβάλλον καὶ ἡ τεχνητὴ μεταφύτεψή του σ' ἕνα ξένο, ἄγνωστο καὶ καμιὰ φορὰ ἐχθρικὸ κόσμο.

Ἡ ἀποδέσμευση τοῦ παιδιοῦ ἀπ' τὴ μάνα καὶ ἡ εἴσοδός του στὴν κοινωνία τοῦ παιδικοῦ σταθμοῦ ἢ τοῦ σχολείου γενικότερα, εἶναι ἕνας σημαντικὸς σταθμὸς στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς γονεῖς. Ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία αὐτῆς τῆς ἐφόρμησης στὴν κοινωνικὴ ζωή, πολλὰ καθορίζει στὴν κατοπινὴ ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητάς του.

Οἱ εὐαίσθητες παιδικὲς ψυχολογίες ἐδῶ καλοῦνται ἀθέλητα ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ σὸκ τῆς εἰσόδου στὴν κοινωνικὴ ζωή, μὲ λεπτὸ ἢ ἀνύπαρχτο τὸ βασικὸ μέσο ἐπικοινωνίας, τὴ γλώσσα! Κι ὕστερα τὸ σπίτι νὰ τὰ θέλει «Ἕλληνες», καὶ τὸ σχολεῖο καὶ οἱ παρέες «Σουηδούς», προσαρμοσμένα στὸν ἐδῶ ξένο τρόπο ζωῆς. Καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ μετανάστη δέχονται τὰ βέλη τοῦ σπιτιοῦ γιατὶ δὲν μοιάζουν μὲ τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς πατρίδας καὶ τὰ βέλη τοῦ ξένου σχολείου, τῆς ξένης παρέας, γιατὶ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὴν πλειοψηφία, ἀπ' τὰ Σουηδόπουλα.

Καμιὰ φορά, συμβαίνει τὸ τραγικό, νὰ μὴν μποροῦν νὰ συννενοηθοῦν γονεῖς μὲ τὰ παιδιά τους. Γιατὶ οἱ γονεῖς ξέρουν ἐλάχιστα τὴν ξένη γλώσσα καὶ τὰ παιδιὰ ἐλάχιστα τὴν ἑλληνική. Συνήθως τὰ παιδιὰ τοῦ μετανάστη, ἂν καὶ δίγλωσσα, δὲν γνωρίζουν στὴν ἐντέλεια καμιὰ ἀπ' τὶς δυὸ γλῶσσες. Ἐπίσης συμβαίνει ἀρκετὰ παιδιὰ τῶν μεταναστῶν ν' ἀρνοῦνται ἐπὶ χρόνια στὸ σχολεῖο ν' ἀρθρώσουν σουηδικὴ λέξη, ἐνῶ ξέρουν νὰ διαβάζουν, καταλαβαίνουν, εἶναι ἔξυπνα.

Ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τῆς πρώην ἀγροτικῆς, συντηρητικῆς οἰκογένειας μὲ τὴν αὐστηρὴ ἱεραρχία καὶ τῆς δημοκρατικῆς ζωῆς τοῦ σουηδικοῦ σχολείου ἀφήνει ἀρχικὰ τὸ παιδὶ μετέωρο. Καθημερινὰ δέχεται ἀπάνω του τὴ σύγκρουση τῶν πολιτιστικῶν ἀξιῶν, τὴ σύγκρουση δυὸ διαφορετικῶν τρόπων ζωῆς.

Στὴ Σουηδία, ἀπαγορεύεται αὐστηρὰ ἡ σωματικὴ τιμωρία τόσο ἀπ' τοὺς δασκάλους ὅσο κι ἀπ' τοὺς γονιούς. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ μαθητῆ καὶ τῆς μαθήτριας καθὼς καὶ ἡ ἐρωτική τους ζωὴ εἶναι προσωπικό τους ζήτημα. Σὲ κάθε σχολεῖο ὑπάρχουν εἰδικὰ καπνιστήρια γιὰ τοὺς μαθητὲς (στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε τὰ ἀποχωρητήρια). Γύρω ἀπὸ τὶς γενετήσιες σχέσεις γίνεται πλήρης ἐπιστημονικὴ ἐνημέρωση. Τὸ σχολεῖο χορηγεῖ ἀντισυλληπτικὰ δωρεὰν στὶς μαθήτριες.

Οἱ μετανάστες γονεῖς ποὺ δὲν βλέπουν τὰ παιδιά τους ἀρκετά, φορτωμένοι μὲ ὅλο τὸ βάρος τῶν δικῶν τους προβλημάτων καὶ τῆς παραδοσιακῆς παιδαγωγικῆς, ἀπαιτοῦν ἀρχικὰ τὴν πειθαρχία τῆς ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, δηλαδὴ τὴν πλήρη ὑποταγὴ τοῦ παιδιοῦ στὴ γνώμη τοῦ γονιοῦ, τοῦ μεγαλύτερου γενικότερα. Καὶ τὸ παιδὶ εἶναι φυσικὸ νὰ διαλέγει τὴν πιὸ εὐνοϊκὴ γι' αὐτὸ λύση, τὸν δημοκρατικότερο δρόμο τῆς σουηδικῆς παιδαγωγικῆς. Τὸ βάρος τῆς ἀντίθεσης πέφτει στὴ μάνα, ποὺ συνήθως παίζει τὸν ρόλο τοῦ μεσολαβητῆ-συμβιβαστῆ μεταξὺ παιδιοῦ καὶ πατέρα, τὸν φορέα τῆς ἱεραρχικῆς δομῆς τῆς οἰκογενείας. Οἱ πιὸ πολλὲς μετανάστριες ἔχουν κλονισμένο τὸ νευρικό τους σύστημα. Ἀλλὰ καὶ γενικότερα παρουσιάστηκαν νευρασθένειες στὶς μανάδες πρὶν μερικὰ χρόνια.

Τέλος, τὸ μόνιμο πρόβλημα τῶν μεταναστῶν εἶναι ἡ ἐπιστροφὴ στὴν πατρίδα. Σ' ὅλους φορτωμένη ἡ νοσταλγία γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Κι ἂν γιὰ τὸν ἄντρα οἱ πιθανότητες νὰ βρεῖ γυρίζοντας δουλειὰ τῆς προκοπῆς εἶναι ἐλάχιστες, γιὰ τὴ γυναίκα εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρχτες. Τὰ γυναικεῖα μεροκάματα παραμένουν μεροκάματα πείνας, οἱ παιδικοὶ σταθμοὶ λίγοι καὶ πανάκριβοι, μὲ προσωπικὸ ποὺ δὲν εἶναι ἀρκετό, καὶ συνήθως ἄσχετο ἀπὸ παιδαγωγική.

Τὸ «κομπόδεμα», ποὺ εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεση τοῦ γυρισμοῦ, συνήθως παραμένει μικροκομπόδεμα. Κι ὅσοι γυρίζουν ἀγοράζουν κανένα οἰκόπεδο ἢ διαμέρισμα πρὸς τὰ ἀστικὰ κέντρα. Ἄλλοι ἀνοίγουν μαγαζιὰ γιὰ νὰ τὰ ξανακλείσουν μέσα σὲ λίγους μῆνες. Οἱ περισσότεροι ξαναγυρίζουν ἔξω. Καὶ τὰ προβλήματα τῶν ξεριζωμένων ἐργατῶν συνεχίζονται. Καὶ θὰ συνεχίζονται. Ὅσο θὰ διαιωνίζονται τὰ οἰκονομικοκοινωνικὰ αἴτια ποὺ εἶναι ἡ ρίζα τῆς μετανάστευσης.

Ἀλίκη Τσιλιχρήστου - Γρεβενκώτη

Ἡ οἰκογένεια τοῦ μετανάστη δὲ θὰ πάψει νὰ εἶναι φτωχιά, ὅσο τὸ «κομπόδεμα» ποὺ θὰ ἀδειάζει ἀπὸ τὸ κόστος τῆς ζωῆς, θὰ ἀπομακρύνει τὴν ἰδέα τοῦ γυρισμοῦ στὴν Πατρίδα.

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

τοῦ Δημήτρη Χατζῆ

Τὸ ΑΝΤΙ ἔχει σήμερα τὴ χαρὰ καὶ τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσει στοὺς ἀναγνῶστες του τὸ πρῶτο κείμενο ποὺ ἔγραψε στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸν ἐπαναπατρισμό του (περισσότερο ἀπὸ «τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος ποὺ τὸν βρῆκε στὰ ξένα ἔθνη») ὁ μεγάλος συγγραφέας Δημήτρης Χατζῆς γιὰ τὸν Κώστα Βάρναλη. Ἔτσι ὁ δημιουργὸς τῆς μαγικῆς «Μικρῆς μας πόλης» ἐμφανίζεται καὶ σὰν πρώτης τάξεως κριτικὸς καὶ δοκιμιογράφος. Οὐσιαστικὰ (ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὶς τυπικὲς καὶ περιστασιακὲς νεκρολογίες) εἶναι καὶ τὸ πρῶτο κείμενο ποὺ ψηλαφίζει μιὰν ἐποχὴ καὶ ποὺ προσπαθεῖ νὰ ὁροθετήσει καὶ νὰ σχολιάσει κριτικὰ τὸν Κώστα Βάρναλη μετὰ τὸ θάνατό του, καὶ κατὰ κάποιο τρόπο νὰ τὸν «ἀπομυθοποιήσει» καὶ νὰ τὸν παραδώσει στὰ Γράμματά μας μὲ τὶς μόνες του καταθέσεις: τὸ Ἔργο του.

Ὁ τάφος του εἶναι ἀκόμα νωπός, ὅπως λέμε. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔφυγε ἀκόμα ἀπὸ τὴ μνήμη τῶν ζωντανῶν ποὺ ζῆσαν μαζί του καὶ γύρω του.

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν ἕνας τίμιος ἄνθρωπος, ἕνας γενναῖος πολίτης. Περισσότερο ἀπὸ πενήντα χρόνια ἀπὸ τότες ποὺ διώχτηκε ἀπὸ τὴ θέση του γιὰ τὶς πολιτικές του ἰδέες, ἔδωσε μὲ τὴ ζωή του ἕνα λαμπρὸ πρότυπο ἀρετῆς καὶ συνέπειας. Νομίζω μάλιστα ἐγώ, πὼς ἐπιφανειακὴ ἦταν αὐτή του ἡ ἐλευθεριότητα τῆς πολλῆς ἀνεκδοτολογίας, ἐπίπλαστη, λίγο ἕτοιμη –γιὰ ὅλους– λίγο προσποιητή. Πίσω ἀπ' αὐτὴν ἔκρυψε τὴν αὐστηρότητά του. Θὰ ἤθελα ἔτσι νὰ τὸν κατατάξω σὲ κείνους ποὺ ἀπὸ σεμνότητα ἀρνοῦνται νὰ πάρουν τὸ ρόλο τοῦ ἅγιου, τοῦ ἥρωα ἢ τοῦ μάρτυρα, τοῦ ἡγέτη ἢ τοῦ δάσκαλου καί, σίγουροι γιὰ τὸν ἑαυτό τους, δὲν νιώθουν τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπισημοποιήσουν τὴν ἀρετή τους δίνοντάς της ἐτοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σχῆμα –ἡ ἀνθρωπιά τους τοὺς ἐνοχλεῖ καὶ τοὺς δυσκολεύει νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ αὐτὸ εἶναι πάντοτε τὸ δυσκολώτερο. Γιατὶ μιὰ τέτοια στάση μπορεῖ νὰ εἶναι –ἢ νὰ νομίζεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους πὼς εἶναι– ἀνευθυνότητα κι ὑπεκφυγή. Ὁ Βάρναλης δὲν φοβήθηκε. Ἀψεγάδιαστος, μέσα σὲ ἕνα χρονικὸ διάστημα τόσο μεγάλο, μὲ τόσες τρικυμίες, τόσες δυσκολίες καὶ τόσες παγίδες, ἔδειξε τὴν ἀρετή του χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ τὴν ἐπιδείχνει. Καὶ –ἀδιάφθορος– ἀκτινοβόλησε γύρω του τὸ φῶς μιᾶς ἠθικῆς παρουσίας.

> *Ἔδειξε τὴν ἀρετή του χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ τὴν ἐπιδείχνει. Καὶ – ἀδιάφθορος – ἀκτινοβόλησε γύρω του τὸ φῶς μιᾶς ἠθικῆς παρουσίας.*

Κοινωνίες μικρές, ὅπως εἶναι ἡ δική μας, ἔχουν πάντοτε ἀπὸ τὸν δημιουργὸ–τὸν ποιητή, τὸν καλλιτέχνη, τὸν στοχαστὴ– τὴν ἀπαίτηση μιᾶς τέτοιας ἀρετῆς, μιᾶς τέτοιας ἀντιστοιχίας ἀνάμεσα στὴν πνευματική του δραστηριότητα καὶ τὴν ἰδιωτική του ζωή, ἀνάμεσα στὶς ἰδέες καὶ τὸ φορέα τους. Εἶναι μιὰ ἀπαίτηση ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀγνοεῖ. Σὲ στιγμὲς ὅμως σὰν αὐτὲς ποὺ περνᾶμε σήμερα, σὲ μιὰ δύσκολη καμπὴ τῆς ἱστορίας μας, ὕστερα ἀπὸ τὶς καταστροφὲς ποὺ ἔκανε, τὴ διάλυση καὶ τὴ διάβρωση ποὺ πέτυχε ἡ δικτατορία, ὅταν ὅλοι μιλᾶμε γιὰ ἐξυγίανση καὶ γιὰ κάθαρση, ὅλοι λέμε πὼς πρέπει νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὰ πλέγματα καὶ τὰ «κυκλώματα» γιὰ μιὰ πνευματικὴ ζωὴ οὐσιαστικότερη καὶ γνησιότερη –ἡ κοινωνικὴ αὐτὴ ἀπαίτηση τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς συνέπειας ἔχει τὴ σημασία κατηγορικῆς προσταγῆς γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος.

* * *

Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ὁ δημιουργὸς – ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης, ὁ στοχαστὴς– κλείνει τὰ μάτια του, παραδίνει μαζὶ καὶ τὸ ἔργο του στὸ μεγάλο δικαιοκρίτη, τὸ Χρόνο. Τὸ ἔργο παύει πιὰ νὰ ταυτίζεται μὲ τὸ δημιουργό του. Δουλεύοντας μέσα ἀπὸ νέες καταστάσεις, νέες ἀνάγκες καὶ νέες ἐπιδιώξεις, σὰν τὰ ἔμβολα μιᾶς μηχανῆς ποὺ πηγαινοέρχονται καὶ ἀνεβοκατεβαίνουν, ἀλάθευτος κι ἄπονος ὁ δικαιοκρίτης αὐτὸς τοποθετεῖ τελικὰ τὸ τελειωμένο ἔργο στὴν πραγματική του θέση, στὴ συνάρτησή του μὲ τὰ παλιὰ καὶ μὲ τὰ σημερινά. Ἡ τοποθέτηση αὐτὴ γίνεται πιὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν προσπάθεια τοῦ δημιουργοῦ του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς προθέσεις ποὺ εἶχε καὶ τὶς ἠθικές, πνευματικὲς ἢ πολιτικὲς σκοπιμότητες ποὺ ὑπηρέτησε καὶ ἀνεξάρτητα ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἐπίδραση ποὺ τὸ ἔργο ἄσκησε στὸν καιρό του. Εἶναι μιὰ τοποθέτηση ποὺ ὅλο καὶ περισσότερο περιορίζεται στὴν ἀξιολόγηση τῶν στοιχείων τοῦ ἔργου καὶ μέσα σ' αὐτὴν ἄλλα ἀποδείχνονται μουσειακά, ἄλλα ἀναδείχνονται ζωντανά, βιώσιμα, ἀξιοποίησιμα.

> *Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ὁ δημιουργός, ὁ ποιητής, ὁ καλλιτέχνης, ὁ στοχαστής, κλείνει τὰ μάτια του, παραδίνει μαζὶ καὶ τὸ ἔργο του στὸ μεγάλο δικαιοκρίτη, τὸ Χρόνο.*

Ὁ χρόνος, λοιπόν, θὰ ἀρχίσει ἀπὸ τώρα κιόλας νὰ κάνει τὴν ἴδια δουλειὰ καὶ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Βάρναλη, ἀποσπώντας το ἀπὸ τὸ ἠθικὰ λαμπρὸ πρόσωπο τοῦ δημιουργοῦ του. Μποροῦμε νὰ ἐμπιστευθοῦμε σ' αὐτόν. Ἂν ὅμως κάτι χαρακτηρίζει τὴ σημερινὴ κατάσταση στὴν πνευματική μας ζωή, ἐγὼ νομίζω πὼς περισσότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ βιαστική μας ἀνάγκη τῆς θεώρησης καὶ τῆς ἀναθεώρησης ὅλων τῶν ἀξιῶν τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς μας παράδοσης. Εἶναι δηλαδὴ ἡ ἀνάγκη, μέσα ἀπὸ τὸ χάος τῆς γενικῆς ἀμφισβήτησης, τῆς πολλῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ἀκόμα περισσότερης σύγχυσης, νὰ στήνουμε διαρκῶς, ὅσο μποροῦμε, μὲ κάποια ἀσφάλεια, σταθερότητα, κάποια ὁρόσημα μὲ γενικὴ ἀναγνώριση καὶ γενικὴ ἰσχὺ– ἐκεῖνες τὶς «σταθερὲς» ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν παραπέρα ὀργάνωση τῆς σκέψης μὲ καθορισμένες καὶ καθαρισμένες κάποιες ἀφετηρίες. «Ἑρμαῖ» πρέπει νὰ λέγεται αὐτὸ πάνω στὸ δρόμο τῆς παραπέρα πνευματικῆς πορείας.

Μιὰ τέτοια δουλειά, λένε πολλοὶ στὴν Ἀθήνα, χρειάζεται ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τὴ θέληση νὰ ὀργανώσουμε τὴ σωστὴ καὶ θετικὴ γνώση γιὰ τὸ κάθε πράγμα μὲ τὴ μέθοδο καὶ τὸ σύστημα ποὺ πολὺ καταφρονήθηκαν στὸν δικό μας τὸν τόπο –καὶ μόνο τώρα ἀρχίζουμε νὰ χαιρόμαστε, ὅσο περισσότερο τὸ βρίσκουμε νὰ μπαίνει στὴ ζωή μας. Μὰ χρειάζεται, λένε, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ θάρρος. Γιατὶ ὅλα μας τὰ κατεστημένα ἔχουν ὅλα τίτλους ἰδιοκτησίας πάνω σὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ παράδοσης καὶ ἀπὸ ὅπου κι ἂν πᾶς κινδυνεύεις πάντα νὰ πέσεις ἀπάνω τους.

Ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη (ἀπὸ τὸ 1905 ποὺ πρωτοεμφανίζεται ὡς τὸ 1922 ποὺ τυπώνεται τὸ βιβλίο του «Τὸ φῶς ποὺ καίει» καὶ ὡς τὸ 1927 μὲ τὸ βιβλίο «Σκλάβοι Πολιορκημένοι»–(δηλαδὴ μέσα σ' ἕνα διάστημα 22 χρόνων) συνεχίζει τὴν παράδοση τῆς σχολῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ, τῆς σχολῆς τοῦ Παλαμᾶ. Τὰ

ἐκφραστικά της μέσα, ἡ Ars Poetica τῆς σχολῆς, ἀκόμα περισσότερο: ἡ ἀντίληψή της γιὰ τὴν ποίηση, εἶναι τὸ πλαίσιό της. Ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη θὰ κινηθεῖ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο, χωρὶς καμιὰν ἀπομάκρυνση.

Μὲ τὴ γλωσσικὴ καθαρότητα ποὺ ἐπιδίωξε ὅλη ἡ σχολή, μὲ τὴ στιχουργικὴ ἀρτιότητα τοῦ μετρημένου μὲ τοὺς (πέντε) φυσικοὺς πόδες τῆς ἐθνικῆς τονικῆς στιχουργίας καὶ μὲ τὶς ἐναλλαγὲς καὶ τοὺς συνδυασμοὺς τῶν μέτρων, ποὺ ἦταν ἡ προσπάθεια, ἡ δεξιοτεχνία, τὸ καμάρι τῆς σχολῆς, ὁ Κώστας Βάρναλης θὰ δώσει στίχους ποὺ μερικοί τους εἶναι ἀπὸ τοὺς μουσικότερους καὶ πυκνότερους ὅλης τῆς δημιουργίας. Θὰ ἀναγνωριστεῖ ἔτσι ἀπὸ πολὺ νωρίς, μαζὶ μὲ τὴ γνησιότητα τοῦ λυρισμοῦ του, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους «δουλευτὲς τοῦ στίχου», ὅπως λέγανε τότε, ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους ποιητὲς τῆς σχολῆς.

Στὰ χρόνια ποὺ ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη κλείνει τὸν κύκλο της – στὰ 1927 – ἡ αὐθεντία καὶ ἡ ἐπάρκεια τῆς σχολῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ, τῆς σχολῆς τοῦ Παλαμᾶ, ἔχει πιὰ κλονιστεῖ. Ἡ σχολὴ ἔχει πιὰ ἐξαντλήσει τὶς δυνατότητες τοῦ ρομαντισμοῦ καὶ τοῦ παρνασσισμοῦ. Ἡ ἀναζήτηση τῆς μορφικῆς τελειότητας ἐκφυλίζεται σὲ τυπολατρεία (φορμαλισμὸ ποὺ τὸ λέμε σήμερα) καὶ ἡ θεματογραφία σκεπάζει τὴν ἔλλειψη πραγματικῆς λυρικῆς πνοῆς: Ἡ ἀνανέωση γίνεται ἀνάγκη ἐπιτακτική.

Ἀλλὰ ὁλόκληρη ἡ ἐργασία, ἡ προσφορὰ τῆς σχολῆς ἔχει γίνει πιὰ στοιχεῖο τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ, σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ ἡ ἀνανέωση τῆς μορφῆς νὰ σημαίνει πιὰ ἀνανέωση τῆς ἀντίληψης γιὰ τὴν ποίηση καὶ νὰ παίρνει ἔτσι –ὅπως γίνεται παντοῦ καὶ πάντοτε– ἰδεολογικὴ σημασία, ἀφοῦ πίσω ἀπ' αὐτὰ βρίσκεται μιὰ ἀντίληψη τῆς ζωῆς. Αὐτὸ τὸ τέλος τῆς σχολῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ στὰ χρόνια αὐτά, ὕστερα ἀπὸ τὸ –ἰδεολογικὰ– πολὺ μεγάλο γεγονὸς τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, σημαδεύει τὸ πέρασμα σὲ μιὰ νέα ποιότητα, σημαδεύει δηλαδὴ τὴν ἀνάγκη γιὰ τὸ πέρασμα σὲ μιὰ νέα ποιότητα. Καὶ εἶναι ἕνα θέμα τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας μας ποὺ ἡ μελέτη του δὲν ἔχει ἀκόμα θεμελιωθεῖ: Τὰ ὁρόσημα, ποὺ λέγαμε παραπάνω.

Γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη τὸ θέμα εἶναι ἡ ἔνταξή της μέσα στὴν ποίηση τῆς σχολῆς τοῦ Παλαμᾶ, σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ ἡ αὐθεντία καὶ ἡ ἐπάρκεια τῆς σχολῆς ἔχει κλονιστεῖ. (Ὁ Κ.Π. Καβάφης τὴν ἔχει ἤδη βαθιὰ ὑπονομεύσει καὶ οἱ προωθήσεις πρὸς μιὰ νέα μορφή, ποὺ θὰ πεῖ πρὸς μιὰ νέα ποίηση, ποὺ θὰ πεῖ πρὸς μιὰ νέα ἰδεολογικὴ ἀντίληψη, ἔχουν ἤδη ἀρχίσει νὰ ὑπάρχουν).

Στὸ βαθμό, λοιπόν, ποὺ ἡ ἀνανέωση αὐτὸν τὸν καιρὸ εἶναι ἕνα ἰδεολογικὸ ζήτημα –σὰν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν ποιητικὴ παράδοση τῆς σχολῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ– ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη, μένοντας πιστὴ στὴν παράδοση αὐτὴ καὶ συνεχίζοντάς την σ' αὐτὰ τὰ χρόνια τοῦ κλονισμοῦ της, ἀνήκει ὄχι μόνο χρονικά, ὄχι μόνο μορφικὰ μὰ καὶ ἰδεολογικὰ στὴ σχολὴ τοῦ Δημοτικισμοῦ.

Στὴν ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη οἱ καλύτερες παραδόσεις τῆς σχολῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ μπολιάζονται μὲ ἰδέες ἐπαναστατικές. Ὁ ἄριστος αὐτὸς τεχνίτης ξέρει νὰ μεταφέρει στὴν ποίησή του τὶς ἰδέες αὐτὲς χωρὶς νὰ προδώσει τὶς ποιητικὲς «νόρμες» τῆς σχολῆς.

Οἱ ἐπαναστατικὲς ἰδέες τῆς ποίησης τοῦ Κώστα Βάρναλη ἐκφράζουν μιὰ γενικὰ ἐπαναστατικὴ στάση– εἶναι γενικὰ ἀντιθρησκευτικές, γενικὰ ἀντιιδεαλιστικὲς καὶ εἶναι ἀκόμα ἀντιπολεμικὲς καὶ ἀντιπατριωτικὲς ὅπως τὶς φέρνουν τὰ μεγάλα ρεύματα τοῦ μεσοπολέμου. Εἶναι ἀτόφιες οἱ ἰδέες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴ μονολιθικότητα καὶ τὴ σιγουριὰ τοῦ ἐνιαίου τότε εὐρωπαϊκοῦ προλεταριακοῦ κινήματος.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενικότητά της ἡ ἐπαναστατικότητα τῶν ἰδεῶν τῆς ποίησης τοῦ Κώστα Βάρναλη ἔχει συχνὰ τὴ δυσκολία μέσα στὰ ποιήματά του νὰ μὴ βρίσκει τὴν καθαρή της διέξοδο. Ἡ ἀσάφεια καὶ κάποτε κι ἡ ἀντίφαση χαρακτηρίζουν κάποια ἐπαναστατικὰ ποιήματα τοῦ Κώστα Βάρναλη, ἔτσι ποὺ τελικὰ οἱ ἰδέες αὐτὲς φαίνονται σὰ νά 'ναι μεταφερμένες, συγκολλημένες, ἀναφομοίωτες, ἐξωτερικές. Ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη δὲν εἶναι μιὰ ποίηση ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὶς ἰδέες αὐτές. Ἡ ἐπαναστατική της θεματικὴ περιορίζεται στὴν καταγραφὴ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, στὴν ἔμμετρη καταγραφή τους ἀπὸ ἕναν ἄξιο τεχνίτη, καὶ μένει θεματικὴ μονάχα, χωρὶς τὸ λυρικό της ἀντίκρυσμα.

Ἡ ἄλλη δυσκολία, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ γενικότητα αὐτή, εἶναι ἡ δυσκολία τῆς ἐπαναστατικῆς ποίησης τοῦ Κώστα Βάρναλη νὰ συνδεθεῖ μὲ κάποιον ὀργανικὸ τρόπο μὲ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἀναφορές της σὲ ἑλληνικὰ πράγματα (ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου, «Σκλάβοι Πολιορκημένοι», μερικοὶ στίχοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ) μένουν ὑπαινιγμοὶ καθαρὰ θεματογραφικοῦ χαρακτήρα.

Καὶ οἱ δύο αὐτὲς δυσκολίες τῆς ἐπαναστατικῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς ἐπαναστατικῆς ποίησης τοῦ Βάρναλη σημαδεύουν πολὺ καθαρὰ τὶς δυσκολίες τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐκεῖνον τὸν καιρό. Ἀκριβῶς ἀπὸ τότε καὶ ὕστερα, ἀπὸ τὸ 1930, τὸ ἑλληνικὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα θὰ προσπαθήσει νὰ βρεῖ τὶς ρίζες του στὴν Ἑλλάδα, νὰ διαμορφώσει τὴ φυσιογνωμία του μέσα στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ἡ ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη εἶναι πιὰ τελειωμένη – δὲν θὰ ἀκολουθήσει καμιὰ ἀναζήτηση, δὲν θὰ συμπράξει σὲ καμιὰν ἀνανέωση. Θὰ μποροῦσε ἔτσι νὰ σκεφτεῖ κανένας πὼς σ' αὐτὴ τὴ δυσκολία της νὰ συνδεθεῖ ὀργανικὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα βρίσκεται ἡ οὐσιαστικὴ αἰτία γιὰ τὸ τόσο γρήγορο σταμάτημα, τὸ «σπάσιμο» τῆς ποίησης τοῦ Κώστα Βάρναλη. (Καὶ γιὰ νὰ γυρίσουμε στὸν ἄνθρωπο –ἐμένα μὲ ἐνδιαφέρει πάντοτε πολὺ λιγότερο ἀπὸ τὸ τελειωμένο ἔργο– ἐδῶ ἴσως νὰ βρίσκεται τὸ προσωπικὸ δράμα τοῦ Κώστα Βάρναλη, σκεπασμένο σαράντα ὁλόκληρα χρόνια, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἔργο του. Ἡ ἀληθινὴ ἀπολογία τοῦ Σωκράτη, μὲ τὴν ἐπίπλαστη ἐλευθεριότητα τῆς ζωῆς του).

> Τὸ τέλος τῆς σχολῆς τοῦ Δημοτικισμοῦ στὰ χρόνια αὐτά, ὕστερα ἀπὸ τὸ – ἰδεολογικὰ – πολὺ μεγάλο γεγονὸς τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς, σημαδεύει τὸ πέρασμα σὲ μιὰ νέα ποιότητα, σημαδεύει δηλαδὴ τὴν ἀνάγκη γιὰ τὸ πέρασμα σὲ μιὰ νέα ποιότητα.

Στὰ ἴδια αὐτὰ χρόνια τοῦ 1920-1930 μιὰ μικρὴ σχολὴ μὲ κορυφαῖο της τὸν Κώστα Καρυωτάκη, ταυτόχρονα καὶ παράλληλα μὲ τὴν ποίηση τοῦ Κώστα Βάρναλη, ἐκφράζει καὶ αὐτὴ τὴ γενικὴ ἀνησυχία τῆς πρώτης ἐκείνης δεκαετίας τοῦ μεσοπολέμου. Θὰ ἀντικαταστήσει τὸ «ἐγὼ» τῆς σχολῆς τοῦ Παλαμᾶ μὲ τὸ «ἐμεῖς», θὰ προχωρήσει κάπου-κάπου σὲ κάποιες κοινωνικὲς ἀναφορὲς ἢ θεωρήσεις, μὰ ἀναιμικὴ ἰδεολογικά, κατάφτωχη πνευματικά, θὰ μείνει μέσα στὰ δοσμένα πλαίσια τῆς σχολῆς: Ἡ δική της «ἐπανάσταση» θὰ εἶναι ἡ «φυγὴ» μέσα σὲ ἕνα κλίμα ἀτομικοῦ μαρασμοῦ, χωρὶς διέξοδο.

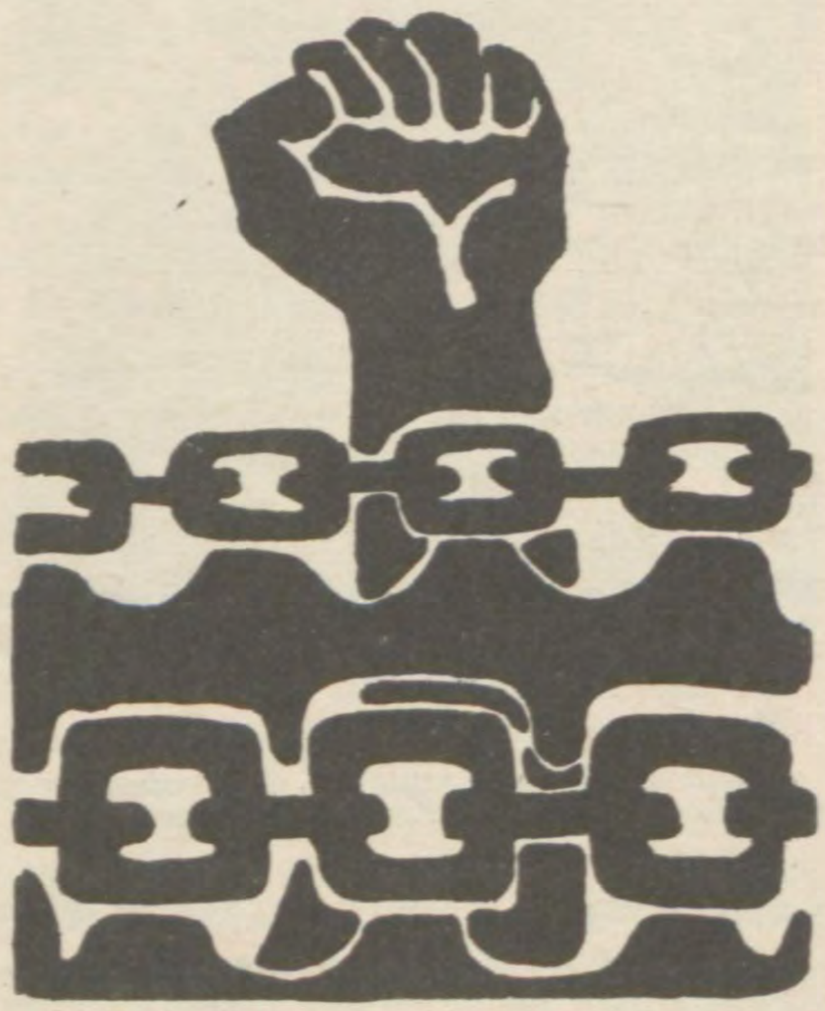
> Ἡ ἀναζήτηση μιᾶς νέας μορφῆς, μιᾶς νέας ἔκφρασης, ὄχι μόνο συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τῆς Ἑλλάδας, ἀλλὰ ταυτίζεται μ' αὐτήν.

Ἡ ἀνανέωση θὰ ρθεῖ χωρὶς αὐτούς, πέρα ἀπ' αὐτούς. Ἡ Νέα ποίηση, ποὺ θὰ κάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἑπόμενης δεκαετίας τὴν ὁρμητική της εἴσοδο στὴν πνευματική μας ζωή, θὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἄρνηση τῆς παράδοσης τοῦ Δημοτικισμοῦ (ὅπως ἤδη τὴν ἔχει διδάξει ὁ Κ.Π. Καβάφης –τὸ σημειώσαμε παραπάνω). Ἡ ἀναζήτηση μιᾶς νέας μορφῆς, μιᾶς νέας ἔκφρασης, ὄχι μόνο συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τῆς Ἑλλάδας ἀλλὰ ταυτίζεται μ' αὐτήν. Εἶναι μιὰ ἀναζήτηση πέρα ἀπὸ τὴν τυποποιημένη –λαϊκιστικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ– Ἑλλάδα τῆς ἀστικῆς μυθολογίας, ὅπως τὴν ἔδωσε ἡ σχολὴ τοῦ Δημοτικισμοῦ. Καὶ ἡ ἀναζήτηση αὐτὴ μιᾶς νέας ἔκφρασης παίρνει ἔτσι τὸ χαρακτήρα ἑνὸς ἰδεολογικοῦ γεγονότος, πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὶς κάθε λογῆς αἰσθητικὲς ἐπιδιώξεις τῶν φορέων της καὶ πολὺ πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ πόσο οἱ φορεῖς της αὐτοὶ ἔχουν τὴν καθαρὴ συνείδηση τοῦ γεγονότος. Εἶναι μιὰ ἀναζήτηση ποὺ ἀνταποκρίνεται στὴ γενικὴ προσπάθεια, στὴν ἐθνική μας ἀγωνία νὰ βροῦμε –καὶ μάλιστα νὰ δημιουργήσουμε – τὴ φυσιογνωμία μας, ξαναγυρίζοντας στὶς (κατατσακισμένες) ρίζες μας, ἀντλώντας ξανὰ ἀπὸ τὶς (θολωμένες) πραγματικές μας πηγές, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ πᾶμε πίσω σ' αὐτές, μὰ γιὰ νὰ μιλήσουμε τὴ δική μας, τὴν ἑλληνική μας φωνὴ μέσα στὸ σημερινὸ κόσμο.

Δημήτρης Χατζῆς

Ἡ φετεινὴ εἰκαστικὴ περίοδος ἄρχισε τὸν Ὀχτώβρη 1974, μέσα στ' ἀπόνερα τῆς δικτατορίας ποὺ ἀπομακρύνονταν, δίχως νὰ ἔχει βυθιστεῖ ἀκόμα κάτω ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα τῆς νέας δημοκρατικῆς φάσης τοῦ τόπου μας. Ἀκόμα δημοσιεύονται στὸν τύπο ἄρθρα, ἔρευνες καὶ συζητήσεις γύρω ἀπὸ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς δικτατορίας μὲ τὶς παντοειδεῖς διώξεις τέχνης καὶ καλλιτεχνῶν, γύρω ἀπὸ τὴ θέση τῆς τέχνης μέσα στὴν κοινωνία, ἑλληνικὴ καὶ γενικότερη, γύρω ἀπὸ τὴ «στρατευμένη» τέχνη κτλ.

Ἀπὸ τὴν εἰκαστικὴ ἀντίσταση στὴ δημοκρατικὴ δικαίωση τοῦ ρόλου τοῦ καλλιτέχνη

τοῦ Ἀλ. Γ. Ξύδη

Γεννημένος 1918. Σπουδὲς Νομικῆς, Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, Ἱστορίας τῆς Τέχνης, Παρίσι, Μόναχο 1934-1939.
Ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ ΤΕΤΡΑΔΙΟ 1945-1947.
Γράφει γιὰ τὴν τέχνη τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδας καὶ τοὺς Ἕλληνες καλλιτέχνες ἀπὸ τὸ 1938.
Σὰν πρέσβυς τῆς Ἑλλάδας στὴ Συρία ἀπολύθηκε ἀπὸ τὴ χούντα τὸ 1968.

Τὸ «Πολυτεχνεῖο», γενναία καὶ αἱματηρὴ αἰχμὴ τῆς ἀντίστασης στὴ δικτατορία, ἦταν φυσικὸ ν' ἀπασχολήσει ἀρκετοὺς καλλιτέχνες. Τὰ ἔργα τους τὰ «ἐμπνευσμένα» ἀπὸ τὰ δραματικὰ ἐκεῖνα γεγονότα δὲν ἔφτασαν βέβαια στὴν ξετσίπωτη ἐκμετάλλευση τοῦ θέματος ἀπὸ ὁρισμένες ἐπιθεωρήσεις, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ μεταδώσουν τὸν παλμὸ τῆς βαθύτατης συγκίνησης ποὺ εἶχανε προκαλέσει. Οὔτε οἱ ἀκουαρέλες τοῦ Ποσνακὼφ (Διογένης 14–30.X.74) οὔτε ἡ λιτὴ μαυρόασπρη παλέτα τοῦ ἱκανοῦ γραφίστα Γράββαλου ποὺ «ἀποτυπώνει τὰ ὁριακὰ πολιτικὰ γεγονότα τοῦ Νοέμβρη 73» (Νέες Μορφὲς 22.X–12.XII.74) οὔτε τὰ σχέδια ποὺ τά 'φτιαξε ὅλα ἡ Κοπανᾶ «τὴ νύχτα τῆς 17 πρὸς 18 Νοεμβρίου 1973» (Θόλος 11-22.XI.74) μπόρεσαν νὰ ξεπεράσουν σὲ συγκίνηση τὶς ἐκδηλώσεις τιμῆς καὶ συμμετοχῆς στὴν πρώτη ἀναμνηστικὴ ἐπέτειο τῶν γεγονότων μὲ τὰ μέσα ποὺ ἦταν στὸν κάθε ἁπλὸ ἄνθρωπο πιὸ προσιτά. Ἄλλοι ἔφτιαξαν τὸ «κατὰ δύναμιν» ἀφιέρωμά τους ἀπὸ λουλούδια, ἄλλοι ἀπὸ ποιήματα ἢ ζωγραφιὲς ποὺ κρέμασαν στὰ ἴδια τὰ κάγκελα τοῦ Πολυτεχνείου.

Πιὸ σημαντικὲς ἦτανε δύο ἐκδηλώσεις καθόλου «καλλιτεχνικὲς» ποὺ ἐτράβηξαν μεγάλα πλήθη κόσμου – ἡ ἔκθεση στὸ ἴδιο τὸ Πολυτεχνεῖο, μὲ τὰ ντοκουμέντα καὶ τὰ τεκμήρια τοῦ ἡρωϊκοῦ τριήμερου, καὶ ἡ ἔκθεση στὴν Γκαλερὶ «Ὥρα» γύρω ἀπὸ τὸν «ἀντιστασιακὸ» τύπο τῆς ἑπταετίας, τὸν παράνομο τοῦ ἐσωτερικοῦ, κ' ἐκεῖνον ποὺ ἔβγαινε ἀνοιχτὰ στὸ ἐξωτερικό.

Στὸ Πολυτεχνεῖο μερικὰ πρόχειρα σκαριφήματα, δοκιμὲς γελοιογραφιῶν, καὶ ἐπιγραφὲς σὲ τυχαῖα ὑλικά, σημαδεύανε τὸ πέρασμα ἑνὸς χεριοῦ ποὺ τὸ πίεζε ἡ ἀνάγκη τῆς ἄμεσης ἀντίδρασης στὴ βία, μὲ τὸ πρῶτο διαθέσιμο ἐκφραστικὸ μέσο. Αὐτὲς οἱ γραφτές, ζωγραφιστὲς κραυγές, οἱ χειρονομίες διαμαρτυρίας καὶ ἀπόγνωσης συγκεντρώνουν στὶς ἄτεχνες, βιαστικὲς γραμμές τους ὅλο τὸ ἐξπρεσιονιστικὸ αἴσθημα ποὺ βρίσκεις κάπου-κάπου στὰ περίτεχνα καὶ «ἐν ψυχρῷ» φτιαγμένα ἔργα τοῦ Κλάϊν ἢ τοῦ Πικάσο.

Στὴν «Ὥρα» τὰ ἔργα μὲ κάποιες εἰκαστικὲς ἀξιώσεις ἦτανε περισσότερα: ἀρκετὰ ἀνώνυμα τῆς παρανομίας γνωστῶν τώρα καλλιτεχνῶν, ἀλλὰ φτιαγμένα στὸ ἐξωτερικὸ (ἀφίσες, ἔντυπα, κτλ.). Τοῦτα εἶχαν στὴ διάθεσή τους ὅλες τὶς ἀνέσεις καὶ τὰ μέσα μιᾶς ἐλεύθερης κοινωνίας, καὶ συγκινοῦσαν ἀπὸ τοὺς συνειρμοὺς ποὺ ἔντεχνα ἀνακαλοῦσαν. Τ' ἄλλα, τὰ παράνομα, συνέπαιρναν μὲ τὴ βιαστικὴ ἐκτέλεσή τους, ποὺ πρόδινε τὸν καταναγκασμὸ κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐγεννήθηκαν. Αὐτὰ ποὺ συγκινοῦσαν παραπάνω ἦταν οἱ βινιέτες οἱ σκαλισμένες σὲ μικροσκοπικὲς ξύλινες ἢ καουτσουκένιες σφραγίδες, φυλαχτὰ τῆς μυστικῆς λατρείας τῆς Ἐλευθερίας. Ὅλη ἡ τέχνη τῶν μεσαιωνικῶν ξυλογράφων ποὺ εἰκονογραφοῦσαν γιὰ τὸ λαὸ τὸ Εὐαγγέλιο, βρίσκονταν συμπυκνωμένη σὲ μιὰ λιτὴ εἰκόνα ποὺ περιεῖχε τόνους ἐκρηκτικῶν, ὅταν σκορπίζονταν σὲ χιλιάδες φυλλαράκια στοὺς δρόμους μιᾶς διψασμένης γιὰ ἀντίσταση πολιτείας.

Δὲν ἀναφέρω τὶς δυὸ αὐτὲς ἐκθέσεις – ἐκδηλώσεις ποὺ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοῦ κόσμου ἔμοιαζαν ἕνα συνεχὲς «χάπενινγκ» – γιὰ νὰ τὶς ἐντάξω στὰ πλαίσια τῆς «ἔντεχνης» καὶ «ψυχρῆς» τέχνης τῆς γκαλερὶ καὶ τοῦ σαλονιοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπογραμμίσω πὼς τὸ ἔργο τέχνης δὲν εἶναι μόνο οὔτε ἀπαραίτητα ἔργο παίδευσης ἢ κατάρτισης, ἀλλὰ καὶ ἔργο ἄμεσης ἔκφρασης καὶ ἄρθρωσης μιᾶς ἀνθρώπινης συγκίνησης τόσο ἔντονης ὥστε νὰ ἐπενδύεται αὐτόματα μὲ στοιχεῖα αἰσθητικῆς πληρότητας ποὺ ἐνισχύουν τὴν πειστικότητά του. Ἕνα σύνθημα, μιὰ ἀφίσα, μιὰ γελοιογραφία, γιὰ νὰ εἶναι πειστική, πρέπει νὰ χτυπάει μ' εὐθυβολία, σὰν πυγμή, τὸ στόχο της, κι ἂς στερεῖται τὸ «τεχνητό», τὸ «ὑπολογισμένο» στοιχεῖο τοῦ πίνακα ἢ τοῦ γλυπτοῦ ποὺ ἐνεργεῖ μὲ ἄλλου εἴδους πειθώ.

Στὴν ἄλλη στάθμη τῆς πιὸ «ἔντεχνης» τέχνης μετάφεραν τὸ ἀθηναϊκὸ κοινὸ οἱ ἐκθέσεις τοῦ Μπαχαριὰν («Ὥρα» 14.X.–2.XI 74) καὶ τοῦ Κοκκινίδη (Ζουμπουλάκης, Νοε.–Δεκ. 74).

Ὁ Μπαχαριὰν μετάγραψε σὲ μεγάλα τελάρα τὶς μικρὲς λαδομπογιὲς ποὺ εἴχαμε δεῖ σὲ μιὰ μισο-ἀπόκρυφη ἔκθεσή του τὸ 1973. Τὰ τεκμήρια ἐκεῖνα μιᾶς παλιᾶς πολιτικῆς φυλάκισης, τόσο γεμάτα χρῶμα κ' εὐαισθησία, καὶ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμο τοῦ κελλιοῦ καὶ τὸν κόσμο πέρ' ἀπὸ τὰ τείχη, παρουσιάσθηκαν ἐδῶ καλυμμένα ἀπὸ ἕνα διάφανο ἄσπρο πέπλο ἀνάμνησης συρμένο σεμνὰ πάνω σ' ἐμπειρίες προσώπων καὶ ἀντικειμένων ποὺ εἶχαν χαράξει τόσο βαθιὰ τὸν καλλιτέχνη ὥστε νὰ τὶς μετουσιώσει ἀποτελεσματικὰ σὲ τέχνη.

Ὁ Κοκκινίδης μᾶς εἶχε κιόλας δώσει ἀπὸ τὸ 1971 τὴν ἄμεση ἀντίδρασή του στὶς φυλακίσεις καὶ στοὺς ὀδυνηροὺς χωρισμοὺς ποὺ ἔσπειρε ἡ δικτατορία. Σήμερα ἀποστάζει τὴν ἴδιαν ἀντίδραση μὲ χρώματα ἀκόμα πιὸ καθαρά. Θὰ ἦταν χαρούμενα ἂν δὲ συνδυάζονταν μὲ τὶς μορφὲς τὶς τυφλωμένες ἢ φιμωμένες ἀπὸ λουρίδες χρώματος σὰν γρίλιες τῆς φυλακῆς, σὰν ματωμένους ἐπίδεσμους. Μὲ τὸ λαγάρισμα αὐτὸ τὸ ζωγραφικὸ ἡ φωνὴ ἑνὸς βαριὰ τραυματισμένου ἀνθρωπισμοῦ ἀκούγεται ἔξοχα ὀδυνηρή, καθὼς ἀντηχεῖ μέσα σ' ἕνα χῶρο ντυμένο ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἄνοιξης «... γιὰ δὲς καιρὸ ποὺ διάλεξε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρει ...». Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ Κοκκινίδη ἔχει φτάσει στ' ἄκρα τῆς συνθετικῆς καὶ χρωματικῆς ἁπλότητας, καὶ αἰωρεῖται ἀνάμεσα στὴν ἐκφραστικὴν ἀφαίρεση τοῦ Στάμου καὶ τὴν ἀνέκφραστη παραστατικότητα τοῦ Ματίς. Καὶ στοὺς τρεῖς τὸ χρῶμα ἐπενδύεται μὲ τὴν πιὸ μαγική του ἰσχύ.

Ὁ «κύκλος τῆς καταγγελίας» τοῦ Κύπριου Γιώργου Σκοτεινοῦ («Ὥρα 25.XI.–14.XII.74) ἀναφέρεται σὲ μιὰν ἄλλη πτυχὴ τῆς ἐγκληματικῆς δικτατορίας, στ' ἀποτελέσματα τοῦ πραξικοπήματος τῆς 15ης Ἰουλίου στὴν Κύπρο. Οἱ μεγάλες μορφὲς σὲ στάσεις πένθους, ἀπόγνωσης ἢ κατάρας, παρατεθειμένες πλάϊ σὲ κούφια ὁμοιώματα ἀρχαίων πολεμιστῶν καὶ γυναικείων ἀγαλμάτων, ζωντανεύουν κάπως θεατρικὰ ἀλλὰ ὄχι δίχως πειστικότητα τὶς διηγήσεις τοῦ ξεκληρισμοῦ καὶ τῆς σφαγῆς ποὺ τὶς διαβάζουμε κάθε μέρα συνδυάζοντάς τις μὲ ἀναφορὲς κάπως ἀδέξιες στὸν τρισχιλιετῆ πολιτισμὸ τῆς Κύπρου.

Τὰ ἔργα τῶν τριῶν ἀξιόλογων νέων ζωγράφων Κυρ. Κατζουράκη, Ἡ. Κανακάκη καὶ Χρ. Βουδούρογλου («Ὥρα 16.XII.74 – 6.1.75) μᾶς μεταφέρουν ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ντόπιας βίας καὶ καταπίεσης στὸν πλατύτερο κόσμο τῆς ἀλλοτρίωσης καὶ τῆς ψυχολογικῆς φθορᾶς ποὺ ἀσκεῖ τὸ

περιβάλλον, ὁ σημερινὸς τρόπος ζωῆς μὲ τὸν πλοῦτο τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν πνευματική του ἔνδεια. Τῆς Κανακάκη καὶ τοῦ Κατζουράκη τὴ δουλειὰ εἶχα κιόλας τὴν εὐκαιρία νὰ τὴν ἐπισημάνω ἀπὸ τὶς πρῶτες τους ἐκθέσεις. Τώρα προστίθεται σ' αὐτοὺς καὶ ἡ Βουδούρογλου. Κ' οἱ τρεῖς ἀκοῦν τὴν κριτική τους μὲ νηφαλιότητα, εὐαισθησία καὶ μεγάλη τεχνικὴ δεξιότητα ποὺ τῆς δίνει ἀκόμα μεγαλύτερο βάρος. Παρ' ὅλο ποὺ τὰ τελευταῖα χρόνια ἐργάστηκαν στὸ ἐξωτερικό, κυρίως στὸ Λονδίνο, ἔχουν κατορθώσει νὰ διατηρήσουν σ' ἕνα «κλίμα» ἑλληνικὸ τὶς σκηνὲς μιᾶς καταθλιπτικῆς καθημερινότητας ποὺ ἀπεικονίζουν.

Ἡ ἀνασκόπηση αὐτή, ἀναγκαστικὰ συμπυκνωμένη, καλύπτει μόνο μιὰ πλευρὰ τῆς εἰκαστικῆς δραστηριότητας τῶν τριῶν πρώτων μηνῶν τῆς φετεινῆς περιόδου. Ἄφησα ἔξω μιὰ σειρὰ ἐκθέσεων ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἄλλη πλευρὰ – ἐκείνη τῆς φαινομενικὰ καθόλου ἐπηρεασμένης ἀπὸ τὶς συνθῆκες καὶ τὰ γεγονότα τῆς ἐφταετίας τέχνης. Ἔχει κι αὐτὴ μιὰν ἐγκυρότητα ἀλλιώτικη, ἀλλὰ ὄχι μικρότερη ἀπὸ τὴν πρώτη, καὶ θὰ προσπαθήσω νὰ ἐπισημάνω τὰ χαρακτηριστικά της στὸ ἑπόμενο φύλλο. Πρόκειται γιὰ τὶς ἐκθέσεις Κουλεντιανοῦ, Τάκη, Τούγια, Μίχα, Κυπραίου, Παραλῆ, Παύλου, καὶ τῶν Κυπρίων Βότση-Σαββίδη-Κουρούση. Φυσικὰ στὸ ἑπόμενο φύλλο θ' ἀναφερθῶ καὶ στὶς ἀξιολογώτερες ἀπὸ τὶς ὡς τότε τρέχουσες ἐκθέσεις.

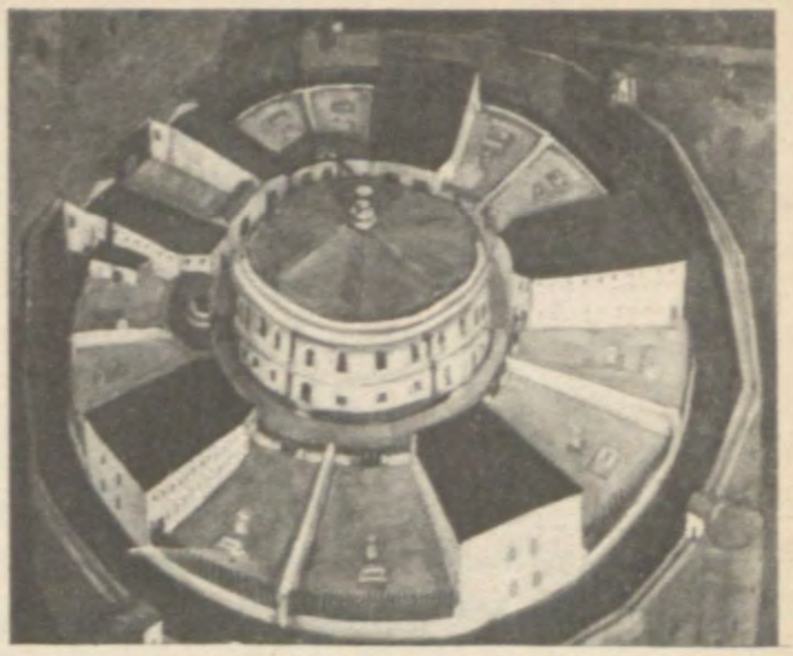
* * *

Μὲ πανηγυρικὲς ἐπίσημες δηλώσεις γιὰ δημοκρατία καὶ ἐλευθερία ἐξαγγέλθηκε στὶς 4 τοῦ Γενάρη ὅτι ἡ 13η Πανελλήνια Καλλιτεχνικὴ Ἔκθεση θ' ἀνοίξει στὶς 13 τοῦ Ἀπρίλη 1975 καὶ θὰ «εἶναι πολὺ ἀνώτερης ποιότητας ἀπὸ τὶς προηγούμενες». Ὁ θεσμὸς πού, παρὰ τὶς σφοδρὲς καὶ συνεχεῖς ἐπικρίσεις καὶ ἀντιδράσεις, οὔτε διορθώνεται οὔτε καταργεῖται, ξανάρχεται ἔτσι στὸ προσκήνιο μὲ ὁρισμένα καινούρια χαρακτηριστικὰ ποὺ τὰ ἐπισημαίνουμε ἐδῶ μόνο σὲ γενικὲς γραμμὲς – λεπτομερὴς κριτική τους θὰ γίνει στὸ ἐρχόμενο φύλλο. Ἡ βασικὴ ἀλλαγὴ εἶναι πὼς ἡ συμμετοχὴ στὴν ἔκθεση περιορίζεται μόνο στὰ μέλη τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου καὶ στοὺς πτυχιούχους τῆς Ἀνώτατης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Οἱ «ἐρασιτέχνες» ἀποκλείονται. Ἐπίσης περιορίζονται τὰ ἐκθέματα μόνο σ' ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς καὶ χαρακτικῆς. Γιὰ τοὺς «ἐρασιτέχνες» καὶ γιὰ τὶς διακοσμητικὲς καὶ ἐφαρμοσμένες τέχνες δηλώνεται πὼς τὸ Κράτος θὰ ὀργανώσει ἀργότερα ἰδιαίτερες ἐκθέσεις. Οἱ δυὸ αὐτὲς καινοτομίες, ποὺ σηκώνουν πάρα πολλὴ συζήτηση, δὲ μοιάζουν ἀπὸ πρώτην ὄψη οὔτε ἐξαιρετικὰ φιλελεύθερες οὔτε δημοκρατικές. Καὶ μόνο ἡ σιωπηρὴ «κατ' ἀντιδιαστολὴν» εἰσαγωγὴ τῆς ἔννοιας τοῦ «ἐρασιτέχνη» εἶναι γραφειοκρατικὸ τέχνασμα ποὺ κινδυνεύει ν' ἀποκλείσει ἀπὸ τὴν Πανελλήνια, καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐκδηλώσεις ποὺ ὀργανώνει τὸ Κράτος, μερικοὺς ἀπὸ τοὺς καλύτερους ζωγράφους καὶ γλύπτες τῆς χώρας μας. Τέτοιες καινοτομίες μοιάζουν προϊὸν μιᾶς βιαστικῆς μελέτης τοῦ θέματος – γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχουνε γραφεῖ πάρα πολλὰ ἀπὸ τὸ 1948 – ἀπὸ τοὺς «ἁρμόδιους» τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ σὲ συνεργασία μὲ τὴ διοίκηση τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου. Κ' οἱ δυὸ ὁμάδες δὲν ἔχουν εὐτυχήσει ὡς τώρα στὶς πρωτοβουλίες τους· διατηροῦν ἄλλωστε ἄθικτη τὴ σύνθεση ποὺ εἶχαν κάτω ἀπὸ τὴ δικτατορία...

Ἕνας φυλακισμένος, τοῦ Δ. Κοκκινίδη

Ἐξ ἄλλου τὸ Καλλιτεχνικὸ Ἐπιμελητήριο ἔχει γίνει στόχος ἀμφισβήτησης ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη του, σύμφωνα μὲ δήλωση ὑπογραφόμενη ἀπὸ 250 περίπου καλλιτέχνες ποὺ δημοσιεύθηκε τὴν ἴδια μέρα καὶ ζητάει: τὴν τροποποίηση τοῦ «ἀναχρονιστικοῦ»..... νόμου ποὺ ἱδρύει τὸ Ἐπιμελητήριο, τὸ διορισμὸ προσωρινῆς διοίκησης ποὺ θὰ ἐκκαθαρίσει τοὺς καταλόγους τῶν μελῶν, τὴν ἀκύρωση ἐγγραφῶν ποὺ ἔγιναν στὴ δικτατορία καὶ τὴν ἐπανάκρισή τους. Οἱ καλλιτέχνες ποὺ ὑπογράφουν ἀναλαμβάνουν ἐπίσης νὰ ἑτοιμάσουν καὶ νὰ καταθέσουν σχέδιο νόμου ποὺ θὰ ἀποφασισθεῖ σὲ συνέλευση ὅλων τῶν καλλιτεχνῶν. Τὸ γεγονὸς πὼς τὴ δήλωση αὐτὴ τὴν ὑπογράφουν πολλοὶ ἀπὸ τὰ παλαιότερα μέλη

Ἐμπειρίες τῶν φυλακῶν, τοῦ Μπαχαριάν.

τοῦ Ἐπιμελητηρίου, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τῆς ΑΣΚΤ, καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς «καθιερωμένους» κάθε ἡλικίας εἶναι ἐνδεικτικὸ τῆς καθολικῆς ἀνυποληψίας στὴν ὁποία ἔχει περιπέσει τὸ Ἐπιμελητήριο, καθὼς καὶ τῆς ἀνάγκης νὰ συγκροτηθεῖ ἕνα σωματεῖο ποὺ νὰ ἐκπροσωπεῖ καὶ νὰ ὑπερασπίζεται τὰ καθαρὰ ἐπαγγελματικὰ συμφέροντα τῶν καλλιτεχνῶν, καὶ ὄχι ν' ἀνακατεύεται σὲ θέματα αἰσθητικῆς ἢ πολιτικῆς ἀξιολόγησής τους. Ἂν ἡ αὐτοκριτικὴ τῆς δουλειᾶς του εἶναι ἀποκλειστικὴ ὑποχρέωση τοῦ κάθε καλλιτέχνη, ἡ κριτικὴ τῆς τέχνης γενικότερα εἶναι ἀπὸ τὰ ἔσχατα μελήματά του. Ὅσο γιὰ τὴν ἐξασφάλιση ἄνετων ὅρων ἄσκησης τοῦ ἐπαγγέλματος καθὼς καὶ μιᾶς ὁπωσδήποτε ἱκανοποιητικῆς σύνταξης στὰ 65 χρόνια του, δὲν πρέπει νὰ εἶναι συνάρτηση οὔτε τῆς καλλιτεχνικῆς του ποιότητας ἢ τάσης, οὔτε τῆς πολιτικῆς του τοποθέτησης.

Μόνο μετὰ τὴν ὀργάνωσή τους σ' ἕνα σωματεῖο ποὺ θὰ ἐξασφαλίζει ἀποτελεσματικὰ τὰ ἐπαγγελματικὰ δικαιώματα καὶ συμφέροντά τους πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, δηλ. πρὸς τὸ Κράτος, πρὸς τοὺς ἐμπόρους καὶ τὶς γκαλερί, πρὸς τὸ κοινό, θὰ μπορέσουν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὀργάνωση καὶ Πανελλήνιας Ἔκθεσης ἀληθινὰ ἀντιπροσωπευτικῆς καὶ ποιοτικὰ ἀνώτερης, καὶ εὐνοϊκοὺς δημοκρατικοὺς ὅρους συμμετοχῆς σὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις ποὺ ὀργανώνει τὸ Κράτος: σὲ διαγωνισμοὺς γιὰ μνημεῖα καὶ δημόσια χτίρια, σ' ἐκθέσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ γιὰ τὶς ὁποῖες ἡ ἐπιλογὴ περνάει ἀπὸ κρατικὲς ὑπηρεσίες κτλ.

Δίχως τὶς προϋποθέσεις αὐτὲς καὶ μὲ τὶς σημερινὲς συνθῆκες δὲν βλέπω πῶς μπορεῖ νὰ προχωρήσουν οἱ προετοιμασίες μιᾶς Πανελλήνιας Ἔκθεσης στὶς ὁποῖες προβλέπεται ἐκτεταμένη ἡ σύμπραξη τῆς προκαταβολικὰ ἀποδοκιμασμένης σημερινῆς διοίκησης τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου.

Α. Γ. Ξύδης

... ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

Ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ ΑΝΤΙ.

Ἕνα συγκλονιστικὸ φωτογραφικὸ ντοκουμέντο ἀπὸ στίχους καὶ κείμενα ποὺ ἀφιέρωσε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς στὸ Α΄ ἐτήσιο μνημόσυνο γιὰ τοὺς Νεκροὺς τοῦ Πολυτεχνείου.

ΤΙΜΗ 250 ΔΡΑΧΜΕΣ

25% ΕΚΠΤΩΣΗ: ΣΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ · ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ

Ἡ "ΔΟΚΙΜΗ" τοῦ Ζὺλ Ντασσὲν ἔβαλε σὲ δοκιμασία πολλὲς δόκιμες καὶ ἀδόκιμες συνειδήσεις.

τοῦ Χρ. Ντόκα

Θά 'ταν κοινοτοπία νὰ εἰπωθεῖ πὼς ἡ ταινία πολὺ λίγη σχέση ἔχει μὲ ὅ,τι συνέβηκε στὸ Πολυτεχνεῖο τὸ Νοέμβρη τοῦ 1973, πολὺ λιγότερη μὲ τὸ μέγεθος καί, κυρίως, τὴν ποιότητα τῆς Ἀντίστασης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐνάντια στὴ νομιμοποιημένη, ἐγχώρια βία. Ἐξάλλου, ἡ δήλωση τοῦ σκηνοθέτη πρὸς τὸ ἑλληνικὸ κοινό, στὴν ἀρχὴ τῆς ταινίας, στὴν ὁποία ἐξηγοῦνται οἱ λόγοι πραγμάτωσής της, παίρνει θέση ἐπιχειρήματος – συνεπῶς ἄμυνας – στὶς πιθανὲς ἐπικρίσεις. Ἡ ταινία γυρίστηκε τὸν Ἀπρίλη τοῦ '74. Σκοπό της ἦταν νὰ πληροφορήσει τὸν κόσμο στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὴ σφαγὴ τοῦ Πολυτεχνείου, καί, προπάντων, νὰ κάνει τὸν ἀμερικανικὸ λαὸ νὰ καταλάβει καὶ νὰ διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τὸν καταστροφικὸ ρόλο ποὺ ἔπαιξε ἡ κυβέρνησή του ὑποστηρίζοντας τὸ δικτατορικὸ καθεστὼς ποὺ κατάπιεζε τὸν ἑλληνικὸ λαό.

Ὁ ἐξωελλαδικὸς χῶρος, ὅπου θὰ ἀπευθυνόταν ἡ ταινία, φαίνεται νὰ καθόρισε καὶ τὴ στάση τοῦ σκηνοθέτη ἀπέναντι στὰ γεγονότα, ὁ ὁποῖος λογοκρίνοντας, παραλείπει ἢ συμμορφώνει αὐτά. Πῶς ἀλλιῶς νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ ἀποσιώπηση τῆς αὐθόρμητης ἀλλὰ ἐνεργητικῆς συμμετοχῆς τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ (στὴν ταινία ἀναγγέλλεται κάποια στιγμὴ πὼς 3.000 πολίτες ἔχουν συγκεντρωθεῖ στὸν ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο χῶρο· στὴ μετάφραση, ὁ ἀριθμὸς ἀνεβαίνει στὶς 30.000) στὸν ἀγώνα. Τὸ στήσιμο τῶν ὁδοφραγμάτων, οἱ συμπλοκὲς μὲ τὴν ἀστυνομία, ἡ κατάληψη τῆς Νομαρχίας καὶ ἡ ἐπίθεση σὲ ὑπουργεῖο. Καὶ ἀκόμα ἡ ἀπουσία συνθημάτων μὲ καθαρὰ πολιτικὸ καὶ ἐπαναστατικὸ περιεχόμενο, ποὺ κυριάρχησαν στὴ διάρκεια τῶν Νοεμβριανῶν καὶ ἡ αὐθαίρετη ἐπιλογὴ πέντε συνθημάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ «πιὸ θερμὰ» παραποιήθηκαν μὲ πολλὴ διακριτικότητα: «ἐργάτες καὶ φοιτητὲς μαζί» = workers and students together. Together = μαζί, ὄχι united = ἑνωμένοι ἢ – τὸ ἐπικίνδυνο καὶ ὕποπτο (;) – Unite = ἑνωθεῖτε. Ὅσο γιὰ τὸ «power to the people» = ἐξουσία στὸ λαὸ (ἀμετάφραστο στὴν ἑλληνικὴ κόπια), ἔχει ἀπὸ καιρὸ καταξιωθεῖ στὴν ἀμερικανικὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ ἀγορά, πουλώντας ἑκατομμύρια δίσκων τοῦ John Lennon καὶ τόνους μπύρας Watney's. Ἔτσι, λοιπόν, «ἱστορικά», οἱ πολίτες ἔφεραν τρόφιμα καὶ οἱ ἐργάτες, ἀντὶ «νὰ πᾶνε τὸ βραδάκι στὶς κυράδες τους», περνοῦν ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο. Δίνουν – στὰ πεταχτὰ – ἕνα μάθημα πολιτικῆς – «ὁ Μὰρξ καὶ ὁ Φρόϋντ συγχύζουν» (ἀμετάφραστο στὴν ταινία) κ.λ.π. – στοὺς «αὐγοκέφαλους» φοιτητὲς καὶ στρώνονται ὅλοι στὸ χορὸ καὶ στὸ τραγούδι. Ὁ Γιάννης (Μαρκόπουλος) «ἔχει μόλις ἔρθει κι αὐτός». Τὸ γλέντι θὰ χαλάσει ἀπὸ τοὺς πυροβολισμοὺς τῆς ἀστυνομίας. Τὸ τραγούδι κόβεται στὴ μέση. Ἀλλὰ μόνο γιὰ λίγο. Ἡ Μελίνα θὰ μᾶς διαβεβαιώσει πὼς «τίποτα δὲν σταματάει τοὺς Ἕλληνες νὰ τραγουδοῦν».

Ἂν ὑποθέσει κανένας πὼς ἡ ἱερότητα τοῦ σκοποῦ ἁγιάζει τὰ μέσα, τότε, μὲ τὴν προβολὴ τῆς ταινίας στὸ χῶρο ἀναφορᾶς της, γεννιοῦνται τὰ ἐρωτήματα: ὅ,τι θά 'ταν ἐπιλήψιμο ἢ ἀδιάφορο στὴν ἀλλοδαπή, εἶναι ἀπαραίτητα καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα; Ἢ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο; Καὶ μὲ ποιές συνέπειες;

Ἂς δοῦμε τὴν ταινία στὰ δικά της μέτρα. Ἂς ἐξετάσουμε, δηλαδή, ἂν τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα ἐξυπηρετοῦν τὸ σκοπό: Ποὺ εἶναι ἡ προσπάθεια μετάδοσης τῆς ἐμπειρίας τοῦ σκηνοθέτη καὶ τῆς ἀντίληψής του γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο, πρῶτα στοὺς ἠθοποιοὺς καί, παραπέρα ἀκόμα, στοὺς θεατές. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ παρέχονται μαγνητοφωνημένοι διάλογοι, κινηματογραφημένα ἐπίκαιρα τῆς ἐποχῆς, κοστούμια, καὶ γίνεται ἀνάγνωση γραμμάτων καὶ ποιημάτων (Σεφέρης, Ἐλύτης). Ἡ διαρκὴς ὑπενθύμιση, στὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ταινίας, πὼς παρακολουθοῦμε τὴν πραγμάτωσή της – πράγμα ποὺ ὁδήγησε κριτικοὺς στὸ ἐξωτερικὸ καὶ στὴν Ἑλλάδα, νὰ μιλήσουν γιὰ – ἀποτυχημένη – Μπρεχτικὴ ἀντιμετώπιση – δὲν ἔχει χαρακτήρα ἀποστασιοποίησης. Κι οὔτε φαίνεται νὰ ὑπῆρχε τέτοια πρόθεση. Ἀντίθετα, θέλει νὰ τονίσει τὴν προοδευτικὴ συνειδητοποίηση τῶν ἠθοποιῶν ὡς τὴν πλήρη ταύτισή τους, στὸ τέλος τῆς ταινίας, μὲ τὰ πραγματικὰ πρόσωπα. Ἕνα παράδειγμα: ὁ σκηνοθέτης καλεῖ τὴν ἠθοποιὸ γιὰ τὴ σκηνὴ τῶν βασανιστηρίων. Ἕνας ἀπὸ τοὺς βασανιστὲς ὑποβάλλει ἐρωτήσεις στὸ θύμα, τῆς βγάζει βίαια τὸ πουκάμισο. Ἡ ἔκφραση τῆς «ἡρωίδας» εἶναι συγκρατημένη. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ σκηνοθέτης διακόπτει τὸ γύρισμα τῆς σκηνῆς καὶ φωνάζει στὸ Μίκη νὰ συνεχίσει τὴν πρόβα του. Ἡ μηχανή, ὡστόσο, παραμένει στὴν ἠθοποιό, ἡ ὁποία ἀρχίζει, τώρα, νὰ σιγοκλαίει – ὁ πρῶτος «καρπὸς τῆς μεθόδου». Σὲ λίγο θὰ σηκωθεῖ, θὰ φορέσει τὸ πουκάμισό της καὶ θὰ ἑνωθεῖ μὲ τὸν ὑπόλοιπο θίασο γιὰ τὴ μουσικὴ δοκιμή. Ἂς σημειωθεῖ ἀκόμα πὼς στὴν ἀνάγνωση τοῦ ντοκουμέντου – ἀπὸ τὸν κ. Miller – γιὰ τὸ βασανισμὸ μιᾶς κοπέλας στὴν Ἑλλάδα (Τσίρκα) ὁ σκηνοθέτης, μὲ τὸ νὰ δείχνει τὶς ἀντιδράσεις τῆς ἴδιας ἠθοποιοῦ, ἐπιχειρεῖ τὴ σύνθεση τῶν δύο περιπτώσεων – τὸ πλησίασμα τῶν δύο προσώπων.

Ἀλλοῦ: Νύχτα στὸ Πολυτεχνεῖο - στούντιο, νύχτα στὴ Νέα Ὑόρκη. Μετὰ ἀπὸ μιὰ περιδιάβαση πάνω ἀπὸ τὰ κοιμισμένα σώματα τῶν «ἐγκλείστων» καὶ τὴν παρακολούθηση ἄλλων ποὺ ἐργάζονται, σχολιάζουν τὴ στάση τῆς ἀστυνομίας ἢ τραγουδοῦν, περνᾶνε μὲ τὸ ἴδιο τραγούδι (στὸ περιγυάλι) στοὺς δρόμους. Ἐδῶ βρίσκουμε τὴ Μελίνα μὲ τέσσερα μέλη τοῦ θιάσου ποὺ ἐπιστρέφουν στὰ σπίτια τους. Τὰ σημάδια τῆς «ἀλλαγῆς» εἶναι ἐμφανῆ. Ὑπάρχει τόσος πόνος ἐδῶ, τόση θλίψη στὰ μάτια ἐκείνου τοῦ νέου ποὺ βαδίζει καταπάνω στὴ μηχανή. Στὴν ἑπόμενη σκηνή, ξανὰ στὸ δρόμο – πρωῒ τῆς αὐριανῆς μέρας; – γινόμαστε μάρτυρες τοῦ τελευταίου «καρποῦ» τῆς μεθόδου. Τοῦ ἴδιου τοῦ σκηνοθέτη (!) ὁ ὁποῖος προσέρχεται στὸν τόπο ἐργασίας συντετριμμένος.

Γιὰ τὸ τί συμβαίνει ἀπὸ δῶ καὶ μετά, θά 'ταν ἀπάνθρωπα σκληρό, νὰ κριθεῖ ὁ σκηνοθέτης ἂν λάβει κανεὶς ὑπόψη τὰ ἀκόλουθα: Στὸ στούντιο βρίσκει – στὸ μέτρο ποὺ ἡ συναισθηματική του συμμετοχὴ στὰ δρώμενα τοῦ ἀφαιρεῖ τὴ δυνατότητα ἐλέγχου πάνω σ' αὐτὰ καὶ στὸ ὑλικό του γενικότερα – τὸν ἴδιο αὐτό, τὸν Ὁλλανδὸ δημοσιογράφο ποὺ ἔζησε τὰ πραγματικὰ γεγονότα καὶ πῆρε συνεντεύξεις ἀπὸ τοὺς πραγματικοὺς νέους, νὰ συνεχίζει τὴν ἐργασία του μὲ τοὺς ἠθοποιοὺς-φοιτητές. Κι ἀκόμη, τὸν πραγματικὸ Γιάννη (στὸ βαθμὸ ποὺ αὐτὸ ἐπικυρώνεται ἀπὸ ἔγγραφη μαρτυρία νέων τοῦ Πολυτεχνείου, ἡ ὁποία διαβάζεται ἀπὸ τὸν κ. Κέλμαν) νὰ χτυπιέται ἀνάμεσα στοὺς ἠθοποιοὺς ἢ ἀγωνιστές (;).

Ἡ χρήση κοντινῶν πλάνων καὶ ἡ ἀποφυγὴ κατάδειξης στοιχείων τοῦ φυσικοῦ χώρου στὰ γενικότερα, στὸ τέλος αὐτῆς τῆς σκηνῆς, σ' ὁλόκληρη τὴν ἑπόμενη, καθὼς καὶ στὶς τελικὲς τῆς ταινίας, δημιουργεῖ σύγχυση τῶν δυὸ χώρων. Ὁ σκηνοθέτης δοκιμάζει κι ἐδῶ τὴν ταύτιση. ΟΙ ΝΕΟΙ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ τοῦ '73. Γιὰ τὰ πολλὰ χάνονται καὶ τὰ λίγα: Τὸ πραγματικὸ διαλύεται μέσα στὸ συμβατικό.

Ἂν ἡ πρόθεση τῶν δημιουργῶν τῆς ταινίας ἦταν ἡ συγκίνηση τῶν θεατῶν, τότε ἡ ταινία, πράγματα, λειτουργεῖ – ὅσον ἀφορᾶ τουλάχιστον, τὸν Ἕλληνα θεατή: Τὸ δάκρυ τρέχει ἄφθονο στοὺς ἀθηναϊκοὺς κινηματογράφους.

Εἶναι ἐξ ἴσου δίκαιο, νὰ σημειωθεῖ, ἐδῶ, πὼς στὴ βραδινὴ προβολὴ τῆς ἔκτης (6ης) Ἰανουαρίου, στὸν κινηματογράφο ΠΛΑΖΑ, νέος ποὺ ἐτόλμησε νὰ φωνάξει «αἶσχος» στὴ διάρκεια τῆς ταινίας, γλίτωσε τὸ ξυλοκόπημα, ἀπὸ συγκινημένους Ἀθηναίους πολίτες, μόνο μὲ τὴν ἔγκαιρη μεσολάβηση συνδαιτημόνων. Προφανῶς, οἱ «ὀπαδοὶ» τῆς Χούντας πληθαίνουν. Καὶ οἱ «προβοκάτορες».

Χρίστος Ντόκας

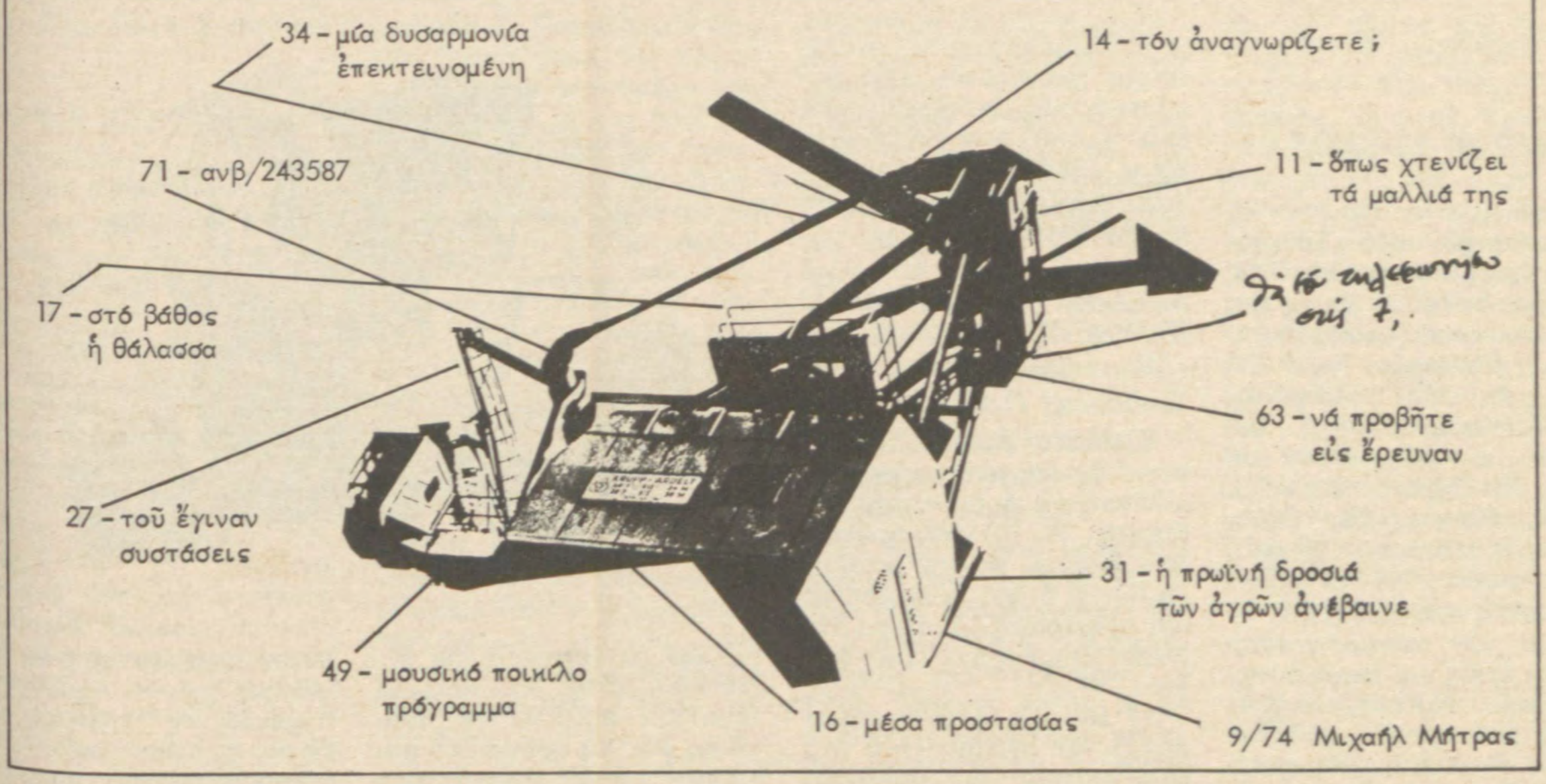

Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴ "Δοκιμή". Μελίνα καὶ Μίκης.

αὐτό ἔπορες νά βγεῖ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΠΑΝΩ Σ'ΕΝΑ ΜΗΧΑΝΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Γεννήθηκε τὸ 1944, στὸ Βόλο. Σπούδασε, γιὰ ἕνα διάστημα, νομικὰ στὸ πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τὸ 1972 κυκλοφόρησε τὸ βιβλίο «Φανταστικὴ νουβέλα». Κείμενά του ἔχουν δημοσιευθεῖ στὶς περιοδικὲς ἐκδόσεις «Ausblicke» καὶ «Χρονικὸ 73». Τώρα ἑτοιμάζει τὸ «Ἄλλοθι τῆς περιγραφῆς», ἕνα βιβλίο μὲ παράλληλη ἀνάπτυξη λογοτεχνίας κι ἑνὸς δοκιμίου ποὺ τὴν σχολιάζει. Ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ δημοσιεύονται γιὰ πρώτη φορὰ ἐδῶ σὰν καταγραφὴ στόχων.

(ἀποσπάσματα)

● ἡ διαπίστωση εἶναι, ἢ τείνει νὰ γίνει, κοινὸς τόπος πλέον: οἱ παραδοσιακὲς μορφὲς-τεχνικὲς λογοτεχνίας ὀκληρωμένη εἰκόνα ἑνὸς κόσμου ποὺ ἀλλάζει συνεχῶς καὶ ραγδαῖα.

● οἱ γνώριμες δομὲς τῆς κυρίαρχης λογοτεχνίας-ἀκόμα κι αὐτὲς ποὺ κατ'ἐπίφαση δήλωσαν «πρωτοποριακές», γιὰ νὰ δώσουν ἄλλη μιὰ εὐκαιρία προσωρινῆς ἐπιβίωσης στὸ εἶδος-βουλιάζουν διαρκῶς στὸ σαρκοβόρο πάθος τῆς ἀδράνειάς τους. συνυπεύθυνοι σ' αὐτό: συγγραφεῖς ποὺ ἢ ἀγνοοῦν τὸ πρόβλημα, ἢ ἐθελοτυφλοῦν ἀδυνατώντας νὰ ἐγκαταλείψουν κεκτημένα συμφέροντα κι ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἀναγνῶστες ἀνεκτικοί, ὀκνηροί, ἀλλὰ καὶ ἀφελεῖς.

● ὅταν ὅλες οἱ ἄλλες τέχνες γίνονται ὅλο καὶ περισσότερο ἀνοιχτὲς/δεκτικὲς σὲ μεταξύ τους ἐπιμιξίες, ἀποδίδοντας ἔτσι στὴν Τέχνη μιὰ παλιά της -κι ἀπὸ καιρὸ χαμένης - σχεδὸν ἀρχέτυπη ἰδιότητα/δυνατότητα: τὴν Ἐπικοινωνία, τὸ νὰ ἐξακολουθεῖ ἡ λογοτεχνία νὰ παραμένει «κλειστὴ» στὶς σελίδες τῶν βιβλίων, στὶς προστατευμένες βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων, στὴ θαλπωρὴ τῆς κρεβατοκάμαρας καὶ τοῦ γαλαζωποῦ ἀμπαζούρ, δὲν εἶναι τουλάχιστον ἀναχρονιστικό;

● στοὺς συγγραφεῖς ποὺ συνειδητοποιοῦν αὐτὴ τὴν τετελεσμένη κατάσταση, τὰ περιθώρια τρόπων ἀντιμετώπισής της εἶναι προσδιορισμένα σχεδὸν ἐκ τῶν «πραγμάτων». τὸ ἔργο τους τώρα πρέπει νὰ τὸ ἀναπτύξουν σὲ δύο στάδια: α) τὴν καταστροφὴ τῆς συμβατικῆς / κυρίαρχης λογοτεχνίας καὶ β) τὴν ἀποκατάσταση μιᾶς νέας. ἀνάλογη κίνηση ἀλλαγῆς πρέπει νὰ καλλιεργηθεῖ καὶ στοὺς ἀποδέκτες/ἀναγνῶστες: ἀμφισβήτηση τῶν ἰσχυόντων μοντέλων αἰσθητικῆς ἀντίληψης καὶ βαθμιαία ἀντικατάστασή τους μὲ καινούργια. στὸ στάδιο αὐτὸ εἶναι αὐτονόητη ἡ χρησιμότητα ἑνὸς ἀνοιχτοῦ διαλόγου ἀνάμεσα σὲ δημιουργοὺς καὶ κοινό.

● σήμερα γίνεται ὅλο καὶ πιὸ ἐμφανὲς ὅτι οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν ἀπ' τὴν Τέχνη νὰ τοὺς βοηθήσει ν' ἀποκαταστήσουν μιὰ ἐπικοινωνία, μιὰ ἐπαφὴ κοινότητας, ἀφοῦ ὁ σύγχρονος τρόπος ζωῆς ἔχει κατακερματίσει αὐτὲς τὶς δυνατότητες. οἱ λεγόμενες ὀπτικοακουστικὲς τέχνες προσαρμόστηκαν σ' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη: βγῆκαν στὸ δρόμο. τὸ ἐρώτημα εἶναι: ἡ λογοτεχνία παραμένει ἀδρανὴς ἐπειδὴ σὰν εἶδος ἔχει ταυτισθεῖ μὲ τὸ βιβλίο; δηλαδὴ δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ἢ νὰ ἀπολαύσουμε μιὰ λογοτεχνία ἐκτὸς βιβλίου; προσωπικὰ πιστεύω ὅτι μποροῦμε. τὸ σύγχρονο περιβάλλον μᾶς προσφέρει ἄπειρες δυνατότητες νὰ ξ α ν α δ ο ῦ μ ε καὶ νὰ ξ α ν α κ ο ύ σ ο υ μ ε τὸν ἀνθρώπινο λόγο. καὶ τὸ σπουδαιότερο ἴσως: νὰ τὸν ἀποκαταστήσουμε. ἀκόμα καὶ σήμερα ποὺ ὅλα αὐτὰ παραμένουν θεωρητικὰ καὶ ἀσυστηματοποίητα, ἕνας περίπατος στὴν πόλη εἶναι εὔκολο νὰ μᾶς πείσει γιὰ τὴν ὕπαρξη μιᾶς ὀπτικοακουστικῆς λογοτεχνίας ποὺ δημιουργεῖται χωρὶς συγγραφέα/κι ἴσως νὰ μπορεῖ ἤδη νὰ «μιλᾶ» σὲ μερικοὺς ἀναγνῶστες: διαφημίσεις καὶ κάθε εἴδους ἀνακοινώσεις, ἐπιγραφὲς μαγαζιῶν, σήματα ὁδικῆς κυκλοφορίας, κουβέντες, θόρυβοι κλπ. σκεφθῆτε λοιπόν, λίγο μελλοντικά, στὸ πρωινό σας τρόλεϋ δίπλα στὴ διαφήμιση τῆς ὀδοντόπαστας κι ἕνα ὀπτικὸ ποίημα.

● ὑπάρχουν πολλὰ σημάδια ποὺ μᾶς κάνουν νὰ πιστεύουμε ὅτι ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους τέχνες τείνουν συνεχῶς στὴν ἀνα-δημιουργία μιᾶς ὁλικῆς τέχνης. κι ἀκόμα πιὸ μακριά: πλησιάζει –πάλι– ὁ καιρὸς ποὺ τὰ ὅρια δημιουργοῦ καὶ κοινοῦ θὰ καταρρεύσουν, μπροστὰ στὴ νέα πραγματικότητα τῆς κοινῆς μέθεξης καὶ συν-δημιουργίας τοῦ καλλιτεχνικοῦ γεγονότος. τὸ ὅραμα εἶναι τουλάχιστον ἑλκυστικὸ κι ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὸ γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσει στὴν προσπάθεια τῆς ἀλλαγῆς. καὶ γιὰ νὰ τὴν κάνει πιὸ σύντομη. σὲ μᾶς τοὺς συγγραφεῖς ἀναγνωρίζω τὶς πρόσθετες δυσκολίες τοῦ ἐγχειρήματος. τὸ ἴδιο καὶ στοὺς ἀναγνῶστες μας. οἱ συνάδελφοί μας τῶν ἄλλων τεχνῶν - καὶ οἱ θεατὲς / ἀκροατές τους- ἔχουν κερδίσει ἔδαφος. γιὰ ν' ἀνακτήσουμε αὐτὸν τὸν «χαμένο καιρό», ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ φέρουμε βόλτα ἕνα τόσο δύσκαμπτο ἐκφραστικὸ μέσο, θὰ πρέπει ἡ πολεμική μας ἀπέναντι στὸ *Status Quo* τοῦ χώρου μας νὰ εἶναι ἐξαιρετικὰ βίαιη καὶ οἱ καινοτομίες μας πέρα ἀπὸ κάθε δισταγμό.

● συμπερασματικὰ (ἢ «αὐτὰ λοιπὸν πρὸς τὸ παρόν»): πρόθεσή μου δὲν εἶναι νὰ ἀμφισβητήσω ἢ νὰ καταργήσω τὴ λογοτεχνία. ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὶς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες τοῦ συμβατικοῦ τρόπου λειτουργίας της, θέλω ἁπλὰ νὰ τὴν ξ α ν α δ ῶ σὰν ὄργανο καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης κι ἀνθρώπινης ἐπικοινωνίας.

Μιχαὴλ Μήτρας

βιβλίο

«Σύγχρονος Κινηματογράφος '74»

ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ

Κυκλοφόρησε τὸ τεῦχος 2-3 τοῦ περιοδικοῦ «Σύγχρονος Κινηματογράφος '74». Περιέχει διεξοδικὸ ἀφιέρωμα στὶς δύο φεστιβαλικὲς ἐκδηλώσεις (Ἑλληνικὸ καὶ Διεθνὲς Φεστιβὰλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης). Συζητήσεις τῶν σκηνοθετῶν τοῦ 15ου Ἑλληνικοῦ Φεστιβὰλ (Φέρη, Γλυκοφρύδη, Θέου, Παναγιωτόπουλου, Σφήκα, Χατζόπουλου) μὲ τὸ «Σ.Κ. '74» πάνω στὴ δουλειά τους. Κριτικὴ τῶν ταινιῶν μικροῦ μήκους ἐντὸς καὶ ἐκτὸς συναγωνισμοῦ. Κριτικὴ παρουσίαση τῶν ταινιῶν τοῦ Διεθνοῦς Φεστιβὰλ (ρετροσπεκτίβες Ἰταλικοῦ καὶ Λατινοαμερικάνικου κινηματογράφου). Ἱστορικὴ ἐπισκόπηση τοῦ θεσμοῦ τοῦ Φεστιβάλ. Ἀπόψεις τῶν μελῶν τῶν κριτικῶν ἐπιτροπῶν γιὰ τὸ θεσμό, κ.ἄ.

Στὴν καθιερωμένη σὲ κάθε τεῦχος παρουσίαση νέων σκηνοθετῶν γίνεται μιὰ ἀναλυτικὴ ἀναφορὰ στὸν Πῆτερ Χουάιτχεντ, σκηνοθέτη τῆς «συμμετοχῆς», ποὺ οἱ τελευταῖες του ταινίες «Πτώση» καὶ «Ντάντυ» προβλήθηκαν στὰ πλαίσια τοῦ Διεθνοῦς Φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης.

Ἡ θεωρητικὴ μελέτη τοῦ Σ. Μ. Ἀιζενστάιν «Ἡ μὴ-ἀδιάφορη φύση» ποὺ δημοσιεύεται σὲ συνέχειες, αὐτὴ τὴ φορὰ ἔχει γιὰ ἀντικείμενο τὴν ἀνάλυση τοῦ ἀριστουργήματος τοῦ σοβιετικοῦ Κινηματογράφου «Τσαπάγιεφ», ποὺ παίζεται αὐτὲς τὶς μέρες στὶς Ἑλληνικὲς αἴθουσες. Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καὶ μία σύντομη ἱστορία τοῦ προπολεμικοῦ σοβιετικοῦ κινηματογράφου.

Τὸ σημαντικότατο δοκίμιο τοῦ Ρολὰν Μπὰρτ «Ντιντερὸ Μπρὲχτ - Ἀιζενστάιν» ποὺ δημοσιεύεται σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, ἐξετάζει τὴ σχέση μεταξὺ θεάτρου, ζωγραφικοῦ πίνακα καὶ κινηματογραφικῆς εἰκόνας σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν κλασικὴ παραστατικὴ λειτουργία ἀπ' τὴ μιά, καὶ τὸ κοινωνικὸ νόημα ποὺ συμπυκνώνεται στὶς παραστατικὲς ἐκδηλώσεις αὐτῶν τῶν τεχνῶν ἀπ' τὴν ἄλλη.

Ἡ βιβλιοκριτικὴ σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος ἀναφέρεται στὴν αἰσθητικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ μελέτη τοῦ Σωτήρη Δημητρίου «Μύθος - Κινηματογράφος - Σημειολογία. Κρίση τῆς Αἰσθητικῆς».

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ
«Οἰκονομικὰ»
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Πρόκειται βασικὰ γιὰ μιὰ συγκέντρωση τῶν κυριότερων μελετῶν καὶ ἄρθρων τοῦ καθηγητῆ Ἀ. Ἀγγελόπουλου, ποὺ δημοσιεύτηκαν μεταπολεμικὰ σὲ διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, ἰδιαίτερα στὴ «Νέα Οἰκονομία» καὶ Βῆμα».

Ἡ ἐργασία αὐτὴ διατηρεῖ πάντα τὴν ἐπικαιρότητά της, ἐπικαιρότητα ποὺ ὀφείλεται βασικὰ στὴ μονιμότητα τῶν προβλημάτων μὲ τὰ ὁποῖα καταπιάνεται. Καί, ἐπιπλέον, ἡ ἐπιστημονικότητα καὶ ὑπευθυνότητα ποὺ διακρίνει τὴ σκέψη τοῦ κ. Ἀγγελόπουλου ἐπιτρέπει στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀποκτήσει μιὰ πολὺ ἔγκυρη γνώση τῶν ἀξονικῶν προβλημάτων καὶ προοπτικῶν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας.

Κυριότερα θέματα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι: 1) Τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἑλλάδος πρὶν καὶ μετὰ τὸν πόλεμο (1939-1945), 2) Τὰ πρῶτα μέτρα γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση, 3) Κριτικὴ τῆς ἐφαρμοσθείσης πολιτικῆς, 4) Τὰ δάνεια στὶς ἀρχὲς κατοχῆς, 5) Ἑλλάς, Κοινὴ Ἀγορὰ καὶ Διεθνὴς οἰκονομία, 6) Σκοποὶ τοῦ Σύγχρονου Κράτους, 7) Προγραμματισμὸς καὶ ἀνάπτυξη, 8) Κατευθύνσεις μιᾶς νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς, 9) Τὸ πρῶτο δεκαετὲς πρόγραμμα, 10) Τὸ ἐνεργειακὸ πρόβλημα.

ΒΑΣΟΥ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΥ
«Ἐδῶ Ντώυτσε Βέλλε»
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔχουνε συγκεντρωθεῖ τὰ πολιτικὰ σχόλια τῆς πιὸ σκοτεινῆς περιόδου τῆς δικτατορίας: ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς «φιλελευθεροποίησης» τοῦ Παπαδόπουλου καὶ τελειώνουν μὲ τὸ πρῶτο ἀπελευθερωτικὸ σχόλιο μετὰ τὴν 23η Ἰουλίου.

Ὅλα τὰ γεγονότα τῆς τελευταίας αὐτῆς δικτατορικῆς περιόδου προβάλλουν ἀνάγλυφα ἀπὸ τὰ σχόλια τοῦ ραδιοσταθμοῦ αὐτοῦ, ποὺ τόσο ἐμψύχωσε τοὺς Ἕλληνες ποὺ πονοῦσαν, ὅλα αὐτὰ τὰ σκοτεινὰ χρόνια, γιὰ τὴ μοίρα αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἐνδεικτικοὶ τίτλοι σχολίων: 1) Ἐνῶ παραιτεῖται ἡ στρατιωτικὴ κυβέρνηση, 2) Ἡ πορεία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, 3) Τὸ καθεστὼς καὶ ἡ ἀντιπολίτευση), 4) Ἀπολογισμὸς τοῦ 1973, 5) Οἱ ἔνοπλες δυνάμεις καὶ ὁ μύθος γιὰ τὴ λογικὴ τῆς βίας, 6) Ἀπὸ τὴν ὥρα Μηδὲν πρὸς τὴ Δημοκρατία, κτλ.

ΜΑΡΙΟΥ ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ
«Καπιταλισμὸς καὶ Μετανάστευση», Μετάφραση Α. Ἀρτέμη
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Εἶναι μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια ἀνάλυσης τοῦ μεταναστευτικοῦ φαινομένου τῆς ἐποχῆς μας. Ἰδιαίτερη προσοχὴ δείχνεται στὴν ἐπισήμανση καὶ ἀνάλυση τῶν παραγόντων ποὺ προσδιορίζουν τὴ ζήτηση ἐργατικῶν δυνάμεων στὶς χῶρες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μεταπολεμικὰ καί, κυρίως, στὴ Δυτικὴ Γερμανία, ποὺ εἶναι ἡ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὴ χώρα. Κυριότερα κεφάλαια τοῦ βιβλίου εἶναι: 1) Ἡ ἀναγκαιότητα μιᾶς πολιτικῆς οἰκονομίας τοῦ ζητήματος τῶν ξένων ἐργατῶν, 2) Οἱ ἀντιδράσεις καὶ τὰ λάθη τῆς παραδοσιακῆς οἰκονομικῆς σκέψης (ἢ ὁ ξένος ἐργάτης σωτήρας τοῦ συστήματος), 3) Ἡ ἀπασχόληση ξένων ἐργατῶν στὶς καπιταλιστικὲς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, 4) Ἡ ἀπασχόληση ξένων ἐργατῶν στὴν Ὁμοσπονδιακὴ Γερμανία, 5) Οἱ προοπτικὲς τῆς ἀπασχόλησης ξένων ἐργατῶν. (Σελίδες 240).

ΑΝΤΗΟΝΥ ΣΜΙΤΗ
«Τὸ σῶμα», Β΄ τόμος, Μετάφραση Ι. Α. Παπαδόπουλου, Λ. Α. Δάνου.
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Κυκλοφόρησε ὁ δεύτερος τόμος τοῦ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντος βιβλίου «Τὸ σῶμα». Στὸν τόμο αὐτὸ περιλαμβάνονται: Τὸ μεγάλωμα τοῦ παιδιοῦ – Ἥβη – Μέγεθος – Φυσικὲς ἱκανότητες – Γερατειὰ – Θάνατος – Αὐτοκτονία – Ἐγκέφαλος – Ὕπνος – Ἡ ὁμιλία – Ἡ θερμοκρασία – Οἱ αἰσθήσεις – Τὸ δέρμα – Ἡ πέψη καὶ ἡ διατροφὴ – Τὸ πεπτικὸ σύστημα – Ἡ ἀπέκριση – Ἀναπνοὴ καὶ αἷμα – Ὁ σκελετὸς καὶ οἱ μῦς – Ἀκτινοβολία – Ἐπίλογος.

Χ. ΜΑΡΚΟΥΖΕ
«Ἀντεπανάσταση καὶ ἐξέγερση», Μετάφραση Α. Ἀθανασίου.
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Μὲ τὸ γνώριμο τρόπο του ὁ Χ. Μαρκοῦζε πραγματεύεται βασικὰ προβλήματα τῆς σύγχρονης ἐπαναστατικῆς πρακτικῆς, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς δικῆς του θεώρησης τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τῶν προοπτικῶν του. Βασικὰ κεφάλαια: Ἡ ἀριστερὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἀντεπανάσταση. Φύση καὶ ἐπανάσταση. Τέχνη καὶ ἐπανά-

σταση. Συμπέρασμα. (Σελίδες 123).

ΑΝΔΡΕΑ ΛΕΝΤΑΚΗ
«Τοτεμισμὸς»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Σὲ φροντισμένη ἔκδοση κυκλοφόρησε ξανὰ ἡ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Ἀνδρέα Λεντάκη «Τοτεμισμός». Ὅμως δὲν πρόκεται, οὐσιαστικά, γιὰ δεύτερη ἔκδοση, ἀλλὰ γιὰ δεύτερη γραφή της. Ἔχουνε ἀφαιρεθεῖ 11 ποιήματα, ἔχουνε προστεθεῖ 12 ἀνέκδοτα, ἔχει ἀλλάξει ἡ κατάσταση τῶν ποιημάτων καί, ἐπίσης, ἔχουνε διορθωθεῖ ὁρισμένα ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς πρώτης ἔκδοσης.

Ἡ πρώτη συλλογὴ μὲ τίτλο «20 εἰκόνες γιὰ μιὰ ζωγραφιὰ» περιλαβαίνει 20 ἐρωτικὰ ποιήματα, πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, παραμένουν πάντοντε τὰ καλύτερα. Ἡ δεύτερη συλλογὴ μὲ τίτλο «Τοτεμισμός» περιλαβαίνει ποιήματα ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ σύγχρονη ἐποχή, μὲ τὶς σχέσεις τῶν δύο φύλων, τὶς σχέσεις ἀνθρώπων – ἀντικειμένων καὶ τὴν ἀλλοτρίωση γενικότερα. Ἡ τελευταία συλλογὴ μὲ τίτλο «Παράρτημα», περιγράφει ἐμπειρίες ἀπὸ τὴ φυλακή, τὴν ἐξορία καὶ τὴ δικτατορία.

ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ
«Βιοτεχνία Ὑαλικῶν»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Ἡ ἱστορία τῆς Μπέμπας καὶ τοῦ Βλάση Ταντῆ, ἑνὸς ζευγαριοῦ μικροβιοτεχνῶν, στὴ συνοικία τοῦ Γκαζιοῦ. Ὁ γάμος τους, ἡ ἀρρώστια τοῦ Βλάση, τὸ παρελθὸν τῆς Μπέμπας, ἡ στενὴ παρέα τους μὲ δυὸ φίλους ἐργένηδες, ποὺ ὁδηγοῦν τὴν ἐπιχείρηση στὰ πρόθυρα τῆς χρεοκοπίας. Ὁ τρόπος ποὺ ἡ γυναίκα αὐτὴ μένει στὸ τέλος μόνη. Μέσα ἀπὸ τὴ θλιβερὴ αὐτὴ ἱστορία περνᾶνε ἀναμνήσεις τριάντα χρόνων μεσοαστικῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν κατοχὴ καὶ τὸν ἐμφύλιο, ὣς τὶς μέρες μας. (Σελίδες 175).

Β. ΝΕΤΑ, Ε. ΜΠΑΡΤΖΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΦΑΤΣΗ
«Γ. Παπανδρέου: οἱ 561 ἄγνωστες μέρες του»
Ἐκδόσεις: ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Τὸ βιβλίο ἀναφέρεται στὴ ζωὴ τοῦ Γ. Παπανδρέου ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς δικτατορίας μέχρι τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του. Μέσα ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψη διαφόρων, ἄγνωστων στὸ εὐρὺ κοινό, περιστατικῶν παρουσιάζονται πιὸ καθαρὰ καὶ οἱ πτυχὲς καὶ οἱ καταστάσεις τῆς πολιτικῆς τραγωδίας τοῦ τόπου μας. Κυριότερα κεφάλαια: α) Ἡ πορεία πρὸς τὸ θάνατο, β) Ἀφηγεῖται ὁ Γεώργιος Παπανδρέου, γ) Ἐκείνη ἡ ἡμέρα!, δ) Ἡ «προστασία», ε) Πικέρμι, κελλὶ ΙΙΙ, στ) Νοσηλεία ὑπὸ φρούρηση, ζ) Στὸ Καστρί, η) Τὰ τελευταῖα μηνύματα, θ) Τὸ μήνυμα τοῦ Πάσχα, ι) Μιὰ φιλία μὲ βίαιες συγκρούσεις, ια) Ὁ λαὸς ἀποχαιρετᾶ τὸν ἡγέτη, ιβ) Ἡ διαθήκη καὶ τὸ τέλος, ιγ) Ἐπίμετρο.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΟΛΛΑΤΟΥ
«Οἱ Ἐλιὲς»
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Πρόκειται γιὰ τὴν 4η ἔκδοση τῶν διηγημάτων τοῦ Δημήτρη Κολλάτου. Περιεχόμενα: Οἱ ἐλιές, «Πλατωνικὸς ἔρως», Στροφὴ δεξιά, Τὸ ἀγόρι τῶν 17 ἐτῶν, Ὁ Λίστον «παρέδωσε» τὸν τίτλο στὸν πολυλογὰ Κάσιους Κλαίη, «Ἡ ὡραία Ἑλένη», Τὸ σφάξιμο, Ὁ γκρεμνός, Ὁ βιασμός, Στὸ νοσοκομεῖο τῆς *VAL — DE — GRACE*, Τὸ αὐγὸ ἔχει ἀσβέστιον, Ὁ ὡραῖος Παναγιώτης, Ἕνα ἔγκλημα τιμῆς. (Σελίδες 162).

ΠΛΑΤΩΝΑ ΜΟΥΣΑΙΟΥ
«Φτερὰ – Ἁλυσίδες»,
Ποιήματα.
Ἐκδόσεις: ΓΚΟΒΟΣΤΗΣ

Σειρὰ ποιημάτων ἀπ' ὅπου ὁ πόνος γιὰ τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἡ βαθιὰ ἀγωνία γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ἀναδύονται ἁπλά. (Σελίδες 63).

ΑΛΕΞΗ ΣΟΛΟΜΟΥ
«Τὸ Κρητικὸ Θέατρο»
(Ἀπὸ τὴ φιλολογία στὴ σκηνὴ)
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Μὲ μιὰ πολὺ κατατοπιστικὴ καὶ περιεκτικὴ εἰσαγωγὴ στὸ θέμα τοῦ Κρητικοῦ Θεάτρου καὶ στὰ προβλήματα ποὺ ἡ μελέτη του συνεπάγεται, ἀρχίζει τὸ βιβλίο αὐτό. Μαζὶ μὲ τὸ «Κρητικὸ Θέλτρο» τοῦ Κ. Σάθα ἀποτελεῖ μοναδικὸ βοήθημα γιὰ τὴ γνώση μιᾶς ἀπὸ τὶς βασικότερες πηγὲς τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Περιέχει ἀνάλυση τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ», τῆς «Ἐρωφίλης», τοῦ «Βασιλιᾶ Ροδολίνου», τοῦ «Ζήνωνα», τοῦ «Γύπαρη», τῶν κωμωδιῶν, τῶν ἰντερμέδιων, πάντα μὲ τὸ ἰδιαίτερα διεισδυτικὸ καὶ «θεατρικὸ» μάτι τοῦ συγγραφέα. (Σελίδες 230).

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΛΥΧΝΟΥ
«Ὁ Δημοσιογράφος»
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ θεωρεῖται ἀπὸ τὸν συγγραφέα σὰν συνέχεια καὶ συμπλήρωμα τοῦ «Ὁ Τύπος Χθές, Σήμερα, Αὔριο», ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1972. Ἐνῶ τὸ πρῶτο ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὴ θεωρία τοῦ τύπου, ἡ ἔκδοση αὐτὴ καταπιάνεται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας στὴν πράξη. Τὰ μέρη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἔχουνε τοὺς ἑξῆς τίτλους - θέματα: α) Ὁ δημοσιογραφικὸς ὀργανισμός, β) Ἡ δημοσιογραφικὴ λειτουργία, γ) Πῶς γράφουμε τὴν ἐφημερίδα, δ) Λίγη ἱστορία, ε) Οἱ τεχνικὲς ὑπηρεσίες καὶ στ) Ὁ ἠλεκτρονικὸς τύπος. (Σελίδες 180).

ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ
«Τὸ Λαχεῖο»
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν συνέχεια τοῦ «Z», τόσο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ὑπόθεσης ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς τεχνοτροπίας. Μὲ ὑλικὸ τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης γιὰ τὸ «λαχεῖο» καὶ τὴν «μπαρμπουτιέρα», ποὺ ἔγινε στὴ Θεσσαλονίκη στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας, ὁ Βασίλης Βασιλικὸς συρράφει ἕνα ἰδιότυπο θεατρικὸ ἔργο, ἀπὸ τὶς σκηνὲς τοῦ ὁποίου ἀναδύονται οἱ χαρακτῆρες καὶ οἱ καταστάσεις τοῦ δράματος ποὺ περικλείει ἡ ὑπόθεση Λαμπράκη. (Σελίδες 155).

KIMON FRIAR
«THE NATIVITY» Μετάφραση Νίκου Καζαντζάκη
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Πρόκειται γιὰ μιά, ἀρκετὰ δυνατή, ποιητικὴ σύνθεση (μοντέρνο θρησκευτικὸ δράμα, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος ὁ *FRIAR*). Τὸ παρουσίασε ὁ χορευτικὸς θίασος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀντελφάϊ, στὸ Γκάρντεν Σίτυ τῆς Νέας Ὑόρκης, τὸ 1940. Κατὰ τὸν *FRIAR*, τὸ ἔργο «χρωστάει» τὴ σύλληψή του στὰ «μυστήρια», ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας στὴ διάρκεια τοῦ Μεσαίωνα, μετὰ τὴν παρακμὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ δράματος, ποὺ ἀκολούθησε τὴν πλημμύρα τῶν βαρβαρικῶν εἰσβολῶν ἀπὸ τὸν Βορρᾶ».

Τὸ ἔργο χωρίζεται σὲ 5 μέρη: 1) Ἡ προφητεία, 2) Ὁ Εὐαγγελισμός, 3) Ἡ Περιπλάνηση, 4) Ὁ φόβος καὶ 5) Ἡ Γέννηση καὶ ἡ προσκύνηση.

ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
«Ἐλύτης, Μόραλης, Τσαρούχης»
Ἐκδόσεις: ΠΛΕΙΑΣ

Πρόκειται γιὰ τὴ δεύτερη ἔκδοση (ἡ πρώτη 1966). Εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπιμελημένη καὶ καλαίσθητη. Περιέχει δέκα ἐννιὰ εἰκονιστικὲς συνθέσεις τοῦ Ὀδυσσέα Ἐλύτη, εἰκοσιτέσσερις πίνακες ζωγραφικῆς τοῦ Γιάννη Τσαρούχη.

ΜΕΣΕΒΡΙΝΟΥ
«Ἡ προδομένη γλώσσα»
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀσχολεῖται μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ τονισμοῦ, ἐντάσσοντάς το στὸ γενικότερο πρόβλημα τῆς γλώσσας. Ἑπομένως, δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπιστεῖ παρὰ μόνο μὲ μιὰ ὁλοκληρωμένη γνώση τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ γνώση φιλοδοξεῖ νὰ μᾶς προσφέρει ὁ συγγραφέας μ' αὐτὸ τὸ πολὺ ἀξιόλογο βιβλίο του. Μέρη τοῦ βιβλίου εἶναι: α) Στοιχεῖα γλωσσολογίας, β) Ἡ Νεοελληνικὴ γλώσσα, γ) Σύντομη ματιὰ στὴν ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, δ) Τὸ γλωσσικὸ πρόβλημα, ε) Τὸ χρυσὸ κλειδί, στ) Ἐπιλεγόμενα. (Σελίδες 360).

ΜΑΡΙΑΣ ΛΑΪΝΑ
«Ἀλλαγὴ τοπίου», Ποιήματα.
Ἐκδόσεις: ΚΕΔΡΟΣ

Πρόκειται γιὰ τὴν καινούργια ποιητικὴ συλλογὴ τῆς Μαρίας Λαϊνᾶ. Τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ δυὸ ἑνότητες. Δουλειὰ πολὺ - πολὺ καλή.

μουσική

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ

Μουσική: Μάνος Λοΐζος. Στίχοι: Κωστούλα Μητροπούλου, Μάνος Λοΐζος, Λευτέρης Παπαδόπουλος, Γιάννης Νεγρεπόντης, Δημήτρης Χριστοδούλου, Λόρκα (Μετ. Ν. Γκάτσου). Ἑρμηνεία: Ἀλέκα Ἀλμπέρτη, Βασίλης Παπακωνσταντίνου καὶ ὁ συνθέτης. Ἐξώφυλλο: Ἔκτωρ Χαραλάμπους. (Μίνως)

«Περιπλανώμενα» τραγούδια δώδεκα χρόνων ποὺ παρουσιάζονται ἀπὸ τὸν συνθέτη στὴν ὁριστική τους μορφή. Ἀνάμεσά τους πολλὰ ποὺ εἶχε ἀπορρίψει ἡ λογοκρισία τῆς ἑπταετίας. Ἡ προσπάθεια τοῦ συνθέτη νὰ πλησιάσει ὅσο γίνεται πιὸ κοντὰ καὶ χωρὶς πυροτεχνήματα τὸ πολιτικὸ τραγούδι, εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιέπαινη. Καὶ τὸ ὅτι διάλεξε δυὸ ὑπέροχους, ἀλλὰ ἄγνωστους, σχεδόν, τραγουδιστὲς νὰ τὰ ἑρμηνεύσουν, εἶναι κι αὐτὸ μέσα στὰ «ὑπὲρ» τοῦ δίσκου καὶ τῆς πολιτικῆς του «ἰσορροπίας» ἰδιαίτερα. Μποροῦμε χωρὶς ἐπιφύλαξη νὰ ποῦμε πὼς εἶναι ἡ πρώτη, μετὰ τὸ 1960, δοκιμὴ γιὰ τὸ πολιτικὸ τραγούδι. Ὅπως καὶ νά' ναι, ὁ συνθέτης προχωράει μονάχος του «αὐτὸ τὸν κόσμο μὲ τοὺς δύσκολους δρόμους», ποὺ λίγοι, μετρημένοι στὰ δάχτυλα, ἀκόμη κι ἀπὸ τὴ γενιὰ τοῦ μαὶτρ Θεοδωράκη, περπάτησαν αὐτὸ τὸν τόπο καὶ τὸν «εἶδαν».

ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ

Στίχοι-Μουσικὴ-Ἑρμηνεία: Κώστας Τουρνᾶς. Ἐπιμέλεια ἐξωφύλλου: Θόδωρος Καλούμενος. (POLYDOR)

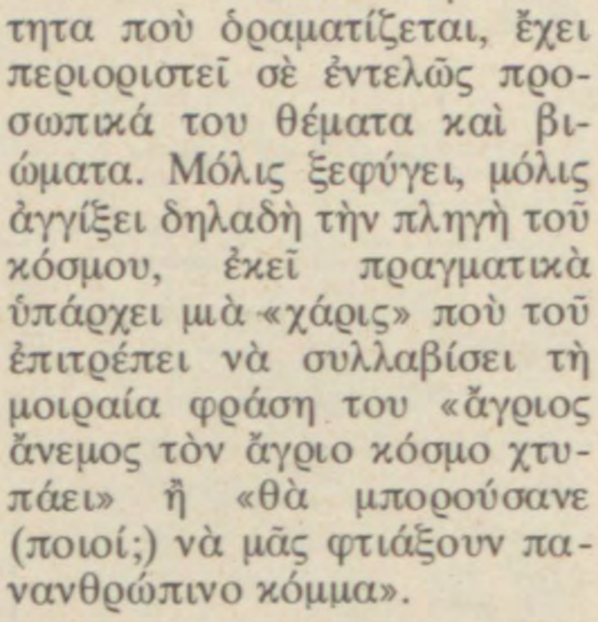
Ὁ Κώστας Τουρνᾶς μοιάζει μὲ τοὺς πρώτους κατοίκους μιᾶς πλούσιας καὶ ἀνεξερεύνητης χώρας. Οἱ πρόγονοί του ἔρχονται ἀπὸ τὰ λαϊκὰ «στέκια»

τῆς ἀδέσποτης μουσικῆς, πλανόδιοι μουζικάντες ποὺ σκαρώνουν στὸ ἄψε σβῆσε στιχάκια καὶ μουσικὴ καὶ τὸ βράδυ τὰ τραγουδᾶνε μόνοι τους στὶς γωνιὲς τῆς νύχτας καὶ στὰ πανηγύρια. Τὸ μόνο ποὺ δὲν πάει καλὰ σ' αὐτὸ τὸ δίσκο εἶναι οἱ στίχοι. Ἄγουροι ποιητικά, συχνὰ ἀντίθετοι μὲ τὰ ὄργανα ποὺ τοὺς συνοδεύουν, γιὰ μόνο τους προστάτη ἔχουν τὸν ἐνθουσιασμὸ τοῦ δημιουργοῦ τους. Ἴσως κι αὐτὴ ἡ ἀδεξιότητα ποὺ δὲν κατορθώνει παρ' ὅλες τὶς φιλότιμες προσπάθειες νὰ καταξιωθεῖ καὶ νὰ σταθεῖ σ' ἕνα ὕψος, νά 'ναι μέσα στὴν περιπλανώμενη μαγεία τοῦ δίσκου, καθὼς ὁ Τουρνᾶς μοιάζει «μὲ Ὑδραῖο ναύαρχο στὴ Λάρισα». Τὰ θέματά του εἶναι σύγχρονα, ἀλλὰ μ' ἕνα πόνο ποὺ δὲν θ' ἀγγίξουν παρὰ λίγους ἀνθρώπους. Θέλω νὰ πῶ: Ἡ οἰκουμενικότητα ποὺ ὁραματίζεται, ἔχει περιοριστεῖ σὲ ἐντελῶς προσωπικά του θέματα καὶ βιώματα. Μόλις ξεφύγει, μόλις ἀγγίξει δηλαδὴ τὴν πληγὴ τοῦ κόσμου, ἐκεῖ πραγματικὰ ὑπάρχει μιὰ «χάρις» ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ συλλαβίσει τὴ μοιραία φράση του «ἄγριος ἄνεμος τὸν ἄγριο κόσμο χτυπάει» ἢ «θὰ μποροῦσανε (ποιοί;) νὰ μᾶς φτιάξουν πανανθρώπινο κόμμα».

ΑΝΤΟΝΙΟ ΤΟΡΡΕΣ ΧΕΡΕΔΙΑ

Μουσική: Γιάννης Γλέζος. Στίχοι: Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. Μετάφραση: Ὀδυσσέας Ἐλύτης. Ἐνορχήστρωση-διεύθυνση ὀρχήστρας: Νίκος Μαμαγκάκης. Ἑρμηνεία: Μαρία Δημητριάδη. Ἐξώφυλλο: Γιάννης Μόραλης. (Λύρα)

«Τίτλους πολλοὺς καὶ ὀνόματα» κατὰ τὸν Ἀλεξανδρινὸ δάσκαλο, κουβαλάει αὐτὸς ὁ δίσκος. Ἡ σκιὰ τοῦ Θεοδωράκη, ποὺ δούλεψε παλαιότερα στὰ ἴδια κομμάτια, διόλου δὲν ἐπηρέασε τὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Γιάννης Γλέζος, ἴσως ὁ πιὸ ἀπομονωμένος καὶ «στριφνὸς» συνθέτης τῆς γενιᾶς του, τόνισε συλλαβὴ πρὸς συλλαβὴ τὸ ποίημα μὲ καλογερίσια ὑπομονή, ὥσπου νὰ βγεῖ αὐτὴ ἡ λαμπρὴ πορφύρα ποὺ σκέπασε τὸ μαλαματένιο ποίημα. Δίσκος δρόσημο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸ συνθέτη καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν Μαμαγκάκη, ποὺ «ξύπνησε» μέσα ἀπὸ τοὺς στίχους ὅλο τὸν «καημὸ τῆς Ρωμιοσύνης», ποὺ φυσικὰ δὲν ἀπέχει καθόλου ἀπὸ τὸν καημὸ γιὰ τοὺς ἀδικοχαμένους ὅλους τῆς γῆς.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ

Μουσική: Χριστόδουλος Χάλαρης. Στίχοι: Γιάννης Κακουλίδης. Ἑρμηνεία: Νίκος Ξυλούρης, Δήμητρα Γαλάνη, Χρύσανθος. Ἐξώφυλλο: Ἀνακρέων Καναβάκης. (Κολούμπια)

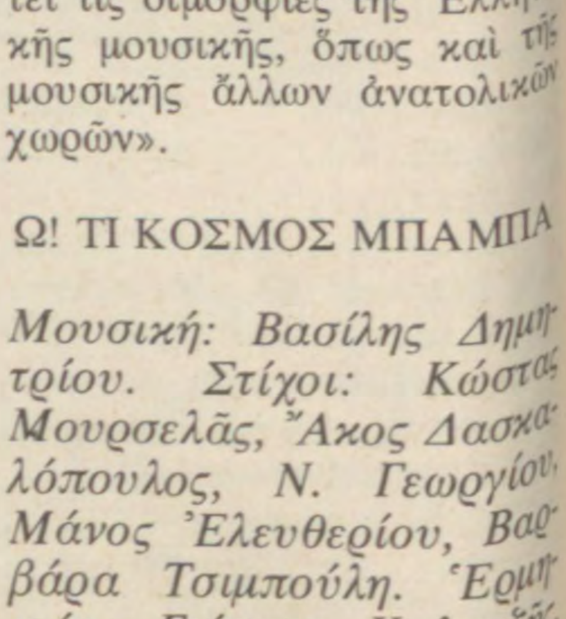

Ὁ δεύτερος μεγάλος δίσκος τοῦ συνθέτη καὶ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες ἐργασίες τῆς δεκαετίας. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ξαφνιάζει περισσότερο δὲν εἶναι τὸ ταλέντο. Εἶναι ἡ ὑπευθυνότητα καὶ ἡ σοβαρότητα ποὺ ἀντιμετωπίστηκε τὸ ποιητικὸ κείμενο καὶ ἡ τόλμη τοῦ συνθέτη νὰ ξεπεράσει «δρόμους» ποὺ ὅλοι λίγο-πολὺ τῆς παλαιότερης γενιᾶς περπατήσανε καὶ τὰ παράτησαν στὴ μέση. Ὁ Πόντιος τραγουδιστὴς Χρύσανθος θαυματουργεῖ. «Τοῦτος ὁ δοξαστικὸς θάνατος», γράφουν οἱ δημιουργοί του, «ὁ θάνατος τοῦ καθημερινοῦ Ἕλληνα, τὸ μοιρολόι τῆς μάνας, ὁ σπαραγμὸς τῆς ἀρραβωνιαστικιᾶς, τὸ παράπονο τοῦ σκοτωμένου, ἡ διαδικασία τοῦ θανάτου καὶ τῆς ὕστατης ἐπίκλησης γιὰ σωτηρία, εἶναι ὅ,τι χαρακτηρίζει τὴν Ἀκολουθία μας».

Στὸν ἴδιο δίσκο κάνει καὶ τὴν «πρώτη του ἐμφάνιση» ἕνα νέο ὄργανο ποὺ σχεδίασε καὶ κατασκεύασε ὁ Χάλαρης καὶ ποὺ τὸ ὀνόμασε PEMANE. «Τὸ ὄργανο αὐτό», γράφει, «ἔχει τρία διαφορετικὰ τέμπρα. Εἶναι φτιαγμένο γιὰ νὰ ἐξυπηρετεῖ τὶς διμορφίες τῆς Ἑλληνικῆς μουσικῆς, ὅπως καὶ τῆς μουσικῆς ἄλλων ἀνατολικῶν χωρῶν».

Ω! ΤΙ ΚΟΣΜΟΣ ΜΠΑΜΠΑ

Μουσική: Βασίλης Δημητρίου. Στίχοι: Κώστας Μουρσελᾶς, Ἄκος Δασκαλόπουλος, Ν. Γεωργίου, Μάνος Ἐλευθερίου, Βαρβάρα Τσιμπούλη. Ἑρμηνεία: Γιάννης Καλατζῆς, Χάρις Ἀλεξίου, Κώστας Σμοκοβίτης. Ἐξώφυλλο: Ἐμιρζᾶ. (Μίνως)

Πρώτη ἐλπιδοφόρα παρουσίαση τοῦ συνθέτη σὲ μεγάλο δίσκο. Ποὺ εἶναι ἑπόμενο νὰ ἔχει καὶ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα. Τραγούδι σὰν τὴν πρόσφατη ἐπιτυχία του «Μαρία μὲ τὰ κίτρινα» δὲν θ' ἀνακαλύψει κανεὶς βέβαια σ' αὐτὸ τὸ δίσκο, ἀλλὰ εἶναι σίγουρο πὼς δυὸ τουλάχιστον ἀπ' αὐτὰ τὰ κομμάτια, τὸ «Πεντόλιρα» καὶ τὸ «Σιναϊνά», θὰ διεκδικήσουν δάφνες στὴν κούρσα γιὰ τὴν ἐμπορική τους ἐπιτυχία. Καθαρὸς καὶ εὐχάριστος ἦχος (κάποτε ἡ ἐπίδραση τοῦ Χατζηδάκι εἶναι ὁλοφάνερη), ἰδιαίτερα στὴν ἐνορχήστρωση τοῦ τραγουδιοῦ «Ἔγειρα στὸ παραθύρι», μᾶς δίνουν βάσιμες ὑποσχέσεις γιὰ μιὰν ἀνετη σταδιοδρομία στὸ χῶρο τοῦ ἐλαφρολαϊκοῦ τραγουδιοῦ.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΜΙΑ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ

Τίτλοι, πλαγιότιτλοι καὶ ὑπότιτλοι δίνουν καμιὰ φορὰ λαβὴ σὲ παρερμηνεῖες. Ἔτσι κι ὁ πλαγιότιτλος «ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος δὲν πεθαίνει... ἀλλὰ αὐτοκτονεῖται ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἰατρικὴ περίθαλψη», στὸ ἄρθρο μας γιὰ τὴν κοινωνικοποίηση τῆς ὑγείας (τεῦχος 10, τῆς 11.1.1975, σελ. 35), μπορεῖ νὰ δώσει τὴν ἐντύπωση ὅτι ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ γιατροί. Ἐνῶ οἱ γιατροὶ κάνουν ὅ,τι τοὺς ἐπιτρέπει τὸ σύστημα νὰ κάνουν καὶ τὸ ἄρθρο σὲ ἄλλα αἴτια ἀποδίδει τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν κακή, ἐν προκειμένω, μοίρα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου.

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Ὁ κ. Γ. Σεφερτζῆς μὲ ἄρθρο του στὸ περιοδικὸ «ΑΝΤΙ» τῆς 28.12.1974 ἐπιχειρεῖ μιὰ πρόχειρη ἀνάλυση(!) τῶν πολιτικῶν δυνάμεων στὴ χώρα μας, ποὺ ἀναμφίβολα εἶναι βαθιὰ ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα τῆς 17ης Νοεμβρη 1974.

Ἡ μπερδεμένη μεθοδολογία ἀνάλυσης, μαζὶ μὲ τὴν ἐπιστημονικὰ ἀνεύθυνη χρησιμοποίηση τῆς καθιερωμένης κοινωνικο-πολιτικῆς ὁρολογίας καὶ τὰ πολὺ γενικευμένα ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα-προβλήματα ποὺ παρατίθενται σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν πολὺ μεγάλο χῶρο ἀνάλυσης, ποὺ ὁ ἀρθρογράφος ἐπιδιώκει νὰ καλύψει, τὸν ὁδηγοῦν σὲ πλήρη σύγχυση, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ συμπεράσματά του νὰ εἶναι ἀστήριχτα καὶ ἀτροφικά.

Ἀποδοκιμάζοντας τὴν ἀσαφῆ προεκλογικὴ τακτικὴ τῆς σημερινῆς ἀντιπολίτευσης, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Α. Παπανδρέου καὶ μὲ κάποια ἐπιείκεια «σκεπτικισμοῦ» γιὰ τὸ Κ.Κ.Ε. Ἐσ. ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ ἐπιδοκιμάζοντας τὴ σωστὴ χρησιμοποίηση ἀπὸ μέρους τοῦ κ. Καραμανλῆ τῶν λαθῶν τακτικῆς τῆς ἀντιπολίτευσης ἀπὸ τὴν ἄλλη, οὔτε λίγο οὔτε πολὺ καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς ὁ τελευταῖος « . . .ἀπὸ τὴ μέρα τῆς ἐπιστροφῆς του στὴν Ἑλλάδα κερδίζει διαρκῶς, ὄχι μόνο τὸ παιχνίδι, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴ παράσταση, ἐξελισσόμενος σὲ πρότυπο πολιτικῆς εὐθύνης καὶ ἀντίληψης μέγεθος».

Μὲ βάση ποιὰ λογικὴ βγαίνει τὸ συμπέρασμα πὼς ὁ ὁποιοσδήποτε βαθμὸς ἀσάφειας στὴν τακτική, ἐνοποιεῖ τὴν ἀντιπολίτευση, σὲ τρόπο ποὺ νὰ ἀποδίδεται ἀδιάκριτα ἡ εὐθύνη τοῦ 54.6 % καὶ στὰ τέσσερα κόμματα ἢ πολιτικοὺς σχηματισμούς; Μήπως διαφεύγει τῆς μνήμης τοῦ ἀρθρογράφου πὼς ἡ σημερινὴ ἡγεσία τῆς «ΕΚ-ΝΔ» ἦταν συμπολίτευση στὴν πρώτη μεταχουντικὴ κυβέρνηση καὶ κατὰ συνέπεια φέρει στὸ ἀκέραιο, ἀπὸ πλευρᾶς ἀντιπολίτευσης, τὴν εὐθύνη γιὰ τὸ ἐκλογικὸ νομοσχέδιο, τὸ βιαστικὸ πέρασμα στὶς ἐκλογὲς καὶ μάλιστα πρὶν τὴν κάθαρση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ, τὴν τιμωρία τῶν ἐνόχων καὶ τὴν ἀποκατάσταση τῶν θυμάτων τῆς κατοχῆς; Μόνο τότε θὰ ἦταν σωστὸ νὰ ἀποδώσει κανεὶς ἀδιάκριτα στὴ σημερινὴ ἀντιπολίτευση τὴν εὐθύνη τοῦ 54.6 % ἐὰν θεωρήσει τὴν πρώτη κυβέρνηση Καραμανλῆ σὰν κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἑνότητας, μὲ συμμετοχὴ σ' αὐτὴν ὅλων τῶν κομμάτων, ἀντιστασιακῶν ὀργανώσεων καὶ πολιτικῶν σχηματισμῶν. Ἀλλὰ κάτι τέτοιο δὲν συνέβη καὶ κατὰ συνέπεια εἶναι ἐξώφθαλμα ἀπαράδεκτο νὰ ἐπιρρίπτεται ἡ εὐθύνη ἀδιάκριτα πάνω στὴ σημερινὴ ἀντιπολίτευση.

Ἡ μήπως τὰ παραπάνω στοιχεῖα δὲν ἀποτελοῦν ἕνα μέρος ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀντικειμενικὲς συνθῆκες, πάνω στὶς ὁποῖες ὁ «ἐξελισσόμενος σὲ πρότυπο, πολιτικῆς εὐθύνης καὶ ἀντίληψης, μέγεθος» στήριξε τὴν «ἀλάθητη τακτική» του, προκειμένου νὰ διατηρήσει τὴ σκιὰ τῆς παπαδοπουλικῆς δικτατορίας καὶ νὰ βιάσει τὴ λαϊκὴ θέληση;

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πῶς εἶναι δυνατὸ ἡ τέτοια «ἀλάθητη–ἀπὸ μεριᾶς του– τακτικὴ νὰ προοιωνίζει κάτι παραπάνω σὲ χρονικὸ βάθος καὶ πολιτικὴ ποιότητα»; Μήπως ἡ «ἀλάθητη τακτική», εἶναι ταυτόσημη μὲ ὠμὴ ψυχολογικὴ βία καὶ ὄχι μὲ προεκλογικὴ τακτικὴ στηριγμένη στὴν ἐλευθερία καὶ τὶς δημοκρατικὲς διαδικασίες;

Θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ χαρακτηρισπεῖ σὰν ἀλάθητη προεκλογικὴ τακτική, ἂν ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ πίστευέ κανεὶς πὼς ὑπῆρχε περίπτωση νέας ὑποτροπῆς τῶν τάνκς. Τότε πράγματι ἡ ὑπόθεση αὐτή, ἀλλάζει τὰ ἀντικειμενικὰ δεδομένα προσδιορισμοῦ τῆς προεκλογικῆς τακτικῆς καὶ κατὰ συνέπεια ἴσως καθιστοῦσε τὴν προεκλογικὴ τακτικὴ τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀλάθητη. Ἀλλὰ μιὰ τέτοια ὑπόθεση φαίνεται νὰ μὴν ἀντέχει τὸ τὲστ τῶν ποαγματικῶν γεγονότων, δεδομένου ὅτι ὁ κ. Καραμανλῆς διαδέχτηκε μιὰ παραλυμένη καὶ χρεωκοπημένη ἀπὸ τὶς ἐσωτερικές της ἀντιθέσεις στρατιωτικὴ χούντα, μιὰ διαδοχὴ στηριγμένη στὴν τακτικὴ τῆς «γέφυρας» ἀνάμεσα στὴ στρατιωτικὴ χούντα καὶ τὸ πολιτικὸ κατεστημένο τῆς δεξιᾶς, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν τέως καὶ σημερινὸ ὑπουργὸ Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Πῶς εἶναι, ἑπομένως, δυνατὸν νὰ ὑπῆρχε περίπτωση νέας ὑποτροπῆς τῶν τάνκς, ἐνῶ ταυτόχρονα ἔμπαινε σὲ ἐφαρμογὴ ἡ ἀπὸ μακροῦ σχεδιασμένη τακτικὴ διαδοχῆς τῶν τάνκς ἀπὸ τὸν κ. Καραμανλῆ; Πῶς λοιπὸν ἀντιλαμβάνεται τὴν πολιτικὴ ποιότητα τοῦ διαδόχου τῶν τάνκς καὶ γιατί καταλήγει σὲ ἀστήριχτα συμπεράσματα;

Στὴ συνέχεια ὁ ἀρθρογράφος, παίρνοντας φανερὰ θέση ὑπὲρ τοῦ Κ.Κ.Ε. Ἐσ., περνάει σὲ μιὰ μετριοπαθῆ πολεμικὴ ἐνάντια στὸ Κ.Κ.Ε. Ἐξ., καὶ μετὰ βάλλει ἀνοιχτὰ κατὰ τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἀφήνω στὰ δύο Κ.Κ.Ε. νὰ ἀποδεχθοῦν ἢ ὄχι τὴν κριτικὴ-πολεμικὴ τοῦ ἀρθρογράφου, ἐνῶ θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ προχωρήσω σὲ ἐπανορθώσεις τῆς διαστρέβλωσης ποὺ ὁ ἀρθρογράφος ἐπιχειρεῖ σὲ βάρος τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Εἶναι σίγουρο πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν εἶναι «μεταπολιτευτικὸ φαινόμενο», ἀλλὰ ἀποτελεῖ συνέχεια μιᾶς συνεποῦς πολιτικῆς καὶ ἀντιστασιακῆς πάλης, ὅπως αὐτὴ ἀναπτύχτηκε μὲ τοὺς δυὸ Ἀνένδοτους Ἀγῶνες καὶ κυρίως μὲ τὸν δεύτερο Ἀνένδοτο καὶ στὴ συνέχεια μὲ τὴν ἐνεργὸ ἀντίσταση τοῦ ΠΑΚ, τῆς ΔΑ καὶ ἀντιστασιακῶν ὁμάδων ποὺ συμμετέχουν σήμερα στὸ ΠΑ-

ΠΑΛΙΑ ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
Σὲ πρῶτες Ἐκτελέσεις * 1900 - 1955
ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ
Σίνα 21 καὶ Σκουφᾶ – τηλ 608.637
- Ρούχα -

ΚΕΔΡΟΣ
ΣΥΧΡΟΝΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΓΙΩΡΓΗ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΑΚΗ
ΟΛΟΝΥΧΤΙΑ - ΤΟ ΤΕΛΟΣ
ΣΧΟΛΗ...

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΣΟΚ, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς χουντικῆς κατοχῆς.

Τὰ ἰδεολογικο-πολιτικὰ πλαίσια τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐπομένως δὲν βγῆκαν σὰν ἀπὸ μαγεία στὶς 3 τοῦ Σεπτέμβρη ἀλλὰ προοδευτικά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς δυὸ Ἀνένδοτους, καὶ ἀποτελοῦν προϊὸν συλλογικῆς προσπάθειας καὶ καθημερινῆς πάλης, ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία σὲ μεγάλο βαθμὸ φέρνουν τὴ σφραγίδα καὶ τὸ χρῶμα τοῦ Προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἐπιπλέον πρέπει νὰ τονιστεῖ πὼς τὸ ΠΑΣΟΚ δὲν διεκδικεῖ καμιὰ δική του σοσιαλιστικὴ θεωρία. Ἀντίθετα διεκδικεῖ τὴ δυνατότητα μιᾶς σωστῆς ἐκτίμησης τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως αὐτὲς διαμορφώνονται στὸ σημερινὸ στάδιο ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος, μὲ βάση τὶς ἀρχὲς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ στὴ σύγχρονη ἀνάπτυξή του. Δὲν ὑπῆρξε, κατὰ συνέπεια, καμιὰ «συγκίνηση ἀνακάλυψης τοῦ σοσιαλισμοῦ», δεδομένου ὅτι δὲν ὑπῆρχε ποτὲ καμιὰ τέτοια διεκδίκηση ἀπὸ μέρους τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Κατὰ συνέπεια, δὲ ρίχτηκε σὲ «μιὰν ἀνεύθυνη καὶ καταστρεπτικὴ προεκλογικὴ δημαγωγία», τουλάχιστον ἀπὸ μιὰ τέτοια συγκίνηση ἀνακάλυψης.

Στὸ πρῶτο μέρος τῆς ἀπάντησης γύρω ἀπὸ τὴ «σημερινὴ ἀντιπολίτευση» νομίζουμε πὼς ξεκαθαρίστηκε ἀρκετὰ ἡ συμμετοχὴ στὴν εὐθύνη τοῦ 54.6 % τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ σχηματισμῶν. Ἐκεῖ, ὅμως, ἀποδώσαμε ἀκέραια τὴν εὐθύνη γιὰ τὶς ἀντικειμενικὲς προεκλογικὲς συνθῆκες τοῦ 54.6 % στὴ σημερινὴ ἡγεσία τῆς «ΕΚ-ΝΔ», χωρὶς νὰ μετρήσουμε τὶς εὐθύνες τῆς προεκλογικῆς τακτικῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἂν ὁ ἀρθρογράφος θεωρεῖ τὸ ξεστόμισμα τῆς ἀλήθειας καθαρὰ καὶ ξάστερα προκειμένου νὰ ἐνημερωνόταν ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς γιὰ τὶς στημένες παγίδες τῆς «ΝΔ» καὶ τῆς «ΕΚ-ΝΔ», τότε θὰ δεχτοῦμε ὅτι ἡ προεκλογικὴ τακτικὴ τοῦ ΠΑΣΟΚ ἦταν δημαγωγική. Ἀλλὰ ἡ μετεκλογικὴ συμπεριφορὰ τῆς κυβέρνησης τοῦ Καραμανλῆ μᾶς διαψεύδει.

Τὸ ΠΑΣΟΚ ἐνημέρωσε τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ γιὰ τὴν εὐθύνη τῆς ἀντιπολίτευσης τοῦ κ. Καραμανλῆ καὶ ὁ τελευταῖος τὸ ἐπιβεβαίωσε μὲ τὴ συμπεριφορά του πρὸς τὴν «ΕΚ-ΝΔ» μέσα στὴ Βουλή. Ἐπίσης τὸ ΠΑΣΟΚ ἐνημέρωσε τὸν Ἑλληνικὸ Λαὸ γύρω ἀπὸ τὸν συντακτικὸ χαρακτήρα τῆς Βουλῆς ποὺ θὰ προέκυπτε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς καὶ δὲν ἔχασε καμιὰ εὐκαιρία νὰ ἀποκαλύπτει τὰ μετεκλογικὰ σχέδια τοῦ κ. Καραμανλῆ.

Γιὰ τὸ ὅτι στὶς ἀποκαλύψεις τῶν σχεδίων τοῦ κ. Καραμανλῆ δὲν διαψεύστηκε τὸ φανερώνει ἡ βελτιωμένη παραλλαγὴ τοῦ παπαδοπουλικοῦ συντάγματος τοῦ 1968, ἑνὸς συντάγματος πού, ὅπως ὅλοι μας γνωρίζουμε, κατασκευάστηκε γιὰ λογαριασμὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ Ἀμερικανικὸ Πεντάγωνο καὶ τὴν C.I.A. Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς πίστευε πὼς ψήφιζε τὸν κ. Καραμανλῆ γιὰ πρωθυπουργὸ καὶ ὄχι γιὰ Πρόεδρο. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ πολιτικὴ ποιότητα τοῦ κ. Καραμανλῆ ἀπέναντι στὸν Ἑλληνικὸ Λαό; Ἂς μὴν καταπιάνεται λοιπὸν ὁ ἀρθρογράφος μας μὲ τὸ «στὶς 18 σοσιαλισμὸς» προκειμένου νὰ ὁδηγηθεῖ στὸ ἀστήριχτο συμπέρασμα γιὰ προεκλογικὴ δημαγωγία.

Στὴ συνέχεια ὁ ἀρθρογράφος φαίνεται πὼς συγχέει ἄμεσα τὸν «συνθηματολογικὸ κατάλογο», ὅπως ἀποκαλεῖ τὶς ἀρχὲς καὶ τοὺς στόχους τοῦ ΠΑΣΟΚ, ποὺ ἐκφράστηκαν μὲ τὴ διακήρυξη τῆς 3ης Σεπτέμβρη, μὲ προγραμματικὴ διακήρυξη. Ἕνα σύστημα ἀρχῶν καὶ στόχων ὅπως αὐτὲς ποὺ περιέχονται στὴν ἱδρυτικὴ διακήρυξη τοῦ ΠΑΣΟΚ φανερώνουν τὰ ἰδεολογικὰ πλαίσια καὶ ἀποτελοῦν τὴ βάση κατάστρωσης πολλῶν προγραμματικῶν διακηρύξεων ἀνάλογα μὲ τὶς ἑκάστοτε ἀντικειμενικὲς συνθῆκες πολιτικῆς πάλης. Μόνο ἀπὸ σύγχυση ἢ μελετημένη σκοπιμότητα μπορεῖ κανεὶς νὰ περάσει σὲ ταύτιση τῶν ἀρχῶν μὲ τὸ πρόγραμμα. Ἀλλὰ ὅπως κι ἂν εἶναι, τὸ πρῶτο δείχνει ἡμιμάθεια ἐνῶ τὸ δεύτερο ἀναπόδεικτη προσωπικὴ γνώμη, πολεμικὴ καὶ ὄχι ἀντικειμενικὴ κριτική.

Παρακάτω δὲν παραλείπει ὁ ἀρθρογράφος νὰ ἀναφερθεῖ καὶ στην ὀργανωτικὴ τακτικὴ ποὺ ἐφάρμοσε ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ, δηλαδὴ τὴν αὐτοοργάνωση τῆς βάσης στηριγμένη στὴν ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῆς δημοκρατικῆς διαδικασίας. Γιὰ τὴν πραγμάτωση μιᾶς τέτοιας ὀργανωτικῆς τακτικῆς μᾶς πληροφορεῖ πὼς «χρειάζονται πολιτικές, ἰδεολογικές, θεωρητικὲς καὶ ὀργανωτικὲς δυνατότητες, ποὺ πουθενὰ μέχρι τώρα δὲν ἔχει δείξει, καὶ ἐπίπεδο λαϊκῆς συνειδητότητας ὑψωμένο». Τί ἐννοεῖ ὁ ἀρθρογράφος μὲ τὸ ὑψωμένο ἐπίπεδο λαϊκῆς συνειδητότητας; Μήπως ὅτι ἡ ὑψωμένη λαϊκὴ συνειδητότητα, ἀποχτιέται μόνο μὲ τὴ θεωρητικὴ κατάρτιση, μαρξιστικὴ ἢ νεομαρξιστική, καὶ ὄχι καὶ μὲ τὴν πολιτικὴ πράξη, πάνω στὰ πρακτικὰ προβλήματα ποὺ ὁ καταπιεσμένος ἐργάτης ἢ ἀγρότης καθημερινὰ ἀντιμετωπίζει; Δὲν χρειάζεται θεωρία γιὰ τὸν ἀγρότη νὰ γνωρίσει ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ βαμβακιοῦ ὅπως καὶ τῶν περισσοτέρων προϊόντων τοῦ μόχθου του εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ κόστος παραγωγῆς, ἢ ὅτι ὁ ἐλεγχόμενος θεσμὸς τῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελεῖ μέσο ἐκμετάλλευσης καὶ ὄχι προαγωγῆς τῶν συμφερόντων του. Ὅπως ἐπίσης δὲν χρειάζεται θεωρία ὁ ἐργάτης γιὰ νὰ καταλάβει πὼς ὁ ἐργοδότης του τὸν ἐκμεταλλεύεται. Τὸ βλέπει πολὺ καθαρὰ κάθε φορὰ ποὺ θὰ πάει στὸ μπακάλη, τὸ μανάβη ἢ τὸν κρεοπώλη. Ἢ μήπως ἡ ὀργάνωση δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα τῆς ἴδιας τῆς βάσης καὶ πρέπει νὰ τῆς δοθεῖ ἀποπάνω περιοριστικὰ χωρὶς προβληματισμὸ καὶ γνώμη; Ἡ τακτικὴ τῆς αὐτοοργάνωσης ἔχει στεφθεῖ μὲ ἐπιτυχία καὶ ἡ λαϊκὴ δημιουργικότητα ἔχει ἀρχίσει νὰ ξεδιπλώνεται παντοῦ σ' ὅλη τὴ χώρα. Σὲ κάθε συνοικία καὶ πόλη, σὲ πολλὰ χωριὰ καὶ κωμοπόλεις, ὑπάρχουν συγκροτημένοι, ὀργανωμένοι πυρῆνες. Ὁπωσδήποτε μὲ τὰ προβλήματά τους καὶ ἴσως μὲ ὄχι πλήρη θεωρητικὴ κατάρτιση σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις. Ἀλλὰ ὁ χρόνος εἶναι μπροστὰ καὶ θέληση γιὰ ἀγώνα καὶ μάχη ὑπάρχει πολλή.

Παρακάτω ὁ ἀρθρογράφος μᾶς λέει πὼς ἡ ἡγεσία τοῦ ΠΑΣΟΚ, «ὑπόσχεται καὶ κόπτεται γιὰ τὴν ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ πάνω λειτουργικότητα τοῦ κινήματός της» καὶ μᾶς ὁδηγεῖ νὰ ἀντιληφθοῦμε πὼς κάτι τέτοιο δὲν εἶναι δυνατό, διότι ἡ βάση εἶναι τὸ ἴδιο ἑτερόκλητη μὲ τὴν κορυφή. Ἀλλὰ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀνευθυνότητας τοῦ ἀρθρογράφου βρίσκεται στὸ σημεῖο ποὺ χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις ὅπως «τὸ ἀλλοπρόσαλλο τοῦ ἰδεολογικοῦ της χαρακτήρα καὶ τὸ χαμηλὸ πολιτικὰ ἐπίπεδό της». Μήπως ὁ ἀρθρογράφος θά 'θελε νὰ πεῖ πὼς λόγω τοῦ ἀλλοπρόσαλλου καὶ τοῦ χαμηλοῦ πολιτικοῦ της ἐπιπέδου δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχει βγεῖ ὁ παπαδοπουλικὸς γύψος ἢ ἔστω νὰ μπεῖ κάποιος ἄλλος γύψος προκειμένου νὰ ἀνεβεῖ τὸ πολιτικό της ἐπίπεδο;

Γιὰ τὴ συνέχεια τῆς πολεμικῆς τοῦ ἀρθρογράφου θὰ θέλαμε νὰ τὸν συμβουλεύσουμε νὰ μὴ βιάζεται, διότι ὁ χρόνος γιὰ νὰ ἀπαντηθοῦν ὅλα τὰ ἐρωτήματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν εἶναι μπροστά. Τέλος, μὲ ἀφορμὴ τὸ ἄρθρο τῆς 28ης Δεκεμβρίου, θὰ θέλαμε νὰ διατυπώσουμε μερικὲς γνῶμες γύρω ἀπὸ τὸν κριτικὸ διάλογο. Πιστεύουμε πὼς εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία πὼς ὁ κριτικὸς διάλογος ἀποτελεῖ ποιοτικὰ ἀνεβασμένη μορφὴ ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων καὶ ἰδεῶν καὶ σὰν τέτοιος ὁδηγεῖ πάντα σὲ σωστὲς παρατηρήσεις καὶ συμπεράσματα. Πὼς ἡ ποιότητα τῶν συμπερασμάτων καὶ παρατηρήσεων εἶναι συνάρτηση ἀπὸ τὴ μεριὰ τῶν ὑποκειμενικῶν δυνατοτήτων τῶν διαλεγομένων καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ βαθμοῦ ἀντικειμενικότητάς του. Ἐπιπλέον πὼς ὁ βαθμὸς τῆς ἀντικειμενικότητας, μὲ δοσμένη τὴ μέθοδο ἀνάλυσης καὶ κριτικῆς, μετριέται μὲ τὰ πραγματικὰ στοιχεῖα ποὺ χρησιμοποιοῦνται καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν ὑποκειμενικὴ ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν στοιχείων. Ἡ παροῦσα ἀπάντηση ἔχει μᾶλλον τὸ χαρακτήρα τῆς ἀντιπολεμικῆς, δεδομένου ὅτι ἡ θέση δὲν ἀποτελοῦσε κριτικὸ διάλογο ἀλλὰ πολεμική.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ - μέλος τοῦ ΠΑΣΟΚ

(Ὁ συνεργάτης μας Γιῶργος Σεφερτζῆς παρατηρεῖ: Δὲν γνωρίζω, βέβαια, τὸ ἀποφασιστικὸ καὶ ὑπεύθυνο τῆς θέσης

τοῦ κ. Χρ. Π. στὸ ΠΑΣΟΚ, ἀλλὰ εἶναι δυσάρεστο τὸ γεγονὸς ὅτι ἀκόμα καὶ τώρα χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ἀντιπολίτευσης παραμένει ἡ ἀναζήτηση καὶ ἐπίρριψη τῶν εὐθυνῶν τῆς ἀποτυχίας της σὲ ἀπρόσωπες καὶ ἀόριστες αἰτίες, σὲ μὲ μεταφυσικὴ περιβλημένες «ἀντικειμενικὲς συνθῆκες» ἢ σὲ συγκεκριμένους φορεῖς ἔξω πάντα ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς ἐσωτερικὲς ἀντιφάσεις καὶ ἀδυναμίες ποὺ δημιουργοῦν τὰ λάθη καὶ τὶς ἀνευθυνότητες τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων. Ἀφήνω στὴν κρίση τῶν ἀναγνωστῶν – ποὺ καλοῦνται νὰ συμμετέχουν ἐνεργὰ στοὺς διαλόγους ποὺ ἀνοίγει τὸ περιοδικὸ καὶ ποὺ μόνο ἔτσι θὰ γίνουν οὐσιαστικοὶ – τὴν ἐτυμηγορία γιὰ τὸ βάσιμο καὶ ἐπιτυχὲς τῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ μέλους τοῦ ΠΑΣΟΚ –καὶ ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μου στὴν προβληματική του βαραίνει περισσότερο ἡ κομματικότητα τοῦ φορέα της, παρὰ ἡ θαρραλέα ἀναζήτηση τῶν ἀδυναμιῶν καὶ εὐθυνῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ στὴ συγκεκριμένη περίπτωση– καὶ στὸ χρόνο τὴ διάψευση ἢ ἐνίσχυση τῶν ἀνησυχιῶν μου καὶ τὴ δικαίωση ἢ ἀποτυχία τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἀποτυχία ὅμως ποὺ δὲν ἀποφεύγεται, ἂν ἀρνούμαστε νὰ ἀντικρίζουμε κατάματα τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ φέρνουμε στὸ μικροβιοκτόνο φῶς τὶς μολυσματικὲς ἑστίες ποὺ ἐνυπάρχουν στὸν πολιτικὸ ὀργανισμό, ὅσο ἀνανεωτικὸς καὶ ἐπαναστατικὸς καὶ ἂν θέλει νὰ εἶναι. Ἔχουμε ἄραγε ἀναρωτηθεῖ καὶ ἀναζητήσει σοβαρὰ πόσα ἀπ' τὴν πολιτικὴ κακοδαιμονία αὐτοῦ τοῦ τόπου, ὅπου ἡ προδοσία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἐκφραστές του εἶναι ἐπαναλαμβανόμενο γεγονός, ὀφείλονται στὸν πολιτικὸ στρουθοκαμηλισμὸ τῶν ἐκφραστῶν του; Ἡ πραγματικότητα δὲν ἀλλάζει μὲ τὴν παραγνώρισή της. Δυστυχῶς γιὰ τεχνικοὺς λόγους δὲν μπορῶ νὰ δώσω τὴ διεξοδικὴ ἀπάντηση καὶ νὰ ἀποκρούσω τὰ ὅσα μοῦ καταλογίζει μὲ ἀκατάλληλο ὕφος. Ἀλλὰ ὁ διάλογος, ποὺ ἤδη ἔχει ἀρχίσει καὶ ποὺ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ παρακολουθήσει ὁ ἐπιστολογράφος μας, πιστεύω ὅτι θὰ ἐπιτρέψει τὴν ἐξαγωγὴ συμπερασμάτων, ποὺ δὲν θὰ συνηγοροῦν τόσο γιὰ τὴν προβληματική του, ἀλλὰ θὰ βοηθήσουν ὁπωσδήποτε τὰ κόμματα νὰ ἐκφράσουν πιὸ σωστὰ καὶ ὑπεύθυνα τοὺς λαϊκοὺς πόθους. Ὅσο γιὰ τὸν πολεμικὸ τόνο ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἀπάντησή του – καί πού, ὡς ἕνα βαθμὸ καὶ στὸ δικό μου ἄρθρο καταλογίζω – καὶ τὴν ἀνεπάρκειά του δὲν καλύπτει καὶ μᾶλλον ἀδυναμία προδίνει. Τὰ ἐπίθετα δὲν στηρίζουν, ὑπονομεύουν).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ

Σχετικὰ μὲ τὸ πολὺ εὔστοχο δημοσίευμα στὸ 9 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ σας «Οἱ Ἀγροτικοὶ Συνεταιρισμοὶ» θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ σημειώσω τὰ ἑξῆς.

Ὁ συνεργατισμός, καθαρὸ λαϊκὸ κίνημα, πρέπει γιὰ νὰ πετύχει, ν' ἀντλεῖ τὴ δύναμή του ἀπὸ πηγαία προέλευση, κι ὄχι ἀπὸ τὸ κράτος, γιατὶ τὸ τελευταῖο τότε θὰ θέλει νὰ τὸν κηδεμονεύει. Τὸ κράτος ἔχει χρέος νὰ συμπαρίσταται στὸν συνεργατισμὸ καὶ νὰ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξή του. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ἡ συνταγματικὴ διάταξη ὅτι «οἱ συνεταιρισμοὶ τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους» ἀπεδείχθη χωρὶς περιεχόμενο, ὅταν δὲν συμβαδίζει μὲ τὴ συμπαράσταση τῶν ὑπηρεσιῶν του στὸν συνεργατισμό.

Μὲ αὐτὴ τὴ βάση γιὰ τὴν ἀνύπαρκτη σχεδὸν ἀστικὴ συνεταιριστικὴ κίνηση στὴ χώρα μας –ἂν καὶ ὅπου σποραδικὰ δοκιμάστηκε εἶχε πολὺ ἀξιόλογα ἀποτελέσματα (Καταναλωτικοὶ Συνεταιρισμοὶ στὴν κατοχικὴ περίοδο, Συνεταιρισμοὶ Τραπεζοϋπαλλήλων, προμηθευτικοὶ ἐπαγγελματιῶν κλπ)– μιὰ μεγάλη εὐθύνη φέρνει ἡ Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν, ποὺ δὲν θέλησε ποτὲ ὡς σήμερα, σὰν κορυφαία συνδικαλιστικὴ ὀργάνωση, νὰ καταπιαστεῖ μὲ τὸ σοβαρὸ θέμα γιὰ νὰ βοηθήσει ἀποτελεσματικὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ φτωχοῦ εἰσοδήματος χιλιάδων ἐργαζομένων.

Σὲ μιὰ τέτοια ἐκδήλωση, γιὰ τὴν ὁποία ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά, θὰ μποροῦσε νὰ βοηθηθεῖ ἀπὸ φυσικὰ μέλη της μὲ πλούσια μόρφωση καὶ πεῖρα πάνω στὸν συνεργατισμό. Ἂς κοιτάξει νὰ βρεῖ πῶς μὲ μιὰ τέτοια συμβολὴ ἀναπτύχθηκαν οἱ Καταναλωτικοὶ Συνεταιρισμοὶ στὶς Εὐρωπαϊκὲς Χῶρες.

Ἡ ἴδια παράλειψη στὴ χώρα μας στὸν ἀγροτικὸ τομέα τοῦ συνεργατισμοῦ παρατηρεῖται καὶ στὴν ΠΑΣΕΓΕΣ σὰν κορυφαία Ὀργάνωση, γιατὶ δὲν ἐμφανίσθηκε στὴν 30χρονη μεταπολεμικὴ περίοδο, ν' ἀσχοληθεῖ σοβαρὰ μὲ τὸν ἰδεολογικὸ τομέα καὶ τὸν ὀργανωτικὸ τῶν χιλιάδων συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, ἀλλὰ ἐκδηλώνεται μὲ μονομέρεια στὰ ἐπαγγελματικὰ θέματα–κι αὐτὰ χωρὶς καμιὰ βαθύτερη μελέτη, ἀλλὰ μὲ πρόχειρα ψηφίσματα–παραβλέποντας ὁλοκληρωτικὰ τὴ μεγάλη της ἀποστολὴ σὰν κορυφαίας ὁδηγήτριας τῆς συνεταιριστικῆς κινήσεως.

Ἡ ἴδια ἄλλως τε ἔχει ἀξιόλογη ἐκπροσώπηση στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς ΑΤΕ, κι ἐν τούτοις πότε ἀντέδρασε στὴν ἀφαίρεση ἐργασιῶν καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸ τῆς τελευταίας στὶς ἐπιδιώξεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν.

Δὲν ἔχομε ὑπ' ὄψιν νὰ παρουσίασε κανένα σχέδιο συγχρονισμένης νομοθεσίας γιὰ νὰ ἐκλείψουν οἱ δεσμευτικὲς διατάξεις, οἱ ὁποῖες ἀλλοίωσαν τὴν ἀρχικὴ φιλελεύθερη μορφὴ τοῦ Ν. 602, ἢ γιὰ τὴ δίκαιη φορολογικὴ μεταχείριση τῶν συνεταιρισμῶν.

Ἡ αὐτοεποπτεία προβλέπεται κι ἀπὸ τὴν ἰσχύουσα νομοθεσία, ἀλλὰ κανένα θετικὸ βῆμα δὲν ἔγινε γιὰ νὰ ὀργανωθεῖ καὶ εἶναι ἀνεδαφικὸ νὰ λέγεται ὅτι θὰ ἐπιζητηθεῖ ἀπὸ τὸ κράτος. Ἡ ὀργάνωση τῆς αὐτοεποπτείας θεμελιώνει τὸ αἴτημα πρὸς τὸ τελευταῖο γιὰ τὴν κατάργηση τῆς κρατικῆς ἐποπτείας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ μιὰ μορφὴ παρεμβάσεως στὰ ἐσωτερικὰ τῶν συνεταιρισμῶν.

Τὸ κυριότερο καὶ βασικότερο στὶς σχέσεις συνεταιρισμῶν καὶ ΑΤΕ εἶναι ἡ ἰσότιμη ὀργανικὴ συνεργασία, τόσο στὴν ἄσκηση τῆς πίστεως, ὅσο καὶ στὶς ἄλλες ἐργασίες, γιὰ νὰ ὑπάρξει ἀπὸ μέρους τῆς δευτέρας δίκαιη μεταχείριση τῶν πρώτων, στὴν ὁποία ἡ ἐποπτεία δὲν ἔχει οὐσιαστικὸ ρόλο.

Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐξουσίες ἡ συνεταιριστικὴ κίνηση, ὅπως θέλουν νὰ τὴν ἐκτρέψουν μερικοί, νοσταλγώντας τὶς δικτατορικὲς περιόδους, ἀλλὰ ἀπὸ μεθόδευση καὶ πρακτικὴ δραστηριότητα, γιὰ νὰ προκόψει κι ἐδῶ, ὅπως καὶ στὶς ἄλλες χῶρες.

Αὐτὰ ὅμως δὲν γίνονται μὲ εὐχολόγια, οὔτε μὲ ἐπιφανειακὲς δηλώσεις, ὅπως ἀνεξέλεγκτα ἐμφανίζονται, ἀλλὰ μὲ ὑπεύθυνη θετικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ ἀντιμετώπιση, γιὰ νὰ ὑπάρξει πραγματικὴ ἀλλαγὴ στὸ κατεστημένο, ποὺ ἀλλοίωσε καὶ τὴ λειτουργία τῆς ΑΤΕ καὶ τὴν ἀποστολὴ τῶν Συνεταιρισμῶν.

Σ. Γ. Γ

ΘΟΥΡΙΟΣ

Δημοκρατικὴ ἐφημερίδα τῆς Νεολαίας

Ἡ φωνὴ τῆς ἐργαζόμενης καὶ σπουδάζουσας Νεολαίας

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Θὰ ἤθελα νὰ ἐπέμβω στὰ τόσα βαθυστόχαστα ποὺ γράφτηκαν στὸ περασμένο τεῦχος σου γύρω ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ περασμένου Νοέμβρη.

Δὲν ἀντιπροσωπεύω κανέναν ἄλλον ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου κι ὡστόσο θὰ ἤθελα νὰ μοῦ κάμεις τὴ χάρη νὰ καταχωρίσεις στὶς στῆλες σου τὶς ἀπόψεις μου, ὄχι γιὰ τὴν προσωπική μου προβολή, ἀλλὰ γιατὶ οἱ σκέψεις μου φτιάχτηκαν ὕστερα ἀπὸ πολλὲς συζητήσεις καὶ πολλὴ μελέτη τοῦ θέματος.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τοῦ Νοέμβρη κι οἱ ἀναλύσεις ποὺ τὰ ἀκολούθησαν, σκοντάφτουν πάνω στὰ ἑξῆς σημεῖα:

– Μέγεθος νίκης τῶν συντηρητικῶν (καὶ συνεπῶς τῶν χουντικῶν)·

– Ἀπροετοιμασία τῶν προοδευτικῶν γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐκλογῶν·

– Ἐπιμονὴ σὲ τωρινοὺς καὶ μελλοντικοὺς δογματικοὺς στόχους.

Αὐτὰ τὰ σημεῖα δηλώνουν τουλάχιστο ὅτι

– οἱ λεγόμενες προοδευτικὲς δυνάμεις πίστευαν στὴ δύναμή τους, ἄσχετα ἂν μέρος τῆς ὑποτιθέμενης δύναμής τους δὲν ἦταν ποτὲ ὑπὸ τὸν ἔλεγχό τους (π.χ. Πολυτεχνεῖο),

– οἱ γνωστὲς προοδευτικὲς δυνάμεις, μέσα ἀπὸ μιὰ ἑφτάχρονη ἀσταθῆ ἀντίσταση, περίμεναν νὰ κεφαλαιοποιήσουν τὸ «πάθος» τῆς ἀντίστασης, ἡ ὁποία δὲν ἐνσαρκώθηκε ἀπὸ καμία ἡγεσία, καὶ νὰ μεταφράσουν αὐτὸ τὸ «πάθος» σὲ πολιτικὸ βάρος,

– οἱ λεγόμενες προοδευτικὲς δυνάμεις, μέσα ἀπὸ τὸν κατακερματισμό τους καὶ τὶς «ἰδεολογικὲς» ἀντιθέσεις (ἐν πολλοῖς μόνο προσωπικές), δὲν κατάφεραν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἀποστεωμένη δογματική, ὥστε νὰ πλησιάσουν τὸν λαό, τοῦ ὁποίου, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1973 καὶ μετά, τὸ μέγα πρόβλημα εἶναι πῶς νὰ «τὰ φέρει βόλτα».

Αὐτὲς οἱ ἀδυναμίες πρέπει νὰ σημαίνουν ὅτι οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις, ὄντας στὴν οὐσία τους ἐκτὸς πραγματικότητας, ἔκαμαν χρήση κλισὲ ἐκφράσεων, τακτοποιήθηκαν στὸ πλαίσιο τῆς «σωτηρίας» μέσω τοῦ συντηρητισμοῦ («λύση Καραμανλῆ»), παραδόθηκαν στὰ κόμπλεξ τους ὅτι ἀποτελοῦν διωκόμενη μειοψηφία, προχώρησαν σὲ σπουδαιοφανεῖς λογιστατικὲς μανδαρινικὲς ἐξηγήσεις, μ' ἕνα λόγο δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψη τους τὰ κοινωνικοπολιτικοπολιτιστικὰ δεδομένα ποὺ δημιούργησε ἡ δικτατορία, μίλησαν δηλαδὴ στὸν λαὸ τὸ 1974 μὲ τὴν γλώσσα τὴν πρὶν ἀπὸ τὸ 1964

Κι ἐδῶ χρειάζεται νὰ ποῦμε ὅτι προοδευτικὲς δυνάμεις ὀνομάζουμε τὰ πλέγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα βασίζονται κυρίως σὲ θεωρίες κι ἐξελίξεις μέχρι τὸ 1950 καὶ κλείνουν μέσα τους πρόσωπα ἀπὸ 30 χρονῶν καὶ πάνω, τὰ ὁποῖα, μὴ ἔχοντας ποτὲ ἀγγίξει τὴν ἐξουσία, τὴν ἀπαιτοῦν, ἐνῶ ἂν βρεθεῖ στὸν δρόμο τους δὲν θὰ σκύψουν νὰ τὴν μαζέψουν.

Αὐτὲς οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις ποτὲ δὲν εἶχαν προετοιμαστεῖ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς «λύσης Καραμανλῆ» (ὅπως ποτὲ δὲν εἶχαν προετοιμαστεῖ γιὰ πραγματικὴ Ἀντίσταση), ἑπομένως δὲν εἶχαν προετοιμαστεῖ γιὰ μάχη γιὰ τὴν ἐξουσία. Οἱ προοδευτικὲς αὐτὲς δυνάμεις δὲν συμβλήθηκαν μὲ τὸ δυναμικὸ τῶν φοιτητῶν – νέων ἐργατῶν – νέων ὑπαλλήλων (μὲ τὶς ἡλικίες ἀπὸ 18 μέχρι 30 χρόνων), πολλὲς φορὲς στάθηκαν ἀντίθετες σ' αὐτὸ τὸ δυναμικό, τὸ ὁποῖο, ψάχνοντας νὰ στεγαστεῖ, προσχώρησε κάπου συναισθηματικά, γιὰ νὰ διατηρήσει ὅσα ἔχει σ' αὐτὴ τὴν περίοδο τῶν ἰσχνῶν ἀγελάδων, ἢ δὲν στεγάστηκε πουθενά.

Ἐνῶ κάτω ἀπὸ τὰ φτερὰ τῆς «Νέας Δημοκρατίας» ὅλοι οἱ συντηρητικοὶ (ἀπὸ τοὺς φασίστες μέχρι τὸ κέντρο) συσπειρώθηκαν καὶ παρουσίασαν ἕνα σῶμα ἀγνὸ (ὁ Γαρουφαλιᾶς τοὺς ἔκαμε αὐτὸ τὸ δῶρο, συγκεντρώνοντας γύρω του τοὺς «κακούς»), οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις, διαλυμένες ἀπὸ τὸ 1967, δὲν κράτησαν οὔτε τοὺς ὀπαδούς τους, οὔτε τὴ φλόγα τῆς νεολαίας. Παρουσιάστηκε ἔτσι τὸ φαινόμενο τὰ «σοσιαλιστικὰ» προγράμματα νὰ βροῦν μεγαλύτερη ἀπήχηση ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ προγράμματα, πράγμα ποὺ ἔγινε στὴ Γαλλία καὶ τὸ ὁποῖο, ὅπως κι ἐκεῖ, πρέπει νὰ μεταφραστεῖ στὸν τόπο μας σὰν νίκη τοῦ ἀστισμοῦ. Αὐτὸ ἔδωσε στοὺς συντηρητικοὺς τὴν εὐκαιρία νὰ νομιμοποιήσουν τὸ Κ.Κ. καὶ νὰ προβάλουν τὴν «ἐθνική μας ἀξιοπρέπεια». Σ' ὅλες τὶς φάσεις ἀπὸ τὸν περασμένο Ἰούλη καὶ μετά, οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις δὲν ἔκαμαν μία ἐνέργεια σωστή. Ἀντίθετα – συνειδητὰ θὰ ἔλεγε κανεὶς – ἀποσπάσθηκαν ἀπὸ τὴν πραγματικότητα.

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, αὐτὸ ποὺ λέμε λαός, ἦταν κάτω ἀπὸ

– τὴν ἔκπληξη τῆς ἀνατροπῆς τῆς Χούντας, τὴν ὁποία πιὰ δὲν ἤλπιζε,

– τὴν ἔλλειψη οὐσιαστικῆς πληροφόρησης γιὰ ὅσα γίνονταν (χωρὶς μανίες καὶ σὲ γλώσσα ἀκαταλαβίστικη),

– τὴν ἔλλειψη γνώσης γιὰ ὅσα μέλλονταν νὰ γίνουν (πολίτευμα, σύνταγμα κλπ.). Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, δηλαδή, ὁ λαὸς ζοῦσε μὲ ὑποψίες (ὅτι «κάποιος» μπορεῖ γιὰ «κάποιο» λόγο νὰ τοῦ «τὴν ἔφερνε»), σὲ σύγχυση, ἕτοιμος νὰ συγχωρέσει τοὺς τυράννους του, στὸ μέσο μιᾶς χωρὶς αἰδὼ καπηλείας σημαντικῶν γεγονότων, ὅπου ὅλοι ἐμφανίζονταν «ἀντιστασιακοί». Ὅλ' αὐτὰ ἦταν *A Priori* ὅπλα τοῦ συντηρητισμοῦ, ὁ ὁποῖος τὰ καλλιέργησε μὲ μεθόδους *Marketing*, χτυπώντας σὰ νὰ λέγαμε κάτω ἀπὸ τὸ στομάχι, τὴν ἴδια στιγμὴ ὅπου οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις χτυποῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι. Ἔτσι ὁ λαὸς ἔμεινε, ἀπὸ τὸ κεφάλι, μέχρι τὴν καρδιά του καὶ μέχρι τὸ στομάχι του, μόνος. Κι ὕστερα, γιατὶ δὲν τολμᾶμε νὰ ποῦμε ξεκάθαρα ἐπιτέλους τὴν ἀλήθεια, αὐτὴ ποὺ ζήσαμε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτερικό, ὅτι ὁ λαὸς στὴν πλειοψηφία του εἶχε βολευτεῖ μὲ τὴ Χούντα, ἄσχετα ἂν δὲν τὴ συμπαθοῦσε, πιστεύοντας ὅτι τίποτα δὲν γίνεται, ἀφοῦ εἴμαστε ἀμερικάνικη ἀποικία, κι ὅτι ἡ Χούντα θὰ ζοῦσε ἀκόμα στὴ γνωστὴ μορφή της, ἂν γεγονότα ἀπρόβλεπτα κι οἱ ἁμαρτίες της δὲν τὴν ἀνάγκαζαν νὰ ὑποχωρήσει συνταγμένη, ὥστε νὰ εἶναι ρεζέρβα γιὰ τὸ αὔριο;

Μ' αὐτὲς τὶς ἐγγενεῖς ἀδυναμίες τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων καὶ τὶς ἐξωγενεῖς πιέσεις ποὺ γνωρίζουμε ἢ ὑποψιαζόμαστε, ὁ λαὸς σύρθηκε νὰ ψηφίσει. Ἴσως τὸν Νοέμβρη νὰ ψήφισε τὰ μελλοντικὰ δεσμά του, κι ἂν αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀνησυχία, οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις πρέπει νὰ ξέρουν ὅτι κι αὐτὲς ζόρισαν τὸν λαὸ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Τὰ ὑπόλοιπα, ὑπὸ μορφὴ ἀναλύσεων, σκοτεινῆς αὐτοκριτικῆς κι ἐντυπώσεων εἶναι σὰ νὰ βγάζει ὁ καθένας τὴν οὐρά του ἀπὸ τὶς εὐθύνες. Μὰ δὲν βλέπουμε ὅτι τὰ ἰδανικά μας καταπατήθηκαν ἀπὸ κακὴ δική μας φύλαξη κι ὅτι ἡ ζωή μας πάει σταβά; Ἂν ἔχω ἄδικο, μακάρι νὰ βρεθεῖ κάποιος νὰ μὲ πείσει.

Φ. Δ. Δρακονταειδὴς
Βενιζέλου 28
Ἄνω Βούλα

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ

Ἀγαπητὸ ΑΝΤΙ,

Στὸ 9ο τεῦχος, Σάββατο 28.12.74, γράφετε στὸ ἄρθρο γιὰ τὴν «Ὀλυμπιακὴ» ὅτι τὸ κεφάλαιο ποὺ εἰσήγαγε ὁ Ὠνάσης γιὰ τὴν ἵδρυση αὐτῆς τῆς ἑταιρίας στὴν Ἑλλάδα εἶναι 45 ἑκατομμύρια δολάρια. Πιθανὸν νὰ ἔγινε τυπογραφικὸ λάθος, ἀλλὰ τὸ κεφάλαιο ποὺ αὐτὸς ὁ κύριος εἰσήγαγε στὴν Ἑλλάδα εἶναι μόνο 1,5 ἑκατομμύριο δολάρια ἢ 45 ἑκατομμύρια δραχμές. Μὲ τόσο μικρὸ μετοχικὸ κεφάλαιο ὁ Ὠνάσης ἔχει δανειστεῖ ἀπὸ διάφορες Τράπεζες περίπου 6 δισεκατομμύρια δραχμές. Στὴν παγκόσμια ἀγορὰ ἡ δανειοδότηση τῶν ἑταιριῶν φθάνει μέχρι τὸ τετραπλάσιο τῆς ἀξίας τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου. Στὴν προκείμενη περίπτωση, ἐν τούτοις, τὰ δάνεια (βραχυπρόθεσμα καὶ μακροπρόθεσμα) εἶναι 135 φορὲς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ μετοχικὸ κεφάλαιο, τὸ ὁποῖο ἀνήκει στὸν Ὠνάση στὸ σύνολό του. Σχετικὴ ἔρευνα δημοσιεύεται στὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ «Ἀγωνιστῆ» (15.1.1975).

Εὐχαριστῶ
Ἄγγελος Γ. Ἀγγελόπουλος

anti

...ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΑΝΤΙ"

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ
ΑΠΟ ΣΤΙΧΟΥΣ, ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ
ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΕΤΗΣΙΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ

Γι' αὐτὸ τὰ βράδια, κάθονται οἱ γριὲς στὶς πόρτες
σὰν παλιὰ εἰκονίσματα,
γι' αὐτὸ ἔτσι γρήγορα μεγάλωσαν τὰ μάτια τῶν
παιδιῶν μας,
καὶ τὰ σκυλιά μας κάνουν πὼς κοιτᾶν ἀλλοῦ
ὅταν περνοῦν χωροφυλάκοι.

Γιάννης Ρίτσος

Κυκλοφορεῖ σὲ πολυτελὲς λεύκωμα
ΤΙΜΗ 250 ΔΡΑΧΜΕΣ

- ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ ΕΚΠΤΩΣΗ 25%
- ΓΙΑ ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΝΤΙ» ΕΚΠΤΩΣΗ 25%
- ΓΙΑ ΕΞΑΜΗΝΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΑΝΤΙ» ΕΚΠΤΩΣΗ 15%
- ΜΕ 300 ΔΡΧ. ΜΟΝΟΝ ΑΠΟΚΤΑΤΕ ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ «ΤΩΝ ΑΦΑΝΩΝ» ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΝΟΔΕΤΟ Α΄ ΤΟΜΟ ΤΗΣ Β΄ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ» (ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΑΞΙΑΣ 450 ΔΡΧ.)

Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνώνυμους στίχους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, θἄχετε τὴ χαρὰ νὰ διαβάσετε στὸν ἴδιο τόμο καὶ στίχους τῶν ποιητῶν:
Α. Ἀλεξάνδρου, Μ. Ἀναγνωστάκη, Ν. Ἀσλάνογλου, Μ. Ἀφεντόπουλου, Ε. Βακαλό, Κ. Βάρναλη, Ν. Βρεττάκου, Ν. Γκάτσου, Θ. Γκόρπα, Γ. Δάλλα, Κ. Δασκαλόπουλου, Δ. Δούκαρη, Ν. Ἐγγονόπουλου, Μ. Ἐλευθερίου, Ο. Ἐλύτη, Α. Εὐαγγέλου, Γ. Θέμελη, Κ. Καβάφη, Ε. Κακναβάτου, Α. Κάλβου, Ζ. Καρέλλη, Ν. Καρούζου, Κ. Καρυωτάκη, Μ. Κατσαροῦ, Κ. Κύρου, Β. Λεοντάρη, Γ. Λυκιαρδόπουλου, Μελισσάνθης, Μ. Μέσκου, Κ. Μιχαλόπουλου, Α. Μυλωνᾶ, Κ. Μύρη, Κ. Παλαμᾶ, Ε. Παπαγιαννοπούλου, Δ. Παπαδίτσα, Ν. Παππᾶ, Τ. Πατρίκιου, Γ. Παυλόπουλου, Λ. Πούλιου, Γ. Ρίτσου, Σ. Ροζάνη, Μ. Σαχτούρη, Γ. Σεφέρη, Α. Σικελιανοῦ,Τ. Σινόπουλου, Δ. Σολωμοῦ, Ντ. Χριστιανόπουλου, Δ. Χρηστοδούλου.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ, Πανεπιστημίου 39, 3ος ὀροφος, Γρ.11 ΤΗΛ.3246633. Η ΕΚΠΤΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΟΝΟΝ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ ΔΗΜΟΧΑΡΟΥΣ 62 ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ.

ΠΛΕΙΑΣ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΛΕΙΑΣ

ὁ Θαυμαστός κόσμος τῶν ΖΩΩΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Τό Λαχείο

ΟΛΟΙ ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ «Z»: ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ...ΩΣ ΤΟΝ ΤΖΙΜΜΥ ΤΟΝ ΜΠΟΞΕΡ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΣΤΟΔΟΝΤΟΣΑΥΡΟ ΩΣ ΤΟΥΣ ΝΥΚΤΟΠΙΘΗΚΟΥΣ ΠΑΡΕΛΑΥΝΟΥΝ Σ' ΑΥΤΟΝ ΤΟΝ «ΘΑΥΜΑΣΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΖΩΩΝ» ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

ΣΕ ΕΚΔΟΣΗ ΤΣΕΠΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ΠΛΕΙΑΣ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΠΛΕΙΑΣ

ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΓΛΑΥΚΟΣ ΘΡΑΣΑΚΗΣ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ 1974

* * * * * * * * * * * * * * Ὅμως τὸ ὡραῖο αὐτὸ ὄνειρο δὲν ἐκπληρώθηκε γιατὶ στὸ μεταξύ, ἀπὸ μιὰ ἀσύλληπτη ἐμπλοκὴ τῆς τύχης, τὸν ἔφαγαν οἱ κανίβαλοι τῆς Νέας Γουινέας, τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ ποὺ κατασπάραξαν καὶ τὸν υἱὸ Ροκφέλερ. * *

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ, ΠΛΕΙΑΣ Ο.Ε., ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34, ΑΘΗΝΑ 143